

Gabriel I. NĂSTASE

Mihai Micador NICOLAE

PROVOCĂRI ALE MILENIULUI III

ELEMENTE
ALE REFORMEI ARMATEI ROMÂNIEI
ȘI ALE RECONVERSIEI
INDUSTRIEI DE APĂRARE

Conf. Univ. Dr. Ing./Dr.ec. Gabriel I. NĂSTASE

- doctor în inginerie mecanică
- doctor în economie
- doctorand în științe militare

Dr. Ing. Mihai Micador NICOLAE

- doctor în științe militare

PROVOCĂRI ALE MILENIULUI III

ELEMENTE ALE REFORMEI ARMATEI ROMÂNIEI ȘI ALE RECONVERSIEI INDUSTRIEI DE APĂRARE

SOCIETATEA SCRITORILOR MILITARI
EDITURA ION BASGAN
BUCUREȘTI - 2006

Copyright © Editura ION BASGAN, 2006.

Toate drepturile acestei ediții sunt rezervate Editurii ION BASGAN.

FUNDAȚIA ȘI EDITURA ION BASGAN

Adresă: str.Splaiul Independenței, nr.2K, et.2, sector 3, București, România;

Tel: +401 313 97 22; +401 315 81 66;

E-mail: contact@ionbasganfoundation.org

Redactor: Liviu VIȘAN

Consultant științific: Gl.bg.(r) dr. Marian ROTARU

Tehnoredactare: Dumitriana C. BĂNICĂ

Coperta: Adrian PANDEA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

NĂSTASE, GABRIEL I.

**Provocări ale mileniului III - elemente ale reformei armatei și
ale reconversiei industriei de apărare / Gabriel I. Năstase, Mihai Micador**

Nicolae ; pref. ; g-ral (r) dr. Decebal Ilina . – București : Societatea
Scriitorilor Militari, 2006.

Bibliogr.

ISBN (10) 973-8941-04-0 ; ISBN 978-973-32-8941-04-5

ISBN 973-86740-4-2

I. Nicolae, Mihai Micador

II. Ilina, Decebal (pref.)

355.498

PROVOCĂRI ALE MILENIULUI III

*

ELEMENTE ALE REFORMEI ARMATEI ROMÂNIEI ȘI ALE RECONVERSIEI INDUSTRIEI DE APĂRARE

PREFAȚA	pag. 9
INTRODUCERE	13
1. EVOLUȚII ÎN ARMATA ROMÂNIEI ÎN CONTEXTUL SCHIMBĂRILOR INTERNE ȘI INTERNAȚIONALE.....	15
1.1. Controlul democratic civil asupra forțelor armate.....	16
1.2. Instituții cu atribuții în domeniu.....	19
1.3. Conducerea și misiunile Armatei României.....	23
1.3.1. <i>Conducerea activităților destinate apărării naționale.....</i>	<i>23</i>
1.3.2. <i>Misiunile Armatei României.....</i>	<i>29</i>
1.4. Reforma în cadrul Armatei României: scop, premise, obiective	30
2. MISIUNILE, ORGANIZAREA ȘI ROLUL CATEGORIILOR DE FORȚE ALE ARMATEI ROMÂNIEI.....	32
2.1. Misiunile, organizarea și rolul FORȚELOR TERESTRE.....	32
2.2. Misiunile, organizarea și rolul FORȚELOR AERIENE (Aviația și Apărarea Antiaeriană).....	35
2.3. Misiunile, organizarea și rolul FORȚELOR NAVALE (Marina Militară).....	39
2.4. Elemente de caracterizare a FORȚEI DE REACȚIE RAPIDĂ (F.R.R.).....	42
2.5. Infrastructura strategică și militară specifică.....	43
2.6. Concepții privind modernizarea Armatei României.....	44
3. TENSIUNI, RISCURI ȘI AMENINȚĂRI DE SECURITATE.....	63
4. POLITICA DE APĂRARE.....	71

4.1. Elemente de politică de securitate a României.....	75
4.2. Demersurile strategice de integrare a României în structurile europene și euro-atlantice.....	76
4.3. Participarea la organisme de cooperare în care sunt implicate NATO și UE.....	78
4.4. Participarea la operațiuni sau misiuni multinaționale.....	100
4.4.1. Participarea la operațiuni de menținere a păcii.....	100
4.4.2. Participarea în domeniul controlului armamentelor, dezarmării și întăririi încrederii și securității.....	104
5. CONSIDERAȚII ASUPRA CONCEPTULUI DE ARMATĂ COMUNĂ.....	108
6. REFLECTAREA FORȚELOR ARMATE ÎN STAT ȘI SOCIETATE	110
7. EVALUAREA RESURSELOR PENTRU APĂRARE.....	117
8. MODELUL ROMÂNESC AL REFORMEI ÎN DOMENIUL APĂRĂRII.....	118
9. EVOLUȚIA INDUSTRIEI DE APĂRARE ÎNTRE NECESITATE ȘI RECONVERSIE.....	121
10. SITUAȚIA INDUSTRIEI DE APĂRARE ÎN ALTE ȚĂRI.....	131
11. EVOLUȚIA POLITICILOR ÎN DOMENIUL INDUSTRIEI DE APĂRARE.....	139
12. EVOLUȚIA SISTEMELOR INDUSTRIALE DIN DOMENIUL PRODUCȚIEI DE APĂRARE	145
13. ROLUL ÎNTREPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCI ÎN CADRUL POLITICII INDUSTRIALE DIN SECTORUL PRODUCȚIEI DE APĂRARE.....	149
13.1. Predicții asupra evoluțiilor în 2005-2008.....	150
13.2. Rolul întreprinderilor mici și mijlocii.....	152
14. TEHNICI ȘI PROCEDEE DE RECONVERSIE ÎN INDUSTRIA DE APĂRARE.....	154
14.1. Ședința-cadru scientizată a procesului de reconversie.....	155
14.2. Alternative de conversie posibile.....	157
14.3. O posibilă situație în cazul României.....	161
15. DETERMINĂRI GLOBALE ÎN APARIȚIA STĂRILOR CONFLICTUALE	166

16. REZOLVAREA PROBLEMELOR CONFLICTUALE NEPRODUCTIVE	170
17. ACCEPTAREA CONFLICTELOR CA MIJLOC DE MODELARE	177
18. TIPURI DE RĂZBOAIE MODERNE ȘI TENDINȚE DE ÎNZESTRARE	187
18.1. Armele nucleare.....	187
18.2. Armele chimice.....	190
18.3. Armele geofizice.....	190
19. CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ ÎN DOMENIUL PRODUCȚIEI DE APĂRARE	191
20. TRANSFERUL CERCETĂRII – DEZVOLTĂRII MILITARE CĂTRE INDUSTRIA CIVILĂ	195
20.1. Problematika adaptării industriei de apărare.....	198
20.2. Globalizarea pieței civile.....	199
20.3. Transformări rapide de generații în tehnologiile civile.....	200
20.4. Cercetarea civilă și cea militară	200
20.5. Decizia politică - factor de influență asupra transferului de tehnologie.....	202
20.6. Rezultatele deciziilor luate în cadrul Alianței NATO.....	202
21. INDUSTRIA DE APĂRARE ÎNTRE INTEGRAREA ÎN NATO ȘI INTEGRAREA ÎN UE A ȚĂRILOR DIN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST	206
22. ELEMENTE DE BAZĂ ȘI SCURT ISTORIC AL INDUSTRIEI DE APĂRARE DIN ROMÂNIA	210
22.1. Scurt istoric al industriei de apărare din România.....	210
22.2. Industria de apărare în perioada 1990 – 2004.....	215
22.3. Elemente de bază ale industriei de apărare din România.....	223
23. CONCEPȚIA OFICIALITĂȚILOR DIN DOMENIUL APĂRĂRII REFERITOARE LA INDUSTRIA SPECIFICĂ ACESTUIA	226
23.1. Criterii privind necesitățile de apărare.....	229
23.2. Criterii economico-financiare.....	230
24. CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ ȘI TEHNOLOGICĂ MILITARĂ ÎN ROMÂNIA	231
24.1. În domeniul tehnicii de aviație.....	234
24.2. În domeniul tehnicii de apărare antiaeriană.....	234

24.3. În domeniul tehnicii de transmisiuni/comunicații.....	235
24.4. În domeniul tehnicii de blindate și artilerie.....	235
25. DIRECȚIILE PRINCIPALE DE ACȚIUNE ALE ÎNTREPRINDERILOR ÎN PRODUCȚIA DE APĂRARE DIN ROMÂNIA	236
26. COMPATIBILITATE ȘI INTEROPERABILITATE, CONDIȚII NECESARE PENTRU INTEGRAREA ÎN STRUCTURILE EUROPENE ȘI EURO-ATLANTICE	240
27. FONDURILE STRUCTURALE ȘI DE COEZIUNE ALE UNIUNII EUROPENE ȘI PLANUL NAȚIONAL DE DEZVOLTARE.....	246
27.1. Fondurile Structurale și de Coeziune ale Uniunii Europene	247
27.2. Planul Național de Dezvoltare.....	249
28. STRATEGIA NAȚIONALĂ DE CERCETARE-DEZVOLTARE-INOVARE PENTRU PERIOADA 2007-2013	251
28.1. Abordarea barierelor tehnice: armonizarea.....	255
28.2. Abordarea barierelor tehnice: recunoașterea reciprocă.....	256
29. POLITICA DE SECURITATE ȘI APĂRARE A ROMÂNIEI DIN PERSPECTIVA POLITICII EXTERNE ȘI DE SECURITATE COMUNE ȘI A POLITICII EUROPENE DE SECURITATE ȘI APĂRARE	257
29.1. Poziția României față de politica externă și de securitate comună.....	257
29.2. Relația România – PESA din perspectiva relațiilor transatlantice.....	260
29.3. Concluzii.	261
ÎNCHEIERE	262
BIBLIOGRAFIE	264
ANEXE	269

P R E F A Ț A

Apreciez eforturile autorilor care încearcă, prin această lucrare, să aducă mai multă lumină și transparență asupra unor procese extrem de complexe și insuficient mediatizate, cum sunt *reforma armatei și reconversia industriei de apărare*.

Cartea este utilă și folositoare nu numai celor care au găsit sau aplicat aceste strategii de restructurare, dar și acelor care, citind-o, doresc să înțeleagă ceea ce citesc, cu atât mai mult cu cât armata a fost și rămâne destul de aproape de sufletele românilor. Trebuie să ne amintim că marele strigăt al lunii decembrie – 1989 a fost „armata e cu noi” și a însemnat momentul luminos al triumfului revoluției în care erau concentrate toate speranțele noastre individuale sau colective.

În anii ce au urmat revoluției, oamenii au găsit în oștire sentimentul de siguranță de care aveau atâta nevoie - așa se și explică încrederea populației în armată exprimată în toate sondajele de opinie efectuate în ultimii cinsprezece ani.

Căderea regimului comunist din România și din celelalte state est-europene, dărâmarea zidului Berlinului și dezmembrarea Tratatului de la Varșovia prevesteau schimbări importante în plan politic, economic și militar pe arena internațională, schimbări ce au fost înțelese la timp și luate în calcul de către conducerea oștirii române. În acea perioadă, Alianța Nord–Atlantică se confrunta cu supărătoarea realitate de fi rămas fără adversar sau fără misiunea sa principală, ceea ce a determinat-o să-și caute și redefinească o nouă strategie.

Cu ocazia reuniunii de la Londra, din iulie 1990, alianța a propus statelor est-europene stabilirea de relații diplomatice permanente iar în noiembrie 1991, la Roma, a fost constituit Consiliul de Cooperare Nord–Atlantică ca instanță de cooperare și consultare cu statele din Estul Europei. În cadrul reuniunii la nivel înalt din 11.01.1999 de la Bruxelles, la propunerea S.U.A., s-a aprobat inițiativa denumită „Parteneriatul pentru Pace”. România a fost prima țară care a adoptat acest concept care a marcat de fapt începutul procesului dificil, anevoios și costisitor de restructurare adevărată a armatei noastre.

Astăzi putem aprecia că Ministerul Apărării și Statul Major General au făcut reforma suportabilă și cu un minim de eroare umană.

Parteneriatul pentru Pace dădea prilej candidaților să se pregătească pentru aderare și să se apropie de standardele NATO dar oferea, în același timp, un răgaz secretarului general NATO - Solana - care era obligat să valseze ca un artist al compromisului între NATO și Rusia, fără să afecteze prestigiul alianței și fără să umilească Moscova, care încerca să-și reactiveze reflexele de mare putere.

În cei zece ani de parteneriat, armata română a parcurs o etapă de restructurare importantă, care i-a permis, în momentul aderării, să aducă în alianță un plus de prospețime, de optimism, de pragmatism dar și de profesionalism. Dacă analizăm, comparativ, situația politico-militară de astăzi cu cea din timpul „războiului rece” ajungem la concluzia că relațiile dușmănoase, dar niciodată ridicate la rangul unei confruntări deschise între țările celor două tratate (NATO și VARȘOVIA), au fost înlocuite astăzi cu relații de colaborare, cooperare, însă permanent subminate de conflicte adiacente fierbinți. În aceste condiții, „cortina de fier” riscă să fie înlocuită cu un tranșeu adânc ce ar putea fisura, nemilos și periculos, continentul European în două entități, profund decalate din punct de vedere economic. Această riscantă perspectivă nu trebuie ignorată și împotriva ei trebuie să luptăm cu toții.

Factorii de decizie politică au obligația să cunoască și să înțeleagă realitatea pentru a iniția măsurile necesare protejării economiei naționale de evoluțiile nefirești care pot apărea în diferite etape și a asigura resursele strategice, materiale și financiare necesare apărării suveranității naționale.

România a fost târâtă în mileniul trei fără o strategie de securitate coerentă, care să poată da răspuns numeroaselor probleme de securitate cu care se confruntă în mod real.

Strategia de securitate trebuie să trateze în mod unitar obiectivele politice, economice, financiare, militare, științifice, culturale etc - concepute în unitatea lor - și modalitățile concrete de acțiune necesare obținerii succeselor planificate.

Astfel concepută, strategia de securitate orientează nu numai deciziile instituțiilor statului, dar și pe cele ale tuturor organizațiilor de stat sau private din România. După elaborarea strategiei de securitate națională, Ministerul Apărării Naționale prezintă strategia militară a României și „cineva” ar trebui să întocmească o strategie economică care, de fapt, constituie suportul financiar pentru toate activitățile din domeniul securității naționale.

Un alt subiect complex, abordat cu competență și rigoare de către autori în prezenta lucrare, se referă la *industria de apărare* care număra, în 1990, peste 150.000 specialiști ce realizau circa 800 de produse, atât pentru nevoile interne cât și pentru export. Deși studiile efectuate după 1990 indicau clar o tendință de scădere evidentă a comenzilor interne și externe, cei care au coordonat acest sector au ignorat realitățile și n-au restructurat la timp societățile, ceea ce a făcut ca, în scurt timp, să devină un sector greoi, dezarticulat și incapabil să facă față concurenței.

S-au acumulat datorii imense a căror valoare, împreună cu penalitățile și dobânzile, depășesc nivelul capitalului social al întreprinderilor. Fondurile destinate cercetării de produse noi și promovării acestora la export au fost reduse până aproape de desființare. S-a ignorat faptul că industria de apărare nu putea supraviețui la nesfârșit într-un mediu protecționist și neeficient care, în cel mai bun caz, îi amână sfârșitul.

Dacă restructurarea s-ar fi făcut la timp și s-ar fi pus în acord nevoile și cerințele pieții cu posibilitățile societăților, dacă s-ar fi eliminat numeroasele paralelisme existente, dacă s-ar fi dat fonduri pentru re tehnologizare și s-ar fi introdus în fabricație produse noi și moderne, multe dintre societățile care făceau parte din această industrie ar fi putut deveni profitabile și chiar performante.

Au existat și mai există și astăzi unele oportunități, pentru o parte dintre societăți, de a face parteneriate cu marii producători mondiali de armament, fapt ce ar asigura un rol de „nișă” societăților noastre. Astfel de acțiuni permit re tehnologizarea societăților, accesul la tehnologii de vârf și, ceea ce este cel mai important, asigură piață de desfacere pentru produsele realizate.

În proiectarea viitorului acestor societăți trebuie pornit de la realitatea că gestionarea conflictelor actuale și viitoare se va baza, în principal, pe combinația dintre potențialul tehnologic avansat al industriei electronice și aerospațiale, pe de o parte, și posibilitățile tot mai largi și mai performante oferite de tehnologia informațiilor, pe de altă parte.

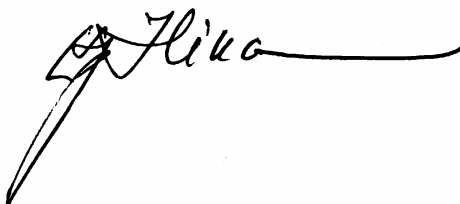
Aceasta va fi cheia de boltă în soluționarea conflictelor viitoare. Pentru a face față acestor cerințe, NATO s-a orientat spre tehnologiile digitale și a trecut deja la înlocuirea sistemelor de comunicații strategice cu o rețea digitală de servicii integrate.

Sistemele militare de comandă și control vor fi supuse unor schimbări radicale și vor include utilizarea unor componente integrate de asistare a deciziei, care vor ajuta planificatorii să evalueze alternativele unei acțiuni și să optimizeze luarea deciziilor. Comanda și controlul se vor transforma dintr-un mediu de mesaje într-unul interactiv, care permite

comandanților să pună o droaie de întrebări de genul „ce-ar fi dacă”(...), la care statele majore să răspundă rapid cu datele și evaluările necesare luării celor mai bune hotărâri . Fără „instrumente” de asistare a deciziei, procesul devine foarte lung, greu de controlat și ineficient.

Peste câteva decenii când militarii armatei noastre vor opera curent cu astfel de tehnici, cartea de față va deveni și mai valoroasă pentru că le va prezenta acestora o parte din eforturile și truda înaintașilor lor pentru a reduce decalajul ce există față armatele moderne. Este un motiv în plus pentru a felicita autorii acestei lucrări pentru demersul lor curajos și eficient.

Gen (r) dr. Decebal Ilina

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Decebal Ilina', with a long horizontal stroke extending to the right.

INTRODUCERE

Dezvoltarea conștiinței naționale și europene, formarea unei culturi în domeniul securității individuale și colective, precum și perfecționarea instituțională în mediul intern de securitate și apărare, fac posibilă întărirea funcționalității și stabilității statului de drept, lărgirea cooperării locale și regionale și creșterea solidarității internaționale. Dacă la acestea adăugăm și elementele de integrare internațională și de globalizare, putem afirma că se creează suficiente garanții ca, pe termen mediu, toți participanții la asigurarea securității în relațiile internaționale să realizeze din ce în ce mai multă stabilitate în lume.

Schimbarea de ansamblu în spațiul sud-est european trebuie să se manifeste ca un fenomen colectiv și cu procese integratoare, care să influențeze pozitiv universul spiritual al omenirii.

Schimbarea structurală modifică, substanțial, organizarea socială în totalitatea sa sau în principalele sale componente și, ca atare, poate fi descrisă ca o acțiune strategică în timp, care este *durabilă și are caracter de continuitate, cu transformări marcante și de durată*.

Geografia politico-administrativă a Europei s-a modificat, în unele părți, cu implicații majore în actualitate și în viitor. Acest fenomen a fost posibil într-un context european deseori predeterminat, fiind necesare, însă, sporirea controlului *Organizației Națiunilor Unite* (ONU) în zonă, definirea clară a intereselor de securitate și apărare de către *Organizația Atlanticului de Nord* (NATO) prin extinderea către est și implicarea mai fermă și instituționalizată a *Uniunii Europene* (UE), prin măsuri și acțiuni adecvate¹.

În luna iunie 2003, la întâlnirea de la Bruxelles a miniștrilor apărării din statele membre NATO și a celor candidate, a fost emis un comunicat al Consiliului Atlanticului de Nord, prin care se reafirma sprijinul pentru transformarea NATO².

Summit-ul de la Istanbul din 2004 a prilejuit reluarea și analizarea problemelor de la Bruxelles (2003), în contextul caracteristic al mediului

¹ Sorin FRUNZĂVERDE, Constantin ONIȘOR, *Europa de sud-est-Dimensiuni principale de securitate*, Editura A'92, Iași, 2004, pag.12.

² Se făcea precizarea că „NATO va fi în măsură să conducă sau să sprijine operațiuni acolo unde Alianța hotărăște, pentru a se asigura securitatea colectivă și apărarea colectivă”, una dintre principalele preocupări fiind *pacea și stabilitatea în Peninsula Balcanică*.

internațional de securitate și a exprimat noi opinii privind angajarea NATO în spiritul corelației securitate-apărare și complementarității cu UE³.

Prin Directiva elaborată o dată la doi ani pentru miniștrii apărării naționale, *capacitățile de apărare și planificarea apărării* sunt supuse determinărilor politice, economice, tehnologice și militare, interne și externe, în concordanță cu schimbările din mediile geopolitic și geostrategic, cu evaluarea conducerilor militare naționale și ale NATO, cu evoluția tehnologiilor, rolul și responsabilitățile în cadrul Alianței, precum și cu posibilitățile economico-financiare naționale.

Delimitările geografice au fost făcute după diferite criterii, precum cele *geostrategice* (spațiul ex-sovietic, spațiul german), *economice* (spațiul resurselor energetice și de materii prime) sau al *intereselor* (spațiul de interes strategic), al *alianțelor/coalițiilor* (flancul de nord, de sud, de sud-est), al *evenimentelor* fierbinți în derulare (turbulențe, zone de conflict, zone de control) și al *conjuncturilor* de securitate și apărare (sud-estul european, țările baltice, „Grupul de la Vișegrad”, statele „Vilnius-10”).

În prezent ne aflăm în plin proces de afirmare a unei forme de organizare a societății omenești: *societatea informațională sau societatea bazată pe cunoaștere*. Părerile privind acest fenomen sunt foarte diferite și, uneori, chiar divergente; întâlnim denumiri, precum: societatea post-capitalistă, societatea post-industrială, societatea informațională, societatea bazată pe cunoaștere, societatea bazată pe dezvoltarea durabilă.

„Societatea viitoare va avea ca resursă principală a economiei cunoașterea și produsul ei, informația. Dar nu orice cunoaștere, ci cunoașterea științifică”⁴.

România trebuie să urmărească, cu consecvență, câteva ***direcții strategice de acțiune*** în politica de securitate, vizând, în principal, domeniile: politic, economic, social, administrativ, educațional, cultural, de cercetare, al siguranței, ordinii publice, apărării naționale. În mod deosebit, ele vor viza *modernizarea societății*, prin întărirea noilor funcții ale statului de drept și prin dezvoltarea autorității instituțiilor sale.

Dimensiunea militară a securității naționale presupune a stabili *locul, rolul, ponderea, intensitatea, misiunile și managementul structurii militare*. Aceste determinări se pot manifesta prin realizarea temeinică și rațională a *suportului economic* necesar dimensiunii militare de securitate.

AUTORII

³ Este vorba despre *preluarea Balcanilor de către UE pentru securitate regională, complementaritatea numai europeană a securității și apărării NATO-UE* ș.a.

⁴ P.F.DRUCKER, *Realitățile lumii de mâine*, Editura TEORA, București, 1999.

1. EVOLUȚII ÎN ARMATA ROMÂNIEI ÎN CONTEXTUL SCHIMBĂRILOR INTERNE ȘI INTERNAȚIONALE

În ceea ce privește apărarea națională, principalele direcții de acțiune pentru România vizează restructurarea și modernizarea armatei și sistemului militar de securitate națională (regională, zonală), creșterea gradului de profesionalizare a armatei și perfecționarea managementului resurselor umane, precum și îndeplinirea tuturor obiectivelor externe angajate de statul nostru pentru integrare politico-militară în structurile de securitate și apărare europene și euro-atlantice, parteneriat și interoperabilitate, alături de participarea la misiuni internaționale de pace și securitate.

O valoare deosebită capătă, în aceste condiții, sporirea colaborării militare regionale și zonale în varii domenii (informații, pregătire, înzestrare, producție de apărare etc), reconversia profesională a personalului și întărirea controlului democratic civil parlamentar asupra instituției militare⁵.

Se au în vedere și pregătirea unor misiuni ce revin armatei în noul context al integrării euro-atlantice și europene, dezvoltarea structurilor mixte și de tip „joint” în vederea participării la misiuni multinaționale.

Ancorată în contextul geo-politic și economic european și mondial, România a înregistrat, în ultimii ani, o serie remarcabilă de succese, precum: integrarea în NATO, dezvoltarea relațiilor economice cu UE, trecerea de la dolar la euro ca monedă de referință și faptul că procesul de privatizare economică a dobândit un ritm mai alert, reducerea ratei șomajului (începând cu 2002), a inflației, respectarea, într-o mare măsură, a programelor de reformă și austeritate convenite cu FMI și Banca Mondială și sporirea rezervelor valutare până la nivelul dublu față de 1998.

Toate acestea au determinat, pe de o parte, ridicarea „calificativului de țară”, stabilit de Agenția Moody și a „calificativului bancar”, dat de Japan Credit Rating Agency, iar pe de altă parte, creșterea însemnată a PIB în 2003 și, începând cu 2004, cu peste 5%⁶.

⁵ Gabriel OPREA, Radu TIMOFTE, Constantin ONIȘOR, *România – integrare și securitate*, Editura BALCANII ȘI EUROPA, București, 2005, pag.161.

⁶ Sorin FRUNZĂVERDE, Constantin ONIȘOR, *Europa de sud-est-Dimensiuni principale de securitate*, Editura A'92, Iași, 2004, pag.72.

Se apreciază că în interiorul organismului militar românesc, în ultimul deceniu al secolului XX, s-au petrecut schimbări structurale importante. Sensul acestor transformări este pasibil examinării pentru evaluarea convențională a bonității deciziilor adoptate.

Mutațiile au impus abordarea, într-o nouă perspectivă, a rolului armatei României în statul de drept, precum și elaborarea unei concepții integrate privind relațiile dintre armată și societate, ca parte a reformei în societatea românească.

Relația armatei cu societatea civilă este o componentă a politicii de apărare și, în consecință, organizarea conexiunilor civili – militari este fundamentală pentru politica de securitate națională.

1.1. Controlul democratic civil asupra forțelor armate

Relația dintre factorul militar, cel politic și cel social a ridicat, de-a lungul timpului, multe semne de întrebare, răspunsurile fiind dimensionate în funcție de tipul de societate, condițiile istorice și ideologii.

Niccolò Machiavelli, în *Dell'arte della guerra*, se pronunța în privința raportului dintre factorul militar și cel politic, afirmând că puterea militară trebuie subordonată puterii cetățenești, care o poate utiliza numai în scopuri de apărare⁷.

Clausewitz vedea războiul ca pe o extensie a politicii, iar forțele armate, ca pe un instrument al strategiei politice: „*Subordonarea punctului de vedere politic celui militar ar fi absurdă, căci politica a generat războiul, ea este inteligența, iar războiul numai instrumentul și nu invers. Nu rămâne, deci, posibilă decât subordonarea punctului de vedere militar celui politic*”⁸.

La fel se pronunțau și americanii, considerând că subordonarea armatei față de autoritățile civile este un atribut al libertății și, deci, al democrației⁹.

În concepția românească, „*statul de drept presupune ca întreaga activitate a tuturor autorităților sale – legislativă, executivă și*

⁷ Alexandru BALACI, *Niccolò Machiavelli*, Editura Tineretului, București, 1969, pag.134.

⁸ Carl von CLAUSEWITZ, *Despre război*, Editura MILITARĂ, București, 1982, pag.613.

⁹ David F. TRASK, *Controlul civil asupra forțelor armate în Statele Unite*, United States Information Agency, 1993, pag.8.

*judecătorească – să se desfășoare cu respectarea Constituției și a legilor adoptate”*¹⁰.

Controlul democratic asupra forțelor armate, trăsătură definitorie a statului de drept, reprezintă ansamblul prerogativelor conferite de Constituție și legi, autorităților societății politice, democratic alese, de a stabili cadrul normativ privind organizarea, funcționarea și responsabilitățile forțelor armate, de a fixa limitele lor de acțiune, precum și de a verifica modul în care activitatea acestora este conformă dispozițiilor legii și hotărârilor autorităților civile competente¹¹.

Machiavelli spunea că „*temeliile cele mai trainice ale statelor, fie cele noi, cât și cele vechi sau mixte, sunt legile bune și armatele bune. Și, deoarece nu pot fi legi bune acolo unde nu sunt armate bune, iar acolo unde sunt armate bune e nevoie să fie și legi bune, voi lăsa deoparte tratarea chestiunii legilor și voi vorbi despre armate*”¹².

Forțele armate au avut, dintotdeauna, o poziție distinctă în cadrul societății datorită, în principal, faptului că sunt deținătoare de arme și concepute, clădite și organizate omogen. *Factorul militar* reprezintă un element de stabilitate, ordine și siguranță dar, o eventuală lipsă de claritate a rolurilor și misiunilor care-i revin, poate determina unele tendințe negative la nivel macrosocial.

Constituția României accentuează principiul separației și echilibrului puterilor în stat. Analiza funcțiilor și atribuțiilor cu care au fost împuternicite, constituțional, autoritățile ce exercită puterile în stat, conduce la concluzia că Armata, subsistem al puterii executive, *este controlată, în mod direct, de către autoritățile publice*, așa cum se prezintă în figura 1.1.

¹⁰ Vasile GIONEA, *Studii de drept constituțional și istoria dreptului (III)*, Regia Autonomă “Monitorul Oficial”, București, 1995, pag.19.

¹¹ Gheorghe DIACONESCU, Floarea ȘERBAN, Nicolae PAVEL, *Controlul democratic asupra armatei în România*, Editura ENCICLOPEDICĂ, București, 1996, pag.16.

¹² Niccolò MACHIAVELLI, *Principele*, Editura MINERVA, București, 1995, pag.61.

CONSTITUTIA ROMÂNIEI

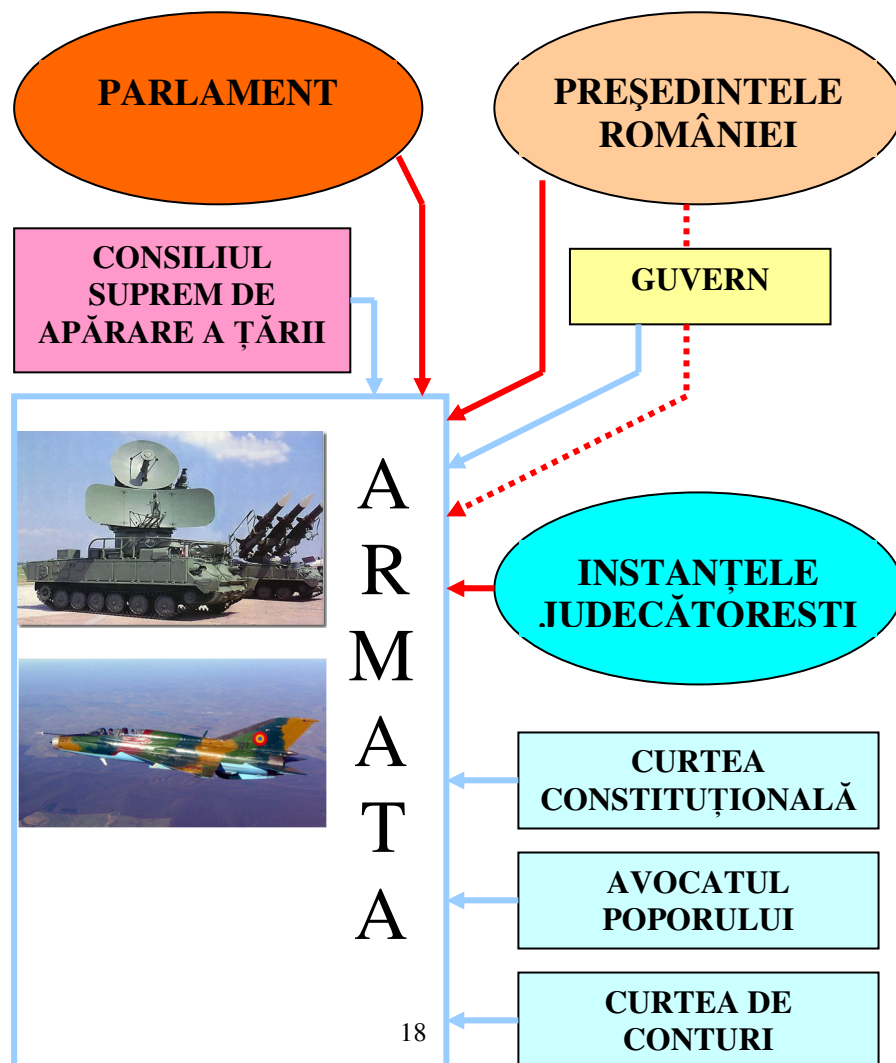

Fig.1.1. Controlul autorităților publice asupra Armatei

În România, s-a creat un sistem de pârghii constituționale și legale care să asigure **controlul democratic civil asupra forțelor armate:**

- un număr important de specialiști civili își desfășoară activitatea în armată ocupând funcții cum sunt: consilieri, directori sau directori adjuncți ai direcțiilor centrale ale Ministerului Apărării Naționale
- ministrul apărării naționale, secretarul de stat pentru politica de apărare, secretarul de stat pentru relația cu parlamentul și secretarul general al MAPN sunt personalități civile.

Se consideră că *prezența civililor în armată* este un element prin care se exercită controlul democratic asupra armatei. Deși numărul total al civililor din armată s-a redus de la 37.966, în 1999, la 28.000 în prezent, ponderea acestora în structurile de conducere ale Ministerului Apărării Naționale este în creștere, astfel încât aproximativ 40% din funcții vor trebui să fie ocupate de persoane civile (în 1999 ponderea acestora a reprezentat 10%).

Relațiile civili-militari sunt și cele legate de **comunicare și educație, transparența față de mass-media** fiind un aspect semnificativ al controlului democratic civil.

Educația în probleme de apărare și de securitate națională se derulează ca intenție la nivel de masă – în timpul efectuării stagiului militar, cât și la un nivel înalt – prin pregătirea demnitarilor de stat, reprezentanților mass-media și ai societății civile, alături de militari de rang înalt, în instituții specializate, cum este Colegiul Național de Apărare din cadrul Universității Naționale de Apărare.

1.2. Instituții cu atribuții în domeniu

Controlul democratic asupra Forțelor Armate în România rezultă din **atribuțiile legale în domeniu** alocate unor instituții, după cum urmează:

- *Parlamentul* execută, prin intermediul bugetului, controlul civil esențial asupra organismului militar. Între pârghiile de acțiune parlamentară se înscriu: solicitarea de informări, documentare, rapoarte privind starea

armatei, interpelări adresate ministrului apărării naționale, audieri în cadrul comisiilor de apărare, ordine publică și siguranță națională a responsabililor militari, întâlniri periodice ale acestor comisii cu șefi militari, cu agendă prestabilă.

Controlul parlamentului asupra Armatei se exprimă prin funcțiile acestuia, așa cum sunt stabilite prin Constituție. În ordinea clasificării funcțiilor Parlamentului de către doctrina de specialitate¹³, prima este cea de *legiferare*.

În ceea ce privește domeniul militar, Parlamentul are de îndeplinit o prevedere constituțională, cuprinsă în articolul 117, ale cărui prevederi reglementează, exclusiv, „forțele armate” (figura 1.2).

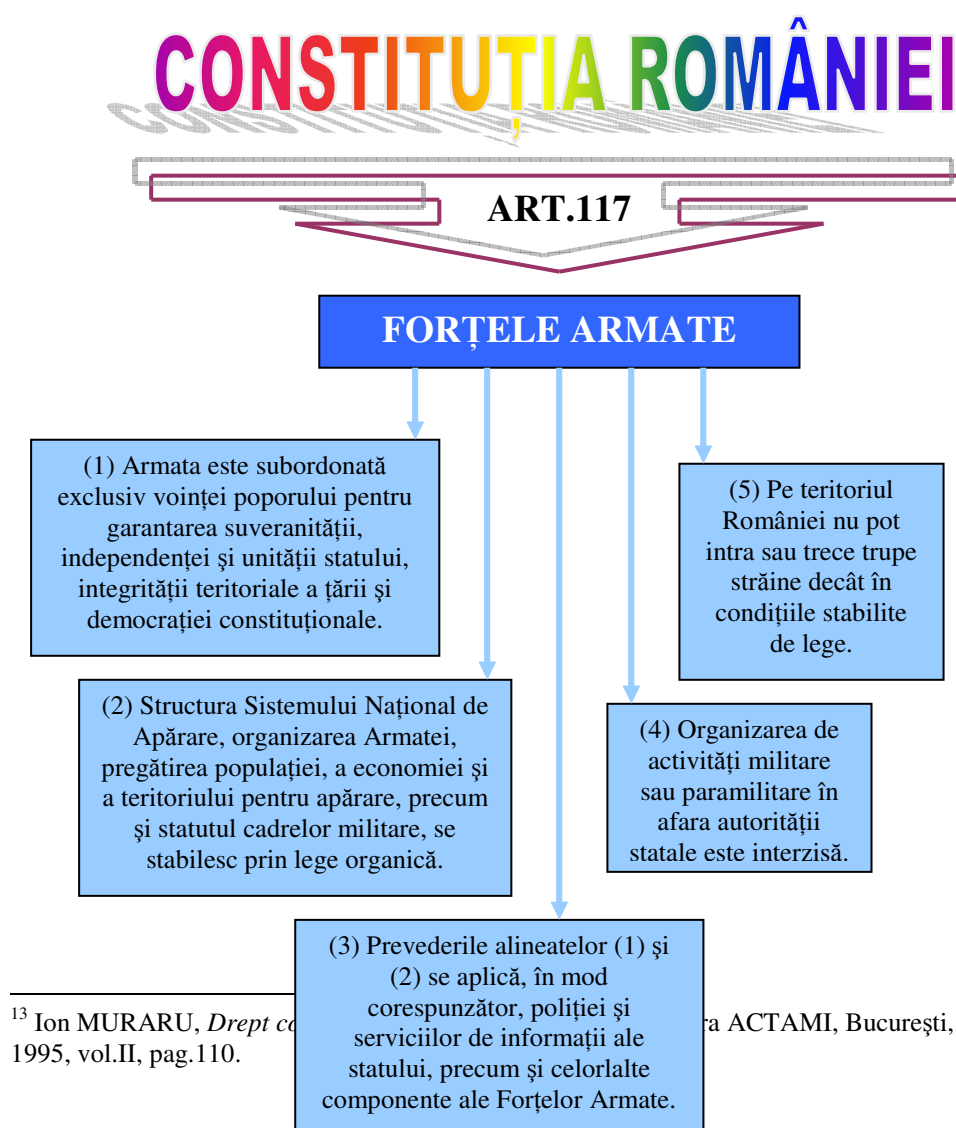

Fig.1.2. Prevederile art.117 din Constituție privind Forțele Armate

- *Președintele României* este Comandantul Forțelor Armate și îndeplinește funcția de Președinte al Consiliului Suprem de Apărare a Țării.

- *Consiliul Suprem de Apărare a Țării* organizează și coordonează unitar activitățile ce privesc apărarea și siguranța națională; aprobă structura și planurile de reformă ale armatei și sugerează Parlamentului participarea la acțiuni strategice de alianță, coaliție sau multinaționale.

- *Guvernul României* este considerat principala instituție a statului cu atribuții în domeniul politicii de apărare și politicii de securitate națională.

- *Curtea Constituțională* verifică legalitatea și constituționalitatea legilor și actelor normative cu aplicabilitate în domeniul apărării și siguranței naționale.

- *Curtea de Conturi* este autoritatea publică desemnată să exercite controlul asupra modului în care sunt utilizate de către armată resursele financiare repartizate din bugetul de stat.

Totuși, ***perfecționarea controlului democratic civil*** asupra forțelor armate solicită, în perioada următoare, perfecționarea cadrului legislativ, cooperarea cu comisiile parlamentare cu atribuții în domeniul apărării, sporirea numărului de civili specializați în problemele apărării, pregătirea factorilor de decizie politică în problemele specifice forțelor armate, sporirea competenței instanțelor civile în rezolvarea unor probleme în materie de apărare, îmbunătățirea raporturilor cu mass-media și intensificarea colaborării cu organismele neguvernamentale.

În Legea apărării naționale se stipulează: „*Apărarea Națională cuprinde ansamblul de măsuri adoptate și desfășurate de statul român în scopul de a garanta suveranitatea națională, independența și unitatea statului, integritatea teritorială a țării și democrația constituțională*”.

În capitolul 2 al legii este definită structura Sistemului Național de Apărare (figura 1.3).

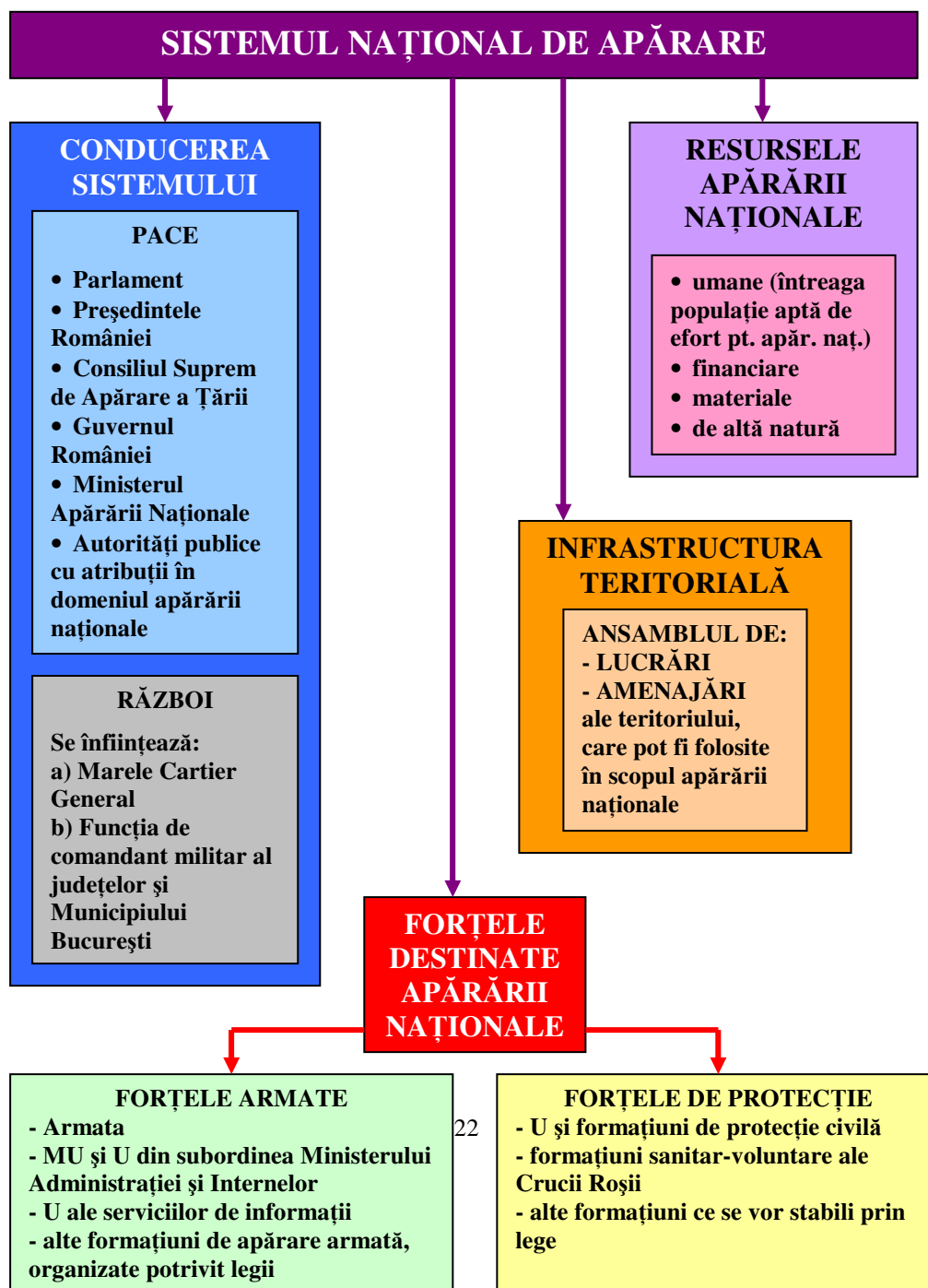

Fig.1.3. Structura Sistemului Național de Apărare
1.3. Conducerea și misiunile Armatei României

1.3.1. Conducerea activităților destinate apărării naționale

Aceasta este de competența autorităților publice constituționale ale statului român. Potrivit prevederilor Legii nr. 45/1994 privind apărarea națională a României, art.7, *conducerea sistemului național de apărare* se realizează de către:

- Parlament;
- Președintele României;
- Consiliul Suprem de Apărare a Țării;
- Guvernul României;
- Ministerul Apărării Naționale;
- Autoritățile administrației publice cu atribuții în domeniul apărării naționale.

Parlamentul României are trei mari categorii de atribuții în domeniul apărării naționale: aprobă (prin lege organică) problemele și aspectele majore privind dimensiunea militară a apărării naționale (structura sistemului militar, pregătirea populației, a economiei și a teritoriului pentru apărare, precum și statutul militarilor de profesie), documentele oficiale ale Guvernului referitoare la securitatea și apărarea națională a României (strategii, Carta Albă etc) și programele referitoare la funcționarea modernă a Armatei (constituire, pregătire, modernizare etc).

Constituția României prevede, în art. 92, că *Președintele României* are prerogative în: elaborarea Strategiei de Securitate Națională și trimiterea de forțe militare în afara teritoriului. El poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau generală a forțelor armate. Numai în cazuri excepționale, hotărârea Președintelui se supune ulterior aprobării Parlamentului, în cel mult 5 zile de la adoptare. În caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, Președintele României ia măsuri pentru respingerea agresiunii, pe care le aduce neîntârziat la cunoștința Parlamentului printr-un mesaj. Dacă Parlamentul nu se află în sesiune el se convoacă, de drept, în 24 de ore de la declanșarea agresiunii.

Consiliul Suprem de Apărare a Țării aprobă structura și planurile de reformă ale armatei și sugerează Parlamentului participarea la acțiuni strategice de alianță, coaliție sau multinaționale.

Guvernul României răspunde de organizarea activităților și de aplicarea măsurilor ce privesc apărarea națională. În acest sens, are patru categorii mari de responsabilități: integrarea și coordonarea acțiunilor și proceselor în desfășurare privind reformele interne și integrarea deplină în NATO și UE; gestionarea sistemului național de management al crizelor prin elaborări, măsuri și acțiuni adecvate, folosind structurile de conducere și forțele existente; elaborarea, împreună cu ministerele implicate, a Cartei Albe a securității și apărării naționale și aprobă Strategia Militară a României, propusă de MapN; informarea Parlamentului (președinților de Camere) în situația participării cu forțe în afara teritoriului, cu mandat, la misiuni internaționale.

Ministerul Apărării Naționale răspunde de înfăptuirea concepției fundamentale de apărare a țării în domeniul militar. *La pace*, conducerea este exercitată de către Statul Major General (prin Centrul Operațional de Conducere Militară), Comandamentul Operațional Întrunit (având în subordine Comandamentele Operaționale ale Categoriilor de Forțe – Terestre, Aeriene, Navale); *în situații de criză*: conducerea este exercitată de Statul Major General (prin Centrul Național de Conducere Militară) și de Comandamentele Operaționale care pot trece și la structuri de conducere strategică.

Pentru conducerea activităților militare la nivel strategic se înființează, *pe timp de război*, *Marele Cartier General*, subordonat direct Consiliului Suprem de Apărare a Țării. Potrivit Legii privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale, acesta este autoritatea administrației centrale de specialitate care exercită atribuțiile prevăzute de lege în domeniul apărării, pentru garantarea suveranității naționale, independenței și unității statului, integrității teritoriale a țării și democrației constituționale.

Comandamentul Operațional Întrunit și comandamentele tactice trebuie să fie în măsură să acționeze oriunde pe teritoriul național, precum și în spațiul de interes strategic al României, în compunerea unor grupări de forțe multinaționale.

Conducerea procesului de organizare, înzestrare și de pregătire a forțelor, a procesului de asigurare logistică și administrativă a trupelor, precum și conducerea operațională curentă a acțiunilor militare cu caracter teritorial se execută de către statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, care pe timp de pace vor avea în subordine toate structurile

luptătoare, de sprijin de luptă și logistice. În situații de criză sau în cazul participării la operațiuni în afara granițelor țării, categoriile de forțe ale armatei vor pune la dispoziția Comandamentului Operațional Întrunit, sau comandamentelor operaționale tactice, forțele necesare pentru îndeplinirea misiunilor stabilite de către Statul Major General.

Comandamentele teritoriale vor avea responsabilitatea de a proteja teritoriul României, de a asigura pregătirea forțelor principale și de rezervă, trecerea de la starea de pace la cea de război prin ridicarea graduală a capacității de luptă și direct prin mobilizare.

Conducerea operațiunilor întrunite impune perfecționarea capabilităților necesare culegerii, prelucrării și utilizării neîntrerupte a informațiilor. Realizarea conducerii forțelor impune existența sistemului C4I (comandă, computere, cooperare, control, informații) la toate eșaloanele. Sistemele C4I trebuie să asigure, în condițiile dinamismului deosebit al acțiunilor militare și al fluidității dispozitivelor, acoperirea cu posibilități de conducere a întregului spațiu de responsabilitate al comandamentelor operaționale, a realizării comenzii și a controlului în timp real al forțelor și al mijloacelor la dispoziție.

Pe timp de pace, în situații de criză și la război, conducerea Ministerului Apărării Naționale se exercită de ministrul apărării naționale, care reprezintă acest minister în raporturile cu celelalte ministere și organisme guvernamentale, cu alte autorități ale administrației publice, cu organisme similare din alte state și care răspunde în fața primului ministru al Guvernului pentru întreaga activitate a Ministerului Apărării Naționale.

Ministerul Apărării Naționale conduce, prin secretarul de stat pentru politica de apărare, șeful Statului Major General, secretarul de stat pentru înzestrarea armatei, secretarul de stat pentru relația cu parlamentul, secretarul general și inspectorul general al Ministerului Apărării Naționale, activitatea structurilor din subordinea acestora.

Șeful Statului Major General, cea mai înaltă autoritate militară a armatei, este principalul consilier militar al președintelui țării, Consiliului Suprem de Apărare a Țării și ministrului apărării naționale și exercită conducerea (comanda) militară a armatei; răspunde pentru capacitatea de luptă a acesteia, aflată în competența Statului Major General care este organismul militar principal al Ministerului Apărării Naționale. În îndeplinirea acestor responsabilități, șeful Statului Major General este ajutat de Comitetul Șefilor de State Majore.

Secretarii de stat, secretarul general și inspectorul general al MAPN răspund de organizarea și conducerea activității structurilor din subordine, conform atribuțiilor prevăzute de lege.

Pentru starea de urgență, în situația existenței unor amenințări la adresa siguranței naționale sau a democrației constituționale, Ministerul Apărării Naționale va organiza și va conduce activitățile pentru sprijinul logistic al forțelor Ministerului Administrației și Internelor, atunci când acest sprijin este solicitat.

În cazul iminenței ori producerii unor dezastre, Statul Major General organizează și conduce - potrivit planurilor de cooperare/intervenții și măsurilor stabilite de către Comisia Guvernamentală de Apărare Împotriva Dezastrelor - participarea cu forțe și mijloace ale armatei pentru limitarea și înlăturarea efectelor dezastrelor naturale și ale accidentelor.

Pentru starea de asediu, Ministerului Apărării Naționale îi revine sarcina principală în coordonarea aplicării măsurilor dispuse prin decretul de instituire a acesteia. Conducerea efectivă a acțiunilor militare se exercită de Statul Major General prin Centrul Național de Comandă Militară (Centrul Operațional pentru Situații de Criză).

Pe plan teritorial, la nivel de județ și de Capitală, se înființează, prin hotărâre a Consiliului Suprem de Apărare a Țării, funcția de comandant militar. Atribuțiile comandantului militar se stabilesc din timp de pace de către Statul Major General și se aprobă prin hotărâre a Consiliului Suprem de Apărare a Țării.

Structurile, la pace și la război, ale comandamentelor, precum și procedurile de lucru pentru elaborarea concepțiilor, planurilor și documentelor organizatorice de aplicare a acestora vor fi conform standardelor existente în cadrul Alianței Nord-Atlantice. Acest proces are drept scop perfecționarea conducerii militare la toate eșaloanele și crearea condițiilor de realizare a *interoperabilității cu structurile similare ale NATO și ale Uniunii Europene*.

Reforma militară, desfășurată în condițiile în care România este membră NATO, are câteva obiective strategice, cum ar fi: optimizarea capacității de apărare a țării, cu definitivarea integrării, din punct de vedere al standardelor operaționale și cu continuarea participării, tot mai active, la securitatea regională și globală, cu un efectiv național de maximum 90.000 de persoane (75.000 de militari și 15.000 de civili).

Modernizarea sistemului militar românesc presupune un amplu proces de revizuire, început în anul 2003, a ceea ce va trebui să fie „STRUCTURA DE FORȚĂ 2007”.

În conformitate cu prevederile Strategiei de Securitate Națională a României și Directiva Ministerială nr.2003 a NATO, s-a trecut de la apărarea individuală (prin mijloace proprii) la conceptul de apărare colectivă. Din 2004 s-a trecut la reanalizarea structurii de forțe armate ale

României, stabilindu-se, totodată, 2009 ca dată intermediară, iar 2012 ca dată de finalizare a „STRUCTURII DE FORȚĂ 2012”.

Organizarea Armatei României este prezentată în figura 1.4.

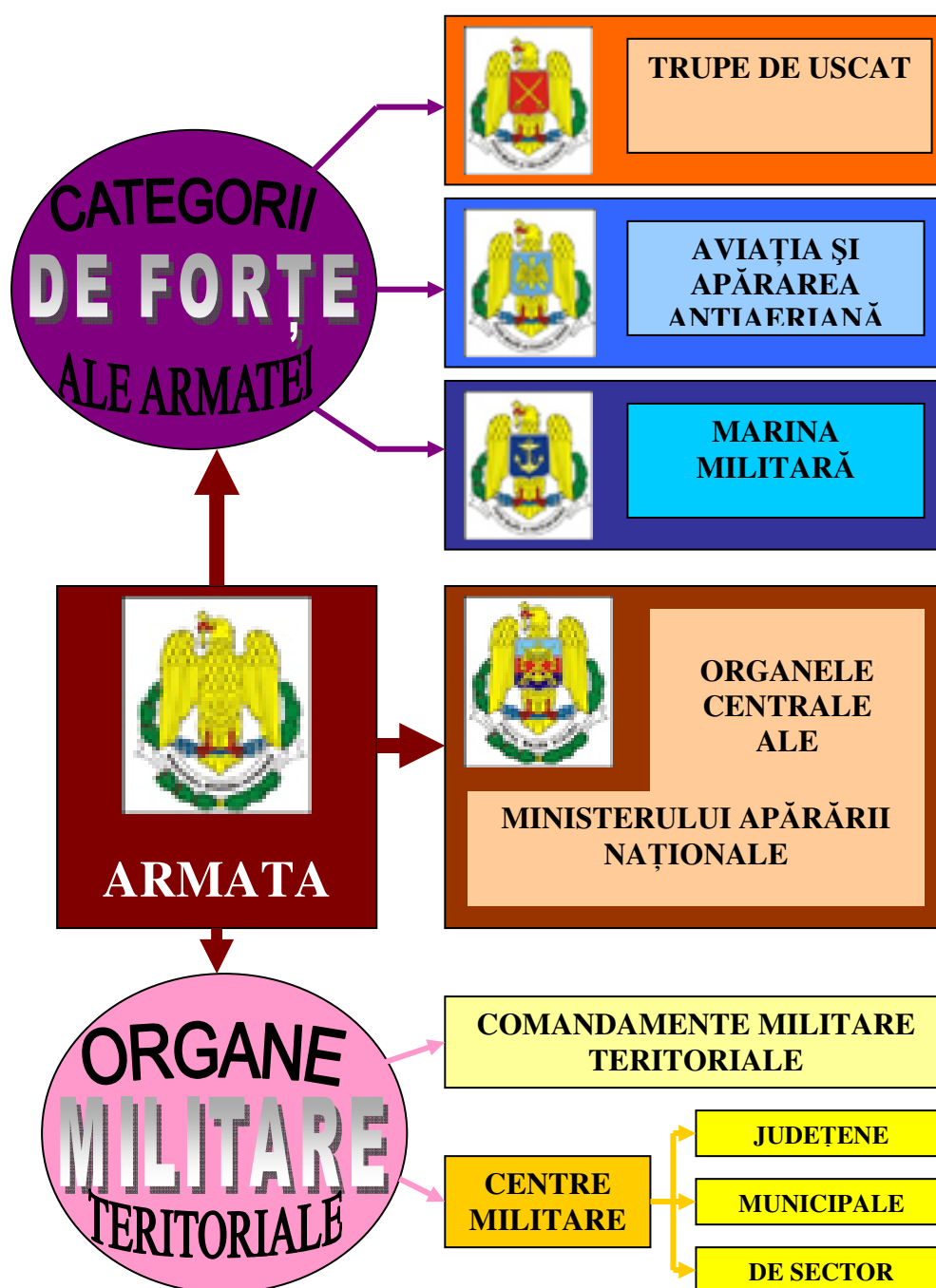

Fig.1.4. Organizarea Armatei României

Categoriile de forțe ale Armatei au în compunere structurile acționale, de sprijin, logistice și de învățământ, precum și principalele categorii de tehnică modernă.

Structura organizatorică a Ministerului Apărării Naționale, structurile organizatorice subordonate direct ministrului, precum și numărul maxim de personal al ministerului se aprobă prin Hotărâre de Guvern. În structura organizatorică a ministerului pot funcționa direcții generale, inspectorate, direcții, secții, birouri, precum și colective temporare de lucru.

Structurile centrale ale Ministerului Apărării Naționale sunt următoarele:

- Departamentul pentru Integrare Euro-Atlantică și Politica de Apărare.
- Departamentul pentru Relații cu Parlamentul, Armonizare Legislativă și Relații Publice.
 - Direcția Legislație și Asistență Juridică.
 - Direcția Relații Publice.
 - Tradiții Militare și Educație Civică.
- Departamentul pentru Armamente.
- Statul Major General.
 - Forțele Terestre.
 - Comandamentul Garnizoanei București.
 - Forțele Aeriene.
 - Forțele Navale.
 - Direcția Organizare, Personal și Mobilizare.
 - Direcția Planificare Strategică.
 - Comandamentul 2 Operațional Întrunit.
 - Comandamentul Logistic Întrunit.
 - Arhivele Militare Române.
- Inspectoratul Ministerului Apărării Naționale.
- Secretariatul General.
- Direcția Generală de Informații a Apărării.
- Direcția Management Resurse Umane.

- Direcția Financiar-Contabilă.
- Direcția Audit-Intern.
- Centrul de Drept Internațional Umanitar al Armatei.

În subordinea ministrului apărării naționale mai funcționează:

- consilierii ministrului;
- consilierul diplomatic;
- Cabinetul ministrului;
- Corpul de control al ministrului.

Direcția Instanțelor Militare și Secția Parchetelor Militare se subordonează ministrului apărării naționale numai în ceea ce privește aspectele stabilite prin ordin comun al ministrului apărării naționale, ministrului justiției și procurorului general al Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție.

Ministerul Apărării Naționale are în subordine statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, comandamentele de armă, direcțiile centrale, instituțiile militare de învățământ, instituțiile de cercetare, formațiuni și alte structuri.

La nivelul Ministerului Apărării Naționale se constituie:

- Colegiul Ministerului Apărării Naționale, cu rol consultativ.
- Consiliul de Planificare a Apărării, cu rol deliberativ.

1.3.2. Misiunile Armatei României

Misiunile sunt în conformitate cu Strategia Națională a României, Directiva ministerială NATO nr.2003, Metodologia - Ghid orientativ de lucru elaborat de Grupul de Lucru, Directiva politico-militară, Misiunile forțelor armate și cerințele specifice, Mediu de securitate-document elaborat de Departamentul Integrare Euro-Atlantică, alte documente redactate în cadrul sesiunilor grupului de lucru pentru revizuirea fundamentală a Forței Obiectiv 2007.

Misiunile Forțelor Armate, în principal, se referă la următoarele:

- **Forțele Armate** sunt destinate și pregătite să desfășoare *acțiuni militare în orice zonă și pe orice direcție*, implicând cooperarea tuturor categoriilor de forțe, atât în compunerea structurilor militare naționale, cât și a celor multinaționale.

- **În timp de pace**, forțelor armate le revine un rol decisiv în *descurajarea potențialilor agresori* care ar atenta la interesele naționale ale statului român. Acest rol de descurajare se îndeplinește prin realizarea unei *capacități de luptă adecvate* și suficiente și prin *asigurarea viabilității sistemului de trecere de la starea de pace la starea de război*.

În acest scop, se urmărește asigurarea *dotării* marilor unități și unităților cu armament și tehnică de luptă performante și realizarea unui *nivel de instruire* corespunzător, care să permită atingerea *capabilității și a vitezei de reacție necesare în situații de criză și la război*.

Marile unități, unitățile și formațiunile din cadrul forțelor armate pot participa, sub egida organismelor internaționale de securitate, *în cadrul multinațional*, la misiuni de monitorizare a zonelor tampon, de gestionare a crizelor, de sprijin al păcii, umanitare și de căutare-salvare.

- **În situații de criză**, forțele armate au misiunea de a participa, împreună cu celelalte organisme stabilite prin lege, la *apărarea valorilor democrației constituționale și la restabilirea ordinii de drept*. În asemenea situații, cele trei categorii de forțe vor acționa împreună, numai pe baza deciziei factorilor politici abilitați prin lege, respectând principiul subsidiarității pentru gestionarea situațiilor care pun în pericol securitatea și stabilitatea în zonă, ordinea de drept și democrația constituțională. De asemenea, participă la acțiuni de *limitare și înlăturare a efectelor calamităților naturale, accidentelor și catastrofelor* pe teritoriul național.

- **La război**, forțele armate participă la *respingerea acțiunilor militare în forță și limitarea efectelor inițiale ale agresiunii*, prin organizarea și desfășurarea unei riposte adecvate împotriva acțiunilor agresorului. De asemenea, participă la victoria militară asupra agresorului care acționează în spațiul de interes strategic al României, prin pregătirea și executarea unei riposte militare decisive în adâncimea acestui spațiu. Finalitatea unei astfel de riposte este menită să păstreze neștirbite valorile naționale fundamentale și să creeze condițiile favorabile pentru încheierea sau impunerea păcii, corespunzător intereselor statului român și a condițiilor stabilite de autoritățile constituționale pentru încheierea operațiunilor militare.

1.4. Reforma în cadrul Armatei României: scop, premise, obiective

Reforma în cadrul Armatei suscită analize și examinări diverse. Strategia schimbărilor ar trebui să fie atotcuprinzătoare și subordonată ferm și direct intereselor fundamentale naționale.

În documentul intitulat Carta Albă a Guvernului în anul 1999 guvernul României validează *scopul, premisele și obiectivele reformei* care, sintetic, se referă la următoarele:

1) SCOPUL declarat al *Reformei militare* este constituirea unei armate moderne, de dimensiuni adecvate.

2) PREMISE luate în considerare:

- asigurarea, în orice moment, a îndeplinirii misiunii de bază a forțelor armate;
- controlul societății civile;
- transparența proceselor de reformă;
- pragmatismul planificării;
- eficiența sub incidența raportului preț/beneficiu optim.

3) OBIECTIVE identificate și validate:

- completarea cadrului legislativ necesar desfășurării fluente a reformei militare;
- asigurarea mobilității, flexibilității și adaptabilității sistemelor de conducere și logistice și creșterea capacității de reacție și ripostă;
- operaționalizarea integrală a Forței de Reacție Rapidă, ca nucleu al viitoarei armate moderne a României;
- aplicarea riguroasă a criteriilor și standardelor de performanță în managementul resurselor umane;
- modernizarea înzestrării la nivelul standardelor NATO;
- perfecționarea instruirii și înzestrării subunităților de menținere a păcii și a celor mixte cu alte țări;
- dezvoltarea în cadrul sistemului militar a unor structuri specializate în relația cu societatea civilă;
- asigurarea unui management optim al resurselor de apărare.

Armata are ca ***misiune principală definită*** *apărarea suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale*. De asemenea, există posibilitatea implicării acesteia în cadrul unor *misiuni în sprijinul păcii* pentru asigurarea securității europene, în *rezolvarea unor situații de criză* politico-militară și economico-socială, precum și pentru *eliminarea efectelor calamităților naturale și dezastrelor*.

Aceasta are în ***componentă*** *trei categorii de forțe*:

- 1) Trupele de Uscat;
- 2) Aviația și Apărarea Antiaeriană;
- 3) Marina Militară,

a căror structură organizatorică cuprinde statele majore ale categoriilor de forțe, mari unități și unități luptătoare, unități și formațiuni de asigurare de luptă și logistice, unități de instrucție și instituții militare de învățământ.

Structura armatei derivă din caracterul defensiv al strategiei militare și are în vedere necesitățile de apărare a țării în condițiile unei eventuale agresiuni cu utilizarea mijloacelor de luptă convenționale.

2. MISIUNILE, ORGANIZAREA ȘI ROLUL CATEGORIILOR DE FORȚE ALE ARMATEI ROMÂNIEI

2.1. Misiunile, organizarea și rolul FORȚELOR TERESTRE

Forțele Terestre reprezintă forța armată capabilă să realizeze prezența, extinderea continuitatea și dominația în teren și sunt destinate să desfășoare acțiuni militare decisive, în cooperare cu celelalte categorii de forțe ale armatei. Acestea sunt dislocate pe întreg teritoriul național și reprezintă componenta cu ponderea cea mai mare în cadrul Armatei României (70% din totalul forțelor).

Scopul acțiunilor **FORTELOR TERESTRE ROMANE** în misiuni de menținere a păcii și misiuni umanitare constă în:

- prevenirea războiului;
- rezolvarea conflictelor;
- promovarea păcii;
- sprijinul populației civile.

Participarea Forțelor Terestre la operații în sprijinul păcii, misiuni de pace desfășurate sub egida ONU și OSCE, precum și la inițiativele de cooperare multinațională:

- Operații de menținere a păcii și misiuni umanitare între 1991-2002.
- Zonele în care forțele terestre acționează în prezent.
- Participarea la Forța de Stabilizare din Bosnia - Herțegovina.
- Participarea la Forța Internațională de Menținere a Păcii din Kosovo (KFOR).
- Participarea la misiunile antiteroriste din Afganistan.

- Participarea în Irak.
- Participarea la inițiativele de cooperare multinațională.

În componerea Statului Major al Forțelor Terestre intră următoarele *categorii de forțe*: infanteria, artileria, vânătorii de munte, tancurile, rachetele și artileria antiaeriană (terestre), structurile de comunicații și informatică, cercetarea, geniul, unitățile și subunitățile de apărare NBC, parașutiștii.

Statul Major al Forțelor Terestre are în subordine mari unități de arme întrunite (corpuri de armată), eșaloane cu responsabilitate într-o zonă de operații, precum și unități și formațiuni de asigurare de luptă și logistice. Corpul de armată este eșalonul operativ care subordonează un număr variabil de mari unități de tip brigadă, regiment sau batalion, luptătoare, de asigurare de luptă și logistice. Statul Major al Forțelor Terestre are, de asemenea, în subordine nemijlocită mari unități și unități de arme și logistice și instituții proprii de învățământ.

Statul Major al Forțelor Terestre este organizat în sistem modular asigurând conducerea coerentă și eficientă și realizarea compatibilității cu structurile similare din cadrul armatelor statelor membre N.A.T.O.

Așadar Statul Major al Forțelor Terestre este organul de conducere, subordonat Șefului Statului Major General, care răspunde de capacitatea de luptă a Forțelor Terestre și concepe, planifică, organizează, conduce, controlează și evaluează activitățile necesare îndeplinirii misiunilor stabilite acestora prin Strategia Militară a României.

În fig.2.1. este redată structura organizatorică a Forțelor Terestre:

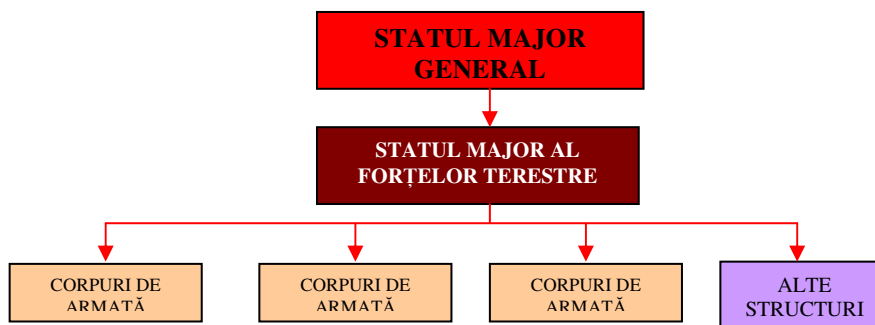

Fig.2.1. Structura organizatorică a Forțelor Terestre

Trupele de parașutiști (indiferent dacă sunt în subordinea forțelor terestre sau aeriene) cuceresc și mențin unele raioane (obiective) importante până la sosirea trupelor proprii, interzic sau întârzie desfășurarea unor

acțiuni de luptă ale inamicului, producându-i pierderi în personal și tehnică militară și distrugeri ale unor obiective importante.

În România, principalele categorii de tehnică din dotarea Forțelor Terestre sunt:

- 1 253 tancuri;
- 1 851 transportatoare blindate, mașini de luptă purtătoare de armament greu;
- 2 241 piese de artilerie calibrul 1000 mm și mai mare;
- 2 200 mașini de geniu;
- 2 000 autostații și stații radioreleu.

Majoritatea tipurilor de tehnică aflate în înzestrarea Forțelor Terestre este din producția internă, o parte sunt achiziționate din fosta Uniune Sovietică sau din alte țări ale fostului Tratat de la Varșovia, iar altele de proveniență NATO. Acestea sunt: complexul de rachete antiaeriene 2K12M „KUB” (SA-6), sistemul antiaerian „Gepard”, instalația de lansare a rachetelor antiaeriene 2P25M „KUB”, lansatorul multiplu de rachete de artilerie LAROM, mijlocul de luptă al grupeii de infanterie - ZIMBRU, complexul de rachete antiaeriene CA-94, complexul de rachete antiaeriene CA-95, mașina de luptă a infanteriei – MLI 84, complexul de rachete antiaeriene OSA-AKM 9K33M3 (SA-8), tancul TR – 85 M 1.

Nivelele principalelor categorii de armamente sunt de asemenea în concordanță cu plafoanele stabilite prin Tratatul CFE¹⁴, la care România este parte. Repartiția pe țări a acestor plafoane i-a avantajat pe unii și dezavantajat pe alții. România a fost dezavantajată pe toate planurile în raport cu vecinii săi, mai ales cu Bulgaria și Ungaria¹⁵.

„Reformele” din armatele fostelor state membre ale Tratatului de la Varșovia, derulate sub auspiciile Parteneriatului pentru Pace, ca precondiție la admiterea în NATO, au condus la distrugerea și degradarea acestora¹⁶.

Dupa semnarea Parteneriatului pentru Pace (PfP) cu NATO (26.01.1994) și a Parteneriatului Strategic cu S.U.A.(11.07.1997), în Forțele Terestre a început o nouă etapă a procesului de conceptualizare și realizare graduală a restructurării. Aceasta a câștigat în coerență și dinamism o dată cu adoptarea ciclurilor anuale ale Planului de Acțiune pentru Aderare-MAP (01.09.1999).

Scopul modernizării îl reprezintă crearea de structuri de comandă, de luptă, de sprijin de luptă și logistice, eficiente din punct de vedere

¹⁴ Tratat privind Armele Convenționale în Europa.

¹⁵ Florian GÂRZ, *Apocalipsa și România*, Editura OBIECTIV Craiova, 2004, pag.74

¹⁶ x x x „NATO Review Autumn 2001”, pag.30-33.

organizatoric, mobile și flexibile, cu o mare capacitate de dislocare, protecție și susținere, apte să îndeplinească misiuni de orice fel, precum și înzestrarea acestora cu echipamente și sisteme de arme adecvate.

Etapele de modernizare a Forțelor Terestre sunt prezentate în figura 2.2.

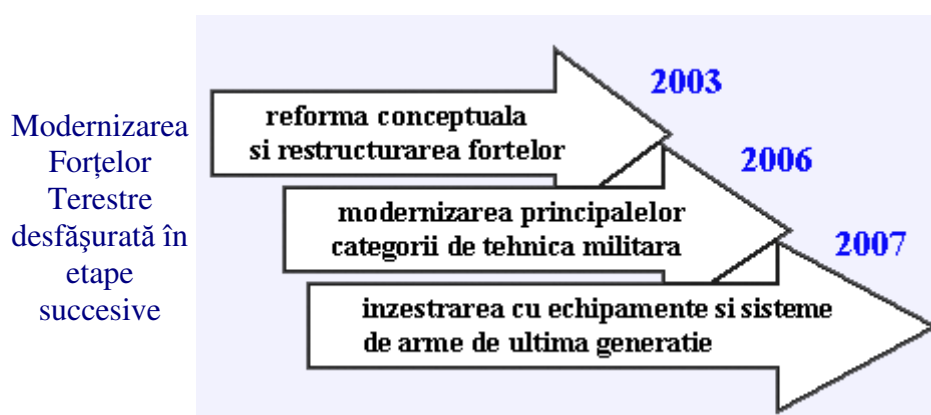

Fig.2.2. Etapele de modernizare a Forțelor Terestre

Obiectivul fundamental al procesului de elaborare a actelor normative în Forțele Terestre îl constituie realizarea acestora într-un cadru armonizat, corelate cu ansamblul reglementarilor în vigoare la nivel național, cu tratatele internaționale la care România este parte și cu actele normative similare ale armatelor statelor membre NATO.

Astfel, în prezent, doctrina și manualele existente în serviciul Forțelor Terestre promovează concepte derivate din cultura militară a statelor membre NATO, concepte rezultate din cele mai recente evoluții ale fenomenului militar.

Concepția creării unor forțe reduse numeric, dar apte de o reacție promptă, adecvată la un atac prin surprindere, constituie baza teoretică a remodelării Forțelor Terestre. Aceasta este extinsă azi la integrarea Forțelor Terestre în apărarea colectivă.

2.2. Misiunile, organizarea și rolul FORȚELOR AERIENE (Aviației și Apărării Antiaeriene)

Misiunile Forțelor Aeriene Române pe timp de pace sunt definite pentru a se realiza menținerea integrității spațiului aerian național și protejarea unor obiective vitale împotriva atacurilor aeriene și sunt obținute

prin funcțiile de supraveghere aeriană și de poliție aeriană, pentru menținerea securității spațiului aerian național.

În situații de criză și de război, Forțele Aeriene Române își amplifică acțiunile pentru apărarea populației, obiectivelor vitale și a trupelor împotriva atacurilor aeriene, provocând pierderi maxime forțelor aeriene inamice și participând la crearea unei situații aeriene favorabile.

Subsistemul de forțe cuprinde ansamblul structurilor specializate pentru misiunile de apărare aeriană ale Forțelor Aeriene, Forțelor Terestre și Forțelor Navale, destinat pentru localizarea, urmărirea și identificarea mijloacelor aeriene, precum și pentru interceptarea și combaterea mijloacele aeriene ostile.

Aviația militară duce lupta împotriva mijloacele aeriene ale inamicului, lovește în/din aer obiective și grupări de forțe ale acestuia, execută cercetarea din aer, transportul și parașutarea (desantarea) de trupe și materiale.

Artileria și rachetele antiaeriene duc lupta împotriva mijloacelor aeriene ale agresorului, participă la nimicirea desantului aerian, trupelor aeromobile și de cercetare-diversiune ale acestuia.

Radiolocația supraveghează spațiul aerian de interes și înștințează despre situația aeriană celelalte forțe participante la acțiunile de luptă.

Statul Major al Forțelor Aeriene are în subordine Comandamentul Operațional Aerian Principal (COAP), un regiment de geniu de aviație, un batalion de comunicații aero și informatică, forțe operaționale, unități de sprijin (unități și formațiuni de asigurare de luptă și logistice), instituții proprii de învățământ (Academia Forțelor Aeriene, Școala de Aplicații, Școala de Maiștri Militari), poligoane, depozite, Muzeul Aviației.

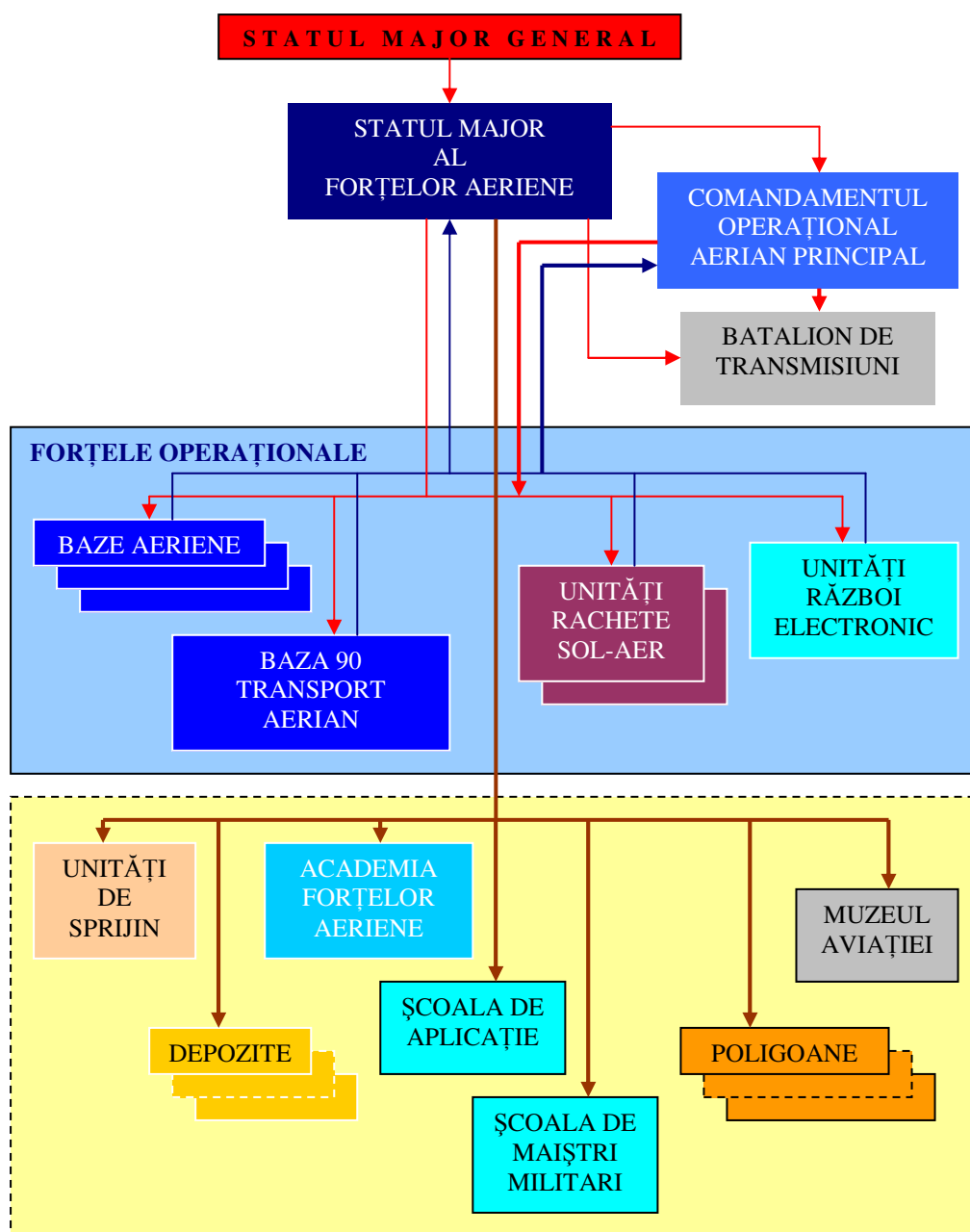
Forțele operaționale au în compunere trei baze aeriene, unități de rachete (o brigadă de rachete sol-aer, un regiment de rachete sol-aer, regimente/brigăzi de artilerie antiaeriană), unități de război electronic.

Baza de Transport Aerian „Comandor Aviator Gheorghe Bănciulescu” a luat ființă în anul 1995 și a primit această denumire în 1996. În afară de tipurile de aeronave AN-24, AN-26, AN-30, IAR 330 PUMA SOCAT, IAR 330L, începând cu 1996, aviația militară de transport a făcut un pas spre realizarea interoperabilității cu forțele NATO, prin înzestarea ei, în premieră națională, cu 2 (și ulterior alte 2) avioane C-130 Hercules, care au dublat capacitatea de transport și raza de acțiune. Unitatea dispune de asemenea de capacitate de evacuare aeromedicală (MEDEVAC).

Misiunea actuală a unității constă în executarea transportului aerian de personal, tehnică și materiale și sprijin în folosul Forțelor Aeriene și al celorlalte elemente din Sistemul Național de Apărare, atât în spațiul aerian

național cât și în zone de criză sau conflict, în cadrul unor misiuni sub mandat ONU, OSCE sau NATO.

În figura 2.3 este prezentată structura Forțelor Aeriene Române.

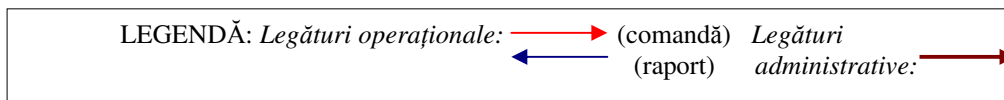

Fig.2.3. Structura organizatorică a Aviației și Apărării Antiaeriene

În octombrie 1996 s-a desfășurat în Baza de Transport Aerian, primul exercițiu aerian „COOPERATIVE KEY '96”, organizat de Comandamentul Sud-European al Forțelor Aeriene Aliate COMAIRSOUTH. Exercițiul a încheiat în premieră un ciclu de trei exerciții, desfășurat în toate cele trei medii (terestru - „COOPERATIVE DETERMINATION '96”; maritim - „COOPERATIVE PARTNER '96”) într-un singur an calendaristic.

Academia Forțelor Aeriene are ca misiune formarea ofițerilor în specialitățile aviație – piloți, nenaviganți, meteorologi, artilerie și rachete sol-aer și radiolocație, funcție de solicitările Forțelor Aeriene Române.

Școala de Aplicație pentru Forțele Aeriene reunește cele trei categorii de arme specifice Forțelor Aeriene: aviație, artilerie antiaeriană și rachete sol-aer și radiolocație.

Școala de Maiștri Militari și Subofițeri formează maiștri militari și subofițeri pe filiera directă și indirectă ca specialiști, experți în exploatarea, întreținerea și repararea tehnicii și armamentului, ca lideri ai structurilor de la baza ierarhiei militare și ca luptători.

Tabăra de instrucție și poligonul de trageri sol-aer "Gl. Bg. Ion Bungescu"- Capu Midia (TIPTSA) este structura Forțelor Aeriene specializată în asigurarea facilităților necesare antrenării, executării și evaluării tragerilor. TIPTSA are ca misiuni:

- Asigurarea de servicii integrate, specifice de poligon, pentru antrenarea, executarea și evaluarea tragerilor de instrucție, testare și omologare, de tipul: sol-aer, aer-aer, sol-sol, sol-navă și navă-navă;
- Asigurarea suportului logistic pentru activitățile de trageri desfășurate în poligon.

Îndeplinirea misiunilor specifice Aviației și Apărării Antiaeriene se realizează prin acțiuni militare, unitare și coordonate, ale marilor unități și unităților de aviație, artilerie și rachete antiaeriene, radiolocație, sprijin și asigurare, precum și ale formațiunilor logistice.

În concluzie, Statul Major al Forțelor Aeriene este organul de conducere, subordonat Șefului Statului Major General, cu atribuții de concepție, planificare, organizare și comandă a marilor unități și unităților din subordine. Statul Major al Forțelor Aeriene este organizat în sistem modular, pe funcțiuni, urmărindu-se eficientizarea actului conducerii și realizării compatibilității cu structurile similare din cadrul armatelor statelor membre NATO.

Principalele categorii de tehnică din dotarea Aviației și Apărării Antiaeriene:

- avioane de vânătoare și vânătoare-bombardament (MIG 21 Lancer);
- avioane de transport (AN 2, AN 24, AN 26, C 130);
- avioane de cercetare (AN 30);
- avioane de școală și antrenament (IAK 52, IAR 99, L 29, L 39);
- elicoptere (IAR 316, IAR 330 Puma, IAR 330 SOCAT);
- complexe de rachete antiaeriene cu bătaie medie (VOLHOV, HAWK XXI);
- tunuri AA de diferite calibre (S 60);
- stații de radiolocație de diferite game (FPS 117, Gap Filler, PRV 13, P 18, P 37).

Nivelurile principalelor categorii de armamente sunt de asemenea în concordanță cu plafoanele stabilite prin Tratatul CFE, la care România este parte.

2.3. Misiunile, organizarea și rolul FORTELOR NAVALE (Marinei Militare).

Forțele Navale reprezintă categoria de forțe destinată să apere interesele strategice și drepturile României pe mare și fluviu, precum și în spațiul aero-terestru aferent acestora.

Principalele misiuni sunt:

- Sprijinul autorităților naționale în combaterea activităților ilegale la mare și fluviu;
- Supravegherea navală și avertizarea timpurie la litoral, mare și fluviu;
- Participarea la evacuarea cetățenilor români din străinătate (operații de evacuare noncombatanți);
- Apărarea comunicațiilor maritime și fluviale;

- Participarea la respingerea agresiunii dinspre mare și fluviu;
- Cercetarea hidrografică, amenajarea de navigație, editarea de hărți marine și rutiere fluviale și asigurarea serviciului hidrometeorologic;
- Participarea la operații de apărare colectivă, de răspuns la crize, de sprijin al păcii, de asistență umanitară, conduse de NATO, UE, OSCE și ONU;
- Participarea la inițiativele regionale de cooperare în domeniul apărării și implementarea măsurilor de creștere a încrederii și stabilității în regiunea Mării Negre;
- Participarea la limitarea și înlăturarea efectelor dezastrelor naturale, evacuarea și protecția populației și a bunurilor materiale;
- Sprijinul acțiunilor de căutare și salvare organizate de autoritățile naționale maritime.

Marina Militară este principala forță care desfășoară acțiuni militare, independent sau în cooperare cu alte elemente ale sistemului de apărare, într-o zonă distinctă care cuprinde teritoriul Dobrogei, fluviul Dunărea și marea teritorială, marea liberă, precum și spațiul aerian adiacent. Importanța acestei zone constă în faptul că asigură, pe mare și fluviu, conectarea României cu țările lumii. În zonă există obiective vitale pentru economia românească (platforme de foraj și extracție din Marea Neagră, centrala atomo-electrică Cernavodă, podurile maritime și fluviale etc.).

În timp de pace, rolul Marinei Militare constă în prevenirea și contracararea încercărilor de limitare a libertății de navigație și a activității în zona economică exclusivă a României, precum și în apărarea grupului de platforme maritime de foraj. Îi revin, de asemenea, misiuni privind observarea, supravegherea situației navale și controlul maritim și fluvial pentru prevenirea contrabandei și transporturilor ilicite de armament, droguri și alte materiale periculoase. Unitățile, subunitățile și formațiunile din cadrul Marinei Militare, conform concepției guvernamentale a etapei, pot participa, sub egida organismelor internaționale de securitate, la misiuni de impunere sau menținere a păcii, umanitare și de căutare-salvare.

La război, modul specific de folosire a forțelor Marinei Militare este determinat de faptul că teritoriul situat în Dobrogea, Delta Dunării, Marea teritorială și zona economică exclusivă din Marea Neagră prezintă o importanță majoră pentru existența Statului Român. În acest context, marile unități și unitățile Marinei Militare pot desfășura, independent sau în cooperare cu celelalte categorii de forțe ale armatei, acțiuni de luptă pentru menținerea sub control a situațiilor ce apar.

Ațiunile pot viza, cu prioritate, interzicerea debarcării desantului maritim pe Litoralul Mării Negre și a forțării fluviului Dunărea, apărarea comunicațiilor maritime și fluviale, precum și a obiectivelor de importanță strategică din zona de responsabilitate.

În structura organizatorică a Marinei Militare (Forțelor Navale) (fig.2.4) se distinge existența statului major al acesteia, condus de un șef al Statului Major al Marinei Militare (Forțelor Navale) subordonat șefului Statului Major General.

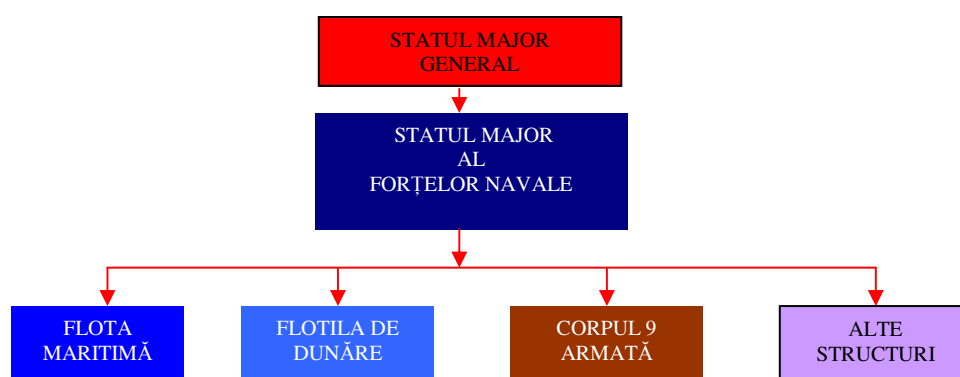

Fig.2.4. Structura organizatorică a Marinei Militare.

Statul Major al Forțelor Navale este organizat în sistem modular, pe funcțiuni, conform exigențelor moderne ale actului de conducere și realizării interoperabilității cu NATO.

Forțele Navale Române sunt constituite din:

- Statul Major al Forțelor Navale.
- Comandamentul Operațional Naval.
- Componenta maritimă:
 - Fregata „Mărășești”.
 - fregate tip 22.
 - un divizion de rachete navale.
 - un divizion de corvete.
 - un divizion de nave minare-deminare.
 - un batalion de infanterie marină.
 - un batalion de transmisiuni.
- Componenta fluvială:
 - un divizion de nave purtătoare de artilerie.
 - un divizion de vedete fluviale.

- Unități subordonate:
- Centrul de Scafandri.
- Direcția Hidrografică Maritimă.
- Centrul Radioelectronic și de observare „Callatis”.
- Baza Navală.
- Academia Navală „Mircea cel Bătrân”.
- Nava Școală „Mircea”.
- Școala Militară de Maiștri a Forțelor Navale „Amiral I. Murgescu”.
- Centrul de Informatică, Simulare și Evaluare.
- Batalionul de Stat Major și Deservire.
- Subunități de asigurare.
- Muzeul Marinei.

În componența Marinei Militare intră Flota Maritimă cu 4 brigăzi de nave, Flotila de Dunăre cu două brigăzi de nave și un corpul de armată cu 2 brigăzi mecanizate, o brigadă de infanterie și o brigadă de artilerie. Statul Major al Forțelor Navale are în subordine nemijlocită unități și formațiuni de asigurare de luptă și logistice, precum și unități proprii de învățământ.

Principalele tipuri de tehnică din înzestrarea Marinei Militare, la nivelul anului 1999:

- nave purtătoare de rachete navă-navă;
- o navă purtătoare de rachete navă-navă și torpile;
- vedete purtătoare de torpile;
- nave purtătoare de mine;
- nave dragoare;
- nave antisubmarin;
- un submarin;
- monitoare fluviale;
- vedete blindate fluviale;
- vedete dragoare fluviale;
- nave pentru scafandri de mare adâncime;
- vedete pentru scafandri de luptă;
- nave logistice;
- tancuri;
- transportoare blindate;
- piese de artilerie calibru 100 mm și mai mare.

2.4. Elemente de caracterizare a FORȚEI DE REACȚIE RAPIDĂ (F.R.R).

Consiliul Suprem de Apărare a Țării a stabilit prin hotărâre ca, începând cu 1 martie 1997, să înceapă constituirea, etapizată, în cadrul Armatei României, a Forței de Reacție Rapidă. Acest modul operativ, împreună cu Forțele de Angajare Zonală Imediată, constituie Forțele de Reacție în Situații de Criză.

Primele mari unități din cadrul F.R.R, supuse organizării pentru aducere la capacitate operațională, sunt reprezentate de o brigadă mecanizată, o escadrilă de aviație, două fregate, un batalion de infanterie marină și unul de transmisiuni.

Acestora li se adaugă un batalion de geniu care a fost trimis să activeze, deja, în cadrul forțelor de menținere a păcii în Bosnia-Herțegovina; se desfășoară activități privind operaționalizarea altor mari unități (3 brigăzi mecanizate și câte una de tancuri, vânători de munte și parașutiști/aeromobil) prin creșterea gradului de asigurare cu efective, tehnică de luptă și fonduri.

Conducerea F.R.R. se exercită de către Statul Major General, prin “Centrul Operațional pentru Situații de Criză” (COSIC) și structurile adecvate create la statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei.

Importanța, cu totul specială, a F.R.R. este conferită de faptul că ansamblul ei constituie nucleul viitoarei „structuri de forță” a țării. Reforma militară urmează a se dezvolta prin difuziunea către ansamblul armatei a experienței (structuri, instrucție, personal, interoperabilitate cu NATO etc.) dobândite în cadrul F.R.R.

2.5. Infrastructura strategică și cea militară specifică.

Infrastructura eventualului efort de apărare națională rezultă din ansamblul lucrărilor și amenajărilor teritoriului care pot fi folosite în scopul apărării naționale. Ea se realizează din timp de pace, prin *pregătirea teritoriului pentru apărare*, ce reprezintă totalitatea măsurilor luate pentru realizarea unor lucrări importante de amenajare a teritoriului, care să satisfacă nevoile operative ale forțelor de apărare și, în principal, cuprinde:

- construirea și amenajarea adăposturilor pentru protecția populației;
- amenajări portuare, de aeroporturi și aerodromuri;
- dezvoltarea și modernizarea capacităților de depozitare;
- realizarea și modernizarea căilor de transport feroviare și rutiere;

- modernizarea comunicațiilor și tehnologiilor de transmitere a informațiilor.

Responsabilitatea privind realizarea, exploatarea și întreținerea obiectivelor care pot fi folosite în scopul apărării naționale revine ministerelor și autorităților administrației publice. Fondurile necesare se alocă de la bugetul de stat. Autoritățile administrației publice centrale și locale solicită, anual, aceste fonduri Ministerului Finanțelor, cu avizul Oficiului Central de Stat pentru Probleme Speciale.

În administrarea Ministerului Apărării Naționale sunt peste 1300 incinte, cu o suprafață construită de peste 50.000 pavilioane cu diferite destinații, piste de aviație, drumuri, platforme etc.

Spațiile construite pot asigura cazarea unui număr de circa 3 ori mai mare decât nevoile reale ale unităților, hrănirea a circa 220.000 militari în termen și a peste 40.000 militari de profesie, precum și depozitarea tehnicii și materialelor din dotare, în condiții corespunzătoare.

În acest context, sunt prevăzute a se realiza elementele de infrastructură necesare operaționalizării stațiilor de radiolocație FPS-117 și a Centrului Operațional de Suveranitate Aeriană (ASOC). Acestea vor contribui la integrarea României în sistemul euro-atlantic de *management al spațiului aerian*.

Dezvoltarea infrastructurii necesare componentei fixe a *sistemului de transmisiuni al armatei* – STAR, RTP (rețeaua de transmisiuni permanentă), prin construirea și montarea în perioada 1999-2010, de piloni în centrele de transmisiuni și amenajarea spațiilor necesare instalării echipamentelor terminale, de comandă și control, sunt acțiuni similare ca importanță și intensitate.

Urmează a se realiza, de asemenea, racordurile și liniile de telecomunicații necesare funcționării la capacitate a celor ***două sisteme: cel de management al spațiului aerian și cel de comunicații.***

Continuă eforturile de operaționalizare a marilor unități și unități din cadrul *Forței de Reacție Rapidă*, precum și a celor nominalizate pentru misiuni în cadrul *Parteneriatului pentru Pace*. O parte importantă a fondurilor alocate dezvoltării și întreținerii infrastructurii este utilizată pentru reabilitarea spațiilor de cazare și hrănire, a utilităților tehnice și a spațiilor administrative și de depozitare a marilor unități și unităților nominalizate în Forța de Reacție Rapidă, precum și pentru modernizarea și întreținerea pistelor de decolare – aterizare ale unor aerodromuri din cadrul bazelor Aviației Militare.

2.6. Concepții privind modernizarea Armatei României.

Apărarea Națională este rezultatul unei interacțiuni complexe dintre componentele determinante ale politicii, resurselor financiare și capacității militare (fig.2.4).

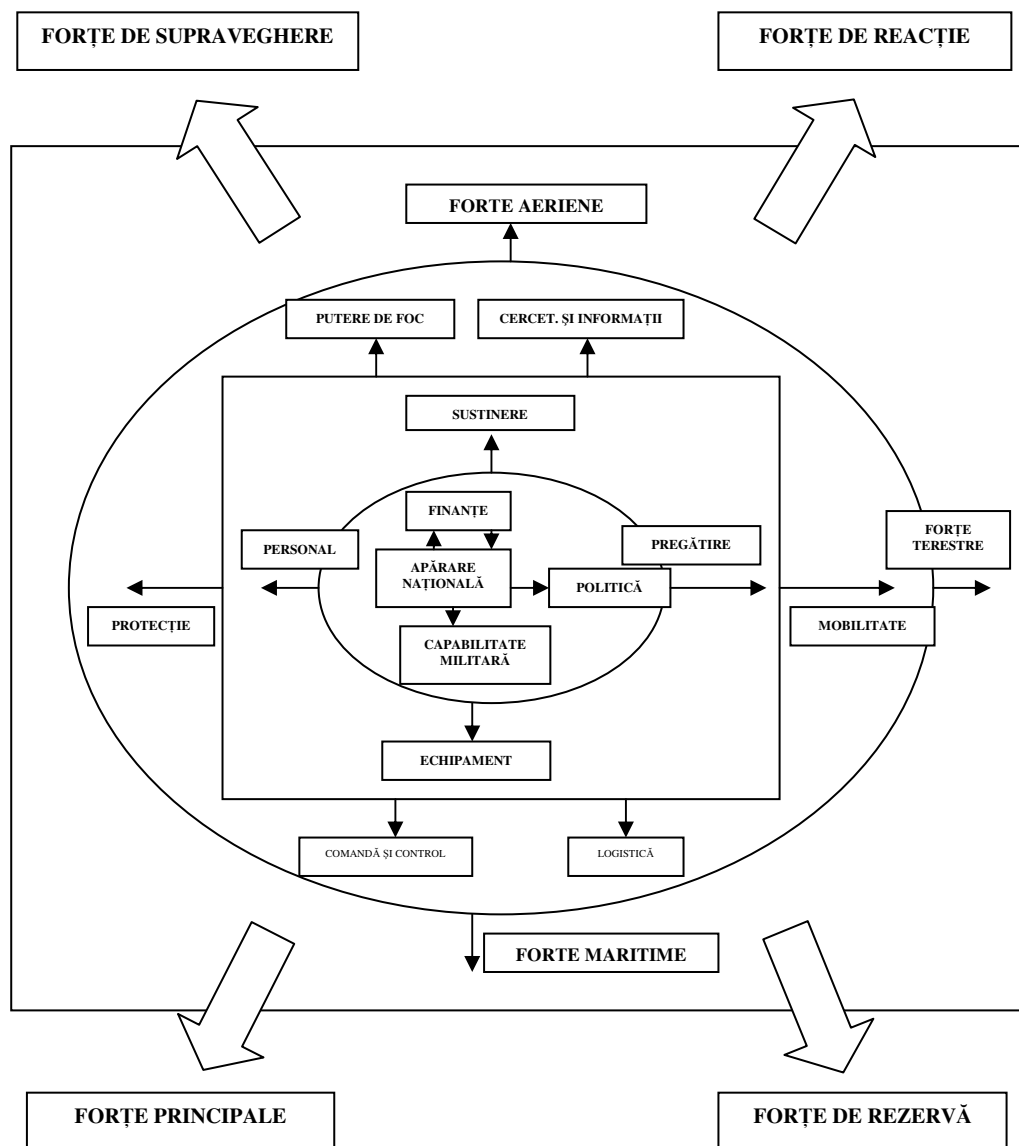

Fig.2.5. Concepția modulară de modernizare a Armatei României până în anul 2010

La nivel strategic, combaterea riscurilor majore la adresa securității naționale au vizat, în primul rând, *întărirea capacității de apărare a țării și integrarea României în NATO*.

Structurile specializate ale armatei, în colaborare cu alte organisme, asigură cercetarea permanentă a fenomenelor care constituie *riscuri la adresa securității naționale*. Existența unor mari unități și unități gata de luptă permanent, pentru a acționa în situații de criză, în măsură să intervină, în orice moment și să anihileze, chiar din faza incipientă, acțiunile care pun în pericol securitatea națională și a oferi posibilitatea ca, în timp operativ, armata să poată acționa, cu forțele principale și cele care se înființează la mobilizare, în sprijinul marilor unități și unităților destinate să acționeze în situații de criză pentru înfrângerea forțelor agresoare, sunt condiții esențiale ale proiectării noilor structuri organizatorice.

Prevenirea și combaterea, din punct de vedere militar, a riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale presupun asigurarea cadrului legislativ adecvat și, deopotrivă, o concepție clară în domeniu. Asigurarea capacității operaționale a Armatei pentru prevenirea și descurajarea oricărei agresiuni sau pentru înfrângerea militară a forțelor agresoare, iar în calitate de membru cu drepturi depline al NATO și al UE, pentru participarea la misiuni de apărare colectivă, presupune modernizarea structurii organizatorice, asigurarea condițiilor optime pentru desfășurarea pregătirii pentru luptă, modernizarea înzestrării, optimizarea sistemului de trecere de la starea de pace la cea de război și perfecționarea conducerii.

Perfecționarea conducerii se poate realiza prin modernizarea structurilor organizatorice, optimizarea numărului de eșaloane intermediare, realizarea structurilor modulare la toate eșaloanele de comandă, precum și a sistemului CI (C⁴I²).

În vederea proiectării unei noi capacități militare și a unei structuri adecvate, în conformitate cu cerințele Strategiei de Securitate Națională, a fost elaborată Concepția de restructurare și modernizare a Forțelor Armate ale României (FARO 2005/2010) și Planul cadru de acțiune pentru implementarea acestuia, începând cu anul 2000.

Aceste documente au avut la bază eficientizarea procesului de luare a deciziilor pentru crearea unei structuri de forțe performante și cât mai puțin costisitoare, conform opțiunilor politice, constrângerilor financiare și cerințelor operaționale.

Conform precizărilor conținute în Carta Albă a Guvernului: Armata României – 2010, pentru realizarea Planului cadru de acțiune s-a pornit de la analiza și definirea cerințelor de apărare prin:

- precizarea ipotezelor de planificare;

- identificarea misiunilor;
- repartizarea efectivelor pe misiuni;
- determinarea riscurilor și a stărilor de pregătire „gata de luptă”;
- precizarea opțiunilor pentru structurile de forțe.

Planul cadru de acțiune cuprinde două componente majore:

- restructurarea forțelor;
- modernizarea înzestrării forțelor.

Există trei opțiuni posibile de acțiune:

- restructurare și modernizare în același timp;
- restructurare și apoi modernizare;
- modernizare și apoi restructurare.

Implicațiile majore care s-au avut în vedere la alegerea uneia din cele trei opțiuni menționate sunt următoarele:

- Restructurarea și modernizarea înzestrării în același timp:
 - acțiunea este costisitoare;
 - structura de forțe ce se poate realiza este redusă și nu îndeplinește cerințele apărării naționale;
- Restructurarea și modernizarea înzestrării:
 - cea mai puțin costisitoare opțiune pe termen lung;
 - oferă echilibrul optim pentru o structură de forțe modernă, care poate fi susținută financiar.
- Modernizarea, înzestrarea cu echipamente noi și restructurarea:
 - cea mai costisitoare opțiune;
 - susținerea programului de înzestrare impune renunțarea la operaționalizarea structurilor.

În condițiile constrângerilor bugetare, s-a optat pentru cea de-a doua alternativă. Potrivit ciclului de planificare multianuală, procesul de restructurare s-a prevăzut a se derula în două faze.

Prima fază (2000-2003), a vizat restructurarea și operaționalizarea structurii de forțe la nivelul cerințelor minime, impuse de necesitatea asigurării unei capacități defensive credibile și a nivelului de interoperabilitate planificat și asumat de România prin Procesul de Planificare și Analiză al Parteneriatului (PARP).

Faza a doua (2004-2007) presupune modernizarea înzestrării forțelor armate, continuarea realizării capacității operaționale a structurii realizate, la nivelul planificat, precum și finalizarea unor programe majore de înzestrare.

Dacă pe timpul derulării programului de restructurare se modifică profilul de buget, interesele politice sau amenințările la adresa securității naționale, există posibilitatea efectuării de ajustări sau modificări ale structurii de forțe (inclusiv nivelul de pregătire a acestora).

Planul cadru de acțiune a fost elaborat în condițiile definirii unui model evolutiv predictibil al mediului de securitate. Se apreciază că, în prezent și în viitorul previzibil, nu sunt identificabile amenințări majore la adresa României, ceea ce face posibilă amorsarea formării noii structuri de forțe în condițiile unor deficite în alocațiile bugetare pentru apărare.

Modalitatea de asigurare a securității militare, potrivit Cartei Albe a Guvernului, în contextul actualizat, se prezintă astfel:

Obiectivele restructurării și orizontul de timp:

a) Obiectivele pe termen scurt (1999-2000):

- crearea cadrului organizatoric pentru restructurarea armatei pe termen mediu, până în anul 2005 și pe termen lung, până în 2010;
- operaționalizarea conducerii la nivel strategic și tactic;
- crearea unor componente ale armatei pentru riposta rapidă și imediată;
- realizarea structurilor cheie ale forțelor de supraveghere și avertizare timpurie, ale forțelor de acțiune în situații de criză și forțelor principale;
- modernizarea cadrului organizatoric pentru constituirea și pregătirea forțelor de rezervă;
- menținerea capacității de acțiune în cadrul unor operații în sprijinul păcii, cu forțe de până la 500 de militari;
- realizarea obiectivelor de interoperabilitate;
- operaționalizarea batalionului mixt româno-ungar;
- continuarea derulării unora dintre programele de înzestrare aflate în execuție.

b) Obiectivele pe termen mediu (2001-2005):

- operaționalizarea și consolidarea structurilor realizate, potrivit noii concepții;
- realizarea obiectivelor de interoperabilitate și a obiectivelor de parteneriat, asumate pentru forțele desemnate;
- finalizarea procesului de integrare politică și militară la standardul minimal;
- definitivarea completă a structurii funcționale și operaționale a forțelor, în structura operațională intrând forțele operaționale și cele teritoriale, iar în cea acțională forțele de supraveghere și

avertizare timpurie, forțele de acțiune în situații de criză, forțele principale și forțele de rezervă;

- realizarea, la nivelul angajamentelor asumate în cadrul NATO, a capacității de reacție (brigăzi luptătoare cu sprijinul de luptă și logistic aferent, escadrile de luptă, o escadrilă de transport, nave de luptă tip fregate multi-rol) și a capacității de proiectare a forțelor (5.000 militari desfășurați simultan);
- finalizarea proiectului general de management modern al resurselor de personal;
- finalizarea sistemului informațional, configurat conform noii structuri;
- realizarea principalelor elemente ale sistemului de instruire prin simulare;
- încadrarea completă cu personal a comandamentelor integrate;
- finalizarea proiectelor regionale de cooperare militară (SEEBRIG, CENCOOP, România-Ungaria-Slovenia, România-Ucraina-Moldova);
- finalizarea unora dintre programele de înzestrare și modernizare aflate în execuție;
- reabilitarea principalelor elemente de infrastructură (instrucție, cazare, hrănire, echipare, asigurare medicală, depozitare, aeroporturi și porturi).

În același context sunt revăzute, adaptate și orientate distinct ***misiunile, rolul și structura forțelor armate.***

a. Misiunile de bază ale armatei pentru starea de pace au în vedere, în principal, pregătirea pentru respingerea unei agresiuni executate prin surprindere, adaptarea organizatorică în vederea integrării în structurile de securitate europene și euro-atlantice, participarea la operațiuni militare multinaționale, altele decât războiul, precum și cooperarea militară internațională.

b. Pentru situații de criză, misiunile armatei sunt cele stabilite prin legi de către autoritățile constituționale și prevăzute în ipotezele privind prevenirea crizelor. În astfel de împrejurări, forțele militare pot participa, conform reglementărilor legale, în cooperare cu alte instituții ale statului de drept, la prevenirea declanșării unor acțiuni destabilizatoare, neutralizarea elementelor terorist-diversioniste și a altor formațiuni ilegal înarmate, zădărnicierea încercărilor de blocare a unor căi de comunicații spre anumite obiective, stoparea traficului cu armament și muniții, deblocarea unor

obiective politico-administrative sau economico-sociale, controlate ilegal de forțe ostile, realizarea siguranței strategice la frontieră și la obiective de importanță vitală.

c. Misiunile armatei la război se stabilesc printr-o evaluare realistă a caracteristicilor câmpului de luptă și ale războiului modern și în conformitate cu situația prevăzută pentru încheierea operațiilor de către autoritățile constituționale cu responsabilități de conducere în domeniul securității naționale.

Armata trebuie să fie în măsură să blocheze și să respingă grupările de forțe ale agresorului, pătrunse sau care acționează în spațiul românesc. Se pot desfășura acțiuni în toate cele trei medii (terestru, maritim și aerian) și se vor lovi cu prioritate obiectivele vitale ale agresorului din spațiul de interes strategic al României.

La baza *procesului de structurare și modernizare a armatei* stau, conform strategiei în domeniu, următoarele *principii*:

- concordanța între structura forțelor și gama de misiuni pe care acestea trebuie să le îndeplinească;
- respectarea condițiilor acceptate de România prin tratatele privind limitarea armamentelor și forțelor convenționale;
- asigurarea condițiilor necesare pentru diferite eșaloane de a desfășura acțiuni, independent sau în compunerea forțelor multinaționale, pe teritoriul național sau în afara acestuia;
- realizarea unor structuri luptătoare, de asigurare de luptă și logistice, de tip modular, flexibile și manevriere, cu capacitate mare de reacție;
- interoperabilitatea cu structurile similare din armatele țărilor membre NATO și UE;
- asigurarea stării de operativitate a unităților existente la pace și a resurselor necesare în starea de război.

Din punct de vedere operațional, caracteristica principală a structurării armatei constă în diferențierea acesteia, corespunzător capacității de luptă a unităților și marilor unități existente la pace. Această diferențiere asigură eșalonarea realizării stării de operativitate pentru forțele destinate acțiunii în situații de criză și de război, precum și dotarea lor treptată cu sisteme de armament performante.

Armata României urmează a fi structurată, în continuare pe cele trei categorii de forțe: 1) Forțele Terestre; 2) Forțele Aeriene; 3) Forțele Navale, fiecare din ele cu organizare, dotare și misiuni specifice, dar acționând unitar, conform principiilor stabilite în Strategia Militară a României.

Din punct de vedere al diferențierii pe criteriul operațional, Armata României se prezintă astfel:

1. Forțele de supraveghere și avertizare timpurie;
2. Forțele de acțiune în situații de criză;
3. Forțele principale;
4. Forțele de rezervă.

1. Forțele de supraveghere și avertizare timpurie se constituie din structuri specializate, unități și subunități de cercetare ale categoriilor de forțe armate, precum și din unități luptătoare, de valoare mică, flexibile și mobile, destinate identificării indiciilor de declanșare a conflictelor și crizelor militare în spațiul de interes strategic. Forțele de supraveghere și avertizare timpurie sunt sub comanda Statului Major General și a categoriilor de forțe armate. Aceste forțe funcționează, în general, în serviciu de luptă permanent.

2. Forțele de acțiune în situații de criză asigură executarea primei riposte în caz de conflict armat și participă la îndeplinirea obiectivelor Strategiei Militare a României, stabilite pentru starea de pace. Ele urmează a fi dislocate astfel încât să asigure capacități operaționale în toate zonele de operații. Orientate către sarcina prioritară de apărare a României, forțele de acțiune în situații de criză sunt compuse din elemente ale Forțelor Terestre, Forțelor Aeriene și Forțelor Navale și vor fi formate, în principal, din militari de profesie. Are în compunere structuri de nivel brigadă, pentru a asigura întregul spectru al capacității de luptă. Dezvoltarea forței de acțiune în situații de criză, în mod echilibrat și treptat, este concepută astfel încât cheltuielile pe termen lung să fie optime.

Din cadrul forțelor de acțiune în situații de criză fac parte:

- a) Forțele de angajare zonală imediată;
- b) Forța de Reacție Rapidă;
- c) Comandamentele, marile unități și unitățile nominalizate.

a) Forțele de angajare zonală imediată sunt constituite din unități și subunități aparținând tuturor categoriilor de forțe armate, dispuse în zona de frontieră, pe direcțiile principale de interzis și în interiorul teritoriului, și destinate prevenirii declanșării unor acțiuni destabilizatoare, blocării, neutralizării și nimicirii elementelor care desfășoară acțiuni ostile la adresa

securității naționale, blocării căilor de comunicație spre obiectivele de importanță strategică. Deopotrivă, acțiunea lor este destinată asigurării condițiilor pentru desfășurarea și intervenția Forței de Reacție Rapidă.

b) Forța de Reacție Rapidă va fi destinată, în principal, pentru a asigura prima ripostă în situații de criză sau conflict și participarea sa la îndeplinirea obiectivelor militare strategice ale apărării armate a țării pe timp de război. În raport cu deciziile organelor constituționale abilitate, parte din unitățile Forței de Reacție Rapidă vor putea fi întrebuințate în cadrul structurilor multinaționale, la prevenirea conflictelor, managementul crizelor, precum și la alte misiuni internaționale de menținere/impunere a păcii.

Forța de Reacție Rapidă se constituie, se pregătește și trebuie să fie în măsură să acționeze integrat.

c) Comandamentele, marile unități și unitățile nominalizate aparțin tuturor categoriilor de forțe armate și sunt organizate, dotate și pregătite pentru a participa la îndeplinirea unor misiuni în cadrul forțelor multinaționale, sub egida organizațiilor internaționale (O.N.U., O.S.C.E.).

3. Forțele principale sunt alcătuite din marile unități și unitățile existente la pace, încadrate cu efective reduse. Ele vor deveni operaționale numai după completarea lor cu resurse umane și materiale și numai după o perioadă de pregătire intensivă pentru luptă, stabilite în planurile de ridicare a capacității de luptă și în planurile de mobilizare.

Forțele principale vor fi constituite din elemente ale Forțelor Terestre, Forțelor Aeriene și Forțelor Navale. Deși personalul de bază va fi constituit din militari de profesie, permanenți, deocamdată va exista un procent semnificativ de militari în termen. Formațiunile alcătuite din toate categoriile de forțe armate vor avea o zonă de responsabilitate, în măsură să asigure spectrul larg al capacității de luptă.

4. Forțele de rezervă sunt constituite din comandamente și unități care, la mobilizare, înființează mari unități și unitățile luptătoare, de asigurare de luptă și logistice. În timp de pace, în compunerea forțelor de rezervă se găsesc:

- Comandamente;
- Centre de instrucție și mobilizare;
- Centre de mobilizare;

Forțele de rezervă completează forțele de supraveghere și avertizare timpurie, de acțiune în situații de criză și pe cele principale, fiind stabilite pe baze regionale.

Forțele terestre reprezintă componenta principală a forțelor armate. Vor totaliza un efectiv de aproximativ 62.000 militari și 10.000 civili, principalele echipamente din dotare fiind 480 de tancuri, 720 piese de artilerie, 940 blindate, structurate astfel:

* În Forțele active:

- 8 Brigăzi de luptă;
- 4 Brigăzi de sprijin de luptă;
- 2 Brigăzi logistice.

* În Forțele teritoriale (rezervă):

- 11 Brigăzi de luptă;
- 5 Brigăzi de sprijin de luptă;
- 2 Brigăzi logistice.

Forțele aeriene reprezintă o structură predominant activă. Se constituie cu un efectiv de aproximativ 20.000 militari și 4.200 civili, având în dotare 84 avioane de luptă și 48 elicoptere de atac, structurate astfel:

* În Forțele active:

- 5 Baze aeriene;
- 2 Brigăzi de Apărare Antiaeriană;
- 11 Escadrile de aviație și elicoptere.

* În Forțele teritoriale (rezervă):

- 2 Baze aeriene;
- 2-3 Aerodromuri.

Forțele maritime însumează un efectiv de aproximativ 10.000 militari și 2.000 civili, principalele echipamente din dotare fiind 6 nave de luptă, 24 nave de patrulare, 12 nave minare-deminare, 23 nave de sprijin, structurate astfel:

* În Forțele active:

- 2 Brigăzi maritime;
- 1 Brigadă fluvială.

* În Forțele teritoriale:

- 1 Brigadă infanterie marină.

Direcțiile principale de acțiune, pentru atingerea succesivă a tuturor obiectivelor reformei, sunt¹⁷: *revizuirea fundamentală a structurii de forță*,

¹⁷ Gabriel OPREA, Radu TIMOFTE, Constantin ONIȘOR, *România – integrare și securitate*, Editura Balcanii și Europa, București, 2005, pag.229.

cerută de noile caracteristici ale mediului de securitate și de poziția de membru NATO și candidat UE; *redimensionarea*, până la optimul necesar și modern, a structurilor centrale ale MApN, pentru fluidizarea și facilitarea procesului info-decizional, prin folosirea eficientă a consiliilor și grupurilor de lucru existente; asigurarea *susținerii financiare* echilibrate, prin bugetul de stat și venituri realizate din surse extrabugetare; realizarea unor *structuri optime de acțiune* și *redirecționarea resurselor* astfel obținute către instruire și modernizare; evaluarea, după creșteri economice riguroase, a *proiectelor majore de achiziții și modernizare a tehnicii militare*, în strânsă legătură cu angajarea și a altor proiecte majore; realizarea unei ponderi a *costurilor și a valorilor de asigurare și mentenanță* similare cu cele existente în NATO.

Acestea presupun un *management optim și eficient al resurselor pentru apărare* (de natură umană, materială, financiară, spirituală), puse la dispoziția armatei pe termen mediu și lung, într-o concepție integratoare, pe bază de programe pentru îndeplinirea funcțiilor și misiunilor ce-i revin, în conformitate cu planificarea apărării și cuprinde: managementul achizițiilor, managementul resurselor financiare, managementul resurselor umane și învățământul militar, informațiile pentru apărare, infrastructura, logistica, asigurarea și protecția, precum și relațiile cu autoritățile administrației, cu opinia publică și mass-media.

Asigurarea Armatei cu resursele necesare este eficientă numai ca rezultată a interconexiunii a trei sisteme: cel de planificare, programare, bugetare și evaluare (priorități, eșalonare, alocare de resurse etc), cel de emisie a cerințelor (evaluare) și cel de management al achizițiilor (înregistrare).

Modernizarea înzestrării Armatei trebuie să se bazeze pe următoarele principii de bază: *corelarea optimă* a armamentelor și sistemelor moderne de arme cu cerințele operaționale ale structurilor (modularitate, mobilitate, flexibilitate, interoperabilitate) și misiunilor; *interoperabilitatea* armatei cu NATO; optimizarea raportului între *achizițiile noi și echipamentele din generații anterioare*; asigurarea unor necesități de dotare din *resurse proprii* (industria națională de apărare); *cercetarea științifică militară* pentru consultanță și expertiză tehnică și tehnologică.

Cercetarea și dezvoltarea tehnică și tehnologică (civilă și militară) se poate dezvolta atât prin participarea la realizarea programelor majore de înzestrare cu eforturi proprii, cât și prin cooperarea cu parteneri strategici interni și externi.

Cercetarea științifică militară trebuie să se bazeze pe: *perfecționarea tehnică și tehnologică*, realizarea *independenței* (relative) a MAPN în domeniul competițiilor pentru dezvoltarea tehnicii militare, promovarea *cofinanțării* în relațiile cu producătorii interni și externi.

Managementul resurselor financiare a realizat, în ultimii ani, un raport satisfăcător între cheltuielile restructurării (și rambursării creditelor) și alocarea resurselor pentru pregătirea de luptă și mentenanța tehnicii militare. Pentru perioada de până în 2007 s-a prevăzut o alocare bugetară minimă, de 2,38% din PIB, conform tabelului 2.1.*

Tabelul 2.1.

Anul	2005	2006	2007
PIB (milioane USD)	61.110,3	64.895,0	69.015,1
Buget apărare (milioane USD)	1.454,4	1.544,5	1.642,6
Buget apărare (% din PIB)	2,38	2,38	2,38

* Sursa: Gabriel Oprea, Radu Timofte, Constantin Onișor, *România – integrare și securitate*, Editura Balcanii și Europa, București, 2005, pag.240.

Obligațiile României (ca membru NATO) de contribuție la Bugetul comun al Alianței (cu cele trei domenii: civil, militar și infrastructură) sunt prezentate în tabelul 2.2.*

Tabelul 2.2.

Anul	2005	2006	2007
PIB (milioane USD)	61.110,3	64.895,0	69.015,1
Participare buget comun (mii EURO)	8.940,1	10.370,2	12.470,3
Buget planificat (% din PIB)	1,3233	1,3233	1,3233

* Sursa: idem.

După dobândirea statutului de membru NATO, România a preluat integral obligația finanțării activităților prevăzute în cadrul Programului individual de Parteneriat (cca. 700.000 USD anual).

În contextul continuării procesului de reformă al Armatei României, se înscrie și **modernizarea sistemului logistic militar** integrat, flexibil și funcțional, apt să răspundă nevoilor de asigurare a unităților luptătoare cu toate categoriile de tehnică și materiale (la timpul și în locul hotărât, cât mai simplu și cu cheltuieli minime), precum și cerințelor de realizare a

interoperabilității cu sistemele logistice ale armatelor moderne, din țările membre NATO sau partenere.

Modernizarea structurilor logistice de la toate eşaloanele se va realiza avându-se în vedere următoarele *obiective*:

- necesitatea realizării unui sistem unitar în armată, care să cuprindă toate elementele de logistică în aceeași structură;
- asigurarea corespondenței structurilor modulare la toate eşaloanele și a unui sistem informațional unitar, operativ și funcțional;
- eliminarea paralelismelor și întrepătrunderii sarcinilor în domeniul logistic între categoriile de forțe armate, comandamente și direcții centrale;
- extinderea sistemului de hrănire a efectivelor prin societăți comerciale de alimentație publică;
- renunțarea la principiul preventiv al planificării execuției reparațiilor la tehnica din dotare, în favoarea aplicării sistemului de mentenanță după necesitate, pe baza diagnosticării;
- folosirea pe scară largă a recondiționărilor și reparațiilor de ansambluri și subansambluri recuperate din dezafectări și casări de tehnică, precum și fabricarea în bazele centrale a reperelor deficitare;
- finalizarea implementării sistemului informatic de logistică compatibil cu cel NATO;
- asigurarea unei conduceri suple și eficiente a tuturor activităților din domeniul logistic.

Prin îndeplinirea acestor obiective se creează premisele realizării unui sistem logistic unitar, integrat în armată, care va include și celelalte componente ce în prezent au o altă subordonare la nivel central (transmisiuni, informații, medical ș.a.).

Obiectivul principal al modernizării înzestrării îl reprezintă dezvoltarea armonioasă, dinamică și eficientă a sistemului de achiziții, prin folosirea judicioasă a resurselor, promovarea tehnologiilor moderne și menținerea unui echilibru corespunzător între achizițiile din producția internă și cele din import.

În acest sens, Consiliul Suprem de Apărare a Țării a aprobat, în anul 1997, un program de înzestrare pe termen mediu (1997-2000) care a cuprins obiective de îmbunătățire a înzestrării armatei și realizarea interoperabilității cu structurile NATO, cu prioritate a unităților și marilor unități din cadrul forțelor de supraveghere și avertizare timpurie și a forțelor de reacție în situații de criză.

La elaborarea programului s-au avut în vedere:

- realizarea obiectivelor de interoperabilitate convenite cu NATO, în cadrul Parteneriatului pentru Pace pentru perioada 1997-1999;
- necesitățile de înzestrare a Forței de Reacție Rapidă;
- folosirea eficientă a capacităților industriale destinate producției de apărare, prin realizarea în țară, în concepție proprie sau în cooperare cu parteneri externi și transfer de tehnologie, a unor tipuri de tehnică performantă și modernizarea celor existente în dotare.

Măsurile și acțiunile inițiate în baza acestui program aveau ca scop:

- creșterea capacității de cercetare, supraveghere și avertizare a spațiului aerian național, prin modernizarea sistemelor de cercetare existente și achiziționarea de noi sisteme, compatibile cu standardele NATO. Realizarea unui sistem integrat de control al traficului aerian, precum și dezvoltarea de sisteme de identificare amic-inamic în cod național, compatibile cu sistemele NATO;
- creșterea mobilității, manevrabilității, fiabilității, puterii de foc și capacității de luptă a marilor unități și unităților, prin diminuarea deficitelor și înlocuirea armamentului și tehnicii de luptă cu uzură fizică și morală avansată, cu armamente performante și modernizarea celor care pot fi aduse la nivele de compatibilitate cu cele din țările membre NATO;
- creșterea capacității de reacție și a eficacității în luptă a Forțelor Aeriene, prin modernizări de avioane și elicoptere și dotarea bazelor de aviație cu aparatură de verificare și control a aeronavelor la sol și meteo;
- continuarea programelor de modernizare a navelor maritime și fluviale, pentru creșterea performanțelor de luptă și conducere și a le face compatibile cu tehnica din țările membre NATO;
- îndeplinirea obiectivelor din ciclul II PARP (1997-1999) pe linie de comandă și control, prin înlocuirea aparaturii de transmisiuni analogice cu cea de tip numeric cu salt de frecvență și asigurarea necesarului, la pace, de mijloace de calcul și tehnică de transmisiuni;
- completarea unor deficite la mijloacele de protecție individuală și colectivă, precum și la stocurile de muniții și carburanți-lubrifianți.

Forțele Terestre beneficiază de programe care vizează îmbunătățirea manevrabilității și fiabilității blindatelor existente prin modernizarea tancurilor și vehiculelor blindate de luptă și a celorlalte mijloace de transport din dotare, înlocuind tipurile cu uzură fizică și morală avansată; creșterea puterii de foc și a preciziei de lovire, prin modernizarea gurilor de foc existente și dezvoltarea altora noi, cu performanțe compatibile cu standardele NATO; îmbunătățirea structurii unității de foc prin introducerea

muniției tip “CARGO” și “SĂGEATĂ”, dotarea cu sisteme computerizate de conducere a tragerii și cu aparatură de vedere pe timp de noapte.

Totodată, se au în vedere și asigurarea unui *nivel de protecție NBC (nuclear, biologic, chimic) corespunzător, precum și a protecției balistice individuale, dezvoltarea și modernizarea echipamentelor genistice* conform standardelor NATO, precum și asigurarea sistemelor de potabilizare, depozitare și distribuire a apei.

În domeniul războiului electronic, comunicațiilor și informaticii se va continua procesul de dotare a unităților și marilor unități cu echipamente moderne.

Potrivit „*Concepției privind restructurarea și modernizarea Forțelor Armatei României FARO 2005-2010*”, până în anul 2004, în paralel cu restructurarea forțelor, s-a pus accent pe continuarea derulării programelor majore de înzestrare, respectiv:

1. Modernizarea tancului mijlociu TR-85M;
2. Modernizarea mașinii de luptă a infanteriei MLI-84;
3. Realizarea transportorului amfibiu blindat 8x8, ZIMBRU și trecerea la un transportor multifuncțional 6x6;
4. Modernizarea aruncătorului de proiectile reactive cal.122mm (LAROM);
5. Revitalizarea sistemului antiaerian cal.2x35mm, autopropulsat, GEPARD;
6. Modernizarea munițiilor de artilerie;
7. Realizarea sistemului de comandă, control, comunicații, calculatoare și informații – C⁴I pentru eșalon brigadă (corp de armată);
8. Realizarea sistemului integrat de supraveghere, avertizare timpurie, protecția forțelor și contramăsuri electronice în spațiul de interes strategic – AZUR;
9. Realizarea sistemului de transmisiuni strategice al armatei (STAR), precum și a rețelei de transmisiuni permanente STAR-RTP.

Se va avea în vedere, de asemenea, continuarea realizării tancului mijlociu românesc TR-2000, autotractorului 8x8 pentru tractat trailere, autovehiculului multifuncțional 4x4, sistemului informatic unitar pentru managementul resurselor umane și sistemului de comandă, coordonare și informare pentru protecția civilă.

Forțele Aeriene vor beneficia de programe care vizează creșterea capacității de reacție și a eficacității de lovire, creșterea capacității de transport a trupelor și tehnicii, îmbunătățirea sistemului de control al traficului aerian și modernizarea sistemului de apărare antiaeriană.

- Pentru îmbunătățirea cercetării spațiului aerian și creșterea securității zborului se va finaliza Sistemul integrat pentru controlul spațiului aerian. În cadrul Centrului Operațional de Suveranitate Aeriană – ASOC, se derulează acțiuni de modernizare a sistemelor de cercetare, precum și de echipare a aeronavelor și aparaturii de cercetare de la sol cu sisteme de recunoaștere amic-inamic în cod național, interoperabile cu sistemele NATO.
- Modernizarea aeronavelor existente în dotare se va realiza prin echiparea cu sisteme performante de navigație și observare ziua și noaptea, precum și prin creșterea preciziei de lovire a țintelor aeriene și terestre.
- Se va dezvolta sistemul de recunoaștere în cod național (IFF), complet compatibil cu cel prevăzut în standardele NATO.
- Se vor procura avioane de atac polivalente care vor fi adaptate la cerințele naționale avându-se în vedere și interoperabilitatea cu sistemele similare NATO.
- Se va produce, în cooperare, un elicopter de atac, care va avea performanțe ridicate și va fi complet interoperabil cu sistemele NATO.
- Transportul de trupe și materiale va beneficia de dotarea cu avioane de transport militar complet interoperabile.
- Creșterea posibilităților de combatere a țintelor aeriene se va realiza prin achiziționarea de complexe noi de rachete antiaeriene (A.A) cu bătaie apropiată, medie și mare și prin modernizarea sistemelor de artilerie antiaeriană de calibru mic existente și prin realizarea, în cooperare, de noi sisteme.

Potrivit „*Concepției privind restructurarea și modernizarea Forțelor Armatei României FARO 2005-2010*”, până în anul 2004, în paralel cu restructurarea forțelor, s-a pus accent pe continuarea derulării *programelor de înzestrare majore*, respectiv:

1. Modernizarea avionului MIG 21 LANCER;
2. Realizarea lansatorului LM 52 M2, multifuncțional;
3. Modernizarea elicopterului IAR-330 PUMA cu sistem

SOCAT;

4. Asigurarea logistică pentru avionul de transport C-130;
5. Realizarea sistemului integrat pentru controlul spațiului aerian, Centrul Operațional de Supraveghere Aerian (ASOC);
6. Realizarea sistemului de asistență tehnică terestră pentru aviația militară;
7. Realizarea sistemului de identificare prin radiolocație AMIC-INAMIC;
8. Modernizarea sistemului antiaerian 2x30 mm și realizare sistem antiaerian 2x35 mm;
9. Continuarea programelor de modernizare a rachetelor aer-aer și antitanc;
10. Diversificarea munițiilor de aviație și a rachetelor aer-sol.

Se va avea în vedere, de asemenea, continuarea modernizării avionului IAR-99 și a realizării stațiilor de radiolocație de cercetare și descoperire a țintelor la înălțimi mici, elicopterului de atac și simulatoarelor pentru instruirea și antrenarea piloților.

Forțele Navale își vor îmbunătăți capacitatea combativă prin modernizarea fregatelor din dotare, cu sisteme CI și sisteme de arme cu precizie ridicată, precum și achiziții de tehnică performantă, care să ducă la creșterea manevrabilității și autonomiei, inclusiv alimentarea pe mare și creșterea autoprotecției navelor. În cadrul restructurării se va urmări îmbunătățirea sistemului de conducere la toate navele, concomitent cu scoaterea din înzestrare a navelor cu uzură fizică și morală avansată.

Va continua programul de modernizare a distrugătorului “Mărășești” cu sistem integrat de comunicații.

Se va avea în vedere continuarea modernizării fregatelor, submarinului “Delfinul”, navei școală “Mircea” și realizării sistemului integrat de observare, supraveghere și control al traficului de nave la Marea Neagră.

În vederea realizării **interoperabilității în domeniul tehnicii militare** cu armatele țărilor membre NATO și UEO, principalele obiective specifice sunt:

- dezvoltarea, în cooperare, a unui sistem de transmisiuni digital interoperabil cu cel al NATO;
- asigurarea de stații radio HF, VHF, UHF pentru eșaloanele tactice care pot lucra și cu salt de frecvență;

- asigurarea sistemelor CI pentru toate categoriile de forțe, pentru desfășurarea de misiuni în cadrul național și multinațional;
- dezvoltarea de sisteme comune de supraveghere, avertizare, recunoaștere, management și apărare a spațiului aerian;
- sistem de prelucrare automată a datelor logistice, compatibil cu cel NATO.

În concluzie, **elementele majore din Programul de Înzestrare** sunt:

- ***Pentru FORȚELE TERESTRE:***

- Modernizare TR-85M;
- Modernizare MLI-84;
- TAB 8x8;
- Lansator LAROM;
- Revitalizare sistem GEPARD;
- Modernizări muniții;
- Sistem CI;
- Sistem integrat AZUR;
- Rețea de transmisiuni permanentă din cadrul STAR.

- * ***Pentru FORȚELE AERIENE:***

- Modernizare MIG 21;
- Modernizare IAR-330;
- Lansator LM 52 M2;
- Sistem A.A. 2x35 mm;
- Sistem IFF;
- FPS 117;
- Sistem ASOC;
- Sistem SHADOW;
- Sistem ATTINA;

- * ***Pentru FORȚELE NAVALE:***

- Distrugător “Mărășești” (retehnologizare).

3. TENSIUNI, RISCURI ȘI AMENINȚĂRI DE SECURITATE

În spațiul european în care este localizată România se înregistrează *evoluții strategice intensive*. Este un spațiu complex și interesant pentru unii actori mondiali (spațiu de securitate și apărare regională și zonală, activ ca „manifestări belicoase”, sensibil pentru restructurarea NATO și cu atât de multe valențe geoeconomice europene pe termen scurt și mediu).

Evoluțiile respective nu puteau să nu producă, în rețelele intra- și interstatale, implicații regionale, zonale, continentale și nu numai, nu puteau să nu genereze, din partea unor centre de putere, planuri, programe și alte atitudini politice negative, individuale ori colective, pentru a se obține cât mai multe foloase în domeniul accesului la infrastructurile zonei și beneficii în relațiile economice.

Cele mai importante urmări și repercursiuni se situează atât în sfera persistenței *nivelului extrem de scăzut al dezvoltării*, datorat accesului limitat la tehnologiile moderne și la sursele de materii prime, cât și al lipsei de securitate și apărare, pe fondul instabilității politice și economice, proliferării factorilor de risc, amenințărilor neconvenționale și asimetriei acționale, degradării mediului înconjurător și dezvoltării neîncrederii, încordării, instabilității civice și datorită intensificării conflictelor etnico-religioase, ca urmare a proliferării naționalismului etnic, apariției „idilismului” și „prozelitismului” inter/intrastatal, expansiunii fundamentalismului islamic etc.

În ansamblu, avem de-a face cu un *nou nivel al confruntărilor de interese* transatlantice, europene și ale Rusiei, alături de cele zonale și regionale. Toate la un loc nu fac altceva decât să slăbească, într-un fel sau altul, și să complice integrarea zonei într-un cadru general-european sau euro-atlantic. Ele contribuie, substanțial, și la reducerea credibilității planurilor, programelor și strategiilor ce privesc instituirea unui control riguros și colectiv al zonei.

Situația actuală apare fie ca *rezultat al unor scenarii* (în afara spiritului artei strategice europene), aplicate de către „actori” interesați, ceea ce facilitează posibilitatea scăpării de sub control a unor evenimente

importante, fie în urma *înțelegerilor între state*, ca aranjamente de securitate, dar care nu pot fi acum atât de ușor de înțeles.

Deocamdată, marii câștigători în zonă sunt SUA, apoi NATO și, nu în cele din urmă dar în perspectivă, UE, numai în strânsă colaborare cu OSCE și Rusia.

Ca urmare, în ultimii ani a avut loc un adevărat reviriment al Europei față de spațiul ei din partea de sud-est, iar în viitorul apropiat arealul analizat va fi barometrul stabilității și prosperității continentului¹⁸.

Este de evidențiat rolul semnificativ al României, nu numai ca un *consumator de securitate* în zonă ci, în primul rând, un exemplu (model) de *stabilitate* și, deopotrivă, un *furnizor de încredere, bună vecinătate și cooperare regională*.

În perspectivă, România, alături de celelalte state și organizații europene, va depune eforturi susținute pentru a se *integra* pe deplin în Pactul de Stabilitate deoarece, cu siguranță, va aduce valențe pozitive pentru integrarea în UE, sub formă de *facilități în îndeplinirea programelor* din cadrul parcursului până la integrare, iar pe termen scurt și mediu va aduce, cu certitudine, și suficiente *avantaje economice*.

Spațiul Comunității Statelor Independente (CSI), zona central-europeană, aria sud-est europeană și Marea Neagră sunt depozitarele rezultatelor evoluțiilor geostrategice.

Spre deosebire de anii trecuți, acum, prin tot ceea ce se întâmplă, apar tot mai evidente rolul sporit al SUA în Balcani și al Rusiei în arealul caucazian, pe de o parte, iar pe de altă parte o „discretă confruntare amicală” între actori diferiți, pentru facilitățile strategice la Marea Neagră.

Unul dintre aspectele de interes ale NATO, referitor la extinderea arealului zonei de sud-est a Europei, l-a constituit *includerea în cadrul acestuia a Mării Negre*, intenție favorizată de riveranitatea, destul de mare, a Turciei. Interesele s-au manifestat atât prin vizite protocolare în porturile aparținând Bulgariei, României, Ucrainei, Georgiei și Rusiei, cât și prin aplicații și exerciții multinaționale de parteneriat, efectuate destul de frecvent în acest spațiu în ultima vreme.

Un alt aspect l-au constituit cele *două valuri de extindere a NATO* către est. În consecință, Ungaria, din primul val, apoi România și Bulgaria, dintre țările invitate la aderare, au fost plasate în dispozitivul strategic al flancului de sud al Alianței.

¹⁸ Sorin FRUNZĂVERDE, Constantin ONIȘOR, *Europa de sud-est-Dimensiuni principale de securitate*, Editura A'92, Iași, 2004, pag.13.

O altă determinare este exprimată de *extinderea UE*. Aceasta are ca origine și cauzalitate două categorii de factori.

În plan intern, se au în vedere: securizarea frontierelor orientale ale continentului față de noile riscuri, amenințări, pericole, sfidări, agresiuni etc, în folosul propriu al statelor și al întregii Europe. Operaționalizarea unor strategii economice pe spațiile regionale vor relansa, cu siguranță, economiile vest-europene și vor conduce, direct, la dezvoltarea și consolidarea regimurilor democratice în țările sud-est europene. În ultimă instanță se va înregistra întărirea securității europene, prin perfecționarea securității statale, regionale și zonale și evitarea prejudiciilor economice pentru statele candidate, prin neadmiterea discriminărilor care ar putea afecta securitatea lor proprie, pe termen mediu și lung.

În plan extern, expansiunile economice diferite și, uneori, intercontinentale (SUA, Japonia, China, India, Rusia, țările arabe etc) și dezvoltarea economico-socială spectaculoasă în unele regiuni din vecinătatea Europei de sud-est, face ca UE să poată rezista concurenței mondiale, numai dacă își dezvoltă proporțional structurile pe continent, dacă se extinde rațional ca suprafață, populație, bogăție și resurse și dacă, astfel, își perfecționează tehnologic activitățile economice.

Numai o Uniune Europeană extinsă și în sud-estul continentului poate deveni, într-adevăr, *cea mai mare putere economico-financiară a lumii*.

La început de mileniu III, în aceste zone evoluțiile respective determină legarea României și a intereselor sale de securitate, nemijlocit de unele **riscuri și amenințări**. Unele areale sunt purtătoare de tensiuni potențiale sau deschise. Hotarul virtual între NATO și Federația Rusă exprimă unele semnale de contradicție.

Calea prin care se face față unor astfel de situații este *integrarea eforturilor* pentru atenuări și eliminări de tensiuni, riscuri și amenințări. În acest fel este recunoscută în abordare *indivizibilitatea securității*.

Succint, ariile menționate, conțin următoarele **caracteristici principale**:

1) *Spațiul central-european (vestic)*

Acesta se conturează ca un viitor pol de prosperitate regională:

- parțial integrat în structura de securitate euro-atlantică;
- unele state din acest spațiu au început negocierile de aderare cu Uniunea Europeană, altele au fost invitate la procesul de aderare;
- unele state deja au acces în NATO.

2) *Spațiul Comunității Statelor Independente (Nord, Nord-Est și Est)*

Acestea se află într-un proces de clarificare de identitate, influențat de tendințele centrifuge sau centripete de diverse origini (teritoriale, etnice, religioase, economice și sociale). Federația Rusă, în pofida crizei economice și a sincopelor politice, dispunând de o diplomatie abilă și de vectorul nuclear, promovează o strategie mult mai activă în acest spațiu considerat “vecinătatea apropiată”.

Noua doctrină militară a Federației Ruse a fost revizuită și semnată în 14 ianuarie 2000 și atestă o schimbare radicală în poziția militară rusească față de conflictele armate.

Documentul subliniază principiile pe baza cărora Rusia ar putea recurge la forță pentru a-și garanta securitatea și integritatea. De data aceasta, *accentul cade pe eventuala recurgere la arsenalul nuclear*. Doctrina adoptată în 1997 sublinia că, Rusia ar putea folosi armele nucleare doar atunci când este amenințat statul federal. Actuala doctrină prevede că armele nucleare pot fi folosite pentru a respinge agresiunea armată, dacă toate celelalte mijloace pentru rezolvarea crizei au fost epuizate.

3) *Spațiul european din Sud și Sud-Est*

Zona rămâne principalul furnizor de incertitudini și instabilitate, atât datorită crizelor din fosta Federație Iugoslavă, cât și subdezvoltării economice a unora din țările din regiune. În iulie 1999, statele occidentale, în special Uniunea Europeană, s-au angajat să sprijine consolidarea economică și stabilitatea acestui spațiu.

4) *Spațiul Mării Negre*

Arealul reprezintă, concomitent, o oportunitate și o sursă de risc, aflându-se la intersecția a două axe strategice:

- Marea Neagră-Marea Mediterană, respectiv flancul sudic al NATO, zonă de importanță strategică pentru Alianță, afectată în principal de riscuri de securitate transfrontaliere;

- Marea Neagră-Caucaz-Marea Caspică – spațiu de tranzit pentru resursele energetice ale Asiei Centrale, afectat de instabilitatea internă a fostelor țări CSI.

În contextul globalizării, riscurile la adresa statelor sunt preponderent de factură nemilitară. Ele provin din domeniul politic, economic, social sau ecologic. Separarea tranșantă dintre evoluțiile mediului de securitate intern și ale celui internațional a diminuat relevanța teoretică a concepției de acest gen.

În **Carta Albă a Guvernului** (capitolul „Armata României 2010”) **factorii de risc la adresa României** sunt clasificați după cum urmează:

- Existența în plan regional sau subregional a unor *tensiuni și conflicte militare* ce se pot extinde, precum și a unor acumulări necontrolate și destabilizatoare de forțe și tehnică de luptă în spațiul de interes strategic al României;

- Proliferarea și diseminarea necontrolată a *tehnologiilor și materialelor nucleare*, a mijloacelor de distrugere în masă, a armamentelor și altor mijloace letale neconvenționale;

- Prelungirea unor *difficultăți interne* de natură economică, financiară și socială care afectează critic și vital funcționarea societății românești;

- Expansiunea *rețelelor și activităților teroriste*, a crimei organizate transnaționale (criminalitatea economico-financiară, trafic transfrontalier ilegal de persoane, de droguri, de materiale radioactive și strategice, de armament și muniție etc);

- *Deteriorarea mediului ambiant*, prin nerespectarea normelor ecologice, precum și existența în proximitatea frontierelor naționale a unor obiective cu grad ridicat de risc;

- Limitarea accesului statului român la unele *resurse vitale* pentru populație și economie;

- Acțiuni ce pot aduce atingere statului român și instituțiilor democratice, care conduc la *separatism, xenofobie, intoleranță și conflicte etnice și religioase*;

- Incertitudinea privind *evoluțiile politico-militare* din regiune:

- migrația de populație de mari proporții;

- izolarea României în societatea globală, bazată pe informație, datorită lipsei infrastructurii informaționale.

Totuși, chiar în acest context, conducerea țării consideră că “*nu există nici o amenințare directă și indirectă*”.

În același document sunt inserate *oportunitățile* în sfera cărora acționează România:

- Instituțiile de securitate europene și euro-atlantice oferă un suport real de stabilitate, securitate, încredere, dezvoltare și prosperitate pentru țările europene, inclusiv pentru România;

- Promovarea relațiilor de bună vecinătate, prin dezvoltarea unor raporturi de parteneriat, bi sau trilateral cu statele din regiune, precum și prin participarea la forme de cooperare transfrontalieră (în cadrul euro-regiunilor);

- Valorificarea poziției geostrategice a României, prin stimularea cooperării în structuri regionale în spațiul central și sud-est european și în bazinul Mării Negre; participarea activă la Pactul de Stabilitate pentru Balcani, lansat în iunie 1999;

- Existența parteneriatului strategic cu SUA (cu dimensiunile economică, politică, ecologică și de securitate), lansat în 1997, precum și relațiile privilegiate cu Anglia, Franța, Italia;

- Sprijinirea dimensiunii paneuropene a Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, precum și a atributelor securității democratice definite de Consiliul Europei;

- Menținerea și modernizarea potențialului militar și a capacității de apărare armată a țării, pentru prevenirea și descurajarea oricărei agresiuni și creșterea gradului de interoperabilitate cu armatele statelor NATO.

Lansarea raportului intitulat “*Reforma și integrarea euro-atlantică a României*” (septembrie 1999), a prilejuit afirmarea conceptului că ***România este generatoare de securitate și stabilitate*** în zona Europei Centrale și de Sud-Est.

Indicatorii stării de securitate și stabilitate, în principal, sunt următorii:

1. *Evoluția pe cale democratică*, care implică consolidarea pluripartidismului, a separației puterilor în stat, a respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Dezvoltarea economiei de piață liberă, instituirea controlului civil asupra organismului militar și transparența proceselor de reformă sunt procese definitorii ale adâncirii democrației.

2. *Stabilitatea politică internă* este subliniată de faptul că au loc alegeri parlamentare și prezidențiale libere. Construcția bazelor instituțiilor statului de drept, armonizarea legislației, inclusiv în ceea ce privește minoritățile naționale conform standardelor democratice, consolidează stabilitatea politică și alternanța democratică la conducerea statului.

3. *Potențialul demografic, economic și militar*. România, cu o populație de aproximativ 22 milioane de locuitori este una dintre cele mai mari țări din zonă. Potențialul dezvoltării economice, oportunitățile existente crează bazele unei viitoare forțe economice în regiune. În acest context, Armata României reprezintă un pilon al securității naționale. Participarea la exerciții multinaționale și la operațiuni de sprijin al păcii constituie implicarea României la configurația de putere internațională și atuuri în demersurile de integrare europeană și definitivarea integrării euro-atlantice.

4. *Politica de cooperare și bună vecinătate*. Într-o regiune cu potențial ridicat de risc, România se menține ca un reper al stabilității, având relații bune cu toate statele vecine, iar raporturile și tratatele bilaterale, “trilateralele” și alte forme de participare ale României la reconstrucția și dezvoltarea sub-regională (ICE - *Inițiativa Central - Europeană*, OCEMN - *Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră*, CEFTA - *Acordul*

de Liber Schimb, SECI - *Inițiativa de Cooperare Sud - Est Europeană*, SEDM - *Reuniunea Miniștrilor Apărării din Sud - Estul Europei*) confirmă rolul dialogului în stabilitatea și securitatea acestei părți a Europei.

5. Opțiunea pentru integrare în structurile de securitate și cooperare europene și euro-atlantice reprezintă un obiectiv declarat al politicii externe.

Din punct de vedere militar, România a pornit pe calea integrării în Alianța Nord-Atlantică, odată cu invitația de aderare la NATO, primită la Praga, la Summit-ul statelor membre ale Alianței (2002).

6. Încrederea internațională. În context, România ar trebui să participe cu inițiative majore în Regiune.

7. Situatrea geopolitică a României la limita nordică a Balcanilor îi rezervă un rol distinct în consolidarea stabilității și securității acestei zone geografice.

Pentru a fi **generator de securitate regională** s-au identificat următoarele *direcții*:

- întărirea capacității de descurajare și accelerare a reformei în domeniul militar;
- ridicarea procentului de profesionalizare a armatei;
- îndeplinirea treptată a programelor de interoperabilitate cu NATO;
- continuarea participării la exercițiile multinaționale și la operațiuni de sprijin al păcii, sub comandă NATO;
- pregătirea personalului desemnat pentru a lucra în structurile de comandament ale NATO;
- dezvoltarea relațiilor cu țările vecine;
- pregătirea unor infrastructuri la standarde NATO;
- participarea la crearea în plan subregional a unor structuri militare de tipul Batalionului mixt româno-ungar sau Forței Multinaționale de Pace din Sud-Estul Europei.

Politica de apărare națională și securitate are în vedere **tipurile posibile de amenințări și agresiuni** la adresa intereselor fundamentale ale unei țării, care impun implicarea instituției militare în contracararea acestora.

Într-o analiză succintă, tipurile de amenințări și agresiuni au următoarele conținuturi (prezentate simplificat):

1) Acțiuni agresive externe din rândul cărora se rețin:

- blocaje (acțiuni desfășurate de forțe externe pentru întreruperea căilor de legătură maritime, terestre, aeriene, fluviale, a fluxurilor vitale de surse energetice, materii prime și materiale strategice, necesare desfășurării normale a activităților obiectivelor economice de importanță vitală etc.);

- acțiuni terorist-diversioniste declanșate din exterior;
- acțiuni militare ofensive (terestre, aeriene, cosmice, navale);
- acțiuni specifice războiului electronic.

2) **Presiuni militare**, care cuprind demonstrațiile de forță și amenințări cu folosirea forței: aplicațiile militare nenotificate, desfășurate în vecinătatea granițelor țării cu forțe militare numeroase și importante cantități de armament și tehnică de luptă; dislocarea în apropierea frontierelor naționale a unor unități militare etc.;

3) **Acțiuni destabilizatoare interne** ce se referă la:

- acțiuni separatiste care pot urmări sau afecta unitatea și integritatea statului prin desprinderea unor regiuni ale teritoriului național de sub jurisdicția sa, desfășurate concomitent sau premergător unei agresiuni externe, ori în absența acesteia;
- acțiuni terorist-diversioniste din interior, sabotaje sau blocarea unor obiective civile sau militare, a căilor de transport și comunicații de importanță strategică, a sistemului energetic național etc.

4) **Acțiunile agresive combinate** (desfășurate de forțe militare externe, în conjuncție cu cele interne).

Presiunile militare sau acțiunile agresive pot avea loc într-un mediu modificat față de cel actual, implicând încălcarea tratatelor și acordurilor existente, a prevederilor acestora referitoare la reducerea armamentelor convenționale, la întărirea încrederii și cooperării între state sau la evitarea conflictelor și managementul crizelor.

Incidența acțiunilor agresive interne sau combinate este în directă legătură cu modificarea mediului de securitate internațională.

Prin instrumente specifice și adecvate este necesar a se impune *interzicerea apariției în zonă a unui lider (ne)dorit*, care ar putea exercita un control pârtnitor asupra regiunilor și statelor, iar pe de altă parte limitarea impunerii, în orice modalitate, numai a *intereselor unui singur actor mondial*, de tip statal. Numai așa se va putea facilita accesul către integrarea europeană și euro-atlantică a statelor din zonă, în conformitate cu Pactul de Stabilitate pus pe rol de câțiva ani.

Prin mecanismele relațiilor internaționale și în sprijinul stabilității și securității în zonă se recomandă găsirea soluțiilor pertinente pentru exercitarea unui *control riguros al puterii statelor din regiunile de bază*, astfel încât aici să apară și să se dezvolte o *putere politico-economico-militară regională bazată pe comunitate, integrare și cooperare*.

4. POLITICA DE APĂRARE

Securitatea națională reprezintă, în esență, *apărarea națională* sau, în extensie, *ansamblul de măsuri și activități adoptate și desfășurate de un stat în scopul de a garanta suveranitatea națională, unitatea statului, democrația constituțională și integritatea teritorială*.

Politica de apărare este o parte a politicii de securitate națională.

Folosirea mijloacelor militare pentru apărarea valorilor și intereselor fundamentale ale unei țări, reprezintă o modalitate de acțiune de ultimă instanță. Recurgerea la mijloace militare se realizează doar pentru apărarea statului împotriva unei agresiuni armate asupra teritoriului național, precum și împotriva oricărei acțiuni care ar tinde să aducă atingeri integrității teritoriale a acestuia.

Scopul politicii de apărare națională constituie descurajarea oricărei agresiuni la adresa unei țări, iar în cazul producerii acesteia, prezervarea prin mijloace militare a intereselor naționale fundamentale ale țării respective.

Componentele instituționale și funcționale ale apărării sunt proiectate și funcționează încă din timp de pace.

Apărarea armată reprezintă ansamblul măsurilor și acțiunilor desfășurate unitar de sistemul militar, în spațiul terestru, aerian și maritim, în scopul descurajării, zădărnirii și respingerii oricărei acțiuni militare care ar leza interesele fundamentale ale unei țări.

Obiectivele strategice în domeniul apărării unei țări sunt:

- Prevenirea, descurajarea și zădărnicierea unei eventuale agresiuni.
- Integrarea în structurile militare ale zonei respective.
- Sporirea contribuției la stabilitatea regională.

În România, în anul 1999 în Cartea Albă a Guvernului sunt relatate obiectivele principale și direcțiile politicii de apărare.

Obiectivele strategice în domeniul politicii de apărare a României, incluse în politica de securitate națională a statului român și în Programul de guvernare, în anul 1999, sunt:

- creșterea capacității de apărare a țării și de descurajare a unei agresiuni externe;
- asigurarea interoperabilității cu structurile militare ale NATO și UEO, în perspectiva aderării la aceste structuri;
- consolidarea rolului demnitarilor și specialiștilor civili în elaborarea și conducerea politicii de apărare;
- continuarea reformei structurilor de comandă și operaționale ale armatei pentru creșterea mobilității, flexibilității și eficacității acesteia;
- constituirea și menținerea capabilităților pentru a acționa în cadrul unor operațiuni în sprijinul păcii și de răspuns la crize;
- sporirea contribuției la stabilitatea regională.

Conform concepției privind securitatea națională, la momentul prezent, colaborarea pe linie militară cu alte state, constituie atât o garanție indirectă de securitate, cât și o modalitate de perfecționare a structurii militare.

Desfășurată sub *conducerea și controlul autorităților publice constituționale ale României*, apărarea armată a țării urmează a fi realizată în conformitate cu prevederile Constituției României, Cartei ONU și ale dreptului internațional, scopul politic general constând în garantarea suveranității, independenței și a unității statului, a integrității teritoriale și a democrației constituționale.

Pregătirea în vederea apărării armate se organizează pe întreg teritoriul țării, dislocarea armatei asigurând capacitatea de luptă și disponibilitățile operaționale necesare ripostei ferme împotriva unei eventuale agresiuni.

Considerând NATO ca fiind principala organizație de apărare din spațiul euro-atlantic, aptă să proiecteze condițiile de securitate și stabilitate de care are nevoie România în noul context geopolitic, eforturile românești, de ordin instituțional, au vizat adaptarea și integrarea deplină în structurile politice și militare ale Alianței. Pe această direcție s-a prevăzut că se urmărește:

- congruența între politica de apărare a României și “Noul Concept Strategic al NATO”;
- pregătirea de forțe și mijloace din toate categoriile de forțe ale armatei și evaluarea acestora în cadrul procesului PARP;
- creșterea nivelului de participare la exerciții și alte acțiuni desfășurate în comun în cadrul Parteneriatului pentru Pace (PfP);
- îmbunătățirea pregătirii de stat major conform standardelor NATO și extinderea acesteia la nivelul întregii armate.

Procesul de restructurare a forțelor armate vizează adaptarea la nevoile de apărare specifice României, derivate din contextul geostrategic regional și subregional, precum și realizarea compatibilității cu structurile militare europene și euro-atlantice. România își menține astfel și își perfecționează capacitățile și disponibilitățile de prevenire, descurajare și rezolvare a oricăror tipuri de crize și stări conflictuale.

Direcțiile de acțiune, prevăzute în cadrul politicii de apărare, sunt următoarele:

- a) creșterea capacității de luptă a armatei;
- b) asigurarea resurselor necesare apărării;
- c) dezvoltarea resurselor umane, intensificarea profesionalizării militarilor;
- d) modernizarea învățământului militar;
- e) îmbunătățirea înzestrării armatei;
- f) restructurarea industriei de apărare;
- g) dezvoltarea relației cu societatea civilă;
- h) amplificarea relațiilor militare cu armatele altor state și organisme internaționale.

O relatare mai extinsă a conținutului direcțiilor de mai sus, evidențiază următoarele:

a) **Creșterea capacității de luptă a armatei** este considerată principala direcție a politicii de apărare, ca element esențial pentru îndeplinirea de către armată a misiunilor încredințate.

Obiectivele pregătirii pentru luptă se stabilesc în corelație cu misiunile și resursele bugetare alocate. Acestea sunt racordate la noile orientări strategice, urmărindu-se atingerea standardelor de pregătire din armatele moderne.

b) **Asigurarea resurselor necesare apărării** vizează punerea la dispoziția armatei a fondurilor financiare, materiale sau de altă natură, ca volum și ca structură, pentru îndeplinirea în bune condiții a misiunilor constituționale ce-i revin.

c) **Dezvoltarea resurselor umane și intensificarea profesionalizării militarilor**, condiționează în mod hotărâtor, capacitatea de luptă a armatei. Pe această direcție au fost proiectate sisteme performante de formare, perfecționare și specializare profesională.

d) **Modernizarea învățământului militar** pornește de la premisa că integrarea prin educație este unul din primii pași în politica de aderare la

structurile europene și euro-atlantice. Aceasta se poate realiza într-un ritm mult mai rapid decât alte domenii ale interoperabilității. Sistemul învățământului militar cuprinde învățământul de formare inițială a viitorilor ofițeri, maiștri militari și subofițeri, precum și cel de specializare și perfecționare pe timpul carierei militare.

e) **Îmbunătățirea înzestrării armatei** constituie o prioritate a perioadei finalizării procesului de restructurare a forțelor armate. În politica de modernizare a înzestrării se au în vedere creșterea nivelului de performanță a bazei tehnice materiale existente și completarea cu tehnică și echipamente compatibile cu cele aflate în înzestrarea armatelor țărilor membre NATO. Dotarea, cu prioritate, cu echipamente și platforme produse de industria națională de apărare, precum și prin achiziții din străinătate constituie elemente de urmărit pentru procesul autohton de modernizare a înzestrării.

f) **Restructurarea industriei naționale de apărare** urmărește ca, în viitor, acest sector economic să devină competitiv în calitate de principal furnizor al armatei. În acest scop, prin restructurare, privatizare și re tehnologizare, industria pentru apărare trebuie să producă eficient, potrivit criteriilor economiei de piață.

g) **Dezvoltarea raporturilor dintre armată și societate și întărirea controlului democratic asupra instituției militare** constituie parte organică a politicii de apărare.

Armata devine o instituție transparentă; societatea civilă are acces la informațiile referitoare la principalele sale activități printr-o structură de relații publice și în același timp, conform exigențelor statului de drept, sistemul militar este supus controlului democratic.

h) **Amplificarea relațiilor militare cu armatele altor state și cu organisme internaționale** reprezintă o parte integrantă a politicii externe românești de promovare a intereselor naționale de securitate.

Principalele repere ale relațiilor militare externe sunt:

- intensificarea cooperării cu structurile de securitate europene și euro-atlantice;
- extinderea și dezvoltarea relațiilor bilaterale cu armatele statelor membre ale NATO;
- realizarea unor raporturi militare de bună vecinătate și parteneriat cu armatele vecine României;

- intensificarea cooperării cu armatele statelor participante la Parteneriatul pentru Pace;
- dezvoltarea unor relații militare coerente, mutual benefice, cu armatele statelor din orice zonă a lumii, care prezintă interes pentru România.

4.1. Elemente de politică de securitate a României

O politică de securitate se bazează pe concepte care sunt selectate dintr-o mulțime coerentă și actualizată de cerințe interne și externe.

Principalele concepte luate în considerare pentru România sunt legate de ***prevenirea, descurajarea și rezolvarea pe cale pașnică*** a intereselor naționale și a valorilor statului. Interesele naționale fundamentale sunt imuabile și general valabile în timp.

Totuși, diferite orientări de guvernare clasifică și reclasifică grupul intereselor naționale, eliminând sau adăugând unele elemente, însă cel mai adesea procedurile vizează ierarhizarea și reierarhizarea acestora.

Astfel, Consiliul Suprem de Apărare a Tării a validat următorul grup de ***interese naționale fundamentale ale României***:

- garantarea și promovarea drepturilor și libertăților fundamentale și a siguranței cetățenilor țării;
- consolidarea unui regim politic democratic, bazat pe respectarea Constituției și supremația legii;
- asigurarea existenței statului național român, suveran și independent, unitar și indivizibil;
- sprijinirea legăturilor cu românii din afara granițelor țării, pentru conservarea identității lor;
- participarea României la asigurarea securității și stabilității în Europa.

În promovarea și apărarea intereselor naționale, acțiunile prioritare se realizează prin diferite mijloace: politice, diplomatice, economice, sociale, militare, de relații publice, de informații, prin cooperare cu alte state și organizații internaționale.

În concepția actuală, statul român nu consideră nici un alt stat ca potențial inamic.

În perspectivă mai concretă se consideră că *România își promovează interesele naționale* prin:

- dezvoltarea economico-socială;
- integrarea României în structurile economice și de securitate europene și euro-atlantice;

-dezvoltarea infrastructurii teritoriale și valorificarea poziției geostrategice a țării;

-asigurarea unei capacități militare proprii, adaptată exigențelor apărării naționale și integrării în Alianța Nord-Atlantică și Uniunea Europeană (în perspectiva clădirii Identității Europene de Securitate și Apărare – ESDI);

-asigurarea respectării drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale, conform standardelor internaționale.

4.2. Demersurile strategice de integrare a României în structurile europene și euro-atlantice

După schimbarea de sistem din anul 1989, forțele politice și decizionale românești au formulat opțiunea țării direcționată ferm spre structurile vest-europene dezvoltate.

Se consideră că, natural, **România** aparține geografic, istoric și prin tradiție, civilizației și lumii europene. Aderarea la aceste organizații poate reprezenta confirmarea *apartenenței la valorile* bazate pe principiile democrației, libertăților individuale și statului de drept, așa cum sunt ele exprimate în preambulul Tratatului de la Washington.

Argumentele principale formulate în favoarea opțiunii de integrare în NATO, Uniunea Europeană și UEO relevă faptul că, statutul de membru al NATO și/sau UEO conferă României **garanții de securitate**, în contextul unui peisaj politic european și internațional caracterizat prin existența factorilor de instabilitate și difuziunii noilor riscuri și amenințări.

Cheltuielile pentru securitate și apărare ale României sunt mai mici în *NATO* decât în afara acestuia.

Integrarea în Uniunea Europeană ar contribui la accelerarea procesului de dezvoltare economică a țării, înlăturând astfel riscurile de natură internă la adresa securității. Pentru integrare, România ar putea oferi elemente strategice, militare și economice relevante, ce ar trebui să contribuie la extinderea configurației structurilor respective.

Astfel, ofertele principale se referă la:

a) Elemente de natură strategică:

- România este, ca dimensiune, a doua țară din Europa Centrală, practic din spațiul dintre Marea Baltică și Marea Neagră și dispune de un potențial demografic și economic apreciabil;

- România reprezintă un factor de stabilitate în Balcani, zonă cu un potențial conflictual ridicat;

- Prin poziționarea față de spațiul NATO, România contribuie în mod substanțial, ca membru al alianței, la întărirea flancului sudic al acesteia;

- Vecinătatea cu Marea Neagră sporește importanța strategică a României.

b) În domeniul militar, oferta are în vedere:

- România poate pune la dispoziția NATO forțe armate de toate categoriile (terestre, aeriene și maritime);

- Prezența armatei române la acțiuni comune și la misiuni internaționale în sprijinul păcii;

- Inițierea și participarea la forțe multinaționale (Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei, CENCOOP, SHIRBRIG, BLACKSEAFOR, Batalionul româno-ungar, Batalionul româno-moldovean, Batalionul româno-ungaro-ucrainian).

c) În sfera economică apar ca importante următoarele aspecte:

- Posibilitățile multiple pentru investitorii străini de a-și extinde afacerile în România, îndeosebi în domeniile: energetic, agricultură, turism, lucrări de infrastructură, industrie de apărare și comerț;

- O piață internă mijlocie: poate oferi o forță de muncă calificată, numeroasă și ieftină;

- Rezerve în domeniul resurselor naturale.

În anul 1999, s-a stabilit că există premise pentru adaptarea sistemului militar românesc la cerințele NATO, Uniunii Europene și UEO, care se referă la aplicarea standardelor euro-atlantice în procesul de reformă a armatei.

Modernizarea, redimensionarea și restructurarea forțelor armate, în vederea constituirii unei structuri militare de tip occidental, au fost lansate după 1989. Având la bază Strategia de Securitate Națională, Strategia Militară a României, Concepția de Planificare a Apărării, Legea privind Apărarea Națională și, în funcție de nivelul resurselor disponibile, aceste procese urmăresc un set de **obiective** dintre care sunt prioritare:

- *realizarea interoperabilității* operaționale, tehnice și administrative cu sistemul militar al NATO și cu forțele armate ale statelor membre, în prima fază pentru unitățile puse la dispoziția NATO pentru exerciții și misiuni comune;

- *eficientizarea sistemului militar*, astfel încât acesta să dispună de capacitatea operațională necesară pentru o apărare credibilă a țării;

- *constituirea instrumentelor operaționale moderne*, în cadrul forțelor armate, prin care România să poată participa la eforturile NATO și ale organismelor internaționale, vizând reglementarea diferendelor internaționale, prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor și apărarea colectivă, participarea la operațiuni militare multinaționale în sprijinul păcii, la întărirea încrederii și stabilității în Europa Centrală și de Sud-Est, la acțiuni cu caracter umanitar și la alte activități militare;
- *aplicarea unui program coerent de modernizare* a echipamentelor în concordanță cu resursele bugetare;
- *înființarea Forței de Reacție Rapidă* (1997) ca model de dezvoltare a reformei în cadrul întregii structuri de forță;
- *menținerea unui ritm de modernizare și restructurare* a Armatei României care să-i permită îndeplinirea obiectivelor asumate în cadrul PARP extins și adaptat, circumscrise Planului de Acțiuni pentru Integrare (M.A.P.);
- *creșterea nivelului de profesionalizare* al personalului armatei, concomitent cu reducerea treptată a efectivelor;
- *reorganizarea sistemului de învățământ militar* după model occidental;
- *participarea cadrelor militare la cursuri de pregătire* organizate de NATO.

4.3. Participarea la organisme de cooperare în care sunt implicate NATO și UE.

Acestea în principal vizează:

1) *Participarea la Consiliul de Cooperare Nord-Atlantică:*

România, în calitate de membru fondator al NACC, a cărui ședință inaugurală a avut loc la 20 decembrie 1991, a participat la consultările și reuniunile organizate la nivel de miniștri de externe și reprezentanți ai statelor membre pe probleme politice și de securitate.

2) *Participarea la Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic:*

Statele membre ale Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic (NACC) și statele participante la Parteneriatului pentru Pace (PfP), având drept preocupare atingerea unui nou nivel calitativ al cooperării militare dintre ele, au decis în 1997, înființarea Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic (EAPC). În calitate de succesor al NACC, EAPC asigură cadrul consultărilor dintre membrii săi în ceea ce privește problemele politice și de

securitate. În cadrul EAPC se realizează consultarea politică și cooperarea practică cu acces egal pentru aliați și parteneri.

România are în vedere domenii, cum ar fi:

- securitatea în sud-estul Europei;
- gestionarea situațiilor de criză;
- controlul armamentelor;
- proliferarea armelor de nimicire în masă;
- terorismul internațional;
- planificarea apărării și bugetelor;
- controlul democratic și civil asupra forțelor armate;
- educația și instruirea.

3) **Participarea la Parteneriatul pentru Pace mai operațional:**

Participarea României la Parteneriatul pentru Pace a fost o etapă de tranziție, până în momentul integrării sale în Alianță.

- În anul 2004 NATO lansa la Bruxelles “*Parteneriatul pentru Pace*”, deschizând, astfel, un nou capitol în relațiile cu țările partenere din centrul și estul Europei, Caucaz și Asia Centrală. Ideea creării acestui program a fost lansată pentru prima dată de către generalul John M. Shalikashvili, fost comandant suprem al *Forțelor Aliate din Europa* (SACEUR).
- România a fost prima țară care a semnat *Documentul-Cadru al Parteneriatului pentru Pace* pe data de 26 ianuarie 1994, după ce pe 20 decembrie 1991 devenise membru fondator al Consiliului de Cooperare Nord Atlantic.
- *Scopul de bază* al programului era stimularea și sprijinirea reformei interne a sectorului de apărare din țările partenere și de a crea forțe armate și instituții de apărare moderne, eficiente și responsabile, din punct de vedere al cerințelor unui stat democratic.
- În cadrul Parteneriatului pentru Pace s-au desfășurat acțiuni pentru realizarea unei deschideri în domenii ca: *bugetul alocat pentru apărare, controlul civil asupra armatei, planificarea apărării și participarea la exerciții militare întrunite, crearea capacității forțelor de a desfășura acțiuni comune cu NATO în sprijinul activităților desfășurate sub egida ONU și OSCE.*
- Parteneriatul a fost proiectat pentru a contribui la înregistrarea unor progrese în *reorganizarea forțelor armate după modelul statelor NATO, realizarea unui cadru legislativ pentru apărare nou, operaționalizarea unor*

unități și creșterea interoperabilității operaționale și tehnice a forțelor puse la dispoziție pentru operațiuni în sprijinul păcii conduse de NATO, reorganizarea învățământului militar, introducerea sistemului de planificare a apărării conform standardelor NATO etc.

- Fiecare țară parteneră a fost invitată să elaboreze, la alegere, o listă cu activități concrete în care ar dori să fie angajate.
- Programul s-a dovedit a fi un *instrument vital* pentru apropierea de Alianță a țărilor partenere, trei dintre acestea devenind membre ale NATO în prima etapă de aderare, iar alte șapte, printre care și România, aderând în etapa a doua.
- Parteneriatul Euro-Atlantic a fost un *catalizator* al transformărilor interne și al cooperării internaționale în domeniul securității.
- Un aspect deosebit de important al programului PfP este *realizarea interoperabilității*, prin aceasta înțelegându-se faptul că forțele armate din țările partenere sunt antrenate să opereze alături de trupele din țările membre NATO, permițând țărilor partenere să ia parte la operațiile conduse de Alianță.
- Documentul-cadru al Parteneriatului pentru Pace, împreună cu Programul Individual de Parteneriat (IPP), Programul de Lucru al Parteneriatului (PWP) și Procesul de Planificare a Apărării (PARP), sunt *elementele de bază* ale participării României la activitățile desfășurate în cadrul Parteneriatului pentru Pace. România a luat parte, de asemenea, și la alte inițiative lansate în cadrul PfP, cum ar fi: Parteneriatul Intensificat și Mai Operational (EMOP), Cadrul Politico-Militar pentru Operațiile PfP conduse de NATO (PMF), Conceptul Capabilităților Operaționale (OCC), Programul Intensificat de Instruire și Educare (TEEP).
- Această participare a reprezentat *o etapă obligatorie* de parcurs în procesul de pregătire pentru integrare în Alianță. Participarea României în cadrul Parteneriatului pentru Pace a prefigurat reforma instituției militare și reprezintă pârgă necesară pregătirii forțelor destinate pentru misiunile de tipul operațiilor în sprijinul păcii.

Activitățile circumscrise Planului de Acțiune pentru Aderare (M.A.P.) elaborat de NATO în aprilie 1999, atât cele din cadrul Programului Individual de Parteneriat care urmăresc realizarea a 44 de obiective de interoperabilitate, cât și îndeplinirea celor zece Obiective Inițiale de

Parteneriat, asumate de România în cadrul PARP extins și adaptat (Procesul de Planificare și Evaluare pentru ciclul al III-lea) au avut ca scop pregătirea României pentru aderare, având în vedere paragrafele 4 și 39 ale „*Noului Concept Strategic al Alianței*”, adoptat la summitul de la Washington.

România a desemnat forțe, tehnică de luptă și alte facilități în cadrul Parteneriatului pentru Pace, pentru: misiuni de menținere a păcii, misiuni de căutare și salvare, misiuni umanitare.

În perioada 1994 – 2004, România a participat la mai mult de **3.400 activități și exerciții NATO/PfP**. Dacă în anul 1994, primul an ca țară parteneră, România a fost prezentă la 60 de activități și 3 exerciții NATO, NATO/PfP și „în spiritul PfP”, în 1997 participarea s-a extins la 580 de activități și 18 exerciții, iar în anul 2003 s-a ajuns la 258 de activități și 20 exerciții. Se poate observa că, în timp, s-a schimbat raportul cantitate/calitate, în sensul creșterii calității participării în dauna cantității. Începând cu anii 1998/1999 atenția s-a îndreptat către participarea la acele activități și exerciții care să corespundă, într-o măsură mai mare, nevoilor de pregătire a trupelor românești.

Programul PfP a reprezentat pentru România fundamentul pregătirii pentru a putea acționa ca „*generator de securitate*” în plan regional și global. În acest sens, forțele armate române au organizat și au luat parte la întreaga gamă de exerciții NATO/PfP (terestre, aeriene, navale, logistice și de protecție civilă), implicând personal și tehnică din toate categoriile de forțe ale armatei, care au exersat cele **trei misiuni de baza ale PfP**, stabilite prin Documentul-Cadru: *operațiuni în sprijinul păcii* (Peace Support Operations – PSO), *căutare-salvare* (Search and Rescue – SAR) și *ajutor umanitar* (Humanitarian Assistance – HA).

Majoritatea activităților pe care România le-a desfășurat în cadrul Parteneriatului pentru Pace au fost planificate prin Programul Individual de Parteneriat, document programatic elaborat cu avizul NATO. S-a participat, însă, și la exerciții și activități „în spiritul PfP”, agreate și încurajate de către Alianță.

România a participat la activitățile selectate din Programul de Lucru al Parteneriatului (PWP) în funcție de *nevoile și prioritățile proprii*, bazate pe principiul autodiferențierii și având în vedere îndeplinirea obiectivelor politice generale asumate, dezvoltarea capacităților militare și a altor capacități care să facă posibilă îndeplinirea obiectivelor specifice ale Parteneriatului.

Coordonarea participării la exercițiile și activitățile NATO, NATO/PfP și „în spiritul PfP” s-au executat și se execută împreună cu Misiunea României la NATO și UE, respectiv Reprezentanța Militară a României la NATO și UE și Reprezentanța Statului Major General la SHAPE, și prin participarea la programul “Partnership Staff Elements” (PSE).

România a fructificat la maximum avantajele oferite de *Procesul de Analiză și Planificare a Parteneriatului* (P.f.P. Planning and Review Process – PARP), acest important mecanism de planificare-evaluare a forțelor și mijloacelor pregătite să participe în operații alături de forțele și structurile NATO.

Întregul efort pe care l-a făcut România, în cadrul Parteneriatului pentru Pace, a scos în evidență *legătura indisolubilă dintre decizia țării noastre de a se alătura Alianței și acțiunile concrete de cooperare și instrucție în cadrul ariilor de cooperare ale NATO cu partenerii.*

Experiența acumulată de România, prin participarea în cadrul diferitelor inițiative PfP, precum și progresele înregistrate în procesul de reformă a forțelor armate, au constituit un fundament solid pentru angajarea României în cadrul Planului de Acțiune pentru Aderare (MAP), lansat cu ocazia Summit-ului NATO de la Washington (1999). Prin acesta Alianța a dorit promovarea Dialogului Individual Intensificat între NATO și statele aspirante în scopul orientării pregătirii acestora pentru aderarea la Alianță.

Din perspectiva transformărilor pe care le traversează Alianța, în vederea adaptării la noile riscuri de securitate, în prezent, *programul PfP parcurge o etapă de revizuire a mecanismelor sale*, inițiată în cadrul Summit-ului de la Praga. Pe timpul discuțiilor de aderare, România a declarat că intenționează să sprijine, în continuare, dezvoltarea acestui program, mai ales din considerente de securitate regională, având în vedere că două state din zona balcanică, respectiv Bosnia-Herțegovina și Uniunea Serbia și Muntenegru, și-au declarat intenția și întreprind eforturi susținute pentru a deveni membri ai acestui program. Mai mult decât atât, regiunea Mării Negre și zona Asia Centrală-Caucaz sunt de importanță vitală pentru Alianță, ceea ce reprezintă tot atâtea oportunități pentru România de a se implica activ, prin contribuții efective și oferirea de asistență în vederea dezvoltării unui sistem de securitate benefic pentru toate statele din regiune.

România participă în cadrul Parteneriatului pentru Pace și *după ce a devenit membră a Alianței*, în primavara anului 2004, atât pentru completarea nevoilor proprii de pregătire, cât și pentru acordarea de asistență țărilor aspirante la statutul de membru al NATO, precum și celorlalte țări participante în cadrul programelor de parteneriat. După Summit-ul de la Istanbul, procesul de reformare a Parteneriatului pentru Pace s-a intensificat pentru a crea o legătură mai strânsă între activitățile de parteneriat și cele destinate exclusiv țărilor membre NATO.

Studiul “*Armata României 2010*” arată că la mijlocul intervalului (2005), România poate fi pregătită și poate pune la dispoziție, următoarele **forțe operaționale și capacități pentru diferite misiuni:**

În afara teritoriului național:

- 1 brigadă aeromobilă;
- 1 flotilă de transport aerian;
- unități de infanterie;
- unități de vânători de munte;
- unități de parașutiști;
- structuri de sprijin de luptă și logistice.

Pe teritoriul național:

- 3 brigăzi mecanizate;
- 1 brigadă tancuri;
- 1 brigadă vânători de munte;
- mari unități și unități de sprijin de luptă și logistice;
- 4 poligoane de instrucție, trageri și aplicații pentru eșaloane companie și batalion;
- 2 poligoane de antrenament pentru vânători de munte;
- 1 poligon pentru instrucție și antrenament în domeniul NBC;
- 4 aerodromuri militare;
- infrastructura necesară forțelor terestre, aeriene și maritime ale Alianței pentru acțiuni pe teritoriul țării noastre și suportul logistic corespunzător.

Forțele puse la dispoziție de România în cadrul PARP, începând cu 1999, pentru exerciții și misiuni NATO și UEO de menținere a păcii, căutare – salvare și imantare, au fost, în principal, următoarele:

a) Pentru exerciții PFP:

- 1 comandament de brigadă mecanizată;
- 1 companie cercetare;
- 1 batalion transmisiuni;

- 1 escadrilă de aviație vânătoare – bombardament MIG 21 LANCER;
- toate forțele și elementele nominalizate pentru operațiuni de sprijin al păcii, căutare-salvare și misiuni umanitare.

Participarea României la activități în cadrul PfP

Directiile de acțiune pe baza cărora s-a desfășurat planificarea și derularea activităților și exercițiilor în cadrul PfP au fost:

1. *Sporirea complexității* exercițiilor la care se participă.
2. *Creșterea capacității* de participare la operații. Pentru aceasta, România are în vedere:
 - participarea la exerciții pentru a asigura pregătirea specifică a trupelor;
 - procurarea echipamentului necesar pentru acest tip de operații;
 - pregătirea unităților militare pentru a fi gata să fie integrate în structurile respective.
3. *Pregătirea pentru a lua parte la toate misiunile NATO*, cu excepția celor care intră sub incidența Art. 5 al Tratatului de la Washington. Aceasta implică pregătirea unor forțe care să beneficieze de înzestrarea specifică pentru misiunile de management a crizelor civile sau militare.
4. *Dezvoltarea unei componente subregionale* a Parteneriatului pentru Pace, care să ofere un cadru de dezvoltare unitar inițiativelor de cooperare militară subregională, pe domeniile PfP, din spațiul euro-atlantic.
5. *Pregătirea pentru a răspunde cerințelor impuse* de participarea României în cadrul dialogului individualizat “19+1”.

Domeniile principale de cooperare în cadrul PfP, privesc următoarele aspecte:

1. Apărare Antiaeriană (ADF).
2. Managementul/Controlul Spațiului Aerian (ASM).
3. Consultații, Comandă și Control, inclusiv Sisteme de Comunicații și Informatică (C3).
4. Planificarea Urgențelor Civile (CEP).
5. Managementul Crizelor (CRM).
6. Controlul democratic a forțelor Armate și Structuri de Apărare (DCF).
7. Planificarea Apărării și Bugetară (DPB).

8. Planificarea, Organizarea și Managementul Programelor Naționale de Înzestrare pentru Apărare și Cooperare Internațională în Domeniul Armamentelor (DPM).

9. Politica/Strategia de Apărare (DPS).

10. Planificarea, Organizarea și Managementul Cercetării Științifice și Tehnologice în Domeniul Apărării (DRT).

11. Structuri de Apărare (DST).

12. Exerciții și Activități de Pregătire conexe acestora (ERT).

13. Geografie Militară (GEO).

14. Pregătire Lingvistică (LNG).

15. Logistică (LOG).

16. Servicii medicale (MED).

17. Sprijinul Meteorologic pentru Forțele NATO și ale Partenerilor (MET).

18. Infrastructura Militară (MIF).

19. Menținerea Păcii (PK).

20. Aspecte Operaționale, Materiale și Administrative ale Standardizării (STD).

21. Exerciții Militare și Activități de Pregătire conexe (TEX).

22. Învățământ, Pregătire și Doctrină Militară (TRD).

b) Pentru operațiuni de sprijin al păcii:

- 4 batalioane de infanterie;
- 1 batalion geniu;
- 1 companie vânători de munte (și pentru misiuni de căutare-salvare SAR);
- 1 detașament de transport aerian cu 3 avioane C-130 B (numai pentru misiuni de transport);
- 1 batalion operațiuni speciale (parașutiști);
- 1 companie operațiuni speciale (parașutiști);
- 1 distrugător;
- 2 dragoare maritime;
- 1 grup scafandri;
- 7 nave fluviale: 4 vedete blindate, 2 monitoare, 1 remorcher (remorcherul inclusiv pentru SAR);
- 1 spital de campanie;
- 1 detașament aprovizionare C.L.;
- 1 detașament deminare;
- 1 detașament de protecție civilă.

c) **Pentru misiuni de căutare-salvare SAR:**

- 1 escadrilă elicoptere IAR – 330;
- 1 navă de intervenție cu scafandri;
- 1 remorcher maritim salvator.

Se poate **concluziona** că programul PfP a fost benefic pentru România, deoarece a contribuit la structurarea procesului de reformă a forțelor armate, iar într-o perspectivă mai cuprinzătoare, la atingerea obiectivului strategic al politicii externe românești, integrarea „de facto” în structurile euro-atlantice¹⁹.

România este partener asociat la UE din anul 1991. În intervalul de după asociere au avut loc schimburi de informații cu această structură de securitate pe următoarele domenii:

- realizarea identității europene de securitate și apărare;
- creșterea rolului operațional al UE;
- necesitatea înființării unui centru de analiză a situațiilor de criză, precum și a unei structuri informative a UE pentru situații de criză;
- concepția comună de securitate a membrilor UE și a partenerilor asociați;
- participare la operațiile de menținere a păcii;
- instruire în domeniul deminării și cercetării pentru deminare, precum și referitor la posibilitățile naționale de susținere în aceste domenii;

România a participat la reuniunile și conferințele UE la care a fost invitată, prin reprezentanții săi din cadrul Misiunii de Legătură pe lângă NATO și UE, de la Bruxelles și prin trimiterea unor reprezentanți din țară, din cadrul Statului Major General (Secția Cooperare Militară Internațională, Centrul Operațional pentru Situații de Criză), precum și din Direcția Integrare Europeană și Euro-Atlantică. Legătura cu sediul UE de la Bruxelles se face prin intermediul secțiunii militare a acesteia subordonată Direcției Integrare Europeană și Euro-Atlantică.

De asemenea, **România este membru al Organizației pentru Securitate și Apărare în Europa (OSCE) din noiembrie 1972**, fiind angrenată constant în dezvoltarea conceptului privind **securitatea cooperativă**, bazată pe democrație, respectarea drepturilor și libertăților omului, statului de drept, economia de piață și dreptatea socială.

România a participat la activitățile OSCE în domeniul politic și de securitate, inclusiv ale *Forumului pentru Cooperare în domeniul securității*, prin aplicarea obligațiilor ce îi revin din *Tratatul privind armele*

¹⁹ 10 years of Partnership for Peace (www.nato.int)

convenționale în Europa (CFE – 1990) și a prevederilor din documentele ce cuprind *măsurile de încredere și securitate* (CSBM).

Din partea României a apărut propunerea de *asumare de către statele participante a unor obligații suplimentare* în domeniul combaterii proliferării armelor nucleare și chimice, precum și al controlului transferului armelor convenționale și tehnologiei militare.

În domeniul aplicării măsurilor de încredere și securitate, România a ratificat Acordul multinațional “Cer-Deschis” ale cărui prevederi se aplică cu succes în relațiile bilaterale cu Ungaria.

România și-a manifestat interesul în adaptarea Tratatului CFE noilor condiții pentru a nu se ajunge la o concentrare a armelor convenționale în anumite porțiuni din zona de valabilitate a tratatului.

La începutul acestui mileniu, **OSCE** este tot mai vizibil implicată în complexitatea situațională din Europa în general și în cea de sud-est în special, prin toate funcțiile majore pe care le îndeplinește.

Astfel, organizația s-a transformat, adeseori, în *forum de dezbatere politică* cu privire la sistemele guvernamentale ale statelor din zonă și la tipologia democrațiilor în curs de dezvoltare, exprimându-și, totodată, vocația general-europeană pentru valorile și interesele regionale și zonale, care trebuie armonizate cu realitățile socio-economice locale și continentale.

În câteva situații a făcut chiar și *diplomație preventivă*, legată de blocarea unor evoluții regionale spre confruntare armată.

Cel mai frecvent, OSCE s-a achitat cu suficient succes de problema *controlului armamentelor, inițierea și monitorizarea aplicării măsurilor de încredere și securitate*, în strânsă legătură cu urmărirea perseverentă a respectării drepturilor omului, cu preponderență în Balcani și în spațiul caucazo-caspic.

În felul acesta se confirmă, fără echivoc, *triplul rol al OSCE* pentru dezvoltarea, din toate punctele de vedere, a zonei din sud-estul continentului: ca forum de securitate regională și, uneori, conștiință morală a Europei mari, integrate și integratoare și, mai ales, ca instrument pentru gestionarea crizelor din diferite regiuni ale zonei.

Inițiativa **Cooperării economice europene la Marea Neagră** permite celor 11 țări riverane sau situate în Regiunea Mării Negre, observatorilor din țări asiatice (Egipt, Israel), africane (Tunisia) și europene, precum și unui număr important de organizații internaționale, printre care Uniunea Europeană (UE), Organizația pentru Securitate și Apărare în Europa (OSCE), Consiliul Europei, Organizația Națiunilor Unite (ONU), Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD), Banca Europeană de Investiții (BEI), Organizația Meteorologică Mondială (WMO)

ș.a. să participe activ la accelerarea dezvoltării economice și sociale a statelor membre, în perspectiva integrării lor europene, prin intensificarea cooperării multilaterale (inclusiv în domeniul militar), prin folosirea avantajelor care decurg din proximitatea geografică, complementaritatea economiilor naționale și, mai ales, din bogatul potențial de resurse naturale și umane existente în regiune.

Domeniile prioritare de cooperare acoperă aproape toate problemele de bază ale dimensiunilor principale ce dau conținut concret securității locale, regionale și zonale. În felul acesta este facilitată integrarea politico-economică și militară europeană. *Colaborarea în dimensiunea militară* a securității regionale și zonale cunoaște o revigorare în ultima vreme pe chestiuni concrete.

În Europa de sud-est, **NATO** promovează, în ultimul timp, trei categorii de determinări majore: operațiuni specifice gestionării crizelor în afara Europei, inițiative și procese de stabilitate zonală și inițiative și procese de dezvoltare a cooperării regionale. Toate acestea sunt corelate, într-o mare măsură, cu demersurile efectuate și în curs de desfășurare de către UE (Pactul de Stabilitate) și OSCE (funcțiile de bază).

Așadar, apar tot mai evident, pe de o parte preocupările proprii organizației pentru gestionarea crizelor și asigurarea stabilității extra-europene, iar pe de altă parte reacția oportună și consistentă a acestora la inițiativele statelor din regiune.

Inițiativele NATO pentru Europa de sud-est sunt cele mai importante determinări la ora actuală. În esență se bazează pe patru instrumente complexe: Forumul Consultativ asupra Problemelor Securității în Europa de sud-est, format din țările balcanice (mai puțin Serbia și Muntenegru) și NATO, care activează la nivel de ambasadori pe lângă sediul Alianței de la Bruxelles; Grupul de lucru ad-hoc, sub auspiciile Politicii Comune de Apărare Europeană; instrumentele Parteneriatului pentru Pace (PfP); programele regionale de cooperare pe domenii ale securității.

Dintre preocupările majore se mai pot enumera problemele ce vizează identificarea riscurilor și oportunităților în sfera securității regionale, prin prezentarea unui angajament politic de bună vecinătate în Balcani, la care au aderat toate statele din zonă, dar și unele din Occident, alături de elaborarea planurilor individuale și colective de contracarare a terorismului, în plan local și regional.

Angajarea de durată a NATO în sud-estul Europei are la bază deciziile politice asumate la Summit-urile NATO de la Madrid (1997) și Washington (1999), când a fost recunoscută necesitatea de a promova stabilitatea, securitatea și cooperarea regională între statele din zonă.

Un prim eveniment organizat în noul context a fost Reuniunea șefilor de stat și de guvern ai statelor membre NATO cu liderii statelor din sud-estul Europei, cu ocazia Summit-ului de la Washington. Rezultatele politice favorabile au fost imediate și benefice pentru derularea evenimentelor ulterioare.

Inițiativa NATO din sud-estul Europei este complementară altor eforturi regionale, zonale și internaționale, care au ca obiectiv final reintegrarea politico-economică a regiunii în contextul general-european. Lansată la Summit-ul NATO de la Washington, Inițiativa NATO este menită să completeze cadrul de cooperare oferit de alte structuri de securitate colectivă și să includă în acest proces state ca Bosnia și Herțegovina ori Croația, neparticipante în PfP până în acel moment. După înlăturarea vechii conduceri politico-militare a fost posibilă și includerea fostei Iugoslavii în acest program.

O altă caracteristică a Inițiativei este faptul că proiectele lansate în cadrul acesteia pot fi conduse de statele din regiune, cu sprijinul NATO.

În anul 2000, s-a creat *Grupul director pentru cooperarea în sud-estul Europei* (SEEGROUP), la care participau, dintre statele regiunii: Albania, Bulgaria, Croația, Macedonia, Slovenia, iar dintre statele membre NATO: Turcia (și în calitate de stat sud-est european), Italia și SUA. Ulterior s-au alăturat grupului Iugoslavia (2001) și Bosnia și Herțegovina (2002).

O realizare importantă a grupului o reprezintă Documentul de Asociere Comună în Sud-Estul Europei (SEECAP – *South-East Europe Common Assessment Paper on Regional Security Challenges and Opportunities*), care a fost elaborat la propunerea României. Documentul conține o evaluare cuprinzătoare a mediului de securitate în sud-estul Europei și sintetizează percepțiile comune ale statelor din regiune privind riscurile cu care se confruntă, precum și posibilitățile de cooperare pentru combaterea acestora.

Inițiativa reprezintă, totodată, o *platformă de cooperare* între NATO și PSESE – *Masa de lucru III, pe probleme de securitatea Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est*, care a facilitat realizarea unor programe concrete, cum ar fi cel în domeniul reconversiei bazelor și personalului militar din România și Bulgaria. Croația și Albania au solicitat și ele programe similare.

În ceea ce privește „SEEGROUP”, se poate afirma că este într-o relație de complementaritate cu Inițiativa NATO pentru Europa de sud-est, este sprijinit de expertiza Secretariatului Internațional NATO și urmărește consemnarea asistenței regionale de securitate.

Această structură are în vedere, în principal, și probleme legate de evoluția securității regionale, după ce la Reuniunea din ianuarie 1999 s-a decis înființarea unei *Forțe comune*, ca instrument pentru soluționarea problemelor de securitate și stabilitate ale regiunii, pe baza prevederilor dreptului internațional și sub tutela organizațiilor internaționale. S-a hotărât ca forța multinațională să fie de valoare brigadă, denumită *Forța Multinațională din Sud-Estul Europei* (SEEBRIG), operațională din mai 2001. Această forță este sub controlul permanent al *Comitetului Director Politico-Militar* – SEDM (Reuniunea Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei).

În situația în care NATO este angajată în acțiuni pe alte direcții/teatre, funcția de stabilitate și securitate în zonă va fi preluată de forțele SEEBRIG care, alături de Grupul de Cooperare Navală în Marea Neagră (BLACKSEAFOR), vor putea asigura, cu suficientă eficiență, *gestionarea unor crize politico-militare majore*, oriunde în sud-estul Europei.

În ceea ce privește dimensionarea militară a securității în spațiul balcanic și la Marea Neagră, pot fi evidențiate preocupările europene (UE, OSCE), euro-atlantice (NATO), mondiale (ONU), interzonale (Rusia, Ucraina), interregionale (Grecia, Turcia) și ale SUA, pentru revenirea la normalitate în zonă și regiuni, fiecare cu inițiative proprii și, la nevoie, cu forțe.

Prin lansarea procesului MAP la Summit-ul de la Washington, statele membre NATO confirmau „politica ușilor deschise”, dar, în același timp, impuneau anumite criterii pe care trebuiau să le îndeplinească statele, dacă doreau să devină membre ale Alianței. Aceste criterii nu țineau doar de domeniul militar, ci se refereau și la reforme în alte domenii: politic, economic, juridic, social, al drepturilor omului și minorităților, care înseamnă un pas înainte pentru îmbunătățirea atât a situației politice interne statale, cât și a celei regionale.

Îndeplinirea acestor criterii și aderarea la NATO reprezintă, prin urmare, o *garanție majoră pentru securitatea și stabilitatea zonei sud-est europene*.

Cele mai importante acțiuni de sprijin sunt cuprinse în reforma sectorului militar, în facilitarea cooperării cu alte inițiative și structuri de securitate din regiune, în promovarea cooperării civilo-militare privind gestionarea securității naționale, în cooperarea pentru securizarea frontierelor, combaterea terorismului, realizarea rețelelor de avertizare timpurie etc.

Domeniile prioritare pentru realizarea interoperabilității cu structurile militare ale NATO, sunt următoarele:

- pregătirea și instruirea personalului militar pentru îndeplinirea unor misiuni de tip CJTF de sprijin al păcii, căutare-salvare și/sau ajutor umanitar, în zonele apropiate României sub comanda NATO sau UEO;
- comanda, controlul, comunicațiile, computerele și informațiile;
- apărarea antiaeriană.

Dintre obiectivele de interoperabilitate asumate de România în ciclurile de parteneriat cu NATO, se exemplifică următoarele (sursa: Cartea Albă a Guvernului, septembrie 1999):

Nr. crt.	DENUMIREA OBIECTIVULUI DE INTEROPERABILITATE	Anul adoptării
1.	Organizarea comenzii și controlului	1997
2.	Procesul de comandă și control	1997
3.	Proceduri de comandă și control	1995
4.	Sisteme de comandă și control	1995
5.	Sisteme de comandă și control mobile	1995
6.	Doctrină și proceduri logistice	1997
7.	Comanda și controlul în domeniul logistic	1997
8.	Rapoartele pe linie logistică	1997
9.	Proceduri centralizate de contractare/rambursare	1997
10.	Sprijinul logistic pentru unitățile puse la dispoziție	1997
11.	Standarde de aprovizionare și echipamentul la dispoziție	1995
12.	Sprijinul prelucrării automate a datelor în asigurarea logistică (ADP)	1997
13.	Sprijinul medical	1997
14.	Standarde medicale în operațiile de căutare-salvare	1995
15.	Sângele și procedurile privind donarea sângelui	1995
16.	Evacuarea aeromedicală	1997
17.	Reaprovizionarea în porturi	1995
18.	Realimentarea pe mare cu lichide	1997
19.	Realimentarea pe mare cu solide	1995
20.	Standarde pentru combustibili	1995
21.	Manevrarea combustibililor pentru vehicule terestre	1995
22.	Manevrarea la sol a combustibililor pentru aeronave	1995
23.	Asigurarea cu mijloace proprii a necesarului de apă potabilă și instalațiile de apă	1997
24.	Manevrarea și transportul cargo	1997

Nr. crt.	DENUMIREA OBIECTIVULUI DE INTEROPERABILITATE	Anul adoptării
25.	Sisteme auxiliare de generare a energiei electrice	1997
26.	Operațiuni terestre	1997
27.	Unitățile pentru sprijin de luptă (CS) și pentru sprijinul logistic al trupelor în luptă (CSS)	1997
28.	Operațiuni maritime	1997
29.	Sprijinul aerian apropiat	1997
30.	Cercetarea aeriană	1997
31.	Controlul aerian înaintat	1997
32.	Transportul aerian	1997
33.	Operațiuni SAR (căutare aeriană-salvare)	1995
34.	Apărarea antiaeriană executată cu mijloace dispuse la sol	1997
35.	Transpondere pentru aeronave și controlul traficului aerian	1995
36.	Disponibilitatea unităților	1995
37.	Planificarea deplasării	1997
38.	Hărțile și simbolistica militară	1995
39.	Marcarea și raportarea zonelor periculoase	1995
40.	Infrastructura aerodromurilor și procedurile folosite	1995
41.	Mijloace de navigație aeriană	1995
42.	Cerințe lingvistice	1995
43.	Asigurarea meteorologică	1997

În contextul elementelor de mai sus principalele *direcții de acțiune*, sunt:

1. *Stabilirea unităților și elementelor de infrastructură*, din totalul celor nominalizate inițial, completate cu cele cuprinse în obiectivele inițiale de parteneriat, care constituie urgență, pe baza unei selecții ce are în vedere:

- locul și rolul lor în cadrul dispozitivului strategic și operativ;
- misiunile pe care le au la pace și război;
- încadrarea cu personalul instruit, prin cursuri organizate de NATO sau desfășurate în țările membre NATO;
- înzestrarea cu tehnică de luptă performantă și/sau modernizarea celei existente la nivelul standardelor NATO etc.

2. *Stabilirea și îndeplinirea obiectivelor de interoperabilitate* și a obiectivelor inițiale de parteneriat pentru fiecare unitate destinată ciclului de parteneriat extins și adaptat, inclusiv pentru structurile MAPN și comandamentele implicate în conducerea unităților nominalizate. Unităților li se stabilesc obiective de interoperabilitate corespunzătoare, potrivit

„Sarcinilor Comandamentelor Majore ale NATO pentru Interoperabilitate” – MNC TASK FOR INTEROPERABILITY (MTI), avându-se în vedere o planificare riguroasă, pe misiuni, în timp, corelată cu bugetul alocat.

3. Punerea în aplicare, pe baza priorităților stabilite, a documentației de bază privind *conducerea și controlul realizării interoperabilității*, inclusiv efectuarea unui control riguros pentru verificarea stadiului atins de către fiecare unitate la Obiectivele de Interoperabilitate (OI) și Obiectivele Inițiale de Parteneriat (IPG) stabilite.

4. Continuarea procurării și publicării *instrucțiunilor și standardelor* necesare atingerii OI și IPG asumate, precum și intensificarea procesului de traducere, difuzare și punere în aplicare a acestora la unități

5. *Selecționarea, pregătirea și încadrarea comandanților, ofițerilor de stat major și a altor categorii de personal*, pentru unitățile selectate, în principal, funcție de nivelul de pregătire, de cunoașterea limbii engleze și a procedurilor NATO de stat major.

6. *Stabilirea necesarului de tehnică interoperabilă*, evaluarea fondurilor bugetare necesare și a modalităților de obținere a acesteia, pentru fiecare unitate și element de infrastructură selectat, astfel încât să poată deveni interoperabile la termen, conform priorităților.

7. *Asigurarea resurselor bugetare*, planificarea și gestionarea acestora pentru atingerea obiectivelor asumate de către unitățile și elementele de infrastructură, conform priorităților, cu accent pe:

- modernizarea și achiziționarea de tehnică de luptă modernă;
- pregătirea și instruirea personalului prin cursuri și aplicații, în țară și străinătate.

8. *Restructurarea/redimensionarea* structurilor și compartimentelor care răspund de realizarea interoperabilității, de la nivelul Statului Major General și al categoriilor de forțe armate și de la unitățile destinate parteneriatului, în vederea intensificării și eficientizării activității, inclusiv printr-o creștere numerică a personalului acestor structuri și ridicarea nivelului profesional al acestora printr-o pregătire specifică.

9. *Utilizarea Programului Individual de Parteneriat*, precum și a *programelor bilaterale de cooperare* cu armatele țărilor membre NATO, inclusiv cu armatele celor trei țări primite în NATO în 1999.

10. Asigurarea condițiilor pentru efectuarea *tregerii la stadiul următor în cadrul interoperabilității*.

Participarea la Programul NATO pentru Investiții în Domeniul Securității (NATO Security Investment Programme-NSIP).

Participarea la acest program vizează îmbunătățirea unor elemente de infrastructură pentru Armata Română, folosind și fonduri NATO. Prin programul de finanțare NSIP, Comitetul Director Politico-Militar (PMSC) al NATO a aprobat inițial executarea următoarelor proiecte:

- echiparea celulelor țărilor partenere de pe lângă structurile NATO cu mijloace de comunicații (telefon, fax, E-mail, acces INTERNET),
- înființarea unor celule similare în capitalele țărilor partenere, dotate cu același tip de mijloace de comunicații.

România a propus 3 proiecte care să fie finanțate prin NSIP:

- dezvoltarea Centrului Regional de Instruire prin Simulare -Ploiești;
- completarea facilităților de interoperabilitate pentru Aeroportul Timișoara-Giarmata;
- infrastructura de instruire prin simulare pentru operatorii radar: controlul traficului aerian, Centrul de Operații pentru Asigurarea Suveranității Aeriene (ASOC)²⁰.

Programul privind modernizarea aeroportului Timișoara-Giarmata are cele mai mari șanse de a fi acceptat în cadrul NSIP.

Extinderea prezentei militare românești la structurile militare ale Alianței Nord-Atlantice.

Ca urmare a hotărârii adoptate de Alianță, cu ocazia reuniunii de la Sintra (Portugalia - 1997), Ministerul Afacerilor Externe și Ministerul Apărării Naționale au pregătit documentația de înființare a Misiunii României la NATO și a Reprezentanței Statului Major General la Cartierul General NATO. Conform structurii adoptate, Secțiunea Militară a Misiunii României la NATO are în compunerea sa șapte consilieri militari/civili, a căror sferă de activitate acoperă, în principal, următoarele domenii: aspectele politico-militare ale PfP și PARP; politica de apărare; planificarea apărării; înzestrare, infrastructură și logistică; managementul crizelor etc.

Reprezentanța Militară a Statului Major General are un număr de șapte experți militari, din care doi sunt în Biroul Reprezentanților Militari Români de pe lângă Celula de Coordonare a Parteneriatului (PCC).

Desfășurarea Dialogului Individual Intensificat România-NATO.

Demersurile României în cadrul Dialogului Individual Intensificat, modalitate specifică a cooperării/consultării statului partener cu ansamblul alianței, s-au bazat pe:

²⁰ Mihai Micador NICOLAE, *Comunicatii prin satelit*, Editura A.I.S.M., Bucuresti, 2002.

- în plan politic, demonstrarea hotărârii țării de a depăși statutul de partener activ și de a deveni membru al Alianței;
- în plan militar, abordarea pragmatică a dialogului cu responsabilii NATO vizând domeniile prioritare de participare la activitățile EAPC și PfP mai operațional pentru a continua pregătirea Armatei Române, în cadrul mai larg al Planului de Acțiune pentru Aderare (MAP) și, în final, integrarea în Alianță.

Dialogul individual intensificat România-NATO s-a desfășurat, în domeniul militar, pe următoarele domenii prioritate:

- redimensionarea și restructurarea armatei; organizarea Forței de Reacție Rapidă;
- domenii de interoperabilitate a armatei cu structurile NATO: pregătirea personalului; capacitatea de comunicare și conducere a forțelor; capacitatea de a primi întăriri aeriene, terestre și de apărare antiaeriană; restructurarea sistemului logistic;
- realizarea controlului civil asupra forțelor armate;
- participarea cu state majore și unități, la exercițiile în cadrul PfP intensificat;
- pregătirea de elemente de comandă, stat major și operative, în măsură să se integreze în structurile constituite conform conceptului CJTF;
- sprijinul militar acordat de țările membre NATO pentru integrarea Armatei României în structurile Alianței Nord-Atlantice;
- managementul resurselor umane;
- realizarea capacității de comunicare și conducere a forțelor;
- redimensionarea și restructurarea armatei;
- dezvoltarea relațiilor militare bilaterale cu cele trei state primite în rândurile Alianței în 1999;
- restructurarea industriei de apărare;
- pregătirea de forțe și participarea la misiuni internaționale de menținere și/sau sprijin al păcii;
- planificarea și asigurarea bugetară a apărării;
- cooperarea militară regională.

În documentul menționat se subliniază că relațiile militare internaționale ale statului român se desfășoară pe baza prevederilor Constituției țării și a legilor referitoare la apărarea națională, precum și în conformitate cu acordurile, convențiile și tratatele internaționale la care România este parte.

Obiectivele urmărite în acest domeniu au fost:

- intensificarea permanentă a colaborării cu structurile integrate de securitate europene și euro-atlantice;
- extinderea și amplificarea relațiilor militare bilaterale cu armatele statelor membre ale acestor organizații;
- edificarea unor raporturi militare de bună vecinătate cu statele din Europa Centrală și de Est;
- intensificarea cooperării cu celelalte state partenere principale la programul Parteneriat pentru Pace;
- menținerea și dezvoltarea cooperării cu armatele unor state din alte zone geografice ale lumii, care prezintă interes pentru România și armata sa.

Direcțiile de realizare a acestor obiective, au fost:

a) În planul relațiilor de colaborare militară multilaterală:

- participarea la reuniunile EAPC desfășurate la nivelul miniștrilor apărării și al șefilor statelor majore generale, precum și la cele similare organizate de UEO;
- participarea la activitățile militare specifice desfășurate pe linia Tratatului CFE, aplicării Acordului multilateral „Cer Deschis”, implementării măsurilor de creștere a încrederii și securității pe continent;
- participarea cu trupe, ofițeri și echipe de legătură și stat major, la constituirea de către NATO a structurilor multinaționale de menținere a păcii sau de tip CJTF;
- participarea la cursurile de pregătire, perfecționare și la activitățile cu caracter științific organizate în instituțiile de învățământ aparținând țărilor partenere.

b) În planul relațiilor de colaborare militară bilaterală:

- încheierea de acorduri de colaborare militară bilaterală la nivel guvernamental sau departamental;
- încheierea de acorduri bilaterale vizând creșterea încrederii și transparenței în planificarea și desfășurarea activităților militare;
- efectuarea de vizite oficiale și de lucru la diferite niveluri;
- constituirea de unități mixte de menținere a păcii;
- participarea la activități de pregătire și exerciții comune, inclusiv “în sprijinul PfP”;
- cooperarea în planul menținerii păcii și gestionării crizelor;
- participarea, pe bază de reciprocitate, la stagii de studii, cursuri și activități de cercetare științifică, precum și la schimburi de experiență, de către cadre didactice și studenți;

- cooperarea în cercetarea, dezvoltarea și producția unor categorii de tehnică și echipamente militare;

Relațiile pe linie militară cu SUA, Franța și Italia au căpătat o amploare și o dinamică fără precedent, înscriindu-se în parteneriatele strategice și speciale stabilite de România cu aceste țări.

Parteneriatul Strategic România-SUA a fost inițiat în aprilie 1997 și a căpătat o consacrare oficială cu prilejul vizitei efectuate la București de președintele SUA, W. Clinton, în iulie 1997. Acest parteneriat strategic urmărea interesele comune de securitate ale celor două părți și nefiind îndreptat împotriva nici unei alte țări.

Conținutul Parteneriatului Strategic România-SUA a vizat promovarea cooperării dintre cele două țări pe patru planuri: reforma economică, politică, probleme militare și de securitate regională, precum și riscuri de securitate neconvenționale. Principalele acțiuni din cadrul acestuia, se refereau la:

- promovarea unei largi consultări politice în probleme de securitate internațională, regională și subregională, în vederea coordonării și punerii de acord a pozițiilor;

- accelerarea reformelor interne în plan economic și politic;

- creșterea atractivității României pentru investitorii străini;

- sprijinirea eforturilor Armatei României de adaptare la cerințele de interoperabilitate cu structurile NATO, îndeosebi în domeniile: C4I (comandă, control, comunicații, computere, informații), creșterea capacității de transport aerian, managementul resurselor de apărare, infrastructură, proiecte de reformă;

- consolidarea statutului României de furnizor de securitate în plan regional;

- acordarea de sprijin în vederea soluționării aspectelor ridicate de sporirea incidenței unor riscuri neconvenționale (corupție, crimă organizată, trafic de materiale radioactive, imigrație ilegală etc.).

Coordonarea acestui parteneriat s-a realizat prin *Grupul Bilateral de Lucru România-SUA*, desfășurat în sesiuni anuale. Principalele programe de asistență militară oferite de SUA României, au fost:

- *Programul MIL-TO-MIL*, în cadrul căruia au fost desfășurate, începând cu aprilie 1993, peste 850 de activități bilaterale;

- *Programul Internațional de Învățământ și Instruire Militară (IMET)*

- „*Inițiativa de la Varșovia*”, în cadrul căreia SUA au pus la dispoziția României, începând cu 1996, sume anuale pentru achiziționarea

de echipamente și aparatură performante și acoperirea unei părți din costurile participării României la exerciții și alte activități militare incluse în PFP.

De o importanță deosebită pentru dezvoltarea cooperării militare bilaterale sunt considerate și parteneriatele cu Franța și Italia. ***Parteneriatul Special România-Franța*** a ocupat un loc important în ansamblul relațiilor dintre cele două țări, fiind bazat pe o îndelungată tradiție istorică și potențat de sprijinul fără rezerve pe care Franța l-a acordat și îl acordă aspirațiilor României de integrare în structurile de securitate europene și euro-atlantice.

Același suport și aceleași obiective caracterizează, din punct de vedere militar, și ***Parteneriatul Strategic România-Italia***. Acesta a fost consacrat, îndeosebi ca urmare a participării României la Forța Multinațională de Protecție din Albania, condusă de Italia în cadrul Operațiunii Alba, în perioada aprilie-iunie 1997. Italia a oferit României un sprijin deosebit de puternic în problema aderării la NATO și continuă să ofere sprijinul său pentru deplina integrare în Alianță și în structurile europene.

O relație de parteneriat pe termen lung a fost stabilită și cu ***Marea Britanie***, care a contribuit, prin specialiști, la elaborarea strategiei de restructurare a Forțelor Armate Române. De asemenea, această cooperare s-a concretizat în constituirea Centrului Regional de pregătire PFP româno-britanic.

În ceea ce privește relațiile militare bilaterale cu celelalte state, ca importante se înscriu cele cu țările vecine, Bulgaria, Ungaria, Ucraina și R.Moldova. Relațiile de colaborare militară cu Ungaria au luat amploare, fiind considerate un model de amplificare a securității, stabilității și încrederii în plan subregional. Prima unitate mixtă româno-ungară de menținere a păcii, de nivel batalion, a devenit operațională în cursul anului 1999. Este în negocieri proiectul de constituire a unei unități mixte româno-ucrainiano-ungare de geniu pentru intervenții în caz de dezastre naturale.

În cadrul cooperării subregionale multilaterale pot fi menționate:

- schimb de informații și experiență în domeniul militar, în scopul pregătirii comune pentru integrare, în conformitate cu înțelegerile din cadrul reuniunilor miniștrilor apărării țărilor sud-est europene participante la PFP (SEDM);

- participarea la Forța Multinațională de pace din sud-estul Europei (MPF-SEE) împreună cu Bulgaria, Grecia, Turcia, Italia, Macedonia, Albania; Slovenia și SUA, ca observatori;

- participarea, alături de Austria, Elveția, Slovacia, Slovenia și Ungaria, în cadrul Inițiativei de Cooperare Central-Europeană (CENCOOP), la constituirea unei forțe multinaționale pentru operațiuni în sprijinul păcii;
- prezența cu forțe în cadrul Brigăzii Multinaționale cu Capacitate de Luptă Ridicată a Forțelor ONU în Așteptare (SHIRBRIG), inițiativă la care au aderat până în prezent, sau sunt în curs de aderare, Austria, Canada, Danemarca, Norvegia, Olanda, Polonia, Suedia, Italia, Finlanda și Spania.
- în stadiul de negocieri se află și proiectul de constituire a unui Grup de cooperare navală în Marea Neagră (BLACKSEAFOR) cu participarea României, Bulgariei, Georgiei, Federației Ruse, Turciei și Ucrainei.

În *Legea Apărării Naționale a României*, art. 5, alin. 1, se stipulează; „În interesul securității colective și potrivit obligațiilor asumate de România prin tratatele internaționale, la solicitarea Președintelui României, se supune Parlamentului spre aprobare, participarea cu efective și tehnică militară la constituirea forțelor internaționale destinate menținerii păcii sau cu scopuri umaniste”.

Principalele elemente de natură politică și militară ce caracterizează constituirea și utilizarea forțelor românești de menținere a păcii și ajutor umanitar, sunt următoarele:

- angajarea acestora se va realiza numai în operațiuni autorizate de ONU și/sau OSCE sau alte organizații internaționale cu o asemenea vocație, în care există consensul părților, cel puțin la nivel strategic (așa-numitele operațiuni „clasice” de menținere a păcii); în anumite condiții, cu aprobarea Parlamentului, se poate participa și la operațiuni de impunere a păcii („peace enforcement”);
- menținerea unui număr limitat de forțe special pregătite din timp de pace, pentru a fi desfășurate, la cererea organizațiilor internaționale abilitate și pe baza deciziei naționale, în operațiuni de sprijin al păcii și ajutor umanitar, chiar dacă acestea nu au fost incluse până în prezent în sistemul de forțe stand-by al ONU;
- forțele românești de menținere a păcii nu sunt destinate exclusiv pentru participarea la operațiuni internaționale, ci au locul și rolul lor bine definite în structura de forță națională;
- România își rezervă dreptul de a controla modul în care forțele sale își desfășoară activitățile, precum și de a decide retragerea lor în cazul în care părțile nu respectă prevederile acordurilor cu caracter internațional sau nu se asigură securitatea în zona (zonele) de misiuni.

Încă de pe data de 1 februarie 1991, România a notificat Secretarului General ONU, forțele disponibile (personal, echipament tehnic, specialiști)

pentru operațiuni de menținere a păcii. Acordul României, comunicat la ONU în 1995, de a participa la sistemul de angajamente stand-by, a fost materializat prin transmiterea ofertei concrete și încheierea “Memorandumului de Înțelegere” corespunzător.

România dispune în prezent de 4 batalioane de infanterie, un batalion de geniu, o companie de poliție militară, un spital militar de campanie și o companie de protecție civilă special destinate participării la misiuni de menținere a păcii și sprijin umanitar. Acestea li se adaugă alte subunități logistice și de deservire, precum și mijloace navale și aeriene.

4.4. Participarea la operațiuni sau misiuni multinaționale:

4.4.1. Participarea la operațiuni de menținere a păcii.

Începând din februarie 1991, România a participat la operațiuni de menținere a păcii, iar în prezent continuă să participe la alte trei și, totodată, este în măsură să se implice și în alte astfel de operațiuni, în funcție de solicitare și de obținerea aprobărilor interne necesare.

1. Războiul din Golf:

S-a participat cu Spitalul Chirurgical de Campanie nr.100, dislocat la Al Jubayl (Arabia Saudită), cu un efectiv total de 384 militari și 200 paturi, în perioada 20.02-20.03.1991, în compunerea unei brigăzi logistice britanice, participante la acțiunile Forței Multinaționale de Pace din zona Golfului Persic (participarea a avut la bază Rezoluția nr. 678 a Consiliului de Securitate al ONU).

2. Misiunea de observatori din R. Moldova:

S-a participat cu un grup de observatori militari, dislocat în zona localității Tighina, cu un efectiv de 24 de ofițeri, în perioada mai 1992-februarie 1993. Misiunea a fost constituită în baza mecanismului cvadripartit (cu participarea Republicii Moldova, României, Federației Ruse și Ucrainei) de reglementare pe cale pașnică a conflictului din raioanele de răsarit ale R. Moldova.

3. Operațiunea Națiunilor Unite în Somalia (UNOSOM II):

S-a participat cu un Spital Militar de Campanie, dislocat la Mogadishu, cu un efectiv total de 236 militari și 50 de paturi, care a acționat în perioada 06.07.1993-26.10.1994. Pe lângă asistența medicală de urgență pentru trupele ONU, spitalul a acordat un ajutor umanitar substanțial populației locale.

4. Misiunea de Asistență a Națiunilor Unite pentru Rwanda (UNAMIR):

S-a participat cu o echipă de 5 ofițeri cu statut de observatori militari, care au acționat în perioada 06.03-16.04.1994, în cadrul contingentului belgian din compunerea misiunii.

5. Misiunea de Verificare a Națiunilor Unite pentru Angola III (UNAVEM III):

S-a participat cu următoarele forțe:

- Un Spital Militar de Campanie, dislocat în localitatea Viana, cu un efectiv total de 108 militari și 40 de paturi, care a acționat în perioada 01.06.1995-30.05.1997. Pe lângă asistență medicală de urgență acordată personalului UNAVEM III, a prestat activități cu caracter umanitar în beneficiul populației civile locale.

- O grupă de ofițeri și subofițeri de stat major (efectiv 31 militari), care a acționat în perioada 1995-1997, în cadrul comandamentelor UNAVEM III, dispuse în localitățile Luanda, Menongue, Lubango, Saurimo și Uige. Militarii români au încadrat funcții de conducere și de stat major la nivelul Comandamentului Forței și al Comandamentelor Regionale.

Un batalion de infanterie („Căști Albastre”), cu un efectiv total de 758 militari, având dislocarea la Lubango (comandamentul și o companie) și Lobito, Chicuma și N’Gove (trei companii) a acționat în perioada octombrie 1995-iunie 1997. Pe timpul participării la misiune, efectivele acestui batalion au fost înlocuite la intervale de câte șase luni cu personal aparținând batalioanelor de „Căști Albastre” din București, Craiova, Iași și Bistrița.

După încheierea misiunii UNAVEM III și transformarea acesteia în Misiunea de Observare a Națiunilor Unite pentru Angola (MONUA), în iulie 1997, batalionul a fost înlocuit cu o Forță de Reacție Rapidă de nivel companie (150 militari), care a acționat în Angola până în iunie 1998.

6. Forța multinațională de Protecție pentru Albania:

S-a participat cu Detașamentul Tactic „Sfântul Gheorghe”, cu un efectiv de 391 militari, care a fost dislocat în localitățile Girokaster și Tepelene, precum și o grupă de stat major cu un efectiv de 10 ofițeri care au activat în structurile de comandă ale Operațiunii „ALBA” condusă de Italia, în perioada aprilie-iulie 1997. Misiunea s-a desfășurat în baza Rezoluției Consiliului de Securitate ONU nr.1101 din martie 1997 (România a fost singura țară din afara NATO participantă la această operațiune).

În contextul stabilizării situației din această țară, în cadrul inițiativei MAPE (Multinational Advisory Police Element) un reprezentant din cadrul Ministerului de Interne se află în misiune în Albania.

7. Forța de Implementare a Păcii (IFOR) și Forța de Stabilizare a Păcii (SFOR) în Bosnia-Herțegovina, conduse de NATO:

S-a participat cu Batalionul 96 Geniu, cu un efectiv de 200 militari, dislocat în localitatea Zenica, în perioada 08.03-01.11.1996. Batalionul a fost subordonat Corpului Aliat de Reacție Rapidă (ARRC), executând în principal, activități de deminare, reparații de drumuri și poduri, construcții și reparații de clădiri. După încheierea mandatului IFOR, a continuat să participe, în perioada 01.11.1996-22.06.1998, la operațiunea SFOR, cu un efectiv diminuat la 180 militari. În cadrul SFOR a mai acționat o grupă de trei ofițeri români de stat major, în subordinea Comandamentului Forțelor Terestre Aliate din Europa Centrală (LANDCENT), precum și un detașament de aprovizionare cu carburanți-lubrifianți, alcătuit din 10 militari și 6 autospeciale.

Zonele în care forțele terestre acționează în prezent:

- Participarea la Forța Internațională de Stabilizare din Bosnia - Herțegovina (SFOR);
- Participarea la Forța Internațională de Menținere a Păcii din Kosovo („Kosovo Force”- KFOR);
- Participarea la misiunile antiteroriste din Afghanistan;
- Participarea în Irak;
- Participarea la inițiativele de cooperare multinațională.

În curs de desfășurare sunt următoarele:

1. Misiunea de Observare a Națiunilor Unite pentru Irak și Kuweit (UNIKOM):

S-a participat cu 7 observatori militari începând cu luna aprilie 1991. Ulterior, numărul acestora a fost redus la 6, iar începând cu octombrie 1996, la 5. Misiunea se execută sub egida ONU și constă în observarea respectării încetării focului în fosta zonă de conflict din Golful Persic.

⇒ Teatrul de Operații din Irak:

a) Batalionul de infanterie:

- compunere: 405 militari;
- dislocare: An Nasiriyah;
- misiuni principale:
 - paza și securitatea unor puncte critice, situate pe comunicații sau în zone urbane, precum și paza taberei;

- monitorizarea traficului prin patrulare, puncte de control fixe și mobile;
- reacția organizată și oportună în cazul unor ambuscade și atacuri izolate;
- asigurarea securității operațiilor logistice și misiunilor umanitare în zona de responsabilitate;
- escortarea și asigurarea protecției echipelor CIMIC;
- antrenarea militarilor irakieni;

b) Compania de Poliție Militară:

- compunere: 100 militari;
- dislocare: An Nasiriyah;
- misiuni principale:
 - protecția personalităților militare și civile;
 - escorta convoaielor militare în aria de responsabilitate;
 - asigurarea securității unor obiective militare și civile;
 - controlul și verificarea regulilor de securitate;
 - recunoașteri terestre pe traseele de extracție și culegere de informații din mediul civil;
 - arestarea, reținerea, escortarea sau paza persoanelor suspecte sau a prizonierilor;
 - controlul respectării ordinei și disciplinei militare și investigații specifice poliției militare, inclusiv a accidentelor de circulație;

c) Detașamentul de Geniu:

- compunere: 149 militari;
- dislocare: An Hillah;
- misiuni principale:
 - construcții și reparații de drumuri;
 - amenajarea de platforme pentru elicoptere;
 - lansarea, delansarea și inspecția podurilor Mabey & Johnson sau Bailey;
 - construcția de elemente genistice pentru protecția forțelor;
 - escortarea (paza) personalului civil irakian, care desfășoară activități în interiorul câmpurilor;
 - amenajarea unor elemente de infrastructură (paturi, platforme) pentru construcții pe verticală în comandamente sau baze logistice;
 - lucrări simple de construcții-montaj (baracamente) pentru încartiruirea trupelor;

d) Compania de Infanterie UNAMI:

- compunere: 100 militari;
- dislocare: Basrah;
- misiuni principale:
 - asigurarea pazei și apărării anumitor obiective;
 - patrulare și verificare în puncte de control;
 - escortarea reprezentanților instituțiilor internaționale.

2. Misiunea post-SFOR în Bosnia-Herțegovina condusă de NATO:

În baza aprobării Parlamentului României, se participă la misiunea post-SFOR, începând din 22.06.1998, cu următoarele forțe:

- Batalionul 96 Geniu, cu un efectiv de 166 militari;
- Un detașament de transport carburanți-lubrifianți, alcătuit din 10 militari;
- Un pluton de poliție militară, cu un efectiv de 21 militari, în cadrul unei unități multinaționale de poliție militară;
- Trei ofițeri de stat major, din care unul îndeplinește funcția de asistent al șefului de stat major al Secției Operații Civile, iar ceilalți doi de ofițeri CIMIC, în cadrul comandamentului forței;
- Două aeronave militare de transport C-130 H (numai la cerere).

România a pus, de asemenea, la dispoziția Rezervei Strategice SFOR, un batalion de infanterie cu un efectiv de 400 militari, dispunând și de mijloace de transport aerian necesare.

3. Misiunea de Administrare Interimară a ONU în Kosovo (UNMIK) și Forța de Protecție din Kosovo.

4.4.2. Participarea în domeniul controlului armamentelor, dezarmării și întăririi încrederii și securității.

România declară că își îndeplinește integral și cu bună credință toate obligațiile asumate prin tratatele și acordurile internaționale în domeniul controlului armamentelor, dezarmării și întăririi încrederii și securității, la care este parte.

1) Convenția cu privire la Interzicerea Armelor Chimice (CWC).

Astfel, au fost sprijinite în mod activ negocierile și este una din primele state semnatară ale „Convenției cu privire la interzicerea dezvoltării, producției, stocării și utilizării armelor chimice, precum și la distrugerea acestora” (în ianuarie 1993). Parlamentul României a ratificat această

Convenție prin Legea nr. 125/09.12.1994. În cadrul măsurilor de aplicare a prevederilor acestui document a fost înființată, în cadrul Agenției Naționale pentru Controlul Exporturilor Strategice și Interzicerea Armelor Chimice (ANCESIAC), Direcția de Interzicere a Armelor Chimice.

2) Convenția cu privire la Interzicerea Armelor Biologice (BWC)

„Convenția cu privire la interzicerea dezvoltării, producției și stocării armelor bacteriologice (biologice), precum și la distrugerea acestora” a fost semnată în 1972 și a intrat în vigoare în 1979, România fiind una din primele state semnatare ale BWC.

Experți din Ministerul Apărării Naționale participă, începând din septembrie 1991, la reuniunile Grupului de experți guvernamentali ai statelor semnatare ale BWC în scopul îmbunătățirii regimului de verificare, din punct de vedere științific și tehnic.

România a aderat în 1995 și la așa-numitul „*Grup Australia*” care realizează controlul exportului de materii prime ce pot servi la fabricarea armelor chimice și biologice, precum și facilităților de producție cu dublă utilizare.

3) Tratatul de Neproliferare Nucleară (NPT)

România a semnat NPT în iulie 1968 și l-a ratificat la 30 ianuarie 1970 (NPT a intrat în vigoare la 4 februarie 1970). România este membră a:

- Agenției Internaționale pentru Energie Atomică (IAEA);
- Grupului Furnizorilor Nucleari (NSG);
- Comitetului ZANGGER.

4) Referitor la: Tratatul de Interzicere Globală a Testelor Nucleare (CTBT)

România a semnat CTBT în 1996. La nivel național, toate problemele referitoare la controlul activităților nucleare sunt reglementate prin Legea nr. 67/1974, modificată prin Legea nr. 112/1997, fiind gestionate de Comisia Națională pentru Controlul Activităților Nucleare (CNCAN), împreună cu ANCESIAC.

5) Aranjamentul Wassenaar (WA)

România a aderat la WA în aprilie 1996. Problemele specifice WA sunt reglementate juridic la nivel național prin H.G. nr.594/1992 privind regimul de control al importurilor și exporturilor de articole și tehnologii supuse controlului destinației finale, Legea nr. 93/1994, privind regimul importurilor și exporturilor de produse strategice și H.G. nr.1020/1996 de modificare a H.G. nr. 594/1992, în vederea punerii de acord a conținutului acestuia din urmă cu reglementările WA.

Sistemul național de control al exporturilor de produse strategice a fost constituit prin înființarea ANCESIAC și a unor organisme de specialitate în cadrul Ministerului Apărării Naționale (Oficiul pentru Controlul Importurilor și Exporturilor de Produse Speciale din Departamentul Înzestrării Armatei) și a Ministerului de Interne. Se menționează, de asemenea, faptul că pentru asigurarea deschiderii și transparenței în domeniul transferurilor de armamente convenționale, România participă, din 1992, la „*Sistemul de registre al ONU, privind transferurile de armamente convenționale*”, furnizând în cursul lunii aprilie a fiecărui an, prin intermediul MAE, date relevante către Secretariatul ONU.

S-a apreciat că în anii 1999-2004, s-au desfășurat activități pentru punerea în aplicare a următoarelor ***tratate și acorduri internaționale la nivel regional și bilateral:***

- Tratatul asupra forțelor armate convenționale în Europa (Tratatul CFE);
- Actul Final al negocierilor cu privire la efectivele forțelor armate convenționale în Europa (Actul Final CFE-1-A);
- Documentul de la Viena privind măsurile de creștere a încrederii și securității în Europa (Documentul CSBMs);
- Tratatul „Cer Deschis”;
- Acordul bilateral româno-ungar privind stabilirea unui regim de „Cer Deschis”;
- Documentul privind măsuri suplimentare de creștere a încrederii și securității și de dezvoltare a relațiilor militare între România și Republica Bulgaria;
- Documentul privind măsuri suplimentare de creștere a încrederii și securității și de dezvoltare a relațiilor militare între România și Republica Ungaria (intrat în vigoare la 25 septembrie 1997);
- Alte documente internaționale relevante sau conexe.

Dintre activitățile organizate, coordonate și desfășurate în anii precedenți, în domeniu, se enumeră:

- misiuni de verificare a modului de implementare a acordurilor și tratatelor enunțate anterior (inspecții CFE, inspecții și vizite de evaluare, CSBMs, zboruri de observare etc.);
- schimburi anuale și periodice de date militare și documente tipizate, precum și notificarea, în termenele stabilite, a tuturor modificărilor cu caracter permanent care au survenit în structura și înzestrarea cu tehnică de luptă a forțelor armate;

- schimburi anuale de informații privind planificarea în domeniul apărării, transferurilor de armamente convenționale, planurilor de înzestrare cu tehnică de luptă etc.

Misiunile de verificare pe teritoriul României s-au efectuat în proporție de 100%, iar România a utilizat numai aproximativ 50% din drepturile care îi reveneau privind efectuarea de asemenea misiuni pe teritoriul altor state. Misiunile specifice de verificare se pot dezvolta ca rezultat al noilor responsabilități care apar din alte acorduri internaționale (Document privind CSBMs suplimentare cu Ucraina, documentele privind CSBMs regionale – zona Balcanilor și zona Mării Negre, Acord de Implementare a Art. V, Anexa 1B al Acordului de pace de la Dayton etc.)

România participă alături de celelalte state membre ale OSCE la negocierile care au loc în cadrul Forumului pentru Cooperare în domeniul Securității, în scopul convenirii unui nou Document de la Viena, în conținutul căruia, măsurile de creștere a încrederii și securității la nivel regional să aibă o pondere mult mai mare.

România participă, de asemenea, la acțiunile ce se desfășoară pentru adaptarea Tratatului CFE la situația politico-militară existentă sau previzibilă de pe continentul european. Aceste negocieri, care au început în 1996, sunt puternic influențate de procesul de extindere al NATO și au ca finalitate adoptarea Tratatului CFE actualizat, în care nu mai există abordarea „de la bloc la bloc” și sunt recunoscute juridic noile plafoane naționale și teritoriale de armamente pentru toate cele 30 de state-părți.

Prin aderarea României (și Bulgariei) la NATO se face un joc inteligent de geopolitică și geostrategie în spațiul sud-est european. Ca urmare, se evidențiază relațiile directe dintre doi actori principali ai acestui spațiu: Ucraina – în relații speciale cu NATO și Turcia, care pot comunica direct, terestru și peste Marea Neagră. Este de urmărit reacția Rusiei, care are relații privilegiate cu NATO, față de problemele Europei în ansamblu, dar și față de unele regiuni speciale: Balcani, Marea Neagră, caucazo-caspică.

Aceasta presupune o nouă politică externă, bazată pe o atitudine mult mai ofensivă, angajantă, responsabilă, conciliantă și vizionară.

5. CONSIDERAȚII ASUPRA CONCEPTULUI DE ARMATĂ COMUNĂ

Pentru realizarea unei **armate comune** sunt necesare următoarele:

- interesul și voință similară, compusă, a unui grup de țări sau a unei regiuni;
- existența unor structuri prealabile, pe care se poate greșa noua formulă de „armată comună” (de exemplu, Forța Rapidă de Acțiune);
- existența parteneriatelor;
- posesia infrastructurii și în mod deosebit a zonelor performante, care, reunite, pot oferi un raport operațional nou;

Crearea de armate comune nu constituie evenimente obișnuite în arena internațională.

Alianțele construite anterăzboi și în timpul războaielor sunt mai frecvente. Alianțele anterăzboi au rol primordial de descurajare.

La mijlocul lunii decembrie 1999, la reuniunea la nivel înalt a Uniunii Europene s-a convenit că este necesară „realizarea unei Europe a apărării”.

Europa deține materialul militar corespunzător pentru alcătuirea unei **armate comune**. Dintr-o examinare mai largă, din mediul informațional din domeniu, se pot selecta pentru exemplificare câteva tipuri de arme și instalații care îndeplinesc standardele cele mai înalte de „integrare logistică”:

- tancul CHALLENGER 2, construit în Marea Britanie prin ameliorarea performanțelor blindatului CHALLENGER 1. Totuși, spre deosebire de tancul francez LECLERC, cel britanic nu dispune de încărcător automat al obuzului;
- avionul EUROFIGHTER TYPHOON intrat în funcțiune în 2002, concurând aparatul francez RAFALE. Avionul ET intră în dotarea forțelor din Marea Britanie, Germania, Spania și Italia;
- RAFALE – avionul ce reprezintă ultima creație a firmei franceze DASSAULT, polivalent pentru luptă, bireactor, echipează armata aeriană și aeronavală a Franței;
- tancul LEOPARD 2A5, unul dintre cele mai performante din generația sa, care intră în dotarea forțelor din 8 țări ale Uniunii Europene;

- submarinul nuclear SNLE cu lansatoare de rachete intră în supremația forțelor armate franceze;
- portavionul CHARLES DE GAULLE, care dispune de o capacitate de 600 mii tone, constituie punctul de pornire a acțiunilor Marii Britanii, care a lansat un program pentru construirea de două alte tipuri de portavioane cu propulsie clasică;
- elicopterul TIGRE, ca rezultat al cooperării francezo-germane. În versiunea sa antitanc, TIGRE intră în dotarea armatei terestre a Franței și Germaniei;
- avionul SAAB JAS 39 GRIPEN, de concepție suedeză cu participare britanică;
- elicopterul italian A 129 MANGUSTA;
- racheta APACHE, realizată, în cooperare, de către Franța și Marea Britanie (fiind o replică europeană a rachetei americane TOMAHAWK);
- tancul de tip LECLERC, capabil să acționeze performant la -40° C-+54° C, realizat în Franța;
- sistemul antirachetă ASTER, construit de MATRA-AEROSPATIALE, THOMSON-CSF, ALENIA et BAE și DINAMICS, ca fiind echivalentul celui american denumit PATRIOT.

Pentru realizarea unei armate comune sunt necesare investiții în creștere. Începutul de secol XXI înregistrează un nivel al investițiilor americane în domeniu, mai mare de patru ori decât cel al europenilor, în timp ce cheltuielile țărilor Uniunii Europene pentru achiziționarea de armament reprezintă circa 38-40% față de volumul afectat în această direcție de către SUA.

În Europa, Marea Britanie și Franța se situează în fruntea clasamentului dezvoltării militare.

Analizii militari consideră că aparatele comparativ mai reduse ca performanță ale Europei față cu armata americană se regăsesc în domeniul colectării și exploatarei informațiilor strategice, în războiul electronic, alimentarea avioanelor în zbor (cu combustibil și armament) și în aria transportului militar.

În prezent, conform concluziilor *Institutului de Relații Internaționale și Strategice din Paris*, pentru realizarea unei „Europe a apărării” sunt necesare cel puțin trei ***elemente de bază***:

- formularea *sistemului performant de transport militar*, care să asigure transportul rapid al forțelor în câmpul de operațiuni;
- dezvoltarea unui *sistem de sateliți* pentru comunicare și de informații;
- formularea unui *centru de comandă unică*.

6. REFLECTAREA FORTELOR ARMATE ÎN STAT ȘI SOCIETATE

Aplicarea proceselor de transformare în domeniul apărării are drept consecință directă situații sociale noi care pot fi recepționate cu disfuncționalități de tranziție.

Deși, statistic, o parte dintre cei afectați prin disponibilizare pot fi absorbiți în alte structuri, în scopul creșterii gradului de încadrare a acestora, practic, numărul real al celor ieșiți din sistem este mult mai mare, deoarece disonibilizarea se produce nu numai în mod direct –prin reducerea numărului de funcții- dar și indirect, ca urmare a imposibilității încadrării personalului militar cu funcții și grade superioare (din actualele structuri militare) pe funcții prevăzute cu grade inferioare, ori pe funcții ce necesită alte specialități.

Se afirmă că, *măsurile de protecție socială* a personalului armatei sunt asemănătoare celor aplicate în țările europene (Cehia, Polonia, Ungaria, Franța), care și-au restructurat armatele naționale, acestea dovedindu-se oportune și eficiente, pe termen mediu și lung.

Principalele măsuri de protecție socială vizează:

- posibilitatea pensionării militarilor înainte de împlinirea vârstei prevăzute de lege, dacă au o vechime în serviciu de cel puțin 20 de ani;
- stimularea trecerii voluntare în rezervă a militarilor de profesie, cu vechimea în serviciu de 20 de ani și mai mult;
- acordarea unor ajutoare bănești corespunzătoare pentru personalul militar și civil ce se disponibilizează prin pensionare, trecere în rezervă, desfacerea contractelor de muncă fără drept de pensie, având în vedere dificultățile reconversiei profesionale a acestora (multe specialități militare neavând corespondență cu profesiile civile) și durata mare de timp necesară acestui proces;
- înființarea unor funcții de specialiști (inițial militari, ulterior civili), în cadrul Ministerului Apărării Naționale cu sarcini în domeniul reconversiei profesionale și plasamentului forței de muncă;
- posibilitatea menținerii pe state anexă a unor militari disponibilizați, care nu îndeplinesc condițiile de pensionare prevăzute pentru perioada restructurării armatei, în scopul completării marilor unități și

unităților de război. Aceștia urmează a fi încadrați în noile structuri organizatorice până la sfârșitul anului 2005, prin redistribuirea pe funcțiile ce devin vacante, ca urmare a pierderilor naturale și trecerii în rezervă;

- întinerirea armatei și derularea unei politici de personal moderne, preconizată prin reforma organismului militar și creșterea gradului de profesionalizare a structurilor operative;

- facilitarea procesului de restructurare a marilor unități, având în vedere structura pe categorii de personal a efectivelor existente și cea preconizată după reforma armatei.

a) Reconversia personalului militar

Reconversia militarilor de carieră își are originea în nevoia de a asigura pentru armată un flux de personal tânăr și dinamic. Acest flux nu poate fi asigurat decât dacă numărul plecărilor este menținut la un nivel suficient, oricare ar fi circumstanțele (prin plecări voluntare înainte de limita de vârstă).

Continuând cu prezentarea unor exemple din industria de apărare a Franței, rezultă că plecările numeroase au fost după primul contract, dar și cei „bătrâni” pleacă de tineri.

În cursul ultimilor ani, circa 40% din militarii de carieră din trei arme au ieșit la pensie înainte de 40 de ani, sau 70% înainte de 50 ani. Această mutație nu se va modifica în viitorul apropiat chiar dacă evoluția amenințării și restructurările consecvente ale forțelor conduc la o diminuare a efectivelor. Sfârșitul unui contract sau ieșirea la pensie nu pot să însemne inactivitate pentru persoanele care, la o vârstă la care dreptul la muncă este universal recunoscut, trebuie să facă față nevoilor financiare, greu de acoperit prin pensie și care aspiră la recunoașterea valorii experienței lor. În 1991, 1800 ofițeri și 10.400 subofițeri și persoane cu contract au părăsit forțele armate franceze. Din ei, 54% (ofițeri) au beneficiat de sprijin în reconversie. În ceea ce privește subofițerii plecați după mai mult de 15 ani de serviciu, această proporție atinge 68% la trupele de uscat, 44% la marină, 77% la aviație.

Efortul financiar prevăzut prin bugetul apărării pentru acoperirea globală a realizării politicii de reconversie a personalului militar cuprinde în special remunerarea și indemnizațiile pentru personalul în curs de reconversie sub statut militar, cheltuielile de funcționare a structurilor de reconversie, costurile stagiilor de formare, prestațiile consultanților din exterior. Se presupune că ajutoarele pentru reconversie nu trebuie confundate cu ajutorul de plecare.

b) Elemente ale reconversiei

Originalitatea politicii franceze de reconversie, ca exemplificare, rezultă din convergența a *trei elemente*:

- voința de a considera reconversia nu ca o necesitate impusă de decizii vizând deflația, ci ca o expresie a politicii de gestiune a personalului, la fel ca și cercetarea calității recrutării și dezvoltarea atractivă a carierelor;
- luarea în considerare a situației personale a ofițerilor, subofițerilor și militarilor de rang similar înaintea conturării multiplelor formule de ajutor care sunt cele mai adecvate în momentul pensionării, a experienței acumulate, proiectul profesional, imperativele familiale;
- alegerea lăsată deschisă, spre calea de a urma cariera în serviciul statului, într-un corp de funcționari civili sau o nouă formă de activitate privată într-o întreprindere.

Fazele succesive ale reconversiei pot fi prezentate astfel:

- informarea asupra sprijinului posibil și asupra derulării reconversiei, orientării colective și individuale în vederea alegerii formelor de sprijin ce corespund nevoilor și dorințelor celor interesați. În mod ideal, orientarea colectivă este plasată în cel de-al doilea an înaintea pensionării. Alegerea unei forme de ajutor se face cu un an înaintea pensionării.

În această fază se realizează orientarea sub formă de seminarii sau de discuții cu direcția de personal militar .

- ajutorul propriu-zis pentru reconversie, fie printr-o completare a pregătirii, fie prin asistență în căutarea unui loc de muncă sau prin facilități acordate pentru adaptare la acest nou loc de muncă în perioada de probă în întreprindere;

- după plecare, menținerea – un timp oarecare – a asistenței serviciilor specializate și a asociațiilor pentru consolidarea, cât este necesar, a situației personale a colaborării și pentru a face posibilă evaluarea eficacității ajutoarelor date.

Toți consilierii, consultanții, preparatorii și recrutorii benevoli ai asociațiilor subliniază că *reconversia se pregătește timp îndelungat* înaintea datei efective de radiere a cadrelor.

Între altele, ceea ce marchează specificitatea meseriei armelor este, pe lângă caracterul permanent al regulilor, formelor și atitudinilor, formidabila aptitudine de schimbare. Acesta este exercițiul constant al *mobilității* personalului militar de-a lungul întregii cariere.

Mobilitatea geografică este un factor de luat în considerare fiind cunoscute constrângerile familiale și patrimoniale pe care le antrenează.

Mobilitatea statutară în interiorul corpului de ofițeri, subofițeri sau de ingineri oferă, în plus, posibilități de evoluție în funcții publice civile, în sectorul privat.

Mobilitatea socială descrie evoluția statutului social al cadrului.

Mobilitatea profesională, îndeosebi în interiorul armelor, este susținută de cursul de formare continuă, care asigură diversitatea mobilizărilor și câștigurilor succesive în termenii responsabilității, revenirea în lumea civilă cu decizia de a prelungi cariera militară într-o altă activitate profesională.

Cea de-a doua carieră este, câteodată, consecința unei ambiții personale sau a unei oboseli generale față de constrângerile serviciului. Ea apare din ce în ce mai frecvent ca fiind a doua secvență a aceluiași parcurs profesional, în care prima carieră este un pasaj inițiat în instituția militară, bogată în experiență umană, creatoare de capacități tehnice și revelatoare a unui proiect individual de dezvoltare.

Un profesionist din industria de apărare se află în mijlocul instituțiilor militare care îl protejează și ghidează. El ignoră sau nu vrea să știe că va trebui, mai devreme sau mai târziu, să înfrunte un mediu care-i este străin: cel al pieței locurilor de muncă și al lumii întreprinderii. Când deschide ochii asupra realității, atunci acest lucru este adesea un șoc, care relevă faptul că cel disponibilizat este neprotejat în raport cu această lume nouă pentru el.

Protecția destinată pregătirii reconversiei cuprinde:

- *Sesiune de bilanț privind orientarea în tehnicile de căutare a unui loc de muncă*: permite participantului să facă un bilanț, să-și definească un proiect profesional și să-și însușească tehnicile de căutare a locului de muncă, cu ajutorul specialiștilor în orientare profesională și locuri de muncă.

- *Sesiune de orientare aprofundată*: permite participantului să-și definească un proiect de formare pornind de la dorință, aptitudini și experiență.

- *Ciclul de instruire*: rambursarea condiționată a unei sume pentru cheltuielile corespunzătoare pregătirilor făcute în vederea reconversiei, cu un timp înaintea plecării.

- *Curs prin corespondență*: rambursarea cheltuielilor de înscriere la cursuri prin corespondență.

La sfârșitul perioadei de angajare se oferă multiple posibilități de protecție, funcție de cunoștințele profesionale acumulate și care sunt transferabile sau nu în domeniul civil.

- *Perioada de probă în întreprindere*: militarul este detașat în întreprinderea care trebuie să-l angajeze pe un post. Întreprinderea trebuie

să-i semneze angajamentul definitiv de prezență în întreprindere. În caz contrar, el poate efectua o nouă perioadă de probă într-o altă întreprindere sau să solicite să beneficieze de un nou stagiul de pregătire.

- *Crearea întreprinderii*: la crearea întreprinderii, candidatul poate solicita să beneficieze de o pregătire adaptată la proiectul său de lucru și să beneficieze de un sprijin financiar sub forma unui împrumut.

- *Însoțirea pentru intrarea în întreprindere (ofițeri)*: această protecție, cu o durată de un an, se desfășoară în două etape: beneficiarul asigurându-și serviciul, primește, mai întâi, sub formă de zile de formare, instrumentele necesare pentru a începe căutarea unui loc de muncă; el dispune apoi de un termen de reconversie, cu durată limitată, consacrată căutării locului de muncă și integrării în întreprindere.

Toate aceste demersuri se fac cu ajutorul unui cabinet de reorientare a carierei.

- *Celulele interarme de reorientare pentru subofițeri și ofițeri activați*: au ca misiune să conducă acțiunea de sprijinire în plasare, în colaborare cu un cabinet de reorientare a carierei. Ele asigură susținerea pedagogică, morală și logistică a participanților în timpul căutării locului de muncă.

- *Stagiul de formare*: posibilitatea de a urma un curs de pregătire finanțat integral de Ministerul Apărării, pe lângă un centru de pregătire. Beneficiarul își păstrează statutul de militar un termen definit. Dacă proiectul său de reconversie o necesită, serviciul de personal poate să-i acorde câteva luni suplimentare.

- *Termenul de reorientare*: beneficiarul este scos de la locul de muncă un timp stabilit. Sprijinul este adaptat persoanelor care au o experiență profesională ce nu poate fi transferată în domeniul civil.

- *Stagiul de formare profesională*: stagiul urmat cu statut de militar în centrele militare de formare profesională sau într-un centru specializat civil.

Adoptarea măsurilor de protecție socială este impusă de asigurarea unei imagini credibile Ministerului Apărării Naționale, necesară în recrutarea pe viitor a personalului.

Oficialii consideră că, măsurile menționate mai sus prezintă următoarele **avantaje**:

- evită crearea unor probleme sociale deosebite, capabile să afecteze situația personalului armatei, inclusiv a membrilor familiilor acestora;

- pe termen mediu și lung, se reduc cheltuielile de personal cu 25% iar cele materiale și serviciile cu 10-15%;

- asigură utilizarea fondurilor astfel disponibilizate, în procesul de modernizare a armatei (înzestrare și instruire);

- se simplifică procedurile de desființare, transformare sau redimensionare a structurilor militare existente.

Un alt domeniu al interferenței armată-stat-societate se regăsește în sistemul justiției militare.

Asistența medicală a armatei îndeplinește, de asemenea, rolul de integrator de acțiuni.

Conceptul unitar privind asigurarea asistenței medicale în armată este definit prin următoarele domenii prioritare:

- menținerea stării de sănătate și prevenirea îmbolnăvirilor în masă prin asigurarea de servicii de sănătate pentru profilaxia bolilor, tratarea, îngrijirea și recuperarea medicală a personalului armatei;

- asigurarea expertizei medicale și medico-militare a personalului, în scopul selecționării militarilor pe criterii medicale specifice armelor și categoriilor de forțe armate și precizării gradului de modificare temporară sau definitivă a aptitudinilor pentru serviciul militar sau pentru unele arme;

- managementul resurselor umane, financiare și de logistică medicală pentru asigurarea asistenței medicale a trupelor;

- asistența sanitar-veterinară a efectivelor de animale (de serviciu sau de producție) și prevenirea transmiterii de boli de la animale la om;

- asigurarea activităților de cercetare științifică medicală și medico-militară, de învățământ medico-militar și informatică medicală.

Procesul de reformă include printre priorități și componenta spirituală a apărării, în cadrul căreia un loc aparte este conferit nevoilor religioase, morale și spirituale ale personalului armatei.

Referitor la reluarea activității de asistență religioasă, deși în 1948 au fost desființate structurile asistenței religioase și au fost suspendate abuziv și artificial relațiile de colaborare dintre Armată și Biserică, imediat după Decembrie 1989, tradiția religioasă a putut fi reînnoată cu ușurință în organismul militar.

Printre primele măsuri adoptate au fost introducerea serviciului religios în ceremonialurile militare, asigurarea participării personalului la activitățile religioase în deplină libertate, în funcție de credința mărturisită.

Abordarea problematicii privind protecția mediului în domeniul militar a fost materializată prin înființarea, în anul 1994, a unei structuri specializate în organizarea, conducerea și controlul activităților de protecție a mediului la nivelul Ministerului Apărării Naționale.

Inspectoratul pentru Protecția Mediului a fost creat pentru a răspunde următoarelor deziderate:

- conservarea și îmbunătățirea condițiilor de viață ale personalului armatei;
- dezvoltarea durabilă, prin menținerea calității factorilor de mediu din zonele gestionate de armată;
- evitarea poluării prin măsuri preventive de organizare, re tehnologizare și modernizare;
- conservarea bio-diversității, prin protejarea ecosistemelor cu valoare deosebită;
- aplicarea principiului „poluatorul –plătește”;
- stimularea activității de educație ecologică a militarilor.

Obiectivele protecției mediului până în anul 2010 sunt, în principal, următoarele:

a) *completarea cadrului legislativ* militar pe linia protecției mediului, prin elaborarea de ordine și instrucțiuni privind:

- regimul substanțelor toxice și periculoase;
- regimul deșeurilor;
- evaluarea impactului activităților militare asupra mediului;

b) *instituționalizarea structurilor* de protecție a mediului în armată, de la nivel central până la nivelul corpurilor de armată și brigăzilor;

c) dezvoltarea și intensificarea procesului de *educație ecologică*, în sistemul militar:

- desfășurarea cursurilor de ecologie și protecția mediului, diferențiat pe categorii de personal;
- accentuarea mediatizării activităților și informațiilor de mediu;
- editarea anuală a unui „Buletin informativ de protecția mediului”;
- elaborarea periodică a unor materiale informative privind analiza calității factorilor de mediu și regimul deșeurilor în activitățile militare.

d) *actualizarea permanentă a bazei de date* a Ministerului Apărării Naționale referitoare la calitatea factorilor de mediu și a Raportului statistic privind gestionarea deșeurilor;

e) identificarea principalelor *surse de poluare* și inițierea unor programe privind reducerea poluării generată de activitățile militare;

f) extinderea relațiilor de *colaborare* cu organisme de specialitate civile și militare, interne și internaționale.

7. EVALUAREA RESURSELOR PENTRU APĂRARE

În România activitatea pentru crearea, echiparea și pregătirea forțelor de protecție și promovare a valorilor și intereselor naționale, se derulează în conformitate cu prevederile *Ordonanței de Guvern nr. 52/1998 privind planificarea apărării naționale a țării*.

Se apreciază că un astfel de document are scopul de a asigura cadrul coordonării unitare a eforturilor în sfera securității și apărării.

Sistemul de planificare multianuală, programare și bugetare se bazează pe un proces ciclic, fiind condus de un consiliu de planificare.

Ca rezultat concret al activităților desfășurate în cadrul acestui sistem, se elaborează periodic o directivă de planificare, care cuprinde obiectivele militare strategice și dispoziții privind utilizarea resurselor destinate apărării în vederea asigurării capacității forțelor armate (instruire, dotare, logistică, infrastructură) pentru un buget preliminar.

În principal, activitățile ce urmează a fi organizate trebuie să respecte următoarele:

- orice activitate trebuie să se înscrie în concepția generală de modernizare, echipare și pregătire a armatei, să răspundă unei misiuni de luptă și să ducă la realizarea unei capabilități operative;

- chiar dacă respectă principiul anterior, nici o activitate nu va fi luată în considerare și nu va fi inițiată dacă nu are finanțare asigurată;

- toate activitățile desfășurate de structurile ministerului sunt cuprinse în „*Programele de constituire, modernizare și pregătire a Armatei României*”, asigurându-se atingerea scopurilor (nivelurilor, standardelor, capabilităților) de acțiune globale și pe domenii ale forțelor și, pe de altă parte, gestionarea într-o concepție integrată a resurselor în raport cu scopurile urmărite;

- elaborarea, modul de organizare și desfășurarea activităților armatei au în vedere atingerea nivelului maxim de eficiență în alocarea și utilizarea resurselor umane, materiale și financiare. Organele de planificare de la toate eşaloanele armatei utilizează modalități, proceduri și modele profesionale de analiză, sinteză și evaluare menite să determine căi potrivite de acțiune și soluții de alocare și utilizare a resurselor;

- programarea resurselor se realizează în concordanță cu obiectivele (scopurile, capabilitățile) planificate. În raport cu obiectivele urmărite,

alocarea resurselor se realizează integral. Lipsa unei asigurări integrale determină, cu necesitate, modificarea obiectivelor și, implicit, a nivelurilor de performanță (capabilitate) planificate.

8. MODELUL ROMÂNESC AL REFORMEI ÎN DOMENIUL APĂRĂRII

În „*Carta albă – Armata 2010*” sunt prevăzute un număr de idei și viziuni referitoare la un model propriu de reformare a sistemului militar și de apărare a țării, care sugerează intenția asigurării unor evoluții în corelație cu tendințele din mediul internațional.

Obiectivele reformei privesc aspecte ce sunt legate de *managementul resurselor umane*, după cum urmează:

1. *Reabilitarea carierei militare*, ca model și practică, în acord cu dezvoltările în teoria și practica managementului resurselor umane în armatele mederne.
2. Generarea și păstrarea *structurii echilibrate* a posturilor și personalului militar.
3. Accentuarea *profesionalizării* personalului militar.
4. Reabilitarea *subofițerului* și transformarea lui în „coloana vertebrală” a armatei.
5. Realizarea unui *sistem de recrutare și selecție*, care să rețină oamenii cu cel mai bun potențial pentru cariera militară.
6. Promovarea unui sistem flexibil și eficient de *gestiune a carierelor și de dezvoltare profesională*, în acord cu interesele actuale și de perspectivă ale armatei.
7. Instituirea *reconversiei profesionale* și a plasamentului pe piața civilă a muncii pentru personalul militar cu contract definitiv și pentru cel fără potențial de dezvoltare spre o carieră militară superioară.
8. Constituirea unui sistem informatic profesional de *gestiune a resurselor umane*, care să permită evaluarea stării și proceselor sale.
9. Reconstrucția *sistemului normativ al managementului resurselor umane*.
10. Organizarea eficientă, fără suprapuneri și omisiuni, a *sistemului de gestiune a resurselor umane*.

Principiile reformei sistemului resurselor umane în domeniu, conform aceluiași document, prevăd:

1. Reforma resurselor umane este o reformă de sistem. Se pun în discuție și se reprojectează componentele sistemului:

- recrutare și selecție;
- pregătire inițială;
- utilizare și dezvoltare ulterioară;
- reconversie și dezafectare.

2. Sistemul de management al resurselor umane este integrat în sistemul global de management al organismului militar.

3. Resursa umană are același statut ca și celelalte resurse pe care se întemeiază managementul strategic al apărării.

4. Reproiectarea sistemului de management al resurselor umane se realizează pe baze științifice, folosind modele teoretice și experiențe validate de practica din armatele moderne.

5. Gestiunea carierelor și promovarea bazată pe competența și potențialul de dezvoltare.

6. Implicarea individului în dezvoltarea propriei cariere.

7. Dezvoltarea managementului (componentă de bază a dezvoltării profesionale a personalului militar).

8. Sistem de gestiune deschis și vizibil, bazat pe reguli simple și clare.

9. Centralizarea formulării strategiei și politicilor de management al resurselor umane și descentralizarea implementării și execuției.

10. Gândirea pe termen mediu și lung a proiectelor de reformă și conștientizarea faptului că reducerea efectivelor este costisitoare.

În principal, se identifică un set de opțiuni asupra **politicilor de resurse umane**:

1. *Redefinirea locului și rolului* fiecărei categorii de personal militar profesionalizat în structura funcțională a armatei, astfel:

Ofițerul – lider militar, nucleu funcțional al întregului sistem militar, expert în managementul organizației și acțiunii militare, în timp de pace și în război, capabil să integreze resursele la dispoziție în vederea îndeplinirii obiectivelor organizației.

Subofițerul – „coloana vertebrală a armatei” – comandant de structuri militare de la baza ierarhiei militare (echipaj, grupă, pluton), expert tehnic, specialist în exploatarea și întreținerea armamentului, tehnicii și sistemelor integrate, în diferite domenii ale activității militare, instructor, lucrător de stat major, administrator și gestionar al resurselor materiale.

Gradat profesionist – luptător specialist în exploatarea și repararea tehnicii și armamentului de luptă.

2. *Adoptarea modelului piramidal*, ca mod de structurare a funcțiilor pe categorii de personal militar profesionalizat.

3. Dimensionarea *raportului funcțiilor* de ofițeri/funcții de subofițeri și gradați profesioniști, la aproximativ 1/3.

4. *Ierarhizarea* corespunzătoare gradelor militare, a funcțiilor de ofițeri, subofițeri sau gradați profesioniști.

5. Asigurarea unei *corelații* directe grad-funcție.

6. Definirea carierei militare ca *succesiune a posturilor* (funcțiilor) ce pot fi ocupate în evoluția fiecărui ofițer, subofițer sau gradat profesionist.

7. *Promovarea în funcție*, bazată pe descrierea postului și pe folosirea metodelor de selecție specifice managementului resurselor umane.

8. Adoptarea carierei militare de *lungimi diferite*.

9. Utilizarea a *două filiere* de acces în cariera militară: *directă*, ce presupune absolvirea unei instituții militare de învățământ pentru formarea ofițerilor și subofițerilor și *indirectă*, ce presupune absolvirea unei școli de aplicații de către absolvenți ai unor instituții civile.

10. Utilizarea unui sistem de *reconversie profesională* și sprijin în ocuparea unei funcții în viața civilă, în cazul personalului militar profesionalizat cu carieră de scurtă durată sau al întreruperii carierei.

11. Instituirea *contractului*, ca modalitate de reglementare a raporturilor reciproce dintre cadrul militar și militar angajat, pe de o parte, și instituția militară, pe de altă parte.

12. Redefinirea locului și rolului *salariatului civil* în instituția militară.

13. *Informatizarea* sistemului de gestiune a resurselor umane ale apărării.

14. *Reconstrucția unitară* a sistemului normativ de gestiune a ciclului resurselor umane ale apărării.

Principalele **proiecte de restructurare a managementului resurselor umane**, din perspectiva anului 2005, sunt:

1. *Modelul teoretic al „piramidei”* funcțiilor și structurii categoriilor de personal militar profesionalizat.

2. *Promovarea profesiei militare* în mediile civile.

3. Sistemul de *recrutare și selecție* a resurselor umane profesionalizate ale armatei.

4. *Cariera militară*: recrutarea, selecția, formarea și utilizarea ofițerilor, subofițerilor și gradaților *profesioniști*.

5. *Reconversia profesională*, consilierea și sprijinul în vederea reîncadrării în muncă, precum și măsuri de protecție socială a personalului ce își încheie contractul cu Ministerul Apărării Naționale.

6. *Informatizarea* sistemului integrat de management al resurselor umane în Armata României.

7. Sistemul de *selecție* a resurselor umane.

8. Recrutarea, selecția, pregătirea inițială și dezvoltarea carierei *salariaților civili* din Armata României.

9. EVOLUȚIA INDUSTRIEI DE APĂRARE ÎNTRE NECESITATE ȘI RECONVERSIE

Producția industrială de armament este abordată de regulă, într-un cadru multidisciplinar.

Securitatea națională este o componentă vitală a oricărui stat și contribuie la asigurarea cadrului de dezvoltare și perpetuare a valorilor materiale și morale ale acestuia.

Securitatea unui stat analizată ca sistem este definită de *factori* politici, economici, diplomatici, militari, strategici, ecologici, culturali, psihologici ș.a, conectați la rândul lor la alte sisteme și subsisteme interne și internaționale.

De regulă procesele care au loc în interiorul sistemului de securitate națională sunt orientate în direcția asigurării capacității de a face față amenințărilor sau de a reduce amenințările actuale sau potențiale exercitate asupra sa.

În contextul securității naționale, subsistemul **capacitatea de apărare a unui stat** (sau a unui grup de state) are un conținut complex și constituie o garanție importantă pentru independența și suveranitatea entității respective. De altfel, capacitatea de apărare a unui stat este condiționată de puterea economică, politică, militară și morală a țării.

Apărarea națională este un “produs” ce depinde printre altele de direcția în care trebuie să se acționeze compact de către toate forțele unei națiuni, de asemenea de scopul fiecărei etape, inclusiv de mărimea forțelor, care se determină în funcție de cerințele de securitate, de nivelul riscurilor ș.a.

Schimbarea “*geometriei*” unei țări, zone, regiuni sau continent, ori a întregii planete este o problemă geostrategică și se realizează în contextul redefinirii adecvate a intereselor fundamentale, la noile condiții apărute în peisajul amenințărilor și riscurilor la adresa securității statului respectiv.

Prăbușirea sistemului centralizat est-european, dispariția Tratatului de la Varșovia și dezintegrarea URSS au generat modificări profunde a situației politico-militare din Europa. În acest fel conceptul de securitate

bazat pe echilibrul relativ de putere între cele două blocuri militare opuse s-a dizolvat.

În Europa a apărut o situație strategică nouă, complexă, caracterizată prin existența unor procese contradictorii.

Căderea zidului Berlinului a generat schimbări profunde și a creat premisele formării unui nou context geopolitic.

Blocul centralizat din Europa Centrală și de Est și cel din Asia de Nord au făcut loc pluralității politice instalate în țările situate pe mai multe mii de kilometri. Această “explozie” a diminuat pericolul nuclear și a favorizat negocierile de dezarmare. Totuși, în prezent, nu este definit cu claritate viitorul domeniului nuclear strategic al fostei URSS. Mai mult, dispariția unuia din cei doi mari activi internaționali a facilitat apariția de conflicte noi sau dezvoltarea celor care erau deja mai mult sau mai puțin declarate. Alte conflicte pot să survină în zone cu instabilitate, din motive demografice, economice, interetnice, religioase, culturale. Este cazul unor regiuni din fostul spațiu al Tratatului de la Varșovia, din Orientul Apropiat, din zona mediteraneană, din Africa, din America de Sud și anumite regiuni din Asia în care se observă că focarele de tensiune nu lipsesc.

În baza schimbărilor intervenite în lume, industriile de apărare evoluează în sensul adaptării la nevoile ce decurg din modificările calitative și cantitative ale mediului internațional.

Din acest motiv, nu este simplu de formulat conceptele de apărare, transfer tehnologic și reconversie a capacităților de apărare sub impulsul transformărilor structurale.

Necesitatea de adaptare trebuie să țină cont în principal de următoarele aspecte:

- salvagardarea capacităților tehnologice și industriale în domeniile esențiale, crearea acestor capacități în sectoarele noi și moderarea obiectivă a efortului financiar - bugetar;
- pregătirea viitorului, prin efort de cercetare și dezvoltare susținută și menținerea unui volum suficient al producției pentru conservarea know-how-ului industrial împreună cu controlul evoluției costurilor unitare;
- sporirea capacității de reacție a industriei în caz de criză. Evitarea diminuării categoriilor de resurse alocate pentru activități din domeniul apărării se traduce, în general, prin creșterea ritmului producției și accelerarea aplicării studiilor de dezvoltare;
- participarea la efortul de dezarmare, deci introducerea voinței de reconversie sau diversificare a industriei de apărare în timp ce un mare număr de sectoare industriale civile cu o înaltă tehnologie întâmpină dificultăți ca urmare a situației economice generale de criză structurală;

- evitarea conducerii restructurărilor în industria de apărare sub presiunea cerințelor economice și în termene care nu se află pe aceeași scară cu cele ale programelor de înzestrare în curs de realizare, fără a le perturba implementarea;

- lărgirea colaborării în domeniul programelor, din rațiuni economice și politice și cel mai adesea, din rațiuni financiar – bugetare;

- posibilitatea de repunere în discuție a unor programe de către țara în cauză sau partenerii ei.

Acestui ansamblu de probleme, industria de apărare nu le poate oferi singură un răspuns prin achiziții de armament, deoarece ***decizia depinde de amplasarea asigurării securității naționale***. Ele s-ar sustrage regulilor economice ale liberului schimb și controlului înarmării. Răspunsul este însă în mare parte de natură politică. Din acest motiv nu trebuie evitată elaborarea politicii industriale de apărare care trebuie să fie racordată la ansamblul industrial productiv al unei țări.

Introducerea tehnicii militare noi se realizează optim în baza unor analize economice, care țin seama și de *știința și economia militară*.

Soluția agregată a acestor probleme este cea care promovează mai pregnant ***progresul tehnico-științific***.

Orice sistem nou de armament are la bază efectul *cercetării științifice* care permite progresul tehnico-științific, prin introducerea de noi tehnologii și folosirea de materiale noi.

Aprecierea unui sistem nou de armament se realizează în funcție de criterii aflate în interdependență cum sunt cele: politice, strategice, operative și tactice, tehnico–militare, economico-militare. Armata reprezintă un sistem relativ interdependent, extrem de complex. De aceea orice modificare în sistemul tehnicii militare, generează efecte noi ce necesită armonizare cu întregul sistem.

La începutul secolului XXI este vizibil modul în care se realizează procesul de integrare economico–financiară și politico–militară în vestul Europei, însoțite de amplificarea eforturilor de a clădi societăți democratice, concomitent cu fenomenul de dezmembrare a altor state.

Aceste procese se derulează la nivelul structurilor statale în diverse direcții: social, economic, politic și militar, generând apariția unor noi factori de risc și amenințări, precum și a unor conflicte care se extind și dobândesc caracter militar deschis.

Există aprecieri că în această etapă Europa se află într-un moment de răscruce în ceea ce privește adoptarea unei strategii de dezvoltare și securitate.

În acest context - ca de altfel de-a lungul istoriei sale - România are nevoie de un sistem de relații internaționale capabile să-i ofere garanții din punct de vedere al **creșterii propriei securități naționale** și al realizării unui mediu politico- strategic compatibil cu mediul internațional.

Ținând seama de complexitatea mediului internațional, apare ca necesară adaptarea mijloacelor și instrumentelor de acțiune pentru promovarea unei politici externe capabile să-și multiplice relațiile externe, să extindă și să intensifice dialogul politic interstatal.

Modificarea configurației generale internaționale, după anumite criterii, precum și a configurațiilor unor țări, zone, regiuni ș.a. conduc inevitabil la destructurări în echilibrul politic mondial, urmate de procese active, uneori periculoase, de reșezare a *controlului principalelor zone geostrategice*.

Între două concentrări de forțe se produce o tensionare a relațiilor, o polarizare a statelor, în funcție de natura intereselor politice, economice, militare.

Arena internațională este în profundă schimbare, iar binomul geopolitic-geoeconomic reprezintă o componentă esențială a întregului proces de edificare a arhitecturii securității.

Geoeconomia, ca element de bază al economiei moderne, studiază teritoriul și economia ca factori de putere, fapt pentru care viziunea geo-economică este parte integrantă a geostrategiei.

Geopolitica reprezintă domeniul care își propune să studieze relațiile dintre spațiul geografic (ambiental) și politica sau politicile promovate pentru acesta.

O componentă majoră a securității naționale și colective este de *natură economică*. În Europa de sud-est, aceasta a constituit și va reprezenta premisa stabilității, dezvoltării, integrării și cooperării locale și regionale, fapt pentru care toate statele îi acordă atenția necesară, fiind un element esențial în *analiza dimensiunii economice a securității*. Raționalitatea lui apare ca o consecință a dependenței și a tendinței de complementaritate pe care le manifestă, tot mai mult, economia națională ca urmare a diverselor forme de combinare, cooperare și colaborare a factorilor de producție.

Realizarea unui **potențial de apărare optim**, corespunzător dinamicii fenomenului politico-militar are componente ce vizează concepția generală referitoare la pregătirea strategică, operativă și tactică a categoriilor de forțe armate, restructurarea (optimizarea) industriei naționale de apărare și instituirea cadrului legislativ coerent al apărării naționale.

Întrucât confruntarea economică se substituie din ce în ce mai mult confruntării armate, necesitatea dezvoltării corespunzătoare a componentei economice în cadrul potențialului de apărare este deja o realitate.

Un potențial modern de apărare rezultă din corelația optimă între dimensiunile economică și militară la pace și război.

În cadrul acestui potențial de apărare modern trebuie realizat un echilibru între *controlul tehnologiilor de fabricație* și modul de efectuare a *reconversiei industriei producătoare de echipamente militare*.

După unele aprecieri, țările vecine României, aproape în totalitatea lor, după anul 1989, nu au sistat procesul de înzestrare a armatelor lor cu armament și tehnică de luptă modernă, ci dimpotrivă au achiziționat și au primit sub formă de ajutoare, mijloace de luptă de vârf din diferite țări ale lumii (aparținând grupului marilor puteri).

Aceste țări au continuat să aloce procente suficiente din PNB pentru apărare, deși respectivele state se confruntă cu fenomene de criză economică tranzițională asemănătoare celei din România.

În ultimul deceniu al secolului XX s-a acceptat greșit premiza că, odată cu participarea României la Parteneriatul pentru Pace, aceasta ar trebui să renunțe în mare parte la eforturile proprii în planul economico-financiar în domeniul apărării. Din această cauză realizarea proceselor de modernizare și reconversie a unor sectoare din industria de apărare prezintă întârzieri și disfuncționalități.

Reconversia industriei militare are multiple dimensiuni (politică, economică, socială, tehnologică etc) și, în mod superficial, este percepută ca fiind procesul de trecere la realizarea preponderent de bunuri de uz general, iar resursele implicate în producția militară să dobândească o utilitate civilă crescută.

Cerințele reabilitării tehnice și tehnologice, recalificării forței de muncă precum și alte aspecte adiacente procesului de reconversie a industriei de apărare solicită eforturi financiare ridicate pe care de regulă *orice stat nu le are în fază incipientă*.

Asigurarea cu alte surse de finanțare trebuie corelată cu eșalonarea procesului de reconversie a industriei de apărare pe un *orizont de timp atotcuprinzător*. Transformările sunt complexe și nu semnifică întotdeauna abandonarea, ci redimensionarea stocului în mod diferit de la țară la țară.

Elementele specifice acestui proces, pentru România, sunt concretizate prin:

- *scăderea producției militare* într-o mai mare măsură decât a economiei în ansamblu, după 1989;
- *divizarea organizatorică* a producției speciale;

- *lipsa fondurilor* pentru reconversie, cele existente fiind dirijate spre asigurarea protecției sociale și, în măsură mai redusă, spre re tehnologizare;
- *implicarea restrânsă* a organelor guvernamentale abilitate, în coordonarea acestui proces.

Organizarea și subordonarea industriei pentru apărare diferă de la stat la stat, în funcție de potențialul militar și economic, sursele de materii prime și energetice, structura socio-politică a țării ș.a. Oprirea căderii producției de apărare, modernizarea, reconversia și restructurarea acesteia trebuie realizată eșalonat pe priorități și urgențe.

Politica statului, în domeniul industriei militare, poate fi exhaustiv înțeleasă, prin prezentarea a două documente programatice de natură politică, privind viziunea asupra acestui domeniu.

În *Strategia Securității Naționale a României*, prezentată în Parlament, în 1999, se prevedea că *restructurarea capacităților de producție de apărare*, concomitent cu modernizarea lor la nivelul standardelor euro-atlantice, va constitui o prioritate a dezvoltării capacității de apărare armată a țării.

România va trebui să dispună, în continuare, de un *potențial de producție necesar înzestrării*, atât la pace cât și la război. Sursa principală de înzestrare a forțelor armate, o constituie achizițiile din producția internă destinate apărării. Autoritățile publice au obligația să susțină material și financiar baza industrială, precum și capacitățile științifice destinate producției speciale. Pentru completarea deficitelor la unele tipuri, precum și pentru standardizarea cu NATO, se pot iniția programe de cercetare, cooperare și producție, cu parteneri externi.

Este deci necesar să se mențină unele *capacități ale industriei naționale de apărare*, pentru a asigura o anumită independență față de furnizorii externi, impunându-se adaptarea acestora la noile necesități pe termen lung ale armatei, acreditarea și certificarea lor, precum și sporirea capacității agenților economici de a participa la realizarea parțială sau integrală a produselor pe care armata le comandă.

Rezultă că, potrivit strategiei menționate, activitatea de *reconversie* trebuie să se încadreze în această viziune, industria militară fiind supusă transformării și în calitate de componentă a structurii general economice a României aflată în reformă.

Reconversia industriei militare ar trebui să susțină obiectivele dezvoltării economice ale României, printre care cele mai importante se consideră a fi:

a. Cerințe de natură politico-strategică:

- desfășurarea activității pe baza unui *Program guvernamental* pe termen mediu și lung, stabilit în concordanță cu politica de apărare enunțată;
- *controlul statului* prin investiții și organisme abilitate în coordonarea industriei militare, asupra desfășurării procesului de reconversie;
- *elaborarea documentelor* de natură politică, economică și managerială privind activitatea de reconversie. Aceasta ar trebui să se realizeze de către colective de specialiști cu *viziuni interdisciplinare și multiinstituționale*, incluzând reprezentanții instituțiilor abilitate și manageri ai agenților economici implicați;
- *sprijinul financiar al statului*;
- *crearea cadrului juridic* favorabil activității de reconversie;
- *colaborarea* largă economică, tehnică și financiară, cu terțe țări interesate.

b. Cerințe de natură economică:

- activitățile de reconversie să răspundă cerințelor *economiei de piață*;
- rolul hotărâtor al *capitalului privat*, atras în activitatea de reconversie;
- utilizarea, la maximum, a *condițiilor economice* create pentru fiecare activitate în parte;
- *stimularea*, din partea statului, a acelor activități care să corespundă cel mai bine unor considerente de politică economică generală și locală.

c. Cerințe de natură tehnologică:

- asigurarea, pe cât posibil, a *compatibilității tehnologice* între cele două tipuri de producții: anterioară și cea convertită;
- utilizarea, la maximum, a *condițiilor tehnice de producție*, a utilităților și experienței tehnice existente pentru fiecare activitate în parte;
- *modernizarea tehnologică* a producției convertite;
- utilizarea noilor *invenții, licențe și inovații*, în pregătirea noii producții.

d. Cerințe de natură socială:

- *ocuparea forței de muncă superior calificate*, în condițiile obținerii de profit;

- *activități preferențiale de reconversie*, în localitățile cu caracter monoindustrial și zonele defavorizate;
- *sprijinul financiar al statului*, pentru activități de reconversie, în localitățile monoindustriale și zone defavorizate.

În cercurile guvernamentale din domeniu se susține că acțiunile de reconversie, ca parte componentă a restructurării industriei militare, devin obligatorii în noile condiții ale vieții internaționale și ale tranziției României.

Reconversia apare ca necesară în toate subramurile industriei militare, atât la agenții economici integratori de produse, cât și la agenții economici din industrie, pe orizontală (furnizori de subansamble). Dat fiind specificul fiecărei subramuri, în continuare se tratează separat tendințele ce se pot înregistra în interiorul acestora.

Armament de artilerie

Capacitățile de producție din această subramură sunt utilizate în procent de 5–10% la integratorii de produse și procente mai mici la furnizorii de subansamble, datorită preluării fabricației de integratori.

Reconversia apare ca necesară la agenții economici integratori supradimensionați față de prognoza comenzilor în acest domeniu. De asemenea, dispare necesitatea menținerii unor capacități la agenții economici furnizori de subansamble.

Armament de infanterie

La această categorie de armament, datorită aceluiași cauze, apare necesitatea unei reconversii a unor capacități de producție care să atingă un nivel de cel puțin 50% din existent.

Tehnica blindată

Complexitatea acestei tehnici, numărul redus de mijloace necesare dotării sau destinate exportului, ca și numărul mare de agenți economici integratori de produse și subfurnizori, face absolut necesară conversia unor capacități de producție din acest domeniu, la toți agenții economici implicați.

Muniție de artilerie și infanterie

În această subramură a industriei de armament, este necesară restructurarea unor capacități de producție datorită gradului redus de încărcare cât și “împrăstierii” mult prea mari a producției între agenții economici integratori și subfurnizori de subansamble. Acțiunea de reconversie poate avea loc numai după restructurarea acestei subramuri.

Aviație

În subramura aviației, problema reconversiei unor capacități de producție are un caracter puternic individualizat pe agent economic, atingându-se grade de conversie între 10-90%, în funcție și de evoluția privatizării și participării externe la aceasta.

În acest domeniu reconversia poate atinge îndeosebi capacitățile de producție integratoare de produs și, în măsură mai redusă, capacitățile de uz general sau care produc subansamble.

Pulberi, explozivi, combustibili, rachete

Această subramură necesită acțiuni de transformare managerială și de marketing și mai puțin acțiuni de reconversie. Totuși unele capacități pot suporta reconversia parțială prin semiprofilări tehnologice.

Optică și aparatură de bord

Reconversia devine necesară, mai ales datorită supradimensionării unor capacități de producție, în raport cu nivelul comenzilor la intern și export, cât și prin uzura morală a unor produse.

Reconversia poate atinge 60-70% din capacități. În acest domeniu, acțiunea de conversie are un privilegiu special și anume ușurința tehnologică de trecere la zona duală și costurile reduse ale acestei activități.

Radiolocație, comunicații, informatică

Această subramură a fost cel mai mult supusă privațiunilor de natura gradului de încărcare a capacităților, uzura morală și fizică a mijloacelor tehnologice de producție, schimbarea radicală a producției prin nevoia de a se produce echipamente compatibile NATO.

În acest domeniu, nivelul tehnologic foarte ridicat, dă puține șanse reconversiei către aceeași categorie de tehnică civilă, fără implicare puternică a marilor companii străine posesoare de tehnologii moderne.

Nave

În subramura construcției de nave militare, problema reconversiei este cvasirezolvată, prin similitudinea tehnologică cu producția de nave comerciale.

Rachete

Transformările sunt mult facilitate la nivelul subramurii, datorită existenței unui număr redus de agenți integratori. Totuși, la nivel de agent economic, problema reconversiei este necesară pentru unele capacități izolate, dar și costisitor de realizat datorită specificului tehnologic.

Principalele etape de realizare a Reconversiei industriei de apărare, în opinia oficialilor guvernamentali români, sunt:

a. *Identificarea capacităților de producție* integratoare de produs și elaborarea propunerilor de a fi supuse conversiei, în baza:

- Programului de restructurare;
- Actelor normative privind producția de apărare.

Propunerile sunt elaborate de un colectiv interdisciplinar și interinstituțional.

b. *Stabilirea conținutului acțiunii de reconversie*, în funcție de:

- studii de piață pentru noile produse;
- similitudini tehnologice de producție;
- nevoi de investiții de modernizare;
- participarea capitalului privat și îndeosebi străin;
- posibilități de privatizare ca active ale acestei capacități;
- condiții locale, facilități economice;
- politici sociale cu aplicație locală;
- sprijinul financiar al statului;
- posibilități financiare proprii.

Această modalitate de acțiune trebuie să fie concretizată de colectivul menționat, pentru fiecare acțiune de reconversie identificată și agent economic.

c. *Realizarea efectivă a acțiunii de reconversie*.

Aceasta revine agentului economic deținător al capacității de producție sau noului proprietar, ca urmare a vânzării acesteia ca activ. În primul caz, devine obligatoriu studiul de fezabilitate și acțiuni de atragere de fonduri de la buget, credite interne și externe, la nivelul nevoilor de finanțare.

d. Realizarea acțiunilor de reconversie în cadrul programelor de dezvoltare a zonelor defavorizate.

În acest caz, colectivul care a elaborat documentul de reconversie va lucra efectiv și integrat în cadrul programului zonei defavorizate. Acest caz se va întâlni în zonele în care acționează agenții economici din sector.

e. *Privatizarea totală sau pe active* a unor agenți economici din sector, în cadrul căreia acțiunile de reconversie se vor desfășura după stabilirea noului proprietar. O atenție deosebită trebuie acordată precizărilor și obligațiilor noului proprietar, rezultate ca efect al prevederilor legilor privind industria de apărare.

f. Realizarea acțiunii de reconversie a unor capacități de producție deținute de un *agent economic din localitățile monoindustriale*, prin program guvernamental.

g. *Stabilirea capacităților de producție de uz comun* care nu sunt incluse în sector sau în Planul de mobilizare a economiei naționale.

Aceste capacități de producție se supun reconversiei de către deținător (privat sau public), prin eforturi proprii sau prin includerea în programele de dezvoltare ce privesc agenții economici și localitățile respective. Este cea mai răspândită modalitate de a reorienta capacități din subramurile navală, electronică, aparatură, furnizori de subansamble etc.

h. *Perfecționarea legislativă*. Realizarea unui cadru legislativ unitar și coerent. Prin modificări sau prin promovarea de noi acte normative se vor facilita acțiunile de reconversie. Realizarea acțiunilor de reconversie în industria de apărare este condiționată, în primul rând, de *mijloacele financiare la dispoziție*, constituite din: *surse bugetare, credite interne și externe, programe internaționale și surse proprii*.

În prezent, ponderea surselor proprii nu poate depăși câteva procente din nevoile de finanțare. Și în acest domeniu, ca și în economia românească, în general, *finanțarea și colaborarea externă* cu țările Uniunii Europene, SUA, Canada etc, constituie o alternativă.

10. SITUAȚIA INDUSTRIEI DE APĂRARE ÎN ALTE ȚĂRI

ITALIA

De producția militară a Italiei răspunde nemijlocit Direcția Tehnică, subordonată Ministerului Apărării, care coordonează procesul industrial productiv din arsenalele și șantierele navale militare (20 arsenale și șantiere navale cu peste 100.000 salariați militari și civili) și colaborează cu ministerele de resort pentru producerea unor categorii de tehnică, în întreprinderile de stat și private. Numărul acestor întreprinderi se estimează la 150, în care lucrează peste 180.000 de salariați.

Întreaga activitate de înzestrare a armatei este subordonată Ministerului Apărării, iar cele două componente ale producției militare (planificare-prognoză și producția propriu-zisă) sunt concentrate în subordinea aceluiași minister.

Responsabilitatea direcțiilor de înzestrare din cadrul categoriilor de forțe armate este mult amplificată, acestea având sub control atât

coordonarea studiilor, cercetărilor, experimentărilor, cât și realizarea producției specifice;

În Italia, în domeniul producției speciale, coexistă atât forma de proprietate de stat cât și cea particulară.

FRANȚA

De producția militară din această țară răspunde Delegația Generală pentru Armament din cadrul Comitetului Director General pentru Plan al Ministerului Apărării, care cooperează cu Comisariatul General pentru Plan și Comisariatul Energiei Atomice din subordinea guvernului .

Delegația Generală pentru Armament coordonează activitatea a 7 direcții tehnice, repartizate pe categorii de tehnică militară. Acestea, la rândul lor, au în subordine întreprinderile industriale ale armatei și reprezentanții militari din întreprinderile de stat și particulare, producătoare de tehnică de luptă, coordonate de către Comisariatul General pentru Plan.

Delegația Generală pentru Armament, departamentele administrative, direcțiile tehnice și arsenalele proprii însumează peste 90.000 de salariați, din care 5.000 sunt ingineri.

Întreprinderile de care dispune nemijlocit Ministerul Apărării sunt specializate astfel:

- 20 pentru tehnică destinată înzestrării trupelor de uscat;
- 12 fabrici de muniții;
- 14 întreprinderi de motoare, aparatură de navigație și armament de bord;
- 4 arsenale navale;
- 4 șantiere de reparații;
- centre de cercetări, laboratoare și poligoane pentru principalele categorii de tehnică militară.

Coordonarea integrală a producției de apărare aparține Ministerului Apărării. Specializarea activităților de asimilare, experimentare și producție se realizează prin existența a 7 direcții repartizate pe categorii de tehnică militară.

Majoritatea producției militare este realizată în unitățile de stat și particulare, cu un raport de aproximativ 3:1 față de cea realizată în întreprinderi ale Ministerului Apărării.

Industria de apărare nu se regăsește ca sector particular distinct în domenii cum sunt electronica, chimia și aeronautica. Sectorul militar francez nu apelează la o tehnică anume, ci utilizează tehnici variate. Această activitate cu o finalitate specifică numără aproximativ 248.000 locuri de

muncă legate direct de realizarea produselor speciale și 100.000 locuri de muncă în activități industriale complementare. Din cifra de afaceri circa 75% sunt destinate pentru nevoile naționale și 25% pentru export.

Sectorul militar reprezintă 5,3% din totalul locurilor de muncă din industrie și 1,1% din populația activă.

Industria de apărare din Franța este concentrată în câteva mari grupuri industriale. Primii 13 contractanți principali (Aerospațiale, Alcatel, CEA, Dassault Aviation, Dassault Electronique, DCN, Eurocopter France, Giant Industries, Matra Defense Espace, Sagem, Sextant Avionique, Snecma, Thomson – CSF) realizează aproape 83% din cifra de afaceri globală variabilă și răspândită pentru circa 5000 de societăți pe orizontală ce desfășoară activități complementare cu specific militar.

Se constată că industria de apărare franceză este încă net exportatoare, că bugetul pentru apărare, care reprezintă 3,2% din PIB al țării, contribuie cu 18% la cheltuielile naționale pentru cercetare și dezvoltare.

Sectoare ale industriei	% din cifra de afaceri apărare	% efective din sectorul de apărare
Electronică	32	24,5
Aeronautică și spațiale	29	28
Construcții terestre	15	21
Construcții navale	11	13
Nuclear	5,5	4,5
Chimie, pulberi, diverse	7,5	9

Industria de apărare este o industrie a tehnologiilor de vârf.

Întreprinderile care lucrează pentru apărare au, în general, activități diversificate, specifice în domeniul civil, cele două domenii stimulându-se reciproc. Până în prezent, activitățile militare sunt cele care au generat capacitatea de autofinanțare a acestor întreprinderi, în principal datorită exporturilor.

Este validată teza că reducerea exportului se poate traduce prin scăderea capacității de autofinanțare a întreprinderilor, ceea ce poate diminua marja lor de manevră productiv-industrială.

AUSTRIA

În Austria, de producția tehnică militară răspunde Departamentul Tehnic din cadrul Ministerului Federal al Apărării, care controlează, prin

intermediul reprezentanților militari, aproximativ 50 de întreprinderi de stat și particulare.

Departamentul Tehnic este organizat pe secții și birouri specializate pe categorii de tehnică militară (armament de infanterie și artilerie, mijloace antitanc, tehnică blindată, de luptă, aparatură radioelectronică).

Biroul pentru Tehnologia Industriei de apărare coordonează aspectele privind introducerea de tehnologii noi și asimilarea de produse moderne în arsenalele armatei.

Din structura organizatorică prezentată se desprind următoarele concluzii:

- subordonarea producției militare aparține atât Ministerului Federal al Apărării cât și guvernului (pentru întreprinderi și firme particulare);
- coexistă atât forma de proprietate de stat (în subordinea Ministerului Federal al Apărării sau a altor ministere economice) cât și forma de proprietate particulară;
- componenta ce reprezintă producția este separată organizatoric de cea care privește asimilările, avizările, experimentările de tehnică.

Nu se poate vorbi, în cazul Austriei, de o industrie de apărare. Se poate însă vorbi de un sector al industriei de apărare admis pentru o înzestrare care să asigure un prag suficient al nevoilor de minimă apărare.

ANGLIA

Aproximativ 1.000 întreprinderi de stat și particulare coordonate de Ministerul Tehnologiei produc tehnică militară.

În Anglia, de producția militară specială răspunde Direcția Generală a Înzestrării și Aprovizionării cu Tehnică Militară, subordonată direct Ministerului Apărării.

Pentru avizarea proiectelor, coordonarea producției și recepționarea tehnicii militare, direcția amintită dispune de un departament de avizare și de direcții tehnice în cadrul trupelor de uscat.

Producția de tehnică militară se realizează atât în arsenalele și întreprinderile militare subordonate direcțiilor tehnice din cadrul celor trei categorii de forțe armate (30 arsenale și întreprinderi militare cu peste 200.000 salariați – militari și civili), cât și în aproximativ 1.000 de întreprinderi de stat și particulare coordonate de Ministerul Tehnologiei.

Din structura organizatorică se desprind următoarele concluzii:

- producția militară este subordonată integral Ministerului Apărării;

- activitatea de avizare a proiectelor, asimilarea și experimentarea produselor noi constituie atributul unui compartiment independent, subordonat organului central de înzestrare;
- coordonarea producției și recepției tehnicii militare este atribuită Direcțiilor Tehnice ale celor 3 categorii de forțe armate;
- Formele de proprietate în domeniul producției speciale sunt cele de stat și particulară în întreprinderile angajate în producția militară. Armata dispune de propriile sale arsenale și întreprinderi militare.

ELVEȚIA

Toate laboratoarele și întreprinderile producătoare de tehnică militară sunt proprietate de stat.

În Elveția, producția de tehnică militară este coordonată de Departamentul Federal al Apărării prin Grupul pentru Armament. Acest organism răspunde de cercetarea, fabricarea și achiziționarea armamentului și tehnicii de luptă necesare înzestrării forțelor armate. Grupul se compune din Serviciul tehnic și Serviciul comercial și, prin Direcția Generală a Înzestrării, are în subordine toate centrele de cercetare și companiile producătoare de tehnică militară, proprietate de stat.

Întreprinderile și firmele particulare angrenate în producția de componente speciale sunt coordonate prin Departamentul Federal și primesc comenzi prin Direcția Generală a Înzestrării.

TURCIA

Principală caracteristică a politicii privind industria de apărare internă este aceea de a încuraja cooperarea între firmele turcești și străine în domeniu. În principal statul turc dorește să asigure industria de apărare cu o structură dinamică, de un anumit potențial pentru export, o capacitate de adaptare la noile tehnologii și alinierea statului la nivelul dezvoltărilor tehnologice de ultimă oră, abilitatea de a asigura o cooperare echilibrată între Turcia și alte țări în domeniul apărării.

În acest sens, în structura de organizare a industriei de apărare a Turciei există o serie de organisme de implementare după cum urmează:

- Consiliul Suprem de Coordonare a Industriei de Apărare;
- Comitetul Executiv al Industriei de Apărare;
- Subsecretariatul pentru Industria de Apărare ;
- Consiliul asistenților.

Fondul pentru Înzestrarea Industriei de Apărare reprezintă instrumentul financiar folosit pentru îndeplinirea funcțiilor productiv industriale. Principalele surse financiare ale fondului sunt:

- venituri din impozitul pe consumul de combustibil;
- o cotă parte din venit și impozite;
- impozite pe produse alcoolice și tutun;
- un anumit procent din loterii și pariuri.

Subsecretariatul are următoarele sarcini și funcții:

- să asigure aplicarea la scară largită a proiectelor de apărare prin intermediul cooperării dintre investitorii interni și străini;
- să reorganizeze și să integreze eforturile actuale ale industriei de apărare, să încurajeze noile inițiative și să organizeze implicarea statului în sectorul de apărare;
- să determine mijloacele tehnice, financiare și alte mijloace de plată;
- să determine căi și metode de finanțare a proiectelor;
- să efectueze acorduri de credit cu creditorii străini;
- să sprijine noi investiții private și/sau publice pentru export;
- să finanțeze activități de cercetare – dezvoltare;
- să gestioneze contracte ce includ funcții de control al calității;
- să coordoneze acordurile de export ce derivă din contractele în domeniul apărării.

Cele mai importante criterii privind evaluarea propunerilor de producție militară în Turcia pot fi rezumate la:

- asistență în domeniul transferului de tehnologie;
- stabilirea mijloacelor de cercetare dezvoltare în vederea creării de noi tehnologii de apărare;
- utilizarea în mod extensiv a potențialului industrial existent al Turciei, pentru creșterea cotei de participare națională;
- reducerea exodului de valută străină în afara țării;
- investiții planificate care să asigure facilități de marketing internațional;
- mijloace și tehnici de export;
- produse de cea mai bună calitate la nivelul standardelor NATO;
- asigurarea pregătirii personalului;
- garanții privind nelimitarea și nerestricționarea viitoare a transferurilor de tehnologii noi, înzestrarea logistică și de producție;
- sprijin pentru acorduri financiare și de credit favorabile;
- crearea unui potențial suplimentar de producție.

REPUBLICA CEHĂ

Un avantaj al industriei de apărare din Republica Cehă este faptul că ea se bazează pe o muncă fizică și intelectuală de înaltă calitate. În acest context, trebuie remarcat că niciodată, în trecut, calitatea produselor militare cehe nu a fost negată, nici măcar în perioada în care au fost adoptate, în mod masiv, modelele sovietice de producție în domeniu. Armata cehoslovacă a avut în dotare armament proiectat și realizat pe plan local, și totodată a furnizat în mare măsură aceste produse țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia.

Necesitățile forțelor armate cehe, ca și cele ale clienților externi s-au schimbat în ultimul deceniu în ceea ce privește structura și volumul cererilor.

Procesul de conversie ale capacităților industriale de apărare, care a început în 1988, se apropie de final. El a fost demarat într-un ritm alert, având implicații diferite în sectoarele industriale.

Între 1989 și 1992, producția de apărare a scăzut cu 80-85% (în valoare comparabilă), unele linii de producție au fost oprite complet (mine și bombe), iar altele și-au micșorat producția (avioane și armament).

Numeroase companii au beneficiat de asistență guvernamentală, pentru a le rezolva povara unor active inutilizabile și pentru finanțarea unor programe de producție civilă.

În ceea ce privește bunurile și activele inutilizabile ale fabricilor, aceasta implică lichidarea a 40% din ele, iar restul de 60% pot fi acoperite din fondurile financiare ale statului (veniturile realizate din orice vânzare a acestora vor intra în trezoreria statului).

S-au acordat subvenționări în vederea achiziționării de noi echipamente și licențe și pentru plata dobânzilor la împrumuturi. Aceste subsidii nu au depășit 30 – 40% din costul total al unui proiect.

Ele se folosesc la:

- Proiecte de extindere a actualelor programe de producție militară care, alături de producția civilă, au constituit deja o parte a obiectului de activitate a întreprinderilor respective.
- Proiecte pentru introducerea de noi linii de producție care să ocupe segmentele de pe piața internă și externă.
- Proiecte de introducere în fabricație a unor produse pe care în prezent Republica Cehă le importă.

Cele mai favorabile proiecte au fost cele care au vizat dezvoltarea producției civile existente, în paralel cu producția de apărare.

O caracteristică a majorității fabricilor militare din Republica Cehă este dubla producție: civilă și militară; aproximativ 30% din acestea au o producție de apărare ce depășește 20-25% din totalul activității industrial-productive.

O altă caracteristică este aceea că majoritatea fabricilor sunt de mărime medie (sub 3.000 de angajați, excepție fiind „Tesla Pardubice”, care are 8.000 de angajați).

În comparație cu Slovacia, aceste întreprinderi sunt mai uniform distribuite pe teritoriul Cehiei, totuși în zona de frontieră Moravia – Slovacia, există o mare concentrație de fabrici de producție specială.

Procesul de conversie a condus la reducerea atât a capacităților de producție, cât și a activităților de cercetare - dezvoltare militară, însă întreprinderile și-au menținut ritmul de fabricație și evoluție.

Actuala structură a industriei cehe de apărare acoperă în mare parte necesitățile forțelor armate naționale, unele sectoare reușind să exporte o parte a producției, realizând astfel resurse pentru importul unor materiale ce nu pot fi produse în țară (sisteme de apărare împotriva rachetelor, avioane de luptă sofisticate, echipamente de război electronic, tancuri și alte vehicule pe șenile).

Republica Cehă realizează în prezent următoarele categorii principale de produse militare:

- sisteme de instruire pentru piloții militari, avioane ușoare de luptă;
- radare pentru aeroporturi și sisteme de detectare radio;
- complexe de radiocomunicații și telecomunicații;
- stații VHF și stații radio de bord;
- armament și muniție pentru infanterie;
- mine, bombe;
- vehicule de teren;
- tunuri aeriene și antiaeriene, calibrul maxim 30 mm și muniția aferentă;
- dispozitive mecanice și explozive pentru plutitoare și mine, detectoare de mine;
- echipament individual de protecție antinucleară și antichimică;
- parașute;
- dispozitive de transfer criptat al informațiilor;
- pulberi, explozivi, combustibili militari solizi.

Nu se mai fabrică tehnică blindată, tunuri și obuziere de calibru mare, tehnică auto și alte categorii tradiționale pentru Cehia.

Față de cele prezentate, putem concluziona că:

- în majoritatea statelor dezvoltate, *producția pentru apărare este controlată integral* de o gamă variată de organisme specializate subordonate ministerelor apărării, indiferent de sectorul unde aceasta se realizează (arsenale militare, întreprinderi de stat sau particulare);

- de asemenea, aceste state realizează principalele categorii de tehnică militară în cadrul unor *întreprinderi subordonate ministerelor apărării*;

- toate *organismele* create pe lângă ministerele apărării cu rol de coordonare a producției pentru apărare, au ca obiect de activitate și unele cum sunt :

- prognoza, planificarea și contractarea;

- controlul, urmărirea și recepția;

- majoritatea structurilor organizatorice din cadrul ministerelor apărării au în compunere *compartimente speciale*, constituite pentru urmărirea, testarea și experimentarea tehnicii noi, dispunând de forțe și mijloace adecvate (laboratoare, poligoane, terenuri de experimentare), care atestă ralierea acestora la performanțele impuse prin temele de cercetare;

- mai mult de 50% din întreprinderile militare, realizează *producție dublă civilă și militară*;

- *procesul de reconversie* este în curs de desfășurare în toate țările fost socialiste, în restul statelor, acesta nefiind generalizat și desfășurându-se izolat și constrâns de falimentul unor întreprinderi, sau de schimbarea profilului lor;

- *statul intervine în industria de apărare* în toate cazurile (organizatoric, control, financiar, reconversie și dezvoltare);

- evolutiv, există tendința, și nu numai, ca *industriile de apărare* din toate țările, să se dezvolte calitativ, să introducă tehnologii de vârf demne de mileniul III, să producă suficient pentru înzestrarea armatelor proprii, dar și pentru un export deosebit de profitabil.

11. EVOLUȚIA POLITICILOR ÎN DOMENIUL INDUSTRIEI DE APĂRARE

Având în vedere schimbările și tendințele sectorului industrial, în general, aflat în tranziție, *industria de apărare* urmează să se adapteze noilor situații, combinând diversele atitudini care constau în:

- încercarea de a *limita scăderea programelor sau a comenzilor* în interiorul unui program. Se pot propune participări la finanțarea unor programe, inclusiv lansarea dezvoltării exploratorii. De altfel, companiile caută în mod activ deșeu la export;

- tendința de *menținere a nivelului de activitate*. Pentru aceasta unele societăți caută să-și câștige un loc în noile activități;

- *adaptarea potențialului productiv* la sarcinile direcțiilor previzionale prin lansarea unor planuri sociale, de șomaj parțial și prin restructurări și raționalizări industriale;

- încercarea de *soluționare a situației financiare*, apelând la acționari pentru recapitalizare, solicitarea de avansuri rambursabile și exonerarea de taxe. Aceste solicitări, de regulă, nu pot fi satisfăcute din cauza restricțiilor bugetare.

În privința **restructurării întreprinderilor** care operează pentru apărare, se precizează că schimbarea s-a accelerat în ultimii ani în Europa, dar mai recent și în Statele Unite.

În țările vest-europene, începând cu anul 1988, s-au derulat circa 60 de operațiuni de restructurare. Aceste restructurări se desfășoară în forme diverse: reorganizare internă, schimbarea statutului sau raționalizarea (un exemplu bun fiind transformarea GIAT din Franța în societate industrială), recentrarea pe meserii sau sectoare de activitate.

Se poate spune că, de aceea în Franța, sectorul terestru și cel naval sunt deja nou structurate, de vreme ce GIAT Industries și DCN sunt cele mai mari grupuri industriale din sectorul lor, în Europa.

Pe viitor, în industria de apărare se simte necesitatea unei strategii la scară europeană. Restructurările nu sunt deci încheiate. Este pus în discuție tot mai mult rolul statului în acest set de demersuri.

Unii analiști, precum Serge Tchuruk, arată că nu se pune problema de a lua în discuție legitimitatea statului de a participa la producția industrială. Modalitățile sale de acțiune trebuie să se bazeze pe o adevărată reflexie strategică.

Acest lucru este aplicabil în special în **industria de apărare** pentru că **statul joacă un rol esențial**, deoarece:

- *este client* în proporție de 70% din totalul producției speciale; statul definește nevoile și deci caracteristicile echipamentelor, el pregătește viitorul și orientează cercetările;

- *susține vânzările* la export și poate să joace rolul de vânzător în raport cu alte state;

- *deține principale surse financiare* în domeniu și este acționar al principalelor societăți și asigurător prin garanțiile date pentru export;
- *este industriaș în sectorul de apărare*. De exemplu firmele industriale din cadrul Direcției de construcții navale și atelierele industriale din aeronautică din Franța reprezintă 11% din industria de armament;
- *este putere publică* și el impune restricții speciale în industria de armament (de exemplu pentru comerțul cu materiale de război, pregătirea pe timp de criză, protecția instalațiilor și cunoștințelor);
- *este însărcinat cu supravegherea* stării rețelei industriale ce lucrează pentru apărare, pe termen mediu sau lung.

Philippe Delmas arăta că „*statul este paznicul orgoliilor, furnizorul încetinelii necesare pentru pregătirea viitorului*”.

Statul nu trebuie să fie frână a evoluției, el trebuie să susțină, să însoțească, să stimuleze evoluția prin orientări generale. Necesitatea unei politici industriale pentru activitățile productive strategice (cele din domeniul apărării au în mod real acest caracter) devine tot mai evidentă.

Precizările Administrației Americane, referitoare la *politicile industriale*, sunt orientate pe patru direcții:

- protecția avansului tehnologic;
- protecția elementelor esențiale ale bazei industriale a apărării;
- încurajarea reconversiei industriei și atenuarea efectelor sociale ale acestei transformări;
- adoptarea unei politici de securitate economică.

În legătură cu cea din urmă direcție, este interesant de notat că Franța este singura țară care a considerat apărarea economică drept al treilea stâlp al politicii de apărare, în general, alături de apărarea militară și apărarea civilă.

Orientările industriale speciale în viitor trebuie să răspundă unui ansamblu de preocupări complexe:

- ameliorarea eficacității cheltuielilor pentru echipamente din bugetul apărării;
- impunerea interacțiunii dintre politica industrială națională și structurile industriale regionale;
- protejarea capacității naționale de a dezvolta, fabrica produse și materiale indispensabile pentru existența națiunii și conservarea în mod imperativ a unor nuclee tehnologice;

- menținerea în stare bună a industriei de apărare din Europa și din orice altă țară, care poate deveni o condiție suficientă a suveranității.

Alte elemente pot fi identificate în următoarele principii:

- *îmbunătățirea costului și eficacității studiilor prin finanțare selectivă ținând cont de domeniile ce trebuie privilegiate și de societățile capabile să se constituie în poli de excelență în domeniul lor prin cooperări, reducerea extensiei dezvoltărilor, prin achiziții reciproce cu alți parteneri, prin utilizarea tehnologiilor duale.*

După cel de-al Doilea război mondial s-a constatat o corelare a costului programelor militare, de la o generație de materiale la alta, mai rapidă decât cea a bugetelor de apărare (ceea ce l-a făcut pe Norman Augustine, președinte al „Martin Marietta”, să spună că în anul 2054 Statele Unite nu vor putea plăti decât un avion).

Utilizarea tehnologiilor duale ar constitui o primă soluție. Tehnologiile speciale care sunt necesare în domeniul apărării, de regulă, nu sunt duale. Cele care aparțin de sectorul electronicii și informaticii sunt profund duale. Ponderea acestor sectoare în sistemele militare este în creștere. Aici ciclurile de inovare sunt scurte în comparație cu dezvoltarea sistemelor militare a căror durată, are tendința de a se prelungi.

O alegere prematură în cursul dezvoltării unui sistem poate să ducă la utilizarea unei tehnologii depășite. Va deveni din ce în ce mai necesară conceperea sistemelor de o asemenea manieră încât să se beneficieze mai mult de evoluția tehnologică stimulată de cea mai activă piață, procedând astfel încât partea „*inteligentă*” a sistemelor să poată fi ușor trecută de la o tehnologie la alta (mai recentă) dacă raportul cost – eficacitate este îmbunătățit.

- *acceptarea achiziționării de materiale în condiții mai puțin echivalente ca performanțe, cost global, termen și securitate a aprovizionării pe termen lung, cu riscul de a abandona calitatea de lider într-o competiție națională mai puțin strategică. Această practică poate să fie pusă de acord la nivel regional, european, la nivel de stat și la cel al industriei, ținând seama de interdependențe;*
- *îmbunătățirea cooperării pe programe;*
- *favorizarea diversificării întreprinderilor; diversificarea geografică (exporturi către noi clienți) și diversificarea produselor către domeniul civil, utilizând în special caracterul dual al tehnologiilor (ceea ce necesită credite specifice);*

- *întărirea relațiilor de parteneriat* între antreprenorul general și principalii subantreprenori;
- *acordarea unei libertăți mai mari* celor din domeniul echipamentelor de a-și oferi materialele lor antreprenorilor generali;
- *întărirea rețelelor de alianțe* industriale, structurale sau nu, naționale și internaționale;
- *favorizarea creării de societăți transnaționale sau transeuropene* (Eurocopter, Matra, Marconi Space), chiar dacă aceasta va duce la monopoluri în domeniile unde concurența mondială este extrem de puternică.
- *punerea la baza restructurărilor industriale a cercetării conexiunilor* dintre diferitele tehnici și produse pe bază de programe realizate în comun.

Una din caracteristicile importante ale comerțului internațional contemporan este faptul că scopul urmărit nu este înainte de toate numai profitul imediat ci, mai degrabă, *cucerirea de segmente de piață și controlul tehnologiilor de bază*. Unii autori, precum Christian Harbulot, Bernard Esambert, Claude Lachaux, Bertrand Warusfel vorbesc de un *război economic*.

Confruntarea în războiul economic se poate situa la niveluri diferite:

- a) cel al mărfurilor produse și vândute de către întreprinderi;
- b) cel al întreprinderilor ca atare, care pot să fie vândute sau cumpărate și care formează o piață de grad secundar.

Dacă industria participă economic și tehnologic la efortul de apărare, statul trebuie să contribuie la apărarea patrimoniului țării, a întreprinderilor și forțelor sale economice. Orice comunitate care preferă prezentul viitorului, care refuză să creadă în propria sa continuitate, va sfârși prin a dispărea. Această conștiință urmează să fie regăsită deja în plan regional (european) în intenția de *salvare și dezvoltare a patrimoniului tehnologiilor de vârf* și, în special, al acelor care au aplicabilitate în apărare.

Necesitatea producției interne de tehnică militară rezultă, așadar, din următoarele *considerente*:

1. *Complexitatea fenomenului militar contemporan*, în funcție de:
 - factorii geopolitici;
 - factorii economici;
 - explozia informațională;
 - dezvoltarea științei și tehnicii industriale;

- capacitatea industriei de apărare.

2. *Creșterea rolului armatei* în asigurarea capacității de apărare a țării, cât și ca factor de stabilitate internă, ca urmare a:

- mutațiilor politico-militare de pe continentul european;
- desființării Tratatului de la Varșovia;
- măsurilor de reducere a armatelor conform prevederilor Tratatului de la Paris;
- instabilității accentuate în unele țări componente ale fostei URSS;
- conflictelor etnice din fosta Iugoslavie.

3. *Noul context exconomic și socio-politic* din țară, precum și dinamica relațiilor militare și politice în Europa, care impun:

- restructurarea organismului militar;
- ameliorarea calitativă a înzestrării armatei în condiții de eficiență maximă și de susținere minimă cu fonduri de la buget;
- re tehnologizarea industriei de apărare, conservarea sau reconversia capacităților ce nu pot fi menținute în funcțiune.

4. *Orientările de bază privind înzestrarea cu armament și tehnică de luptă* a armatei și a celorlalte componente ale sistemului național de apărare au în vedere:

- cerințele doctrinei de apărare a țării;
- caracteristicile geoclimatice ale teritoriului;
- potențialul economic;
- capacitatea industriei de apărare;
- posibilitățile cercetării tehnico-științifice proprii în acest domeniu.

În sectorul producției speciale nu trebuie subestimat **rolul întreprinderilor mici și mijlocii**. Veritabile surse de inovații, simple și rapide în reacții, aceste întreprinderi formează cadrul industrial ce garantează realizarea economică reală, indispensabilă pentru industria de apărare eficientă. Pe plan internațional scăderea cererii de mărfuri și reducerea piețelor de export, a afectat aceste întreprinderi mici și mijlocii, care sunt extrem de vulnerabile la recuperarea datoriilor din partea marilor beneficiari.

În practică se înregistrează însă o bună echilibrare a relațiilor dintre marii beneficiari și întreprinderile mici și mijlocii. Oferirea unor orientări cu caracter deontologic, în special în domeniile drepturilor industriale și

comerciale, asigură o mai bună protecție a inovațiilor și dezvoltarea spiritului de parteneriat.

Se constată că, actualmente, s-a intrat într-o *perioadă fundamentală de restructurare națională și europeană*. Apare ca necesară asigurarea coerenței acestor restructurări, dar trebuie să se prevadă și cadrul industrial al celui de-al doilea nivel, purtătorul privilegiat al inovației. Deci, este necesară *definirea unei strategii clare* pentru a permite industriașilor să-și dimensioneze optim companiile și să anticipeze mai real greutățile la care vor trebui să răspundă.

În acest scop, trebuie identificate sectoarele strategice și întreprinderile industriale ce pot fi susținute. Nu există politică industrială fără politică tehnologică. Încredințarea unui studiu sau a unei dezvoltări industriale unei întreprinderi este un act major de politică industrială.

12. EVOLUȚIA SISTEMELOR INDUSTRIALE DIN DOMENIUL PRODUCȚIEI DE APĂRARE

În plan internațional este recunoscută preocuparea în vederea formulării unei strategii care să acompanieze marile transformări din industriile regionale și, prin extensie, a celor legate de apărare.

În sens mai larg, pentru orice stat, este important să fie percepute definiția și caracteristicile proprii sectoarelor industriale legate de domeniul apărării.

Un număr de *factori politici și economici*, la un moment dat, au incidență particulară asupra sectoarelor industriale amintite.

Baza industrială și tehnologică a sectorului producției pentru apărare constituie un element distinct, fundamental, în dezvoltarea economică în general și indispensabilă în ceea ce privește capacitatea de integrare a forțelor armate.

Din punct de vedere politic, sfârșitul războiului rece joacă un rol însemnat în modificarea climatului internațional în care politicile externe (de securitate) de apărare sunt elaborate și conduse într-o manieră nouă. Apar deja politici externe și de securitate comune care cuprind problemele referitoare la securitatea regională, definiții cu conținut nou a politicilor de apărare care pot fi conduse sub emblema „*apărării comune*”.

În *profil regional*, în unele intervale istorice date, evoluțiile în domeniul infrastructurii de apărare au fost contradictorii. De exemplu între

1993 și 1995 în țările Uniunii Europene gradul de ocupare cu forță de muncă în sectorul de producție specială a înregistrat o scădere de 13%.

În 1995, Uniunea Europeană a importat din SUA, în calcul valoric, de șase ori mai multe produse de apărare decât a exportat. În 1990 acest raport înregistrează un decalaj de 5 ori, în timp ce în 1985 era de 4 ori diminuat. În timp ce un număr de 8 întreprinderi europene de produse speciale au realizat în 1996 vânzări de cca 60 miliarde USD, numai 3 dintre importanțele întreprinderi americane au efectuat exporturi de circa 90 miliarde USD.

Aspectele de mai sus arată o oarecare tendință de erodare a forței de concurență în plan regional, din partea europenilor.

În noiembrie 1997, Comisia Europeană în domeniu a lansat două propuneri semnificative legate de *relansarea producției de apărare într-o piață comună*:

- a) un plan de acțiune pentru industriile legate de apărare;
- b) elaborarea unei politici europene privind armamentul (transferuri tehnologice și de produse în regim intracomunitar și regim vamal comun).

Pentru exemplificare se amintește că la Berlin, în iunie 1996, s-a desfășurat reuniunea Consiliului de miniștri ai NATO în care s-a decis *dezvoltarea identității europene și dezvoltarea securității și apărării comune*.

Din punct de vedere economic, cererea de echipamentelor militare în interiorul unei regiuni este într-o vizibilă descreștere, urmare a nivelurilor bugetelor naționale, micșorate în concordanță cu eforturile pentru tranziția spre economiile de piață.

În țările europene membre NATO, din 1984 până în 1999 în sectorul de apărare se întregistrează o reducere cu 37% a volumului de activități, afectând circa 1,6 milioane locuri de muncă.

Această evoluție a influențat direct și particular câteva zone, asupra cărora s-a repercutat reducerea bazei productive și a capacității de inovare din întreaga regiune.

În mediul internațional se consideră că industria legată de sectorul de producție militară este strategic. Conform realității înregistrate în țările vest-europene, în ciuda a ceea ce se petrece în alte sectoare - unde considerațiile economice sunt factori determinanți - *politica națională în materie de armament* este în egală măsură dictată, prin diverse nivele de decizie, de către politica externă și de către politica de apărare.

Considerațiile de ordin politic, strategic și de securitate sunt angrenate, pentru a determina condițiile de exploatare a industriei și a cererii de produse specifice.

Este important de subliniat că guvernele fiind principalii clienți - și în acest caz principalii proprietari ai industriilor militare - sunt actori importanți pe piețele specifice, care sunt diferite de alte tipuri de piețe ce vizează celelalte sectoare ale unei economii.

Comercializarea producției speciale este vitală pentru colectivitățile (forța de muncă) din uzinele ce formează capacitatea în domeniu. Fără cerere, acestea devin necomerciabile, mai ales în condițiile în care nu sunt disponibile pentru producția anuală.

Producția și desfacerea produselor militare se realizează în baza unor autorizații guvernamentale. Adesea, pentru că guvernele sunt singurii clienți, ele sunt unicii decidenți față de sporurile operaționale și asupra specificațiilor tehnice. Deci, guvernele sunt cele ce determină cererea de produse din sectorul industrial de apărare.

În acest caz este aproape imposibil să se prevadă cu certitudine care va fi cererea pe termen lung, deoarece aceasta depinde de evoluția amenințărilor care, la rândul său, influențează evaluarea nevoilor fizice și cerințele de planificare bugetară.

Raportul calitate-preț reprezintă de asemenea un criteriu care determină conținutul politicii de achiziții. Alte influențe asupra cererii previn capacitatea sesizată de cooperare industrială, din considerațiile politice strategice, economice și de securitate.

Imperativele de apărare națională presupun garanții pentru sursele de aprovizionare cu produse militare speciale. Securitatea aprovizionării în domeniu se pare că reprezintă ipostaza de „relație normală” între clienți și furnizori. Chiar aprovizionarea cu materii prime și materiale pentru obținerea produselor finale, devine problemă cu conotații strategice.

De exemplu, asigurarea resurselor materiale pentru industria de apărare constituie, pentru România, o preocupare actuală și dificilă în condițiile tranziției la economia de piață.

Dezvoltarea industriei de apărare, parte componentă a industriei României, s-a făcut în condițiile în care, înainte de 1989, materiile prime, materialele și energia se asigurau, în majoritate, prin sistemele relațiilor economice ale fostului CAER.

Conform doctrinei naționale de apărare, din timp de pace s-au format la agenții economici importante rezerve de materii prime și materiale,

constituite ca rezerve de mobilizare. Totodată, în cadrul „rezervelor de stat”, au fost constituite rezerve de materii prime și materiale pentru cazul de necesitate.

România se află într-o poziție sensibilă între Europa și Asia, având un statut de placă turnată, fiind în măsură să controleze traficul zonal și căile de comunicații cu Orientul Mijlociu și Apropiat, via Marea Neagră²¹.

România controlează porțiunea finală, la ieșirea la mare a celei mai importante căi de navigație fluvială, din Europa, a cărei importanță comercială și strategică poate cunoaște o rapidă creștere în conexiune cu canalul Rhin-Dunăre, ce poate înlocui transportul continental rutier cu transportul intra- și intercontinental fluvial²².

În multe cazuri, diferite state consideră că o capacitate proprie de producție specială este esențială pentru interesul național. Aceasta nu împiedică, în nici un caz, guvernele să apeleze la achiziții din exterior.

Valoarea tehnologică pe termen lung a sectorului de producție specială este, de asemenea, importantă. Aceasta presupune menținerea capacității industriale și tehnologice în domeniu. Programele de apărare se pot întinde pe intervale de 20-30 de ani și, în concordanță cu aceste programe de dezvoltare, în timp lung, echipamentele (fondurile fixe) ar trebui să aibă durata de viață de cel puțin 30 de ani sau mai mult.

Confidențialitatea informațiilor militare sensibile este vitală pentru interesele naționale. Acestea pot însă deveni un motiv de constrângeri pentru concurență și pentru relațiile între beneficiari și furnizori care vor fi, în ambele cazuri, mai restrânși ca număr decât în situațiile industriale obișnuite (civile).

Costurile de cercetare și dezvoltare a numeroase produse din sectorul de armament sunt disproporționate. Deoarece este strict necesar să se respecte norme cu grad ridicat de precizie, costurile afectează viteza progresului tehnologic, care este fundamental pentru sectorul de apărare națională.

²¹ Vezi Gabriel I. NĂSTASE, Mihai Micador NICOLAE – *România și coridorul economic Asia Centrală-Europa*, Editura „PERFORMANTICA”, Iași, 2005.

²² x x x *Coridorul 7 de transport european*. Conferința Paneuropeană a Miniștrilor Transporturilor (Insula Creta, martie 1994) a stabilit coridoarele de transport din Europa Centrală și de Est. S-a hotărât ca teritoriul României să fie străbătut de *Coridorul 4* (Dresda-Praga-Bratislava-Győr-Budapesta-Arad-Craiova-Sofia-Salonic/Plovdiv-Istanbul), cu *ramura 4 C* (Arad-București-Constanța), *Coridorul 7* (Dunăre-Main-Rhin) și *Coridorul 9* (Helsinki-St. Petersburg-Pskov-Vitebsk-Kiev-Liubasivka-Chișinău-București-Plovdiv).

Rentabilitatea în domeniu nu este întodeauna certă. Producția de serie (masă), care ar putea ameliora costurile ridicate de cercetare și dezvoltare, este mai rară în comparație cu situațiile care se înregistrează în sectorul producției civile.

Obligația de confidențialitate poate împiedica difuzarea largă a progresului tehnologic și frânează obținerea de beneficii financiare dintr-o astfel de potențială difuzare. Adesea sunt realizate „produse unice” a căror producție poate fi nerentabilă.

Numeroase programe sunt limitate și, în astfel de situații, se constată că acelea care lucrează în sfera cercetării-dezvoltării nu pot funcționa exclusiv prin mijloace comerciale în perioadele dintre programe. Este deci vizibil că nu există șansa ca organizațiile comerciale-dominate de forțele pieței - să cheltuiască atât cât se solicită pentru cercetare-dezvoltare, iar un factor (de natura subvențiilor) din partea statului este cât se poate de necesar.

Numeroase tehnologii legate de sectorul de apărare au ***aplicații duale, civile și militare***. Este astfel identificată o sinergie în creștere între tehnologiile civile și cele militare în diferite sfere de activitate, însă este posibil ca unele programe, exclusiv militare, să nu permită aplicarea tuturor posibilităților din fluxurile speciale sau de realizare a producției cu dublă folosință.

Exporturile în domeniu sunt subordonate autorizărilor guvernamentale. Politicile statelor în materie de exporturi de produse speciale și în ceea ce privește controlul exporturilor sunt diferite. Există opinia că în mediul internațional general ar trebui adoptate criterii comune care să permită aplicarea controlată și unitară a acțiunilor de mai sus.

13. ROLUL ÎNTREPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCI ÎN CADRUL POLITICII INDUSTRIALE DIN SECTORUL PRODUCȚIEI DE APĂRARE

În perioada 2001-2005, România a înregistrat nu numai o creștere economică ci și o corelație mai eficientă și relevantă între creșterea economică pe de o parte, dezinflație și menținerea deficitelor interne și externe în limite sustenabile, pe de altă parte.

Fundamentul evoluției actuale a fost generat de rezultatele perioadei amintite, inclusiv al sectorului întreprinderilor mici și mijlocii (IMM). Ultimul an este caracterizat de continuarea creșterii economice, chiar dacă

aceasta a fost mai dezechilibrată și determinată mai ales de cererea internă. Consumul populației, dar și cel guvernamental, au crescut considerabil, determinând, împreună cu cererea pentru investiții, o majorare semnificativă a importurilor.

Pe fondul reducerii exporturilor, ca urmare a mediului extern mai puțin favorabil, exportul net a devenit negativ, iar deficitul de cont curent s-a adâncit.

13.1. Predicții asupra evoluțiilor în 2005-2008²³

Studii efectuate de către organismul guvernamental – Comisia Națională de Prognoză, având la bază realizările economice din anii anteriori, indică o păstrare a unui trend energic la principalii indicatori economici (vezi tabelul 13.1).

Acest tablou, de un optimism ponderat, trebuie apreciat și în contextul aderării României la Uniunea Europeană (probabil 2007), iar măsurile de corecție și ajustare economică vor genera un mediu economic favorabil afacerilor derulate, inclusiv de către IMM.

Principalele caracteristici ale prognozelor pot fi sintetizate astfel²⁴:

- rata de creștere a PIB se menține la valori medii anuale de 6-6,5 %;
- contribuția majoră la creșterea producției naționale o vor avea construcțiile, care vor înregistra ritmuri de peste 10 procente;
- serviciile vor înregistra ritmuri de aproape 7 %;
- rata de investiții se apropie de valorile înregistrate în țările dezvoltate (circa 25 % din PIB);
- se va menține deficitul comercial, dar decalajul dintre import și export se va atenua la finele perioadei;
- inflația se va calma în continuare, ajungând la o rată medie anuală de 3 %, similară țărilor dezvoltate ale Europei;
- rata șomajului va coborî sub 6 %.

²³ x x x *Carta Albă a Întreprinderilor Mici și Mijlocii din România*, București, 2005.

²⁴ x x x *Carta Albă a Întreprinderilor Mici și Mijlocii din România - Patronatul IMM din București-Ilfov*, București, 2005, pag.11.

Tabelul 13.1.

Nr crt	INDICATORI	2005	2006	2007	2008
1	Produsul intern brut (mld.lei) %	2797000 + 6,0	3205000 + 6,1	3618500 + 6,3	4034500 + 6,5
2	Consumul final %	+ 7,0	+ 5,6	+ 5,1	+ 5,7
3	Formarea brută de capital fix % Rata de investiție (% din PIB) Modificarea stocurilor %	+ 11,4 22,9 - 0,1	+ 11,6 24,0 0,0	+ 12,5 25,3 0,0	+ 12,3 26,4 0,0
4	Cererea internă %	+ 7,7	+ 6,8	+ 6,7	+ 7,2
5	Export net Export de bunuri (mil.euro) % Import de bunuri -CIF (mil.euro) % Import de bunuri -FOB (mil.euro) % Soldul balanței comerciale (mil.euro) -FOB-FOB - FOB-CIF	- 2,5 21.900 + 15,7 30.980 + 17,9 28.600 + 17,9 - 6.700 - 9.080	-1,3 25.150 + 14,8 35.150 + 13,5 32.450 + 13,5 - 7.300 - 10.000	-1,0 28.750 + 14,3 39.490 + 12,3 36.450 + 12,3 - 770 - 10.740	- 1,3 32.200 + 12,0 43.990 + 11,4 40.600 + 11,4 - 8.400 - 11.790
6	Contul curent (mil.euro) Contul curent în PIB (%)	- 4.930 - 6,6	- 5.310 - 6,2	- 5.670 - 5,8	- 5550 - 5,0
7	Indicele prețurilor de consum (dec/dec %) Medie an/medie an anterior (%)	107,0 108,1	105,0 106,0	104,0 104,4	103,0 103,5
8	Deflator PIB (%)	110,5	108,0	106,2	104,7
9	Număr mediu de salariați (mii persoane) %	4.704 + 1,3	4.755 + 1,1	4.800 + 0,9	4.832 + 0,7
10	Salariul mediu brut (mii lei) %	9.473 + 15,8	10.654 + 12,5	11.823 + 11,0	13.032 + 10,2
11	Indicele salariului real (%)	112,4	105,2	105,6	108,3
12	Număr șomeri la sfârșitul anului (mii pers) Rata șomajului (%)	535 6,1	525 6,0	515 5,8	505 5,7

13.2. Rolul întreprinderilor mici și mijlocii

Din totalul firmelor active, care au depus bilanț la finele exercițiului financiar, în categoria IMM se încadrează un număr de 455.574. Comparativ cu anul 2001, s-a înregistrat un spor de 51.048 firme (112,6 %), fapt ce indică, cel puțin din punct de vedere cantitativ, un climat economic încurajator afacerilor.

Referitor la distribuția teritorială a acestor firme, datele indică o puternică diversificare în teritoriu. Media numărului de firme pe un județ este de 8.789, dar omogenitatea este scăzută în cadrul județelor.

Această situație este și o expresie a mediului de afaceri puternic diferențiat în teritoriul național și pune în evidență situația specială a Bucureștiului, ca zonă de afaceri (cu 89.267 de firme, reprezentând 19,53 % din total)²⁵.

Sectorul producției speciale nu trebuie să subestimeze rolul *întreprinderilor mici și mijlocii*. Veritabile surse de inovații, simple și rapide în reacții, aceste întreprinderi formează cadrul industrial ce garantează realizarea economică reală, indispensabilă pentru industria de apărare eficientă.

În orice economie sănătoasă, IMM reprezintă o forță, având un rol vital în relansarea economică, prin crearea de locuri de muncă și prin contribuția substanțială pe care o au la formarea PIB-ului (peste 60%, la noi în țară).

În România, 85% din sectorul privat este format din IMM. Ca structură, în cadrul IMM predomină microîntreprinderile (455.574, din totalul de aproape 500.000 IMM existente în țara noastră). Cu toate acestea, însă, resursele alocate de stat pentru sprijinirea acestor întreprinderi rămân nesemnificative. Deși, în prima jumătate a anului 2005, s-au înființat cu 11.000 mai multe IMM decât în aceeași perioadă a lui 2004, dacă analizăm statisticile, observăm că dinamica înființării de întreprinderi mici și mijlocii este depășită de numărul mult mai mare de societăți care nu mai funcționează. În ultimii trei ani au dispărut peste 30.000 dintre acestea, ca urmare a blocajului financiar, generat, în principal, de instituțiile și firmele de stat (învățământ, sănătate, apărare, justiție etc.), care nu-și plătesc la timp contractele²⁶.

²⁵ x x x Conferința Patronatului Întreprinderilor Mici și Mijlocii din București și județul Ilfov, 16.02.2006, București.

²⁶ Conform investigațiilor făcute de Consiliul Național al Întreprinderilor Mici și Mijlocii.

Cea mai importantă problemă cu care se confruntă IMM este fiscalitatea excesivă, contribuțiile pentru asigurările sociale fiind cele mai împovărătoare, precum și TVA, care va crește de la 19% la 22%, urmată de accesul dificil la finanțare.

Chiar și introducerea cotei unice de impozitare a lovit IMM, deoarece măsurile luate, pentru a atenua șocul resimțit de buget, au afectat, în timp, situația financiară a acestora.

Numai circa 10% dintre IMM pot lua credite, una dintre cauze fiind normele prea rigide impuse de BNR, privind accesul firmelor la creditele bancare (majorarea impozitului la 10%, față de 5% cât era prevăzut inițial pe dividende obținute în anul 2004, majorarea impozitului la microîntreprinderi de la 1,5% la 3%).

Nu trebuie neglijat faptul că IMM sunt cele care stau la baza unei creșteri sănătoase a economiei și, implicit, a PIB. Ele, în majoritate, se supun legilor economiei de piață și reprezintă, într-adevăr, garanția economiei de tip „capitalist” pe care încercăm să o edificăm în România.

Pe plan internațional scăderea cererii de mărfuri și reducerea piețelor de export a afectat aceste întreprinderi mici și mijlocii care sunt extrem de vulnerabile la recuperarea datoriilor din partea marilor beneficiari.

În practică se înregistrează însă o bună echilibrare a relațiilor dintre marii beneficiari și întreprinderile mici și mijlocii. Oferirea unor orientări cu caracter deontologic, în special în domeniile drepturilor industriale și comerciale, asigură o mai bună protecția a inovațiilor și dezvoltarea spiritului de parteneriat.

Se constată că, actualmente, s-a intrat într-o perioadă fundamentală de restructurare națională și europeană. Apare ca necesară asigurarea coerenței acestor restructurări dar trebuie să se prevadă și cadrul industrial al celui de-al doilea nivel, purtătorul privilegiat al inovației.

Deci este necesară definirea unei strategii clare pentru a permite industriașilor să-și dimensioneze optim companiile și să anticipeze mai real greutățile la care vor trebui să răspundă.

În acest scop trebuie *identificate sectoarele tehnologice strategice și întreprinderile industriale ce pot fi susținute.*

Nu există politică industrială fără politică tehnologică. Incredințarea unui studiu sau a unei dezvoltări industriale unei întreprinderi este un act major de politică industrială.

14. TEHNICI ȘI PROCEDEE DE RECONVERSIE ÎN INDUSTRIA DE APĂRARE

Reconversia sistemelor productive și de muncă nu este o invenție a secolului XX. Acțiunea, în sine, își are legată originea de apariția și evoluția ființei umane, practicarea acesteia însoțind omenirea pe tot parcursul istoriei.

Prima acțiune de conversie consemnată de istoria omenirii și probabil cea mai impresionantă ca arie de aplicare, a fost renunțarea la matriarhat și trecerea la alte forme de conducere sau de relații în societatea umană.

Marile descoperiri, la rândul lor, au determinat mutații în activitățile umane, mai mult sau mai puțin importante, atât pentru momentul producerii acestora, cât și pentru viitor.

De exemplu, descoperirea roții, pe lângă incomensurabila importanță pentru evoluția societății umane la timpul când istoria a consemnat-o, a produs schimbări deosebite în structura economică a omenirii.

S-au creat numeroase noi locuri de muncă și s-au eliminat unele activități care nu au putut face față presiunii impuse de concurență în condițiile apariției unor relații de muncă sau meserii, altele decât cele cunoscute.

Concepția de bază a conversiei este aceea că prin dispariția sau restrângerea activității agenților economici, trebuie reconstruită o situație socio-economică pentru salariați, nefiind vorba numai de aspecte pur sociale, ci și de imperative economice.

Dacă o zonă industrială cunoaște o recesiune se poate considera că aceasta se soldează cu pierderi pentru economie mult mai mari decât reconstruirea respectivei zone pornind de la potențialul local (forța de muncă, infrastructura etc.).

Reconversia se poate spune că reprezintă o acțiune productivă și socială determinată de necesitatea menținerii vitalității sub aspect economic a sistemului, prin corelarea continuă a intereselor individuale (personalul muncitor) cu cele ale colectivității (agenții economici).

Reconversia constituie o componentă a oricărei strategii de dezvoltare. Inițiativa elaborării unei astfel de strategii a conversiei ar trebui să revină, în general statului dar și organizațiilor individuale și să se releve sub forma unui cadru legal, larg și flexibil pe tipuri de activități și agenți economici.

La nevoie, concentrarea se poate face și pe anumite sectoare cum este cel al producției speciale, în funcție de etapele de aplicare, întinderea în timp și efortul financiar care poate fi luat în calcul.

Odată elaborat, un astfel de cadru legal, general, tot statului îi revine sarcina de a controla modul în care acesta se aplică la nivelul sectoarelor industriale și, în caz de nevoie, să impulsioneze crearea de noi locuri de muncă în sectoarele de mare productivitate și interes, aducătoare de profit.

O piedică în calea realizării conversiei o poate constitui schimbarea mentalității, atât a celor afectați de aceasta, cât și a celor care au sarcina de a o aplica.

La unele produse indigene, calitatea se situează sub nivelul celor din import, de cele mai multe ori la un preț mai ridicat decât cel din exterior. Aceasta presează asupra necesității aplicării reconversiei în industria specială.

Reconversia este deci o transformare. Suportul inițial care motivează schimbările țin în mod esențial de natura și caracterul „informațiilor”.

Reconversia, în general nu este „descriptivă”, ci mai degrabă „prescriptivă”, datorită dinamismului implicit care se află în conținutul lumii exterioare, urmare a operaționalității conceptelor de spațiu și timp prin mișcare. De fapt reconversia nu este o cerință exterioară capacității, ci o necesitate implicită.

Convergența mișcărilor determină expresia de „val”. Situată într-o lume competitivă, incumbă mișcarea, dinamismul oricărui sistem.

14.1. Ședința-cadru scientizată a procesului de reconversie

Considerând *industria de apărare* ca fiind un *sistem* S_a , (fig.14.1), cu o *capacitate totală* Q , se poate afirma că întreaga arhitectură a acestuia este evidențiată de două caracterizări:

- caracterizarea *materială*, (de stare) – zona **M**;
- caracterizare *informațională* (de viață) – zona **I**.

Acestora le corespund *indici de stare* I_s , și *indici decizionali*, I_d .

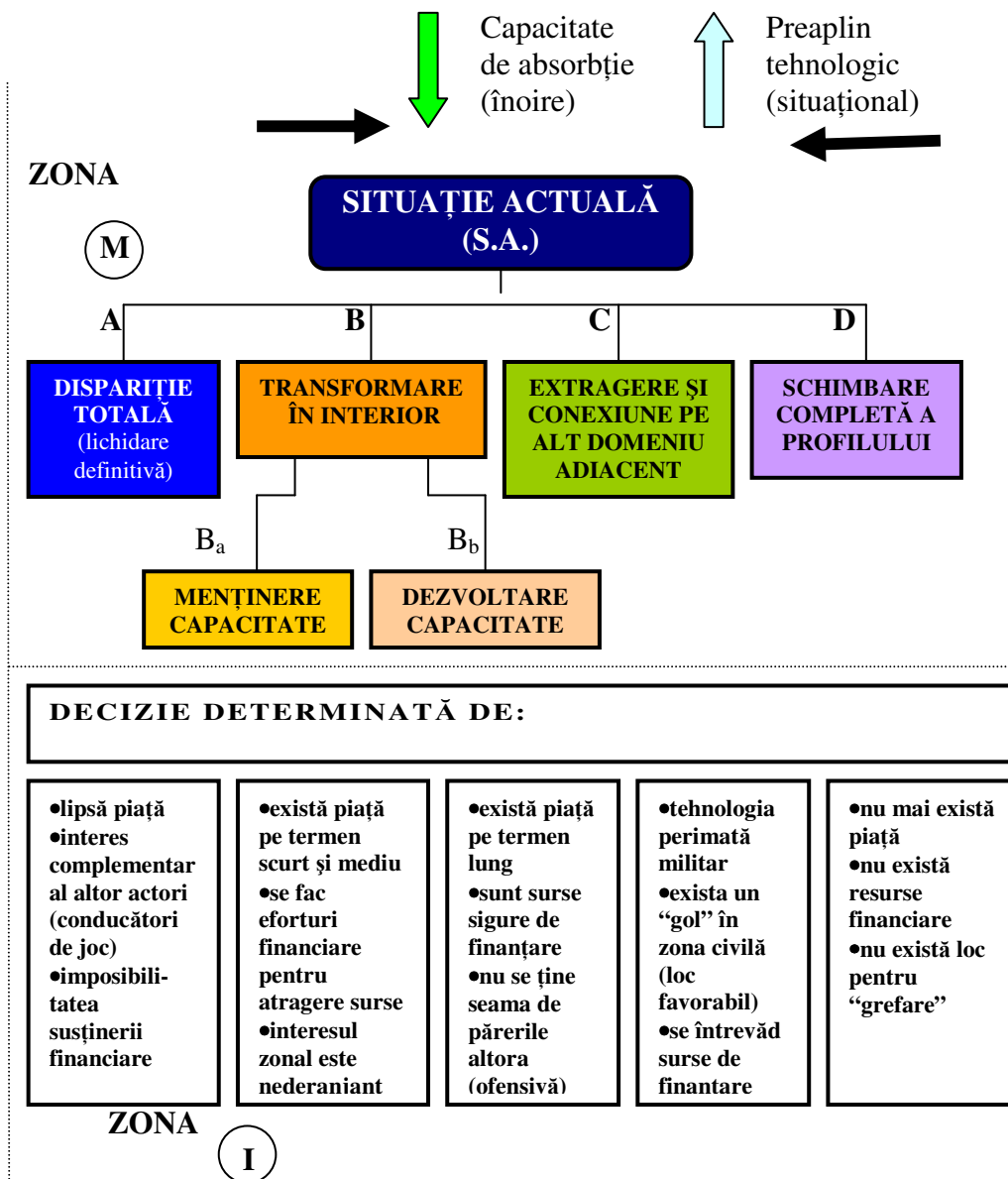

Fig.14.1 Schema alternativelor de conversie a industriei producătoare de armament

i_1, i_2 = informații de stare; $i'_1, \dots, i'_5$ = informații de decizii;

(M) = Zona materială; (I) = Zona informațională;

A,B,C,D - alternative de conversie

Din punctul de vedere al operațiunilor cu „*informația*”, există relația de proporționalitate:

$$I_s \cong I_d \quad (1)$$

adică:

$$\sum_{k=1}^2 i_k \cong \sum_{n=1}^5 i'_n \quad (2)$$

Indicii au tărie, semnificație și posibilități de perturbare a sistemului producției de apărare în raport cu laturile subiective și obiective cu care operează emitentul.

Aplicația influențelor de mai sus se realizează în alte două zone, virtual delimitate de natura capacității de producție și anume:

- *capacitatea de producție specială*, propriu-zisă, Q_s ;
- *capacitatea de producție civilă*, Q_c conexasă cu capacitatea specială.

În acest caz:

$$Q = Q_s + Q_c \quad (3)$$

iar balanța indicilor informaționali (de stare și de decizie) poate să determine înclinări de forma următoare:

$$\begin{cases} I_s * Q_s * I_d \\ I_s * Q_c * I_d \\ I_s * \sum (Q_s; Q_c) * I_d \end{cases} \quad (4)$$

Compunerea acestor tendințe conduce la transformare, respectiv la apariția unui sistem productiv nou, convențional considerat superior.

14.2. Alternative de conversie posibile

A. *Dispariția totală*, sau lichidarea definitivă.

De regulă, această alternativă se aplică tot unui subsistem, deoarece nicidecum nu se procedează, în orice țară din lume, la lichidarea totală a unei industrii întregi de apărare (fig.14.2).

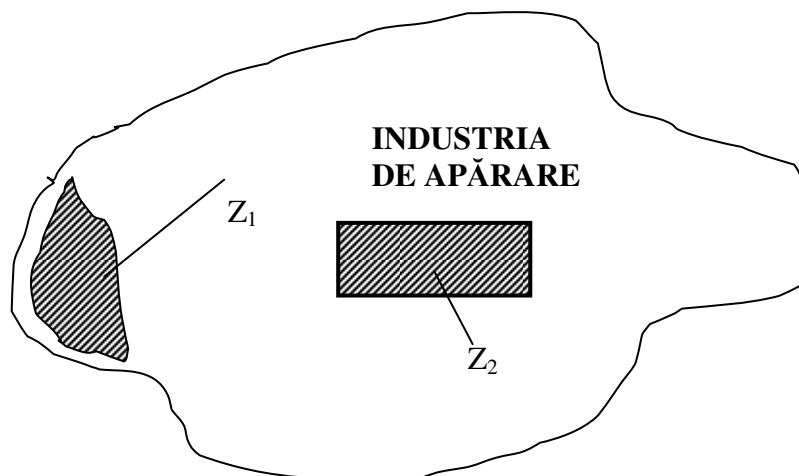

Fig.14.2 Lichidarea unor subsisteme din industria de apărare
 Z_1, Z_2 = zone, domenii, subsisteme

Procesul vizează transformarea dimensională. Pot fi incluse în lista lichidărilor, ateliere, secții, uzine, fabrici în care erau deja produsele perimate moral sau nu există nici un fel de piață pentru acestea.

Uneori, piața externă este restricționată de către marile puteri sau de grupe de state care au interes în menținerea segmentului câștigat pentru desfacerea propriilor lor produse, de același tip.

Există și cazuri de excepție, când o astfel de transformare este „dictată” de către conducătorii de joc sau de către cei puternici care au interese complementare în domeniu.

Adesea unele produse competitive și eficiente sunt erodate și restricționate conjunctural, deoarece se constituie într-un pericol material real în raporturile de potențial armat între țări.

Totuși, pe plan mondial, tendința este aceea a reducerii dimensionale a capacităților de producție specială. În fond, adesea acest procedeu se constituie într-un instrument care certifică o așa numită „dezarmare”.

Aceasta este alternativa cea mai „diplomatică”, dar și cea mai eficientă pentru înarmare. Sub cortina lichidărilor se pot produce transformări extrem de eficiente.

Consecința imediată este creșterea performanțelor calitative ale sistemului. Nici o țară din lume încă nu a luat decizii reale, radicale, de diminuare voită, vădită și conștientă a capacității de apărare.

Vectorul înarmării are panta mai accentuată, însă suplețea sa dezvoltă o imagine relativ „liniștitoare” pentru mediul din jur.

B. Transformarea în interior

Alternativa se aplică în cazul unor indicatori atractivi referitori la piață, când eforturile pentru atragerea unei finanțări sunt mai sigure, precum și în situația în care se crează o impresie „nederanjantă” pentru cei din jur (fig.14.3).

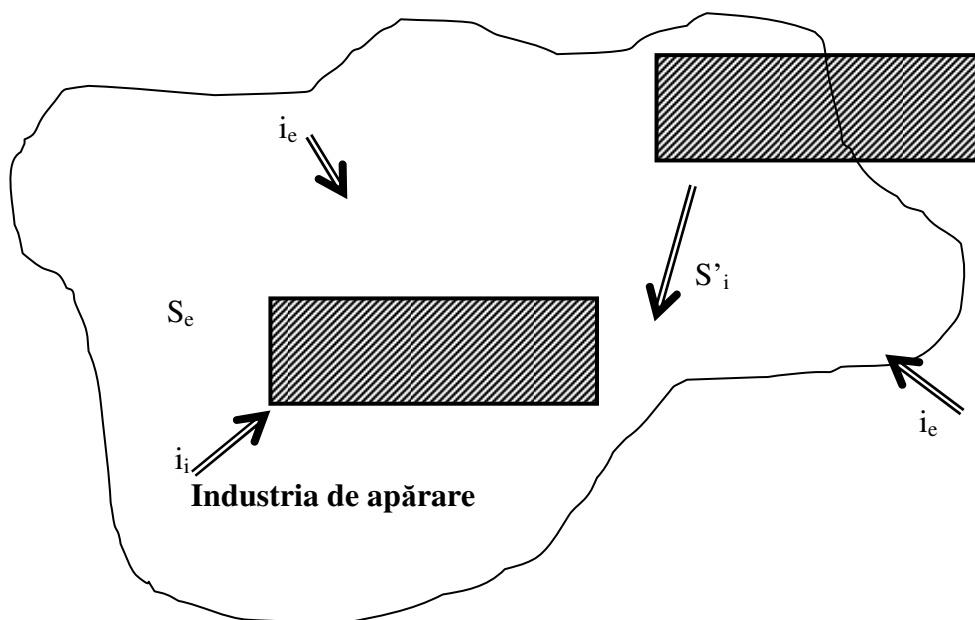

Fig.14.3 Transformări în interiorul industriei de apărare.

S'_i = zona transformată în interior (menținere de capacitate - B_a);
 S_e = zona transformată cu extindere în exterior (dezvoltare de capacitate - B_b);
 (i_i, i_e) = influențe din interior și din exterior.

Cel mai frecvent procedeu evidențiază transformări calitative, tehnologice și de preformanță în aceleași capacități de producție (B_a).

Alternativa de conversie analizată mai sus este recomandabilă ca aplicare în economiile stabile, relativ puternice.

C. Extragerea și conexiunea pe alt domeniu adiacent

Cazul extragerii și conexiunii vizează două situații (fig.14.4):

- delimitarea și extragerea unui domeniu din zona militară și instituirea regulilor de comportament nou a subsistemului, care poate produce altceva – militar sau civil – (de exemplu din zona de telecomunicații militare o trecere la zona civilă pentru producția video sau alt tip de comunicare);
- ieșirea din sistem a unor tehnologii care, deja, pentru sectorul militar sunt uzate, perimate, dar pentru sistemul civil sunt de înaltă clasă.

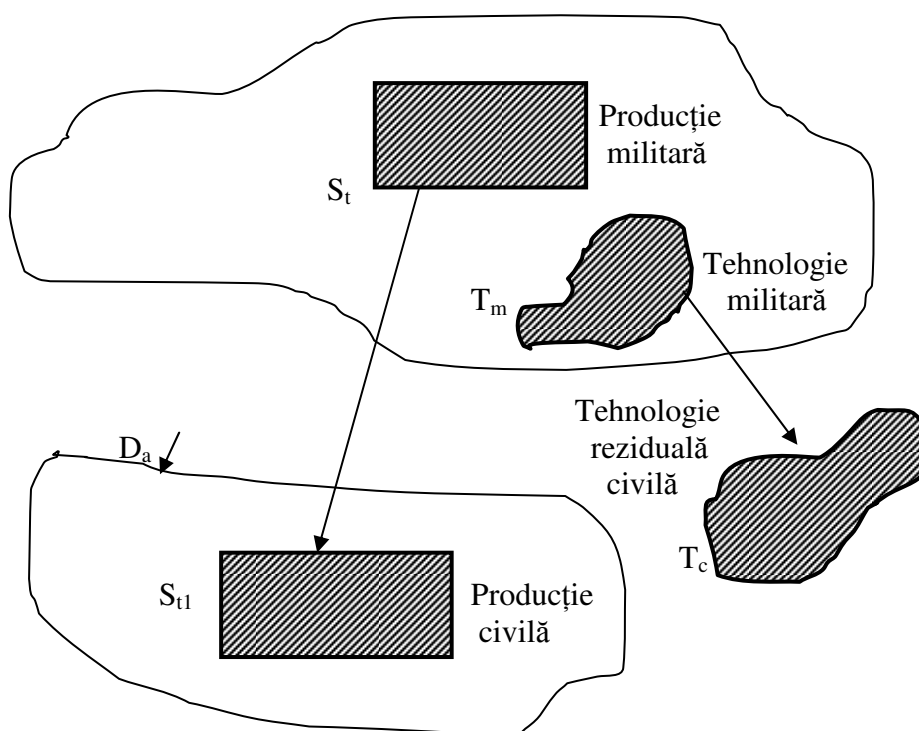

Fig.14.4 Extragerea și conexiunea pe alt domeniu adiacent

$S_t \rightarrow S_{tl}$ - transformări cu extragere și conexiune externă

$T_m \rightarrow T_c$ - traseul tehnologiilor reziduale

D_a - domeniul adiacent

Aceste tehnologii pot fi denumite, generic, „*reziduale*” și ies prin „*țâșnire*” din sistem, prin interstițiul considerat „*neproliferant*” și în acord cu tratatele și reglementările internaționale.

De exemplu, în anul 1995, „TEXAS INSTRUMENTS” din Huston – SUA a transpus practic principiile avansate, originale, de cercetare geofizică cu caracter militar, în instalațiile multicanal pentru investigarea subsolului în domeniul prospecțiunii zăcămintelor de hidrocarburi.

Alternativa de conversie prezentată este dinamică și de regulă are grad ridicat de eficiență.

D. Schimbarea completă a profilului

Alternativa nu se aplică niciodată asupra totalității industriei de apărare.

Subsistemele disparate pot însă să sufere transformări de acest tip (fig.14.5).

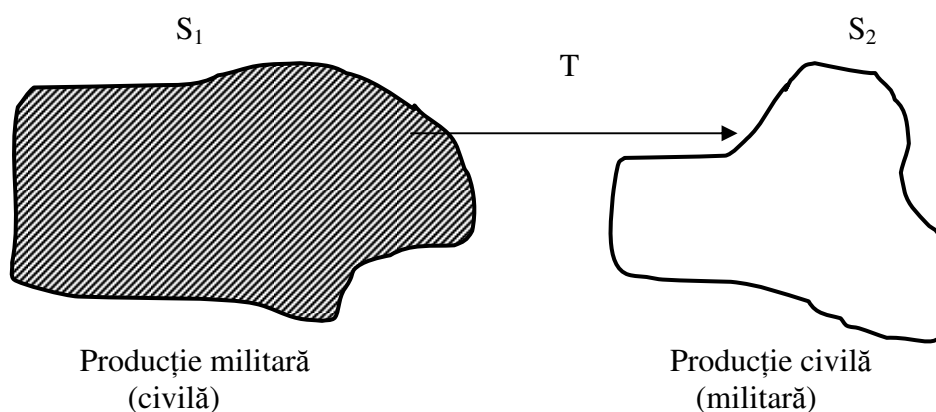

Fig.14.5 Schimbarea completă a profilului de fabricație în industria de apărare

Transformarea (T) trebuie să urmeze traseul ($S_1 \rightarrow S_2$), cu condiția ca S_2 să devină în final un domeniu competitiv, eficient.

14.3. O posibilă situație în cazul României

În sectorul industriei de apărare din România se pot identifica modalități de transformare structurală profundă, sensul real al schimbărilor fiind spre descentralizare și acțiune în condiții de competiție.

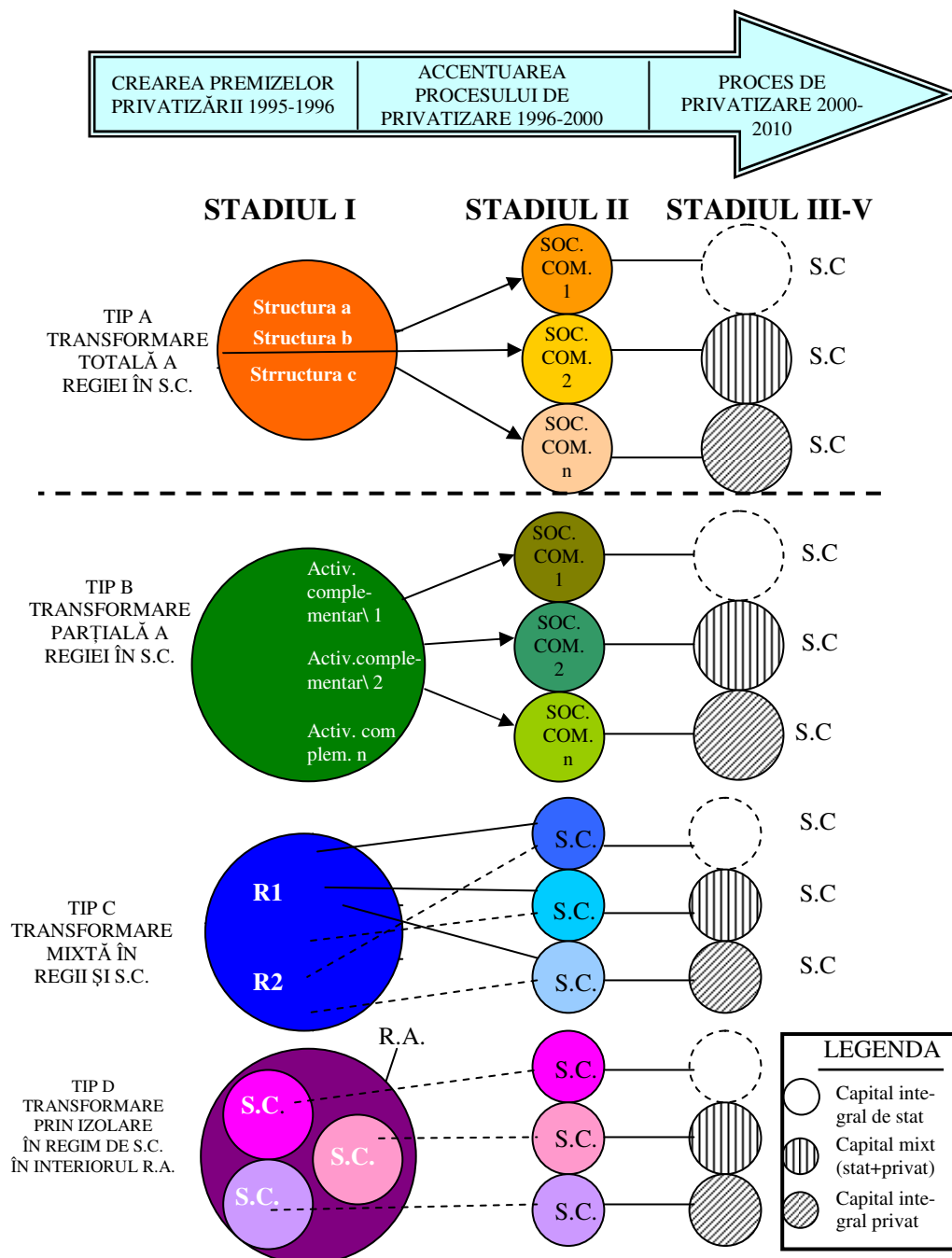
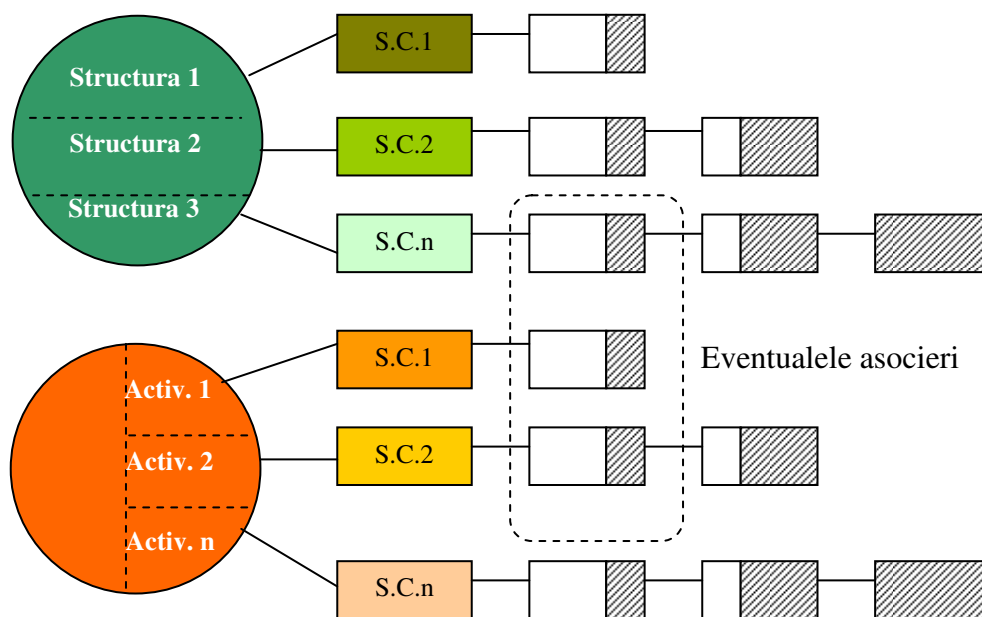

Fig.14.6 Schema generală a transformărilor structurale în sectorul producției speciale

Se identifică, de asemenea, cinci stadii posibile pe care evoluția transformărilor structurale le poate atinge, traiectoria urmărind ca scop esențial, privatizarea în domeniu (fig.14.7).

STADIUL I	STADIUL II	STADIUL III	STADIUL IV	STADIUL V (final)
Regie autonomă	Soc. com. cu capital integral de stat	Soc. com. cu capital majoritar de stat	Soc. com. cu capital majoritar privat	Soc. com. cu capital integral privat

LEGENDA

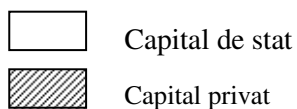

Fig.14.7 Evoluția transformărilor structurale în sectorul producției speciale

Toate procedeele de mai sus, operează cu ajutorul unui sistem informațional și informatic adecvat.

Informația are rol esențial. Conținutul și forma de manifestare a acesteia pot influența decisiv transformările.

Din punct de vedere al realizării siguranței naționale se impune analiza cvasipermanentă a următoarelor aspecte:

- **conținutul transformărilor:**
 - dacă acestea sunt în consens cu transformările politice, economice și sociale pe care le parcurge țara;
 - dacă sunt rezultatul direct al dorinței interne de transformare;
 - dacă schimbările provin direct, condiționat, indirect sau conjunctural din zone exterioare țării.
- **procedee de transformare adoptate:**
 - dacă există bază materială și voința reală de schimbare;
 - dacă se păstrează compatibilitatea permanentă între configurația sectorului de producție specială și restul economiei (orizontala industrială);
 - cost minim și viteză maximă (optimă) de transformare;
- **consecințele transformărilor:**
 - dacă se menține nivelul de siguranță națională, convențional acceptat;
 - dacă scad sau cresc caracteristicile dimensionale și calitative ale siguranței naționale;
 - dacă răspunsurile sunt adecvate conjuncturii externe, locale, regionale, continentale sau mondiale.

Procesul este, în general, dominat de o anumită rezistență la schimbare. Urmarea imediată este **starea conflictuală** virtuală, latentă sau manifestată propriu-zis. Acest ultim tip de conflictualitate este productiv.

Proporția în care conflictul **C** participă la aspectul productiv **A_p** este fundamental determinată de compunerea cu informația **I**, caracterizată de volum, calitate și orientare:

$$(C \cup A_p) * I \quad (5)$$

Modificările structurale și schimbările din interiorul structurii producției de tehnică militară, înseamnă **conversie**. În fond, sistemul de producție militară, S_M° , din starea inițială este glisat, mutat sau reasezat într-o stare nouă S_M^I , într-un timp convenit **t**:

$$\left(S_M^{\circ}\right) \xrightarrow{(t)} \left(S_M^1\right) \quad (6)$$

Acest proces este continuu.

Pentru **România**, frecvent, în mediul politic și social autohton s-au emis păreri, opinii ori s-au formulat poziții vădit adverse în privința transformărilor ce trebuie să aibă loc în sistemul industriei de produse militare. Acestea au instalat în unele cazuri atmosfera de conflictualitate.

La cumpăna dintre schimbările fundamentale produse de anul 1989, s-au emis păreri cum că, sub nici un chip, absolut nici o structură din sistem să nu fie supusă transformărilor, deoarece, în această ipoteză poate fi afectată capacitatea existențială de mobilizare și implicit siguranța națională. Chiar dacă nu există comenzi suficiente și sectorul are în unele etape un grad de încărcare de 10-15%, ar fi preferabilă după această ipoteză „*conservarea*” sistemului pentru caz de război.

În fond, ipoteza nu este fezabilă având în vedere următoarele:

- în orice sistem productiv, inclusiv în cel de tehnică militară, nu este posibilă „*încremenirea*” stării, a parametrilor, plasarea definitivă, pentru veșnicie a acestui tip de industrie, pe un palier universal al competitivității, calității și eficienței;
- indiferent de sistemul social-politic, sectorul de producție specială urmează sau trebuie să urmeze calea schimbării;
- există un standard european/NATO care, vădit, este caracterizat cu o notă de superioritate calitativă și competitivă a tehnicii din dotare. Alinierea, respectiv ridicarea pe alt etaj, superior, a tehnicii militare românești, este un imperativ imuabil, dezideologizat. Mai degrabă, acest aport ține de doctrina militară, de modul pragmatic de acțiune în caz de conflicte, de tendința general valabilă de ridicare a disponibilității de „*forță*” și inteligență în domeniu, de punerea în practică a conținutului specific al artei militare românești și este un imperativ imobil dezideologizat.

Conflictualitatea de mai sus este, de asemenea, productivă și, în acest plan, informația - caracterul ei dominant - are rol fundamental.

15. DETERMINĂRI GLOBALE ÎN APARIȚIA STĂRIILOR CONFLICTUALE

Nici un fel de afirmație nu este concepută convențional, fără a se recunoaște că există și o contraafirmație.

Caracterul palpabil, acceptat, sau cel absurd, vizibil sau invizibil, credibil sau incredibil etc., al afirmațiilor și contraafirmațiilor, oferă un grad de integralitate convențională a mediului înconjurător. Într-un astfel de mediu „integral” se manifestă vectorul „putere”, care, operează în lume de milenii pe baze deja obiectivate.

„Puterea”, în orice punct al globului pământesc, în orice societate și în orice familie este purtătoare nu numai a unui rol de „motor”, ci și de o „conflictualitate apriorică”.

Puterea, sintetic, poate fi imaginată/regăsită pe jumătăți de hexagon (fig.15.1), dar și, pe figuri geometrice cu colțuri multiple (chiar infinit multiple).

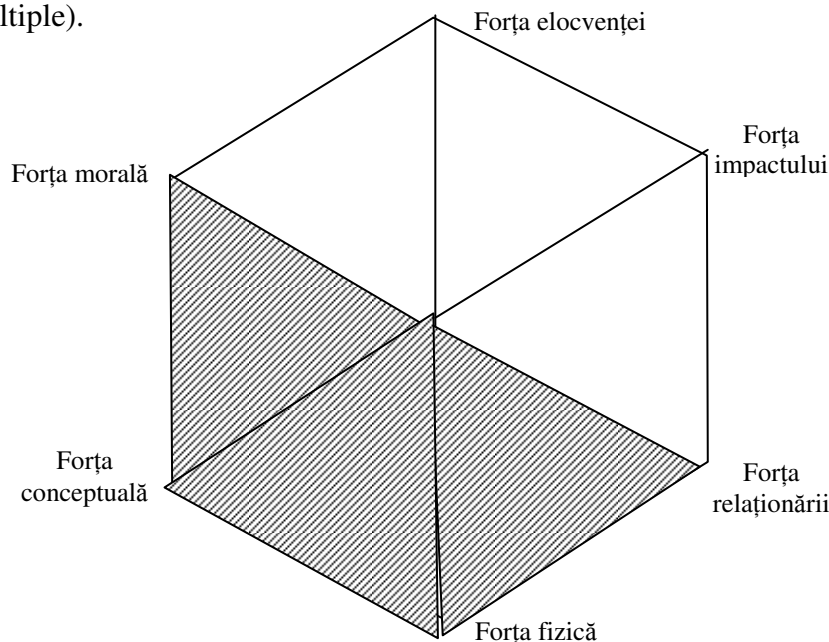

Fig.15.1 Hexagonul puterii (parametrii reali ai puterii de care dispune un lider în zona armată sau în politică)

- I {
- Forța morală: identificarea cu un sistem de valori, coerență etică, corespondență între vorbe și fapte.
 - Forța conceptuală: abilitatea de a dezvolta strategii, a defini concepte, a crea altele noi.
 - Forța fizică: abilitatea de a cultiva și „radia” vitalitatea, curajul, capacitatea de efort.
- II {
- Forța elocvenței: abilitatea de a câștiga adepți, colaboratori, beneficiari, prin comunicare directă, obținând astfel un plus de acceptare și atenție.
 - Forța impactului: abilitatea de a obține rapid rezultate, de a prelua și materializa diferite strategii și concepte.
 - Forța relaționării: abilitatea de a crea relații flexibile de parteneriat, cu scopul atingerii unor obiective comune.

Forța morală, conceptuală și fizică, împreună cu cea a elocvenței, impactului și relaționării, constituie baza reală a puterii de care dispun liderii din sisteme (militar – operațional, producția specială sau în politică).

Diversitatea firii umane, diversitatea condițiilor convenționale, împarte lumea într-un imaginar domeniu al „acceptării” și într-altul, la fel de imaginar, al „neacceptării”.

Stările conflictuale apar în momentul conexării și al suprapunerii acțiunilor din colțul hexagonului, în mediul înconjurător.

Într-un astfel de context, există posibilitatea imediată de alimentare cu elemente de conflict, într-un mod interactiv (fig.15.2).

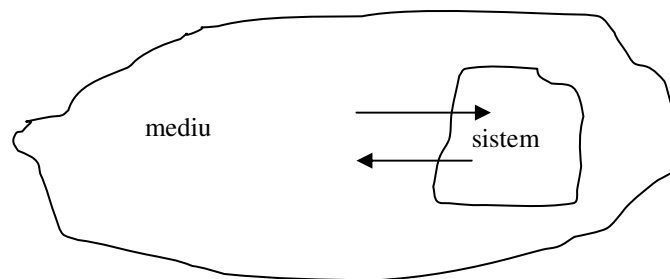

Fig.15.2 Modelul interactiv
sistem – mediu de alimentare cu elemente de conflict

Viteza de instalare a unui conflict este dependentă de factori multipli.

De exemplu, în industria de apărare din România se poate aprecia că starea conflictuală (cu caracter productiv în final), generată de rezistența la schimbare, este caracterizată ca fiind „*lentă*” (fig.15.3).

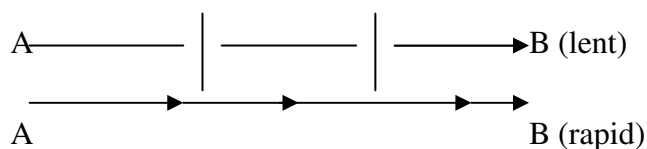

Fig.15.3 Diferite cursuri temporare ale efectului în procesul apariției unui conflict

În schimb, un exemplu de schimbare rapidă, echivalentă cu o secundă istorică, este ruptura de sistem din anul 1989, care a fost caracterizată de continuitate și viteză ridicată de transformare.

O schemă generală de apariție a unei **probleme** (fig.15.4) – care stă la baza apariției în continuare a stării conflictuale – arată, de exemplu, că:

- există o dorință nouă, dar există în jur și o realitate prezentă; între acestea se percep deja divergențe;
- dorințele exprimă obiective, iar realitățile anumite situații. Între acestea se stabilesc relații de clarificare și concretizare cât mai accentuată;
- între „*obiective*” și „*situații*” se întrepătrund, de regulă, „*problematizări*”;
- evoluțiile conduc evident la o „*situație problematică*”.

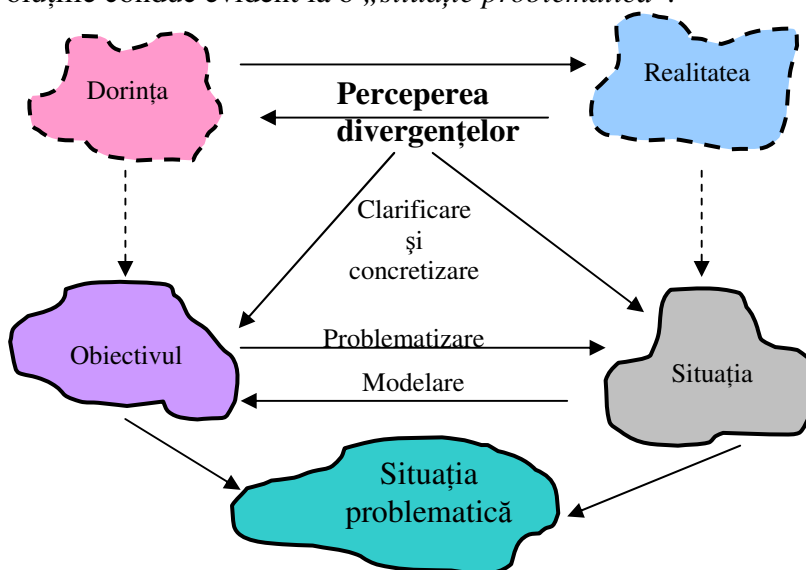

Fig.15.4 Apariția unei probleme

Modelul de mai sus este aplicabil cu deosebire în *cazurile următoare*:

- relațiile politice și militare ale României cu alte țări (vecini, est, vest, cu SUA) sau pe plan mondial;
- în interiorul sistemului productiv industrial de tehnică militară (în industria de producție specială din România), din punct de vedere social (posibile greve), tehnologic (nivelul modernizării), al pieței (raportul între cerere și oferta de armament).

Cei implicați în stările conflictuale abordează gândiri diferite. Cel mai adesea se operează cu gândirea „*monocauzală*” (fig.15.5).

Se apreciază că pentru **România**, maniera de abordare trebuie să fie combinată (gândire monocauzală, însă tratarea stărilor conflictuale este necesar să se desfășoare meticausal, pe etaje sau pe arhitecturi specifice fără a omite parametrii, meticriteriali).

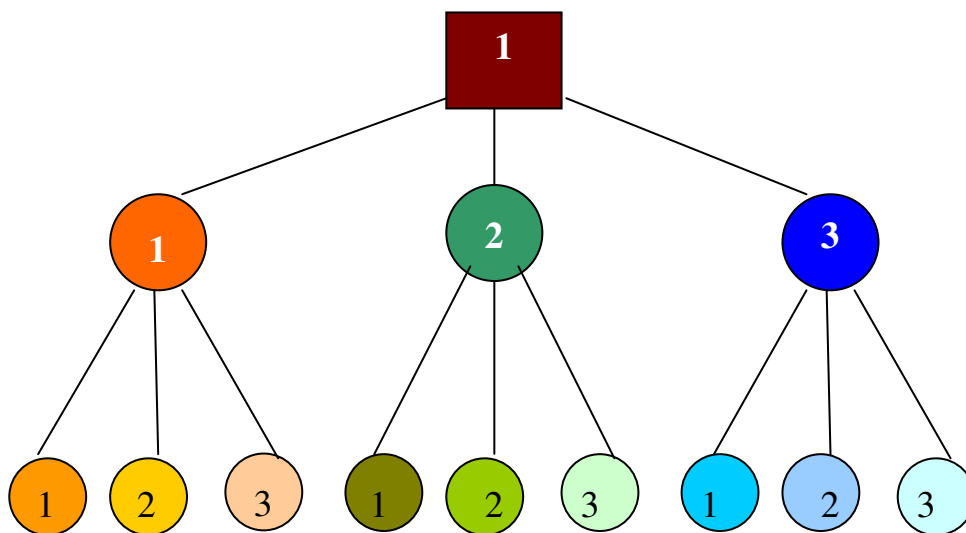

Fig.15.5 Exemplu de gândire monocauzală într-un conflict

16. REZOLVAREA PROBLEMELOR CONFLICTUALE NEPRODUCTIVE

Prin termenul „*neproductiv*” se acceptă conotația „*de neacceptat*” sau „*nedorit*”. S-a arătat că există conflictualitatea productivă și rezultă contraafirmația de „*neproductivă*”, ca existând logic și, totodată, practic.

În ambele cazuri este necesară acțiunea de soluționare a conflictelor, respectiv a stărilor conflictuale.

Conflictualitatea productivă, C_P , odată soluționată conduce la o stare nouă, S_N , superioară. Sensul de avansare în timp, t , este vertical, respectiv plasamentul este pe un etaj superior calitativ E_S .

$$C_P \xrightarrow{[t]} (S_N)E_S \quad (7)$$

Conflictualitatea neproductivă, C_N , prin soluționare conduce cel mult la o stare actuală, S_A , sau la o stare degradată, trecută, S_{DT} . Cele două stări pot fi combinate la nivel de subsisteme. Sensul de avansare în timp, t_1 , este orizontal E_o sau cel mai adesea descendent, E_D . Sensul poate fi, de asemenea, o rezultantă compusă.

$$C_N \xrightarrow{[t]} [(S_A) * S_{DT}]_{(E_o * E_D)} \quad (8)$$

Procesul de rezolvare a problemelor conflictuale este dominat de câteva componente fundamentale (fig. 16.1).

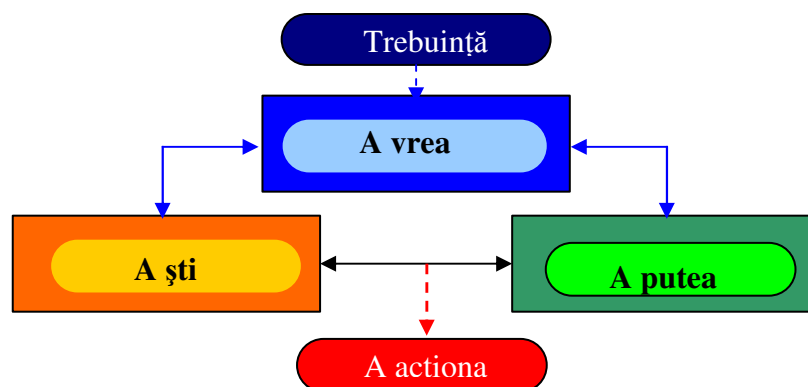

Fig.16.1 Componentele fundamentale ale procesului de rezolvare a problemelor conflictuale

Stările preconflictuale între state, sau cel din interiorul sistemului industriilor de producție specială sunt susținute de oscilațiile voite, controlate, date de „trebuință”, „a vrea”, „a ști”, „a putea” și „a acționa”. Fiecare termen este formulat, respectiv cuantificat, cu ajutorul „informației”.

Dorința de soluționare este concentrată într-un „spot de plan”.

Efortul planificat trebuie să răzbată anumite limitări (fig.16.2) cum sunt: procedee și obiceiuri, inflexibilitate financiară, premise viitoare nefavorabile de funcționare, restricții, de timp și intensitate, inflexibilități externe etc.

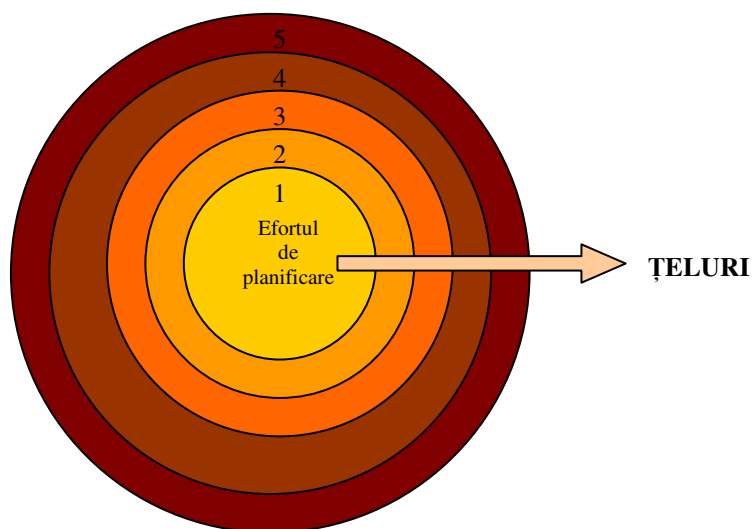

Fig.16.2 Limitări ale efortului de planificare a desfășurării sau stingerii conflictelor

- Unde:
- 1.Procedee și obiceiuri;
 - 2.Inflexibilitatea capitalului (posibilități rigide de susținere financiară);
 - 3.Premise ale unor condiții funcționale viitoare;
 4. Restricții de timp și intensitate;
 5. Inflexibilități externe (guvernamentale și nonguvernamentale).

Pentru sistemul militar românesc – care este mai dominat de echilibru decât alte sisteme ale altor țări (chiar din NATO) - se propune o abordare globală mai judicioasă (fig.16.3), mai flexibilă, care să aibă *următoarele etape:*

1. Determinarea obiectivului și stăpânirea prin formalizarea modelată a situației conflictuale.
2. Analiza circuitelor de influență.
3. Înțelegerea și interpretarea schimburilor posibile.
4. Punerea în evidență a posibilităților de acțiune direcțională.
5. Elaborarea strategiilor și a măsurilor.
6. Realizarea soluției de stingere a conflictului.

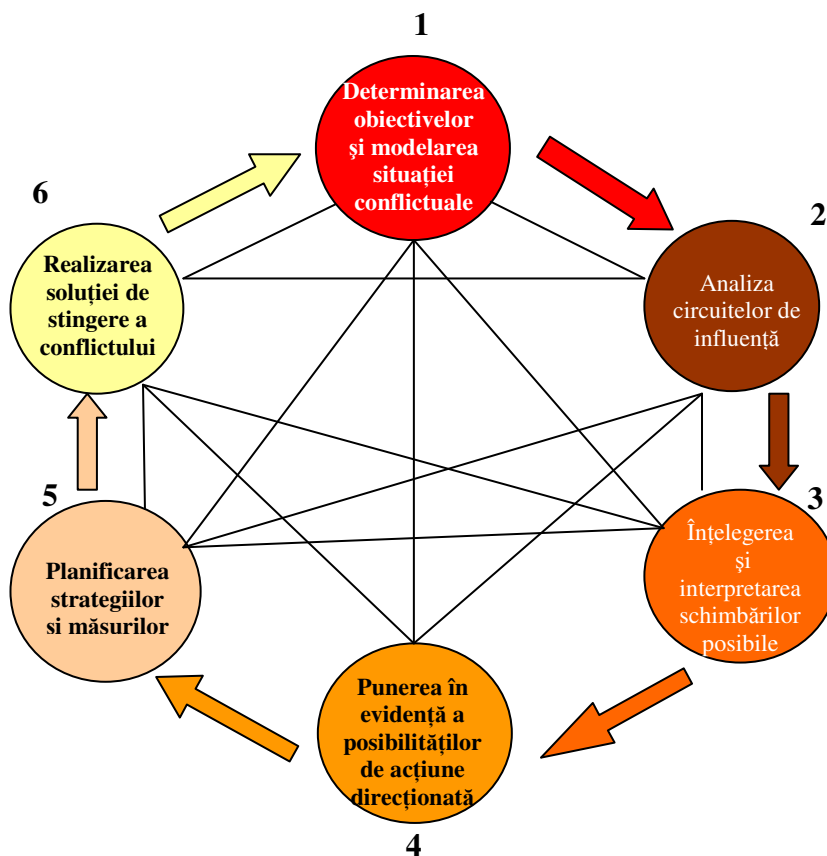

Fig.16.3 Rezolvarea problemelor conflictuale între state
(o metodă globală)

Același algoritm poate fi folosit și pentru stările preconflictuale.

Un exemplu de aplicație poate fi cel ce privește relațiile României cu Ungaria.

Adesea analiștii și rezolvatorii de conflicte pun un accent mai redus, în termeni comparabili, pe efectul dintr-o stare conflictuală, față de concentrarea ce se realizează asupra soluției sau mecanismului propriu-zis de dezamorsare.

Consecințele soluționării conflictelor au sensuri diferite (fig.16.4) și acceptarea lor în final este de natură decizională.

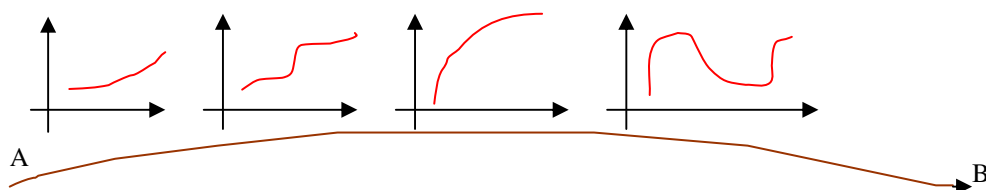

Fig.16.4 Diferite curbe care definesc obținerea efectului într-o stare conflictuală

De aceea structura de rezistență a rezultatelor provenite din situații conflictuale (productive sau neproductive, preconflictuale sau postconflictuale) este diferită față de situațiile inițiale, tocmai prin configurațiile noi obținute (fig.16.5).

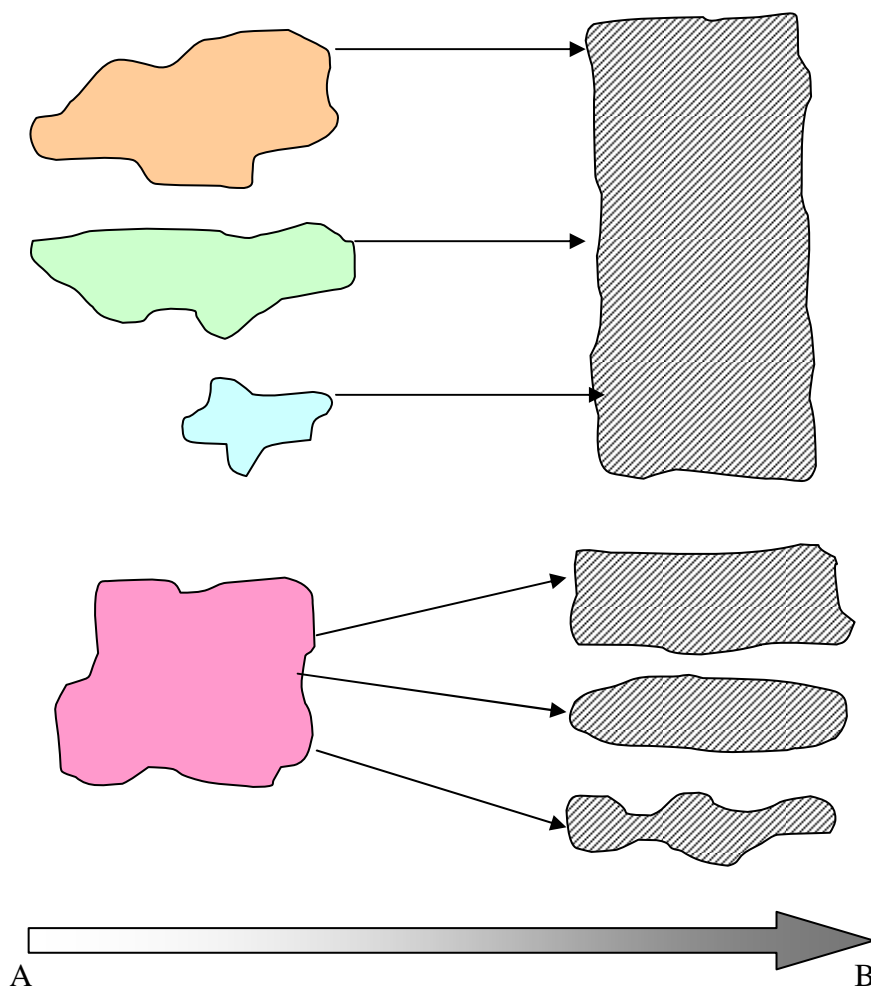

Fig.16.5 Rezultat provenit din diferite situații conflictuale inițiale

A – Situație inițială

B – Configurația unei ordini

Tehnicile de negociere sunt diversificate. Abordarea, adeseori, este cea mai dificilă fază (fig.16.6). Determinarea partenerilor pentru așezarea la masa tratativelor, față în față, este fundamentală. Acest lucru se întâmplă între state, între guvern și sindicatele din industria de apărare, între managerii întreprinderilor de producție militară și liderii de sindicat.

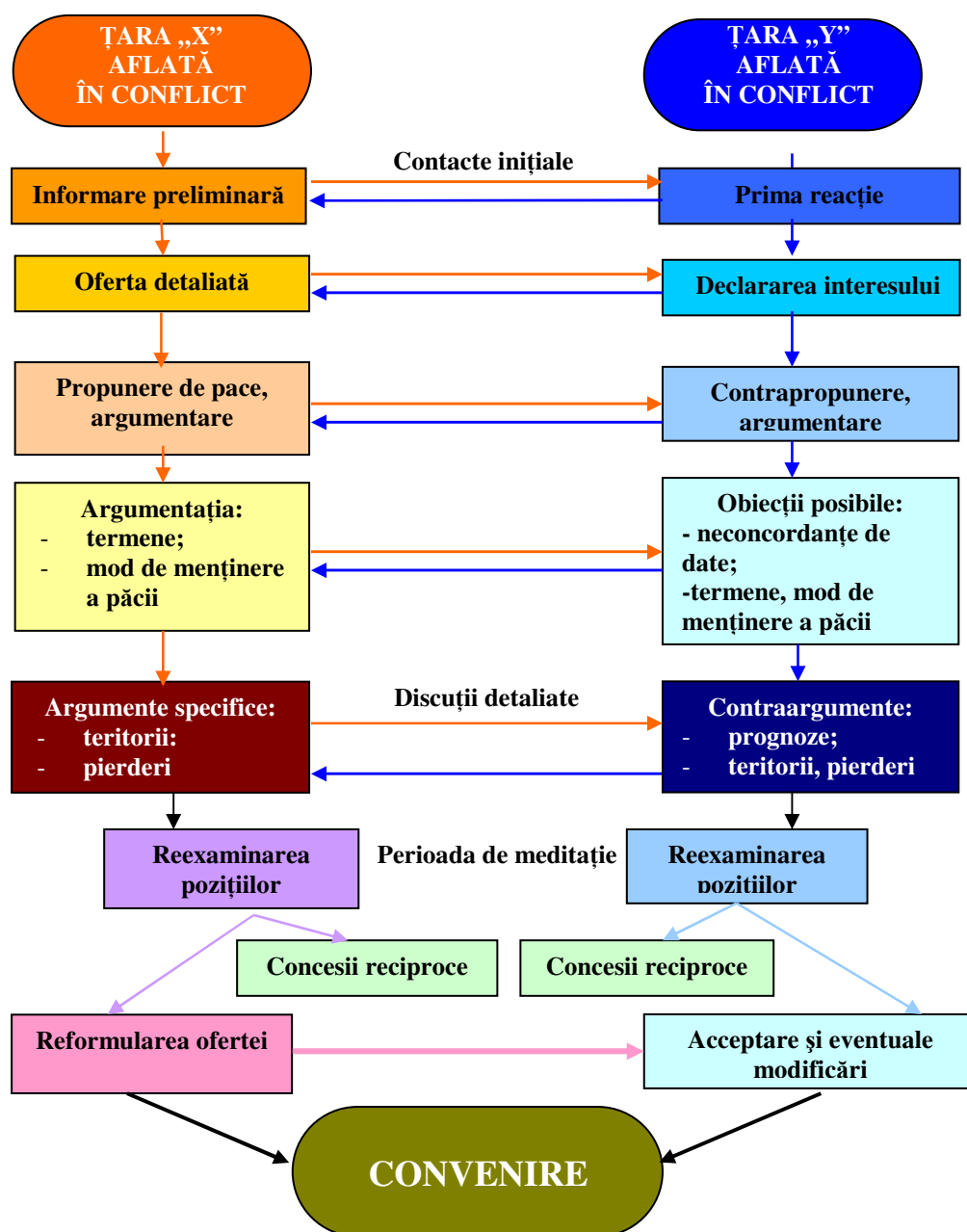

Fig. 16.6 Momentele decisive ale activității de negociere în demontarea conflictelor între două țări

Adesea acțiunile de rezolvare a problemelor conflictuale pot fi comparate cu „fluxul și refluxul” unei mări.

Prin extrapolare...

1. Stările conflictuale apar în unele *zone de interes*. Factorul dispersie geografică este esențial, dar el tinde să se diminueze.

Gradul de implicare în stările conflictuale este diferit. Din partea marilor puteri, cel mai frecvent mod de implicare este cel *indirect*. Dimensiunile calitative și cantitative ale stărilor conflictuale nu sunt proporționale. Rafinamentul conflictual se instalează tot mai viguros în arenă.

Consecința cea mai gravă este aceea că pe plan internațional, actorii încă mai folosesc stările conflictuale pentru modelarea configurațiilor socio-economice și politice. Arta folosirii stărilor conflictuale dobândește un rol determinant în prezent și în termen scurt și mediu. Deja, factorul „*conflict*” poate fi reținut ca instrument în managementul politic, social și militar.

2. Este timpul *interdeterminării* (și determinarea altora să aibă nevoie de România). Ca exemplificare se pot reține: Ungaria are la fel de multă nevoie de Tratatul de bună vecinătate cu România, pe cât de multă nevoie are și țara noastră de acest tratat cu Ungaria.
3. *Industria de armament este, deja, mondializată*. Informația și industria de război s-au instalat deasupra tuturor și operează conjugat, determinând sau eradicând diferite situații. Acestea sunt substanțele care circulă prin organismul complex multirelațional.
4. Pentru *conversia industriei de apărare* din România, soluția de tip „*sistem național*” este cea mai favorabilă. Conversia în general nu este „*descriptivă*”, ci mai degrabă „*prescriptivă*”, datorită dinamismului implicit care se află în conținutul lumii exterioare, urmare a operaționalității conceptelor de spațiu și timp prin mișcare.
5. *Indicii de stare și indicii decizionali* ce caracterizează sistemul industriei de apărare sunt proporționali.
6. Dintre alternativele de conversie, *transformarea combinată* este cea mai adecvată. Din punctul de vedere al realizării siguranței naționale se impune analiza cvasipermanentă a conținutului, procedeele și consecințelor transformărilor.
7. Este identificată *conflictualitatea* (productivă, dar și neproductivă). Apariția problemelor (a situațiilor problematice), gândirea monocauzală sau multicauzală sunt elemente care conduc la determinări globale și la apariția stărilor conflictuale.

8. Pentru sistemul militar românesc - care este dominat de un echilibru mai ridicat decât cel din alte sisteme - se propune o *abordare globală mai fezabilă*, care să pornească de la determinarea obiectivului și stăpânirea prin formalizare modelată a situației conflictuale și să se sfârșească cu realizarea soluției de stingere a conflictului.
9. Studiul „*conflictelor*” în corelație cu „*informația*” este de utilitate maximă în conturarea politicii în domeniul militar, cu consecințe semnificative pe plan intern, regional, european și mondial.

17. ACCEPTAREA CONFLICTELOR CA MIJLOC DE MODELARE

În cadrul general, astăzi, este unanim recunoscută existența și manifestarea diplomației preventive. Toate elementele de mediu au preocupări declarate pentru *prevenirea* și *stingerea* conflictelor.

Conflictul este o neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord. El poate fi un antagonism, o ceartă, un diferend sau o discuție (violentă).

Poți *intra* în conflict (ceartă) cu cineva sau poate *avea loc* un conflict, de exemplu, de frontieră, când se produce o ciocnire între unități militare ce au o sarcină de pază între două state.

Războiul este un conflict. *Contradicția* între ideile, interesele sau sentimentele diferitelor personaje, care determină desfășurarea acțiunii, relevă, de asemenea, o stare conflictuală. *Evoluția fenomenului politic*, european sau chiar mondial, indiferent de orizont, cu siguranță va conține stări conflictuale. *Schimbarea realităților* ce aparțin prezentului este inerentă, obiectivă, în baza caracterului evolutiv implacabil al societăților.

Cadrul de mai sus arată că în diferite părți ale globului pământesc, inclusiv în Europa, există, pot să apară și se vor ivi cu siguranță **conflicte politico-militare**, de dimensiuni, conținut și calități diferite.

O evaluare schematică arată că lumea nu se îndreaptă spre starea ideală, deoarece nu poate dispărea cu desăvârșire un fapt, o ordine logică, pentru ca să facă loc alteia, din moment ce existența și natura lor sunt solidar contradictorii.

În Europa începutului de Secol XXI, *subiectele antagoniste* coexistă într-o interacțiune contradictorie și într-un fascicul viu de alternanțe, tinzând totuși spre un echilibru simetric al intensității ideologiilor și mentalităților.

Vestul european dezvoltat induce astăzi în Estul european în tranziție experiențe diferite și speculații elevate. Dar, Vestul european se află uneori în conflict cu el însuși, din cauza faptului că analiza trecutului este mai la îndemână decât analiza previzională, iar formularea unui mod de acțiune mai coerent pentru prezent și viitor este mai dificilă, în raport cu interesele lor sigure, deja formulate.

În procesul transformărilor europene, țările din Vest (înțelegând cu precădere cele din NATO) stăpânesc, se pare, perfect metoda, procedeul și abilitatea de **a crea stări preconfliktuale zonale**.

Aceeași modalitate de acțiune a avut-o și Tratatul de la Varșovia care, prin atitudinile țărilor din Est, au marcat stări conflictuale vizibile în timp (Cehoslovacia, Ungaria, Afghanistan etc.).

Sunt puține țările care s-au dovedit active și prezente în mijlocul conflictelor, însă cel mai adesea toate au luptat pentru **adjudecarea stărilor postconflictuale** (fig.17.1).

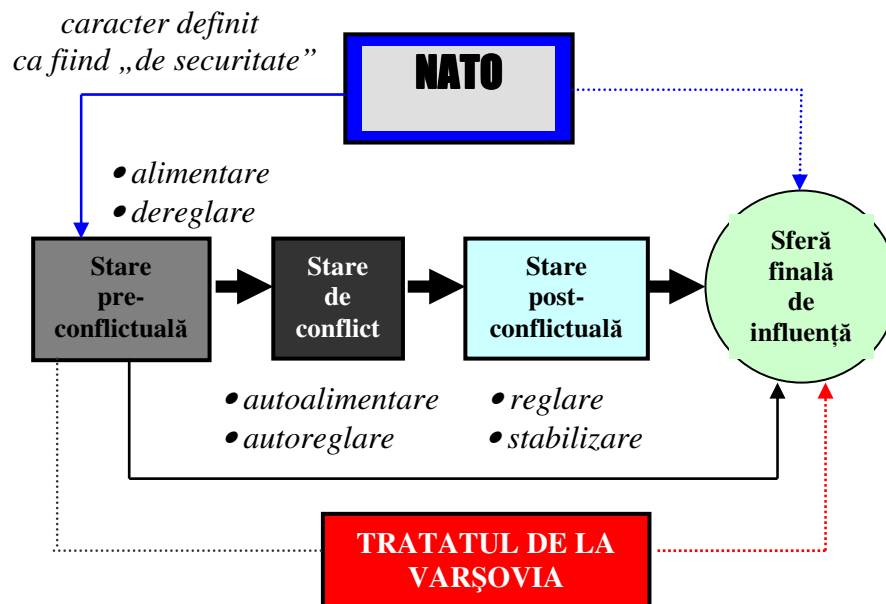

Fig.17.1 Implicarea în starea preconflictuală și adjudecarea stării postconflictuale

Diplomația preventivă are drept scop moral asanarea, curățirea, respectiv însănătoșirea climatului mediului internațional.

Prin procedee și tehnici cu caracter altruist s-ar putea preveni apariția conflictelor sau ar fi posibilă stingerea lor. Imaginea însă este ideală, dar măsurile alturiste nu există iar cele obișnuite sunt raționale. Cu toate acestea, domeniul diplomației preventive rămâne încă prizonierul corpului său și al obiectelor sau obiectivelor de care este atras.

Acțiunea preponderentă pe drumurile de centură (în stările pre- și postconflictuale) conduc la concluzia că *într-o manieră pragmatică este acceptat conflictul ca mijloc de modelare*.

Evoluția stărilor conflictuale

Există numeroase aprecieri care relevă că încă nu este definită o politică mondială. Este posibil să recunoaștem că se conturează, și devin tot mai operaționale, **politicile regionale**.

Tendința de a avea o politică mondială este discutabilă, în contextul pluralismului și diversității la care fac apel subsistemele. Este dificil să fie extrapolată starea unor națiuni, state sau regiuni, la nivel planetar (n-ar mai exista termenul de comparație).

Industria de armament este, cu toate acestea, deja mondializată. Așa cum omenirea stipulează nevoia de apă, de aer, - așa cum crește importanța vectorului „*mediu înconjurător*” – tot astfel, în plan secund dar fundamental, înarmarea și dezarmarea, atacul și apărarea dăinuie și vor dăinui în mod obiectiv. În fapt, industria de armament este deja adjudecată unanim ca existență și evoluție.

În plus, *armele geofizice, chimice, nucleare, armele neconvenționale extraterestre* etc. operează cu parametrii determinanți, într-un sistem permanent conflictual, mai mult sau mai puțin latent, însă de înaltă performanță.

Extensia războaielor către populația civilă este de așteptat să fie mai restrânsă. Recrutarea combatanților determină o contraselecție a populației. A apărut problema realizării păcii pe anumite baze mai sigure. Este vorba de *o pace mai bine organizată*.

Nu este lămurită și acceptată unanim problema existenței *statelor naționale independente*, diverse teorii negativiste arătând că tocmai existența acestora este cauza războaielor.

Adepții teoriei biologiste susțin că războiul este un fenomen etern în viața societății.

Structurile social-economice și politice diferite continuă să genereze situații de conflicte armate. Nu există încă o bază obiectivă pentru justificarea războaielor directe de agresiune sau motivarea unei parțiale conflagrații mondiale.

În istoria recentă, de exemplu, afirmarea națiunilor conexată cu cazul Iugoslaviei a condus la situația de război. Paradoxal, Germania, prin recunoașterea imediată a statului croat, deci a națiunii croate, a acționat pentru reafirmarea contururilor. Nimic nu mai încapse, se pare, în definițiile clasice ale stărilor conflictuale.

„Informația” și **„industria de război”** s-au instalat deasupra tuturor și operează conjugat, determinând sau eradicând diferite situații.

Gândirea globală pornește de la **„tot și părțile acestuia”** (fig.17.2), se bazează pe o **„rețea”** și, mai apoi, reprezintă **„sistemul și mediul său înconjurător”**.

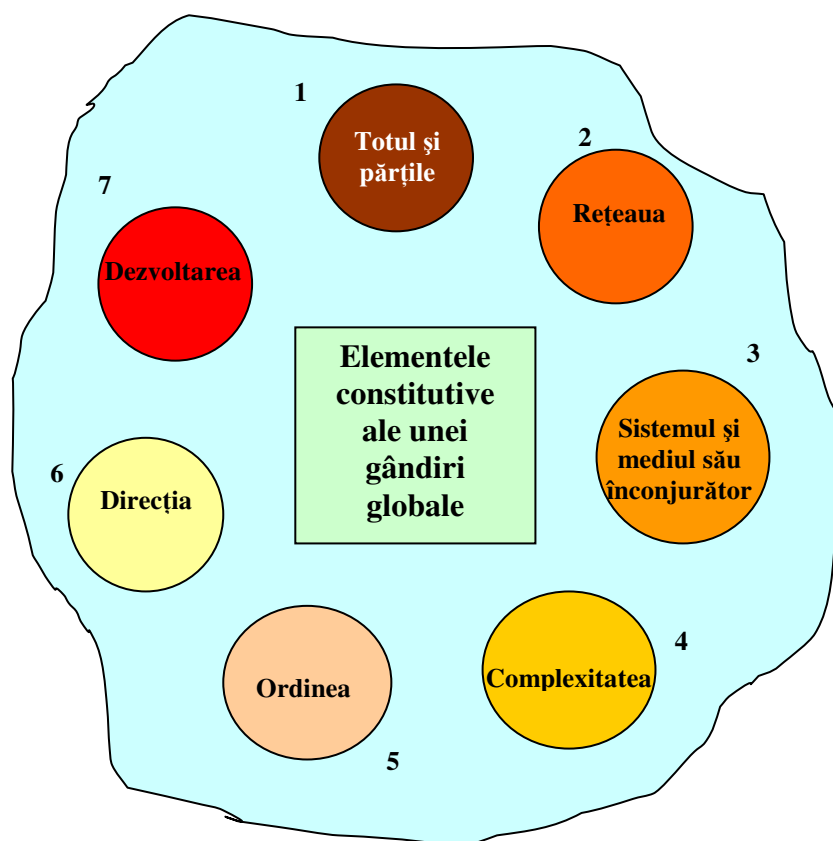

Fig.17.2 Elementele constitutive ale gândirii globale

Acestora li se atașează vectori succesivi cum sunt: „complexitatea”, „ordinea”, „direcția”, pentru ca în final să se obțină „dezvoltarea”. Analiza și sinteza sunt deja metode „sacralizate” în privința obținerii unor concluzii (fig.17.3).

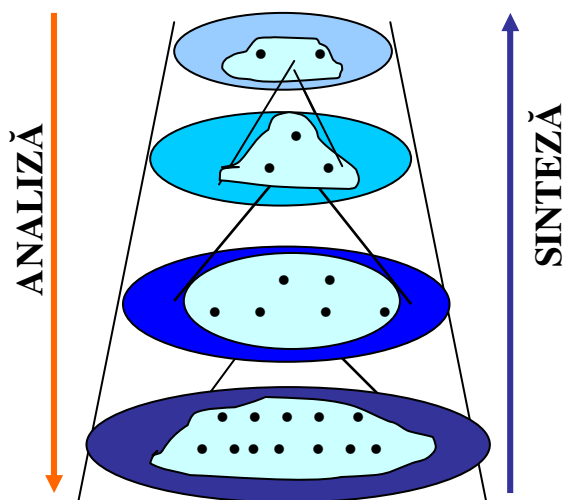

Fig.17.3 Un sistem cu nivele diferite (individ, grup, departament, stat major, corp de armată, minister, CSAT)

De fapt, situațiile simple, de bază, se constituie întotdeauna într-un circuit cu închidere obligatorie (fig.17.4). Neînchiderea – de exemplu a unor negocieri - înseamnă într-un fel anume chiar închiderea.

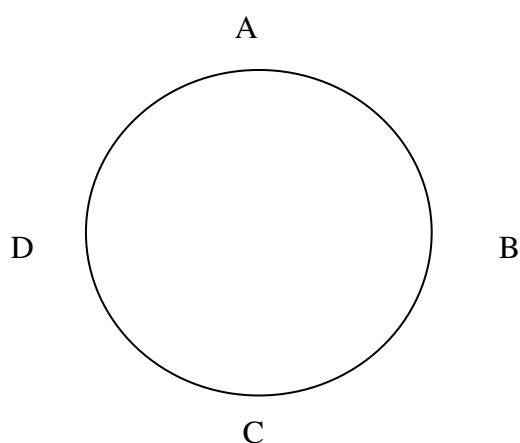

Fig.17.4 Un circuit simplu, cu închidere (reprezentarea bazei)

Discuțiile sunt exemplul cel mai elocvent de interacțiune (fig.17.5). Acestea sunt aparent simplificate (când fluxul este biunivoc), însă se pot desfășura și pe o structură mai plină (fig.17.6).

Fig.17.5 *Discuția – exemplu de interacțiune*

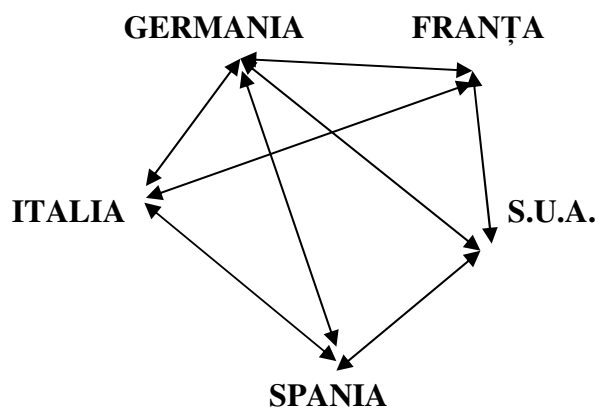

Fig.17.6 *O structură plină (mai multe elemente și interacțiunea lor)*

„Informația” și „industria de război” sunt substanțele ce circulă prin organismul complex **multirelațional**.

În prezent, lumea are cantonate în structura sa „cauze” și „efecte”. Disputa, conjugarea și interacțiunea dintre aceste două categorii explică *gândirea globală*.

Industria de apărare din România are astăzi o configurație care poate fi considerată ca un „EFECT” (fig.17.7). În timpuri trecute, binomul „cauze – efecte” a generat o configurație care, în final, a oferit o capacitate de producție ce poate astăzi să fie judecată.

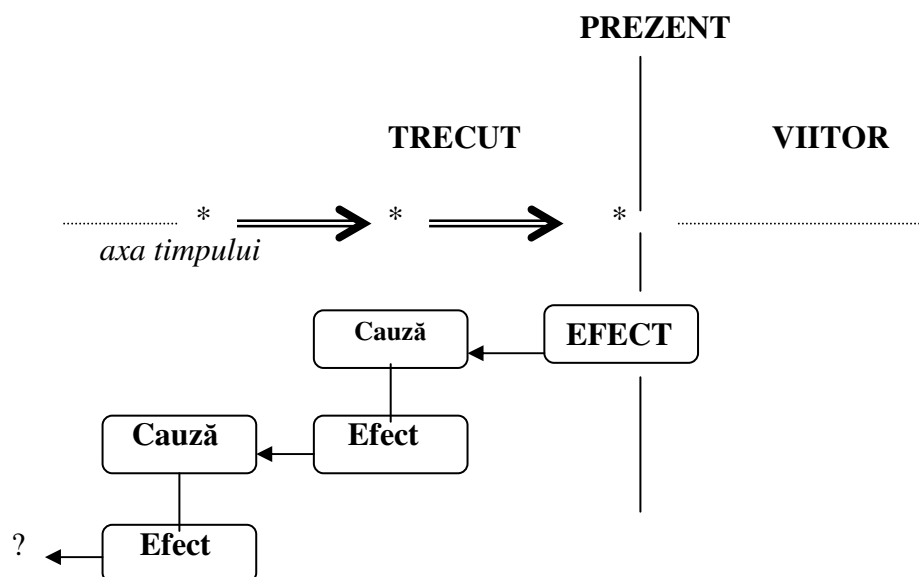

Fig.17.7 Explicația gândirii monocauzale prin căutarea cauzei

În consecință, starea „de astăzi”, poate fi considerată și „CAUZĂ” ce poate determina o „acțiune” asupra capacității de producție, care prin conversie va genera niște „rezultate” cu noi efecte (fig.17.8).

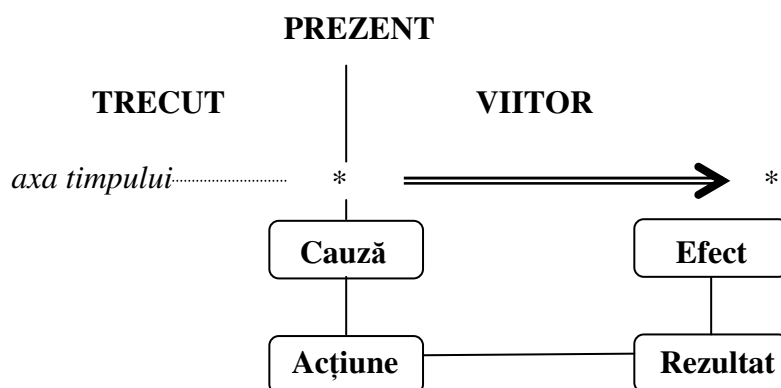

Fig.17.8 Explicația gândirii monocauzale, ținând seama de efect

Cvasitotalitatea situațiilor este dominată de „informație”. Aceasta poate proveni din interiorul capacității de producție, din exteriorul ei (din imperativele naționale) sau ca urmare a situației internaționale „la zi” și „viitoare”.

Conflictul de tip „material” în procesul transformării apare atunci când informația lipsește sau este redusă cantitativ și calitativ.

Așadar, *schimbarea industriei de apărare* este o problemă de tip complex și ar fi o fericire să poată fi rezolvată printr-o soluție de tip „sistem trivial” (fig.17.9).

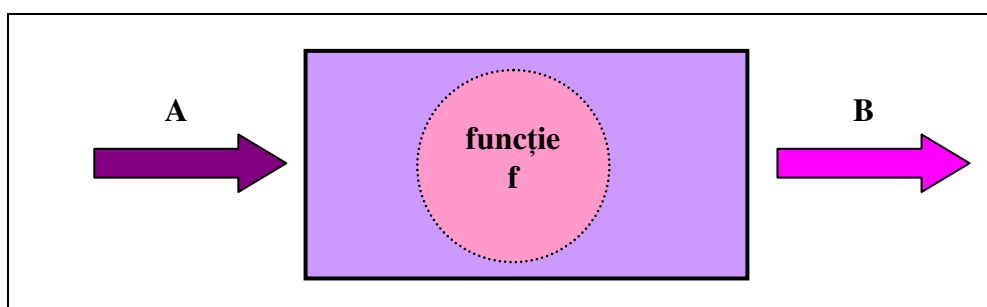

Fig.17.9 Sistem trivial în soluționarea problemelor complexe

Identificarea funcției de transformare se bazează pe informație. Sesizarea sau formularea unei funcții simple, liniare, cu parametri reduși ca număr și nevariabili este complicată.

Pentru conversia industriei de apărare din România, soluția de tip „sistem nontrivial” (fig.17.10) este mai favorabilă, deoarece:

- capacitățile productive sunt diversificate;
- nivelul competitiv este diferit;
- cererea și oferta sunt variabile;
- distribuția geografică a unităților este relativ mare;
- identificarea, construirea modulelor de „informații” care să constituie funcțiile de transformare, constituie o acțiune mai productivă când este abordată maniera secvențială.

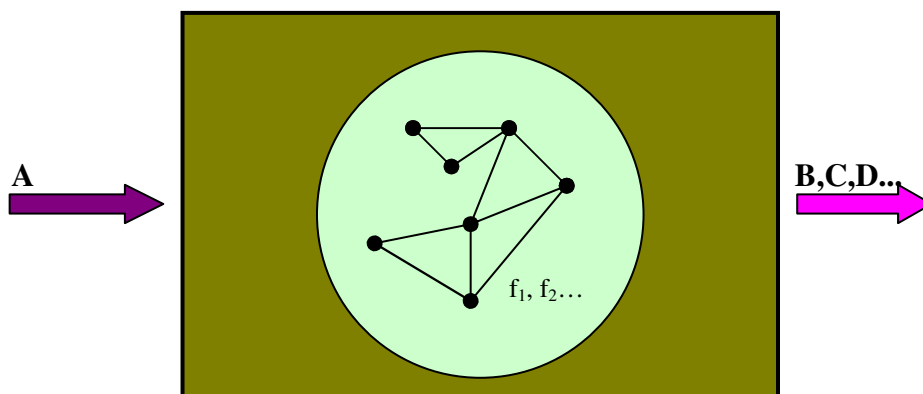

Fig.17.10 Sistem nontrivial în soluționarea problemelor complexe

Astăzi, în diferite medii, se deplânge situația industriei de apărare românești. De fapt, ar trebui reevaluată poziția pesimistă, înțelegând că starea actuală a acestei industrii se constituie în „motiv” al transformărilor care, indiferent de moment, trebuie oricum realizate.

La urma urmei, Rusia este în fața aceleiași probleme și este necesar să realizeze transformări, însă pe un sistem de tip „*complex militar – industrial*” uriaș. Flexibilitatea acțiunii este mai redusă, costurile ridicate și funcțiile de transformare (în esență „*informația*”) dificil de identificat.

Fiecare domeniu al vieții social-politice și economice se conceptualizează sau se reconceptualizează. Aceasta înseamnă că **transformarea** însoțește permanent viața, iar percepția umană este asaltată de **nou** și **noutate** aproape permanent. În acest flux **noul** este acceptat sau nu, în funcție de amprenta conceptuală care domină momentul dat. Convențional, orice acțiune este reductibilă.

În toată această construcție, sau sistem arhitectonic perceput, circulă contradicțiile, se mișcă ideile, intențiile, dorințele, care se compun și se recompun, oferind în final o **rezultantă a energiilor individuale**.

În viața social-politică, datorită de a formula efectiv o concepție de tip politic sau social este implicită, dar acțiunea trebuie să fie explicită. De aici rezultă complexitatea soluționării conceptuale.

Starea de opoziție generează atracții sau respingeri. Sistemul național productiv și social-politic este frecvent zguduit și spre acești vectori rezultanți.

Cel mai adesea este necesară delimitarea, marcarea sau formularea unor zone și etaje în construcția națională, asupra cărora trebuie acționat cu decizii. Lipsa de clarviziune și fermitate frânează, încetinind procesul de avansare a societății.

În România, în anul 1989 s-a produs o ruptură de sistem. Un proces de orogeneză socială, economică și politică a schimbat radical configurația și sensul vectorilor rezultanți.

A trebuit ca în aceeași „clădire” – pentru început – să se instituie reguli noi, comportamente diferite și acțiuni cu totul schimbate față de ceea ce a evoluat pe prima scenă timp de o jumătate de veac.

În acest context se constată că este mai mult decât imperios să se apeleze la acea „conversație națională în autonomie”.

Transformările presupun inerent dificultăți. Traversarea acestora este de asemenea complexă.

La început de secol XXI, în România nu se pune problema lipsei intenționate a transformărilor. Aspectul cel mai important este însă cel al „vitezei cu care au loc transformările”, urmare a condițiilor obiective interne și, mai ales, externe.

În condiții deseori limită, fără ieșire, s-a reușit conceptualizarea sensului de avansare a societății românești. De fapt, este vorba de o reconceptualizare a mersului României în lume.

Stările diferite în interiorul sistemului pot genera percepții conflictuale. Stările diferite din exteriorul sistemului pot determina poziții conflictuale. În ambele cazuri, este necesară examinarea stării siguranței naționale.

Conflictele sunt expresie a dinamismului, în toate planurile societății. Sub nici un chip acestea nu sunt dorite, și procedeele de evitare ori stingere se multiplică alături de voința individuală sau multipolară. Trebuie acceptată constatarea că stările conflictuale au existat, există și se vor manifesta cu siguranță și în viitor.

Eradicarea, eliminarea totală a lor ar însemna armonia perfectă, consensul universal, încremenirea structurală, instalarea unui sistem înghețat, utopic.

Există și creatori de conflicte. Nici un personaj și nici o entitate nu recunoaște și nu se consideră membru al acestei categorii de creatori de conflicte, dat fiind latura morală subînțeleasă în termen „*imediat*”, care ar predomina conviețuirea generală.

Studiul acestui domeniu și focalizarea ca exemplu de transformare asupra infrastructurii industriale de tehnică specială este dominat de „*informație*” ca suport operațional „*benefic*” sau „*nebenefic*”.

Toate stările de conflictualitate pot afecta sau redimensiona siguranța națională. De aceea, disecarea domeniului poate dezvălui imagini noi, utile în procesul decizional curent sau de perspectivă.

18. TIPURI DE RĂZBOAIE MODERNE ȘI TENDINȚE DE ÎNZESTRARE

Noile formule de purtare a războaielor prevăd introducerea pe câmpul de luptă a *tehnologiilor "Stealth" a armelor inteligente, digitalizarea câmpului de luptă și senzorii de performanță*.

Dispozitivele de luptă devin *asimetrice*, respectiv neliniare. Aliniamentele, uniformitatea, raioanele sau adâncimile sunt înlocuite de *avansul integrat*. Spațiul de luptă devine *multidimensional și descentralizat*.

Nivelele strategice operative și tactice ale acțiunilor militare au conotații noi în arta militară de ansamblu. Manevrelor și mobilitatea cresc în importanță.

Operațiile speciale și psihologice dau adâncime aproape nelimitată acțiunilor de luptă modernă²⁷. Această caracteristică devine *a cincea dimensiune a câmpului de luptă*. Potrivit aceluiași autor „informațiile și tehnologiile de vârf, dublate de concepte doctrinare adecvate, lideri militari competenți, personal profesionalizat, industrie și operativitate înaltă a forțelor, înseamnă putere reală”.

Într-un astfel de context armata română urmează să-și adapteze strategia militară, doctrinele categoriilor de forțe armate și regulamentele militare la noua fizionomie a războiului modern.

O primă concluzie este că transformările tehnico-științifice au dus capacitatea de distrugere a armelor la un grad de perfecționare încât ele nu mai pot încăpea în definiția clasică a mijloacelor de purtare a războiului.

Apare deja diferența între noțiunea de „armă” și cea de „mijloc” de distrugere în masă. Este acreditată aprecierea că deja există premisele producerii unor arme complet diferite și cu un grad total depășit de distrugere, decât bombele atomice sau cele cu neutroni.

18.1. Armele nucleare

R. Aron arată că „armele nucleare nu au altă funcție decât să împiedice folosirea lor efectivă și nu își îndeplinesc funcția decât în măsura în care subzistă posibilitatea unei folosiri a lor”²⁸.

²⁷ V. PAUL, „*Conflictele secolului XXI*”, Editura MILITARĂ, București, 1999

²⁸ Raymond, ARON, „*Penser la guerre, Clausewitz*”, Editions GALLIMARD, 1976.

Pentru a ilustra puterea de distrugere a armei nucleare este suficient să arătăm că puterea unei singure bombe nucleare de 50 megatone este de 10 ori mai mare decât totalitatea exploziilor care s-au produs în cel de-al doilea război mondial și degajă mai multă energie decât exploziile care au avut loc în toate războaiele prin care a trecut omenirea.

Realizările în electronica militară au condus la ameliorări în precizia și siguranța rachetelor strategice, a navigației cosmice.

Rachetele balistice sunt considerate ca preferabile pentru purtarea unui eventual război nuclear. Mai mult de jumătate din focurile nucleare strategice sunt ținute asupra obiectivelor militare.

Politicile nucleare oficiale sunt focalizate pe distrugerea reciprocă. Sistemele de arme nucleare strategice ofensive și defensive sunt desfășurate în ideea că un atac inițial prin surprindere ar fi posibil, probabil chiar ireversibil. Un calcul greșit sau un accident pot constitui pericole de derulare a unui război nuclear, atât din cauza unor erori tehnologice cât și a interpretării greșite a datelor.

Există exemple de alarme false declanșate în calculatoarele de monitorizare și comandă a sistemelor militare nucleare. Ameliorarea preciziei rachetelor strategice moderne înfățișează capacități de aplicație cu probabilitate de cca.78% pentru o lovitură și de cca.95% pentru două lovituri.

Ghidarea rachetelor se poate deja realiza pe o sferă de referință inercială anticipată, un sistem de orice poziție, care poate regla deplasarea acestora la suprafața solului, înainte ca acestea să fie lansate. Cu acest sistem se poate obține o eroare circulară probabilă de cca.100 m. Dacă focusul rachetei este dotat cu o ghidare terminală, care utilizează un sistem laser sau radar pentru a-l orienta spre țintă, atunci se pot obține erori circulare probabile de câteva zeci de metri.

În contrapondere, sunt formulate sisteme de avertizare care folosesc computere pentru a comanda lansarea rachetelor balistice intercontinentale, în timp ce rachetele primului declanșator sunt pe drum. Un sistem de sateliți poate fi utilizat pentru detecția rachetelor balistice intercontinentale, pe măsură ce acestea apar la orizont.

Continuă perfecționarea rachetelor balistice strategice lansate de pe *submarine*. Un singur submarin nuclear strategic poate transporta 200-300 focuri nucleare.

Eroarea circulară probabilă a rachetelor balistice lansate de submarine este de o rază maximă de 300-550 m. Focurile pot fi echipate cu ghidaj terminal (radar, laser), care le dirijează spre țintă după reintrarea în atmosferă.

Războiul antisubmarin devine o componentă a războiului general. În acest tip de confruntare elementul critic îl constituie detectarea.

Sensibilitatea senzorilor este în creștere prin îmbunătățirea integrării sistemelor de recepție bazate pe radar, radiații infraroșii, laser, radiolocate, sesizarea perturbațiilor de tip magnetic. Sensorii aeropurtați, cosmici, organici de suprafață și mașinațiuni de adâncime sunt tot mai mult integrați în infrastructura specială a acestui tip de război.

Un grup operativ de distrugere a submarinelor poate fi constituit din portavioane, distrugătoare cu elicoptere și submarine de atac. Grupul poate coopera cu aviația bazată pe uscat, cu sistemele de supraveghere fără echipaj.

Deja este constituit un sistem unic de armă antisubmarin, de vânătoare și apărare antisubmarin, care este un submarin nuclear echipat cu sonar și alți senzori, comunicații submarine, computere pentru declanșarea loviturilor cu torpile cu ghidare terminală acustică, activă și pasivă..

Rachetele de croazieră sunt produse într-o varietate de tipuri (sol-sol, sol-aer, aer-sol), cu aplicații tactice (pentru rază mică de acțiune) și strategice (cu rază mare de acțiune). Miniaturizarea calculatoarelor constituie cea mai importantă realizare în domeniu (volum și greutate reduse) pentru o putere dată.

Atingerea coordonatelor virtualelor obiective arată erori circulare de câțiva metri. În procesul operativ, cu ajutorul unui altimetru radar, este comparat terenul de sub rachetă cu traiectoria de zbor programată. Devierile de la traiectorie sunt corectate automat. Tehnica de cartografiere prin satelit oferă posibilitatea localizării obiectivelor și conturării tacticilor de zbor.

Rachetele de croazieră sunt lansate din aer, de pe mare sau de pe platforme terestre. Raportul dintre sarcina utilă transportată și greutatea fizică a rachetei de croazieră este foarte mare (15%, față de 1% pentru rachetele balistice obișnuite).

Sistemele aeropurtate de avertizare și semne sunt componente ale tehnologiei militare de vârf. Acestea rezistă contra contramăsurilor electronice, mai eficace decât actualul radar de supraveghere terestră.

Odată început războiul nuclear nu ar putea fi limitat, mai ales dacă se au în vedere efectele necontrolate pe care le produce imediat și în timp explozia nucleară.

După un Raport al Academiei Naționale de Știință a SUA, în cazul unui război nuclear, în care s-ar folosi exploziile nucleare, pot lua naștere și alte oferte la fel de grave cum sunt: reducerea globală probabilă a temperaturii medii pe pământ, reducerea cu 30-70% a ozonului și creșterea oxidului de azot. Intensitatea radiației ultraviolete, în condițiile lipsei de

ozon ar crește de 10 ori, cu consecințe în arsuri, reproducere și viabilitatea unor forme de viață a plantelor și animalelor.

În cursa înarmărilor nucleare se evidențiază o dezvoltare pe orizontală, deci o proliferare a armei nucleare (stoc și creșterea numărului statelor deținătoare) și o dezvoltare pe verticală, prin realizarea unor arme din ce în ce mai puternice și mai perfecționate.

18.2. Armele chimice

Arsenalul armei chimice este completat cu mijloace incendiare (proiectile incendiare), destinate exterminării masei sau distrugerii sistemelor ecologice. Temperaturile dezvoltate de proiectilele incendiare ajung la 2300-2500 grade Celsius și acționează pe o rază de mai mulți kilometri. Astfel, mediul biologic este distrus în mod conștient și sistematic.

Îndustria chimică poate realiza grupe de mijloace de luptă cum sunt: substanțe toxice de luptă, incendiare, fumigere, pirotehnice, explozive.

18.3. Armele geofizice

Creatorii de tehnologii sunt stimulați de către strategii să conceapă și să realizeze arme noi, însă orice armă nou apărută duce la angajări în vederea realizării unei contraarme mai moderne, ceea ce stimulează cursa înarmărilor. Astfel, domeniul militar este beneficiarul prioritar al tehnologiilor avansate, al soluțiilor care provin din domeniul civil.

Realizările care fac posibil un război geofizic constituie un apogeu în domeniul căutărilor distructive. Într-un astfel de context, acest tip de război - prin scopuri militare distructive - se ajunge la modificarea mediului înconjurător.

Războiul geofizic urmărește ruperea echilibrului existent în natură și declanșarea unor fenomene și procese cu efecte distrugătoare asupra mediului ambiant și populației.

Se conturează următoarele direcții de investigații în vederea realizării războiului geofizic:

- provocarea de fenomene meteorologice manifestate prin ploi, inundații, provocarea de secetă, influențarea maselor atmosferice;
- provocarea de distrugeri grave faunei și florei;
- modificări în parametrii fizici și chimici ai mărilor și oceanelor dezechilibrarea sistemului hidrologic, a echilibrului termal dintre hidrosferă și atmosferă;

- modificarea vremii, climei, și deranjarea factorilor de energie și echilibru din natură;
- crearea de câmpuri electromagnetice și acustice în mări și oceane, influențarea proceselor electrice din atmosferă;
- stimularea unor unde seismice (producerea de cutremure, curenți oceanici);
- acționarea asupra straturilor ionizate sau de ozon din atmosferă (introducerea de agenți absorbanți de energie);
- deranjarea stării naturale a litosferei prin mijloace mecanice, producând eroziune, schimbări în structura chimică a solului;
- provocarea, prin agenți microbiologici, a unor pierderi dezastruase pe suprafețe de ordinul continentelor.

Războiul geofizic are în principal urmări precum: efecte ecologice, meteorologice, microbiologice, radiologice și de altă factură dezastruoasă..

Se observă, așadar, că diferitele tipuri de războaie au un amplasament nou, cu teatru de operațiuni automatizat. Majoritatea sistemelor automatizate realizate pentru teatrul de operațiuni se bazează pe microelectronică și informatică.

În general, conflictele au patru faze distincte:

- sunt localizate și identificate forțele inamice;
- se ia o decizie cum trebuie să se opună rezistență acestor forțe inamice;
- inamicul este lovit cu arme adecvate;
- distrugerea provocată inamicului este evaluată pentru a se constata dacă operațiunea trebuie repetată.

Noua caracteristică în domeniu, relevă faptul că pe teatrul de operațiuni al viitorului, forțele inamice vor fi localizate, urmărite și ținute aproape simultan, datorită utilizării legăturilor informaționale, evaluării computerizate a informațiilor și control al focului.

19. CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ ÎN DOMENIUL PRODUCȚIEI DE APĂRARE

Cercetarea științifică în domeniul militar nu poate rămâne în afara științei în general. Realizările tehnico-științifice cu scop aplicativ militar sunt rezultatul eforturilor interdisciplinare.

Pentru a evidenția necesitatea ralierei la marea știință și tehnologie a contemporaneității, se redau în continuare, câteva elemente și concluzii

exemplificative pentru modul cum sunt formalizate abordările, în acest domeniu, în cadrul structurilor euro-atlantice.

Spațiul științific militar vest-european și în general cel aparținând NATO este în vecinătatea României și, în consecință, proximele conexiuni, în sfera noutăților militare, se pot înfăptui de către țara noastră și în plan european.

De peste 40 de ani, în cadrul NATO funcționează un Program științific ce reunește intelectuali din toate țările Alianței. Un obiectiv general a rămas valabil și în prezent, operând cu aceeași unitate de cooperare și anume: crearea unei vaste familii de oameni de știință și tehnicieni caracterizați de o comuniune de idei pentru teme prestabilite.

Programul științific al NATO a luat ființă în anul 1958, odată cu instituirea *Comitetului Științific al NATO*.

S-a precizat, la acel moment, că știința și tehnica pot deveni determinante pentru securitatea națională.

Astfel, știința și tehnica au devenit un domeniu particular-special al comunității euro-atlantice. S-a recunoscut că prioritatea o constituie formarea tinerilor cercetători și ingineri și s-a pus în practică un număr de mecanisme de susținere permanentă a pregătirii acestora: cursuri intensive, subvenții pentru cercetare și cooperare și burse de cercetare științifică.

Aceste acțiuni au fost completate, de-a lungul anilor, prin creșterea importanței acordate cooperării ca efect catalizator, susținerea activităților de cercetare de înaltă calitate științifică și sporirea capacității de adaptare rapidă la cerințele schimbării.

Comitetul Științific al NATO este compus din reprezentanții fiecărei țări membre (în număr de 25). Comitetul are în principiu trei reuniuni pe an. Una dintre ședințe se desfășoară prin reunirea reprezentanților NATO cu omologii lor din celelalte 28 țări membre ale Consiliului de Parteneriat Euro-Atlantic.

Comitetul Științific este asistat, în munca sa de evaluare și selecție a cerințelor de susținere financiară, de către Comisiile Consultative. Membrii acestor comisii sunt aleși din rândul comunității științifice internaționale și își folosesc competența profesională pentru asigurarea calității selectării temelor din programele anuale actualizate.

În fig.19.1. este redată structura Comitetului Științific al NATO și comisiile sale consultative.

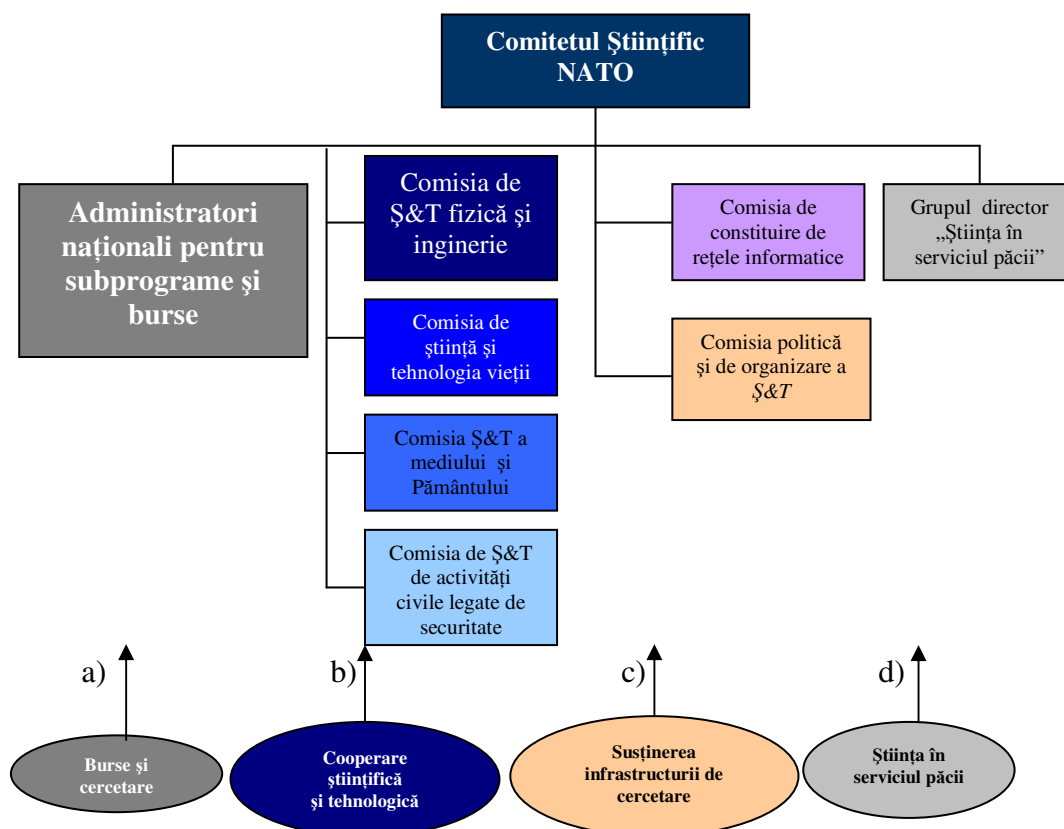

Fig.19.1 Structura Comitetului Științific al NATO și comisiile consultative

După 1990, Programul științific al NATO a dobândit o și mai largă participare, oferind posibilități concrete țărilor partenere, membre ale Consiliului pentru Parteneriat Euro-Atlantic, să beneficieze de sprijin, fiindu-le rezervate locuri în colaborarea tradițională, alături de țările membre NATO.

Anul 1999 a marcat o măsură cu totul nouă, Programul vizând colaborarea expresă numai între țările membre NATO cu țările partenere.

Cooperarea științifică și tehnică în cadrul NATO cuprinde domenii dintre cele mai diverse printre care, cele mai relevante, sunt:

1. Științele și tehnologiile legate de *fizică și inginerie*. Acest domeniu acoperă, în particular, matematicile, fizica, știința

materialelor, chimia, tehnologia informației și științele ingineresti.

2. Științele și tehnologiile despre *viață* se referă la biologie, agronomie și știința alimentației, medicina și științele comportamentale.
3. Științele și tehnologiile despre *mediul înconjurător și Pământ*, care au în vedere domeniile ce studiază crusta terestră, științele atmosferei, oceanografia și științele mediului înconjurător.
4. Științele și tehnologiile civile legate de *securitate* vizează arii de cercetare ce cuprind: a) securitatea mediului, în contextul activităților militare de toate categoriile și b) tehnologiile de dezarmare și reconversie. Sunt de asemenea vizate aplicațiile științei și tehnologiei la rezolvarea problemelor legate de securitatea propriu-zisă a țărilor.

Mecanismele actuale de susținere a cooperării științifice și tehnologice în cadrul NATO sunt în principal următoarele:

- cursuri intensive scurte;
- seminarii de cercetare avansată;
- subvenții pentru cooperare;
- misiuni ale experților.

Mecanismele care constituie suportul pentru *acordarea de burse de cercetare științifică* se referă la:

- burse la nivel de bază;
- burse la nivel avansat;
- burse pentru cercetători confirmați;
- burse de invitații (vizitare) pentru cercetători confirmați.

Infrastructura de cercetare este sprijinită prin:

- constituirea rețelelor informatice (consultații și consultanți de rețele, consultanți pentru fiabilitate și pentru configurarea infrastructurii);
- subvenții pentru constituirea unor rețele de infrastructură de cercetare;
- seminarii de înalt nivel pentru constituirea rețelelor de cercetare (formularea de strategii și stabilirea modalităților de formare).

Pentru domeniul „*știința în serviciul păcii*” principalele mecanisme de susținere a derulării activităților specifice sunt:

- finanțarea de proiecte de cercetare și dezvoltare pentru durate de 3-5 ani;
- proiecte de cercetare și dezvoltare pe obiective.

Aproape 13.000 de cercetători din țările membre ale Consiliului de parteneriat euro-atlantic sunt angrenați în Programul științific al NATO, beneficiind de burse și subvenții, participări la reuniuni și nominalizări ca raportori științifici.

De exemplu, în anul 1998 cele 104 reuniuni științifice derulate sub egida NATO au atras participarea a mai mult de 6.000 de cercetători științifici.

Peste 1.000 de oameni de știință din Federația Rusă au primit subvenții pentru colaborări științifice cu membri ai comunității cercetătorilor din cadrul NATO. Aproape 500 de cercetători din țările partenere NATO au urmat strategii de cercetare științifică și cooperare, grație susținerii financiare primite din partea NATO.

Mai mult de 2.000 de tineri cercetători din țările partenere au beneficiat de burse de studii și cercetare în structurile științifice ale NATO.

Tabloul de mai sus evidențiază liniile de forță ale cercetării științifice militare care au extensie suficientă peste domeniul militar propriu-zis și cel civil.

Restul comunității științifice a avut tentative de conexiune cu Programul științific al NATO. Astfel, până în anul 1999, din partea NATO au fost acordate peste 100 de subvenții pentru susținerea proiectelor de colaborare între cercetătorii din cele două comunități. În intervalul 1997 – 1998 un număr de peste 200 de cercetători români au primit sprijin financiar pentru participarea la reuniunile științifice ale NATO (la cursurile scurte intensive și la seminarii de cercetare avansate), în timp ce 150 de persoane au beneficiat de burse de cercetare în străinătate în cadrul temelor științifice euro-atlantice.

20. TRANSFERUL CERCETĂRII – DEZVOLTĂRII MILITARE CĂTRE INDUSTRIA CIVILĂ

Procesele de reconversie sunt în corelație și interdependență. Problema principală practică vizează modul de aplicare a rezultatelor cercetării – dezvoltării tehnicii militare în scopuri civile.

Tendențele importante ale globalizării cercetării și dezvoltării, a tehnologiilor de fabricație și a piețelor demonstrează că sectorul civil - mai deschis - are mult mai mult de oferit apărării, decât poate oferi sectorul militar, de tip mai închis, sferei civile. Tehnologiile și produsele civile sunt, în general, mai ieftine decât cele militare, deoarece sunt realizate în scop

comercial, în condiții de concurență; în cadrul economiilor de piață, tehnologiile civile în unele laturi ale lor sunt mai avansate.

În practică se manifestă două forme de transfer: 1) transferul simplu al *tehnologiei și al experienței* rezultate din cercetarea - dezvoltarea militară și 2) *transferul fizic al echipamentului și al personalului*, prin reconversia instituțiilor de cercetare-dezvoltare militare către utilități civile, sau prin vânzarea activelor și redistribuirea personalului. Redistribuirea și schimbarea personalului impune și transferul tehnologiei existente.

În orice țară, în care există cercetare-dezvoltare militară, apare permanent problema transferului către industria civilă, chiar și în perioadele în care activitatea militară cunoaște o creștere vizibilă – așa cum a fost la începutul anilor '80. În această situație, forma predominantă de transfer a cercetării-dezvoltării militare este transferul de active și de personal.

În ultimii ani ai secolului XX problemele industriei de apărare s-au concentrat pe modalitățile de adaptare în funcție de situația scăderii cererii, respectiv a micșorării bugetelor militare. În acest context, conceptul de „*industrie cu dublă utilizare*” se folosește din ce în ce mai des.

Conceptia asupra dublei utilizări – care s-a accentuat abia în ultimii ani – a fost puternic stimulată de sfârșitul Războiului Rece și de perspectiva prelungită a scăderii cheltuielilor militare.

Având în vedere că susținerea cercetării-dezvoltării militare și a liniilor de producție au devenit costisitoare pentru un număr de produse finite, cum ar fi avioanele de luptă și tancurile, rezultă diversitatea rezolvării problemei, care subliniază în ce măsură industriile cu dublă utilizare pot contribui la susținerea industriei de apărare.

Alte acțiuni sunt strâns legate de reconversia industriei de apărare, fără a provoca tulburări economico-sociale profunde.

Conceptul de industrie cu dublă utilizare se referă în primul rând la categoria de „*bunuri cu dublă utilizare*”, care este des întâlnită în domeniul controlului exporturilor. Astfel se disting clar bunurile cu utilizare exclusiv militară de cele cu utilizare dublă civilă și/sau militară.

Conceptul de industrie cu dublă utilizare lărgeste definiția expresiei de „*industrii înrudite cu industria de apărare*”. Aceasta din urmă, s-a concentrat efectiv pe sectorul de apărare, deși include și companii care produc bunuri civile. În schimb, conceptul de industrie cu dublă utilizare, cuprinde industrii civile care nu au legături specifice cu sectorul de apărare, cu excepția acelor produse și a acelor activități de cercetare care pot avea aplicații militare.

Cu alte cuvinte, conceptul de dublă utilizare, poate fi privit ca un revers al discuțiilor de la începutul anilor '60, referitoare la blocarea aplicațiilor civile ale cercetării și producției militare.

Industria cu dublă utilizare pot fi:

- *nestrategice* – industrii civile ce produc bunuri comune ca: alimente, haine, mobilier ș.a. și nu reprezintă un factor direct de întărire a forțelor armate.

- *strategice* – industrii civile ce realizează produse și tehnologii care pot fi folosite sau adaptate pentru sisteme de arme, respectiv pentru întărirea forțelor armate.

În acest context, se face distincție între industriile cu dublă utilizare strategică și nestrategică. Bunurile cu dublă utilizare nestrategică nu au nici o legătură cu armamentul, și nu reprezintă un factor de întărire a forțelor armate (de exemplu, tehnologiile de minilaser pentru player de compact-disc portabil și cele pentru ghidarea cu laser a „muniției inteligente”).

A devenit foarte costisitor să se susțină cercetarea-dezvoltarea militară pură și liniile de producție pentru un număr din ce în ce mai redus de produse finite, cum ar fi avioanele de luptă și tancurile și, ca urmare, apar probleme legate de capacitatea industriei cu dublă utilizare de a contribui la susținerea industriei de apărare.

Structura industriei de apărare și a industriilor legate de aceasta diferă de la o țară la alta, iar transformarea industriei de apărare este complexă și dificilă.

Dependența industriilor de apărare de ministerele apărării este foarte pronunțată din punct de vedere material.

În acest sens în Europa de Vest se remarcă o inflexibilitate managerială a firmelor puternic specializate în industria de apărare, care au o politică din ce în ce mai rigidă față de reducerea cheltuielilor pentru înarmare.

Piața civilă a produselor de înaltă tehnologie este competitivă și deschisă, pe când piața produselor militare este restrânsă, protejată și uzual nu se preocupă de reducerea costurilor.

În ultima perioadă se constată totuși o viteză mai mare de schimbare a tehnologiilor civile (prin competiția comercială accentuată) față de cele militare (proiectele sunt birocratice, multilaterale, în cooperare). Din acest motiv, evoluția tehnologiilor cu dublă utilizare pare a avea sens unic de la producătorii civili către cei militari.

Până de curând sectorul cercetării-dezvoltării militare a avut efecte importante în sectorul civil. În prezent această relație și-a schimbat sensul implicării.

Tehnologiile militare presupun cheltuieli, în viitor, ce nu pot fi suportate în totalitate de către stat. De aceea ar fi necesar ca, în acest sens, cât mai multe componente achiziționate de la companii civile să ajungă în produsele militare.

Este vehiculată părerea că aplicațiile cu caracter militar, pentru care nu există echivalent civil, ar trebui să fie, în continuare, fundamentate și dezvoltate de sectorul militar, ca un fel de prelungire sau specializare a tehnologiilor și produselor civile.

Țările în care producția de apărare a fost componenta de bază a industriei, consideră această transformare extrem de dificilă. Sectoarele, regiunile și companiile care, în trecut, nu au dezvoltat suficient sectorul civil, au dificultăți reale în procesul conversiei.

Structura industriei de apărare și industriilor legate de ea diferă considerabil de la o țară la alta, nu numai între Est și Vest, ci chiar în cadrul axei occidentale.

Sistemele militare importante se sprijină pe o mulțime de furnizori naționali și internaționali de subsisteme și componente. Acești furnizori sunt extrem de diversificați. Frecvent, ei furnizează bunuri cu dublă utilizare, sau adaptează produsele civile la aplicații militare. Prin urmare, dependența lor de comenziile apărării este practic neglijabilă.

De exemplu, un declin al producției pentru industria specială germană este ușor de suportat, fără probleme majore. Acest lucru este valabil pentru principalii producători a căror supraviețuire nu depinde de comenzile sau exporturile statale.

Cu câteva excepții, referitoare la unele regiuni și sectoare specializate, industria germană, de exemplu, nu este afectată în mod deosebit de implicațiile economice ale dezarmării, mai ales că cheltuielile de înzestrare reprezentau la sfârșitul anilor '80 doar 0,4% din PNB.

20.1. Problematika adaptării industriei de apărare

În țările membre ale NATO, cheltuielile de înzestrare militară reprezintă o pondere mult mai importantă din PNB, iar sectorul industriei de apărare are dimensiuni mari. În această situație, companiile sunt adesea controlate direct sau indirect de către guverne.

Orientate în general, spre livrări interne, aceste companii au un stil de conducere și o experiență direcționate de comenzile ministerelor apărării,

și de aceea sunt mai puțin flexibile și adaptabile la necesitățile civile și la evoluțiile piețelor internaționale.

Rețeaua *guvern – apărare – mediu industrial*, dependentă de ministerele apărării este pronunțată ca solidară din punct de vedere material, sub forma contractelor, iar din punct de vedere acțional, sub forma inflexibilității manageriale și a dificultății de a acționa într-un mediu civil, cu necesități diferite.

O consecință posibilă a situației în care firme și/sau regiuni întregi sunt puternic specializate pe produse militare ar putea fi o reticență politică, din ce în ce mai mare, față de reducerea semnificativă a cheltuielilor militare.

Un alt rezultat ar putea fi acela că industriile de apărare, care sunt conștiente de importanța lor politico-militară, vor fi nepregătite pentru reducerea comenzilor militare. În final, unele industrii specializate în producția militară se vor afla în situația de a nu putea pătrunde pe piețele civile.

Este totuși nepotrivit să se accepte că firme specializate anterior total în producția militară de înaltă tehnologie vor putea să aprovizioneze, în mod simplu, piața civilă cu produse cu dublă utilizare, noi și perfecționate.

Deși nu ar trebui să existe probleme în producerea unor astfel de bunuri de calitate ridicată, la prețuri competitive, există dificultăți complementare, de relativă rezistență: o rețea internațională de informații și distribuție și un marketing adecvat dominant al acestora. Fabricile care lucrează în domeniul apărării pot avea succes numai dacă au aceeași experiență, ca și cele civile, pe o piață care este din ce în ce mai sofisticată.

20.2. Globalizarea pieței civile

Piața civilă a produselor de înaltă tehnologie este competitivă și deschisă, cu dimensiuni globale.

Într-un raport al O.E.C.D., referitor la globalizarea activităților industriale, se arată că în anii '80 a apărut un val de *internaționalizare și sofisticare*, ca urmare a influenței tehnologiilor.

Capacitatea de a crea, a adapta și a implementa tehnologii a devenit cheia competitivității industriale; avantajul acesteia se bazează pe noile tipuri de investiții, garantate și de ordinea organizațiilor industriale. Pentru a putea concura global, companiile au nevoie de o complexitate tehnologică din ce în ce mai mare, de maximum de flexibilitate, atât de produse tradiționale cât și de cele noi și de o rețea vastă de aprovizionare.

Corporațiile acționează, în prezent, la scară globală, prin intermediul unui sistem amplu de alianțe externe. Firmele au depășit practicile lor tradiționale de export și oferă, în prezent, facilități externe pentru stabilirea de *rețele internaționale complexe, de cercetare, producție și informații*.

Spațiul civil nu este totdeauna un domeniu în care industria de apărare, orientată în principal spre piața internă, să poată funcționa acceptabil. Vreme îndelungată managerii din industria de apărare au folosit, mai degrabă relații amicale cu principalii clienți (Departamentele, Ministerul Apărării), deoarece principalele lor piețe au fost protejate, iar producția lor a fost realizată fără o preocupare prea mare pentru costuri.

Sub valul secretului, tehnologiile industriei de apărare au rămas, în majoritate, naționale. Adesea, problema proprietății a împiedicat transferul lor către sectorul civil și, ca urmare, există aprecieri că ele au fost depășite în unele cazuri de tehnologiile pieței civile.

20.3. Transformări rapide de generații în tehnologiile civile

Un factor care amenință poziția competitivă a industriilor de apărare, în ceea ce privește produsele cu dublă utilizare, este *viteza ridicată de schimbare a generațiilor tehnologiilor și sistemelor civile*, din cauza competiției comerciale accentuate.

Prin comparație, dezvoltarea militară – mai ales cea care are loc în mediul dificil al proiectelor multilaterale sau în cooperare – pare a avansa lent. Din aceste motive, evoluția tehnologiilor cu dublă utilizare pare a deveni mai mult o „*stradă cu sens unic*”, de la producătorii civili către cei militari. Ca urmare, obstacolele ce stau în fața penetrării industriilor militare pe piețele civile sunt o realitate.

Dezvoltarea industrială și a tehnologiilor de vârf din anii '80, în special cea din Japonia, a dovedit că cercetarea – dezvoltarea reală și o bază de producție complexă pot realiza o gamă largă de tehnologii cu dublă utilizare, ușor aplicabile în sectorul militar. Dacă aceste tehnologii ar fi fost dezvoltate numai pentru domeniul militar, probabil că ar fi fost mai costisitoare și mai puțin avansate.

20.4. Cercetarea civilă și cea militară

Efectul globalizării tehnologiilor militare conduce la întârzieri ale aplicării rezultatelor cercetărilor față de domeniul civil. Utilizarea frecventă a caracteristicilor militare sporește mult complexitatea tehnologică și managerială a armelor moderne și a sistemelor avansate.

Într-o declarație făcută în fața Subcomitetului Afacerilor Externe al Securității Internaționale și Controlului Armelor, din SUA în februarie 1990, vicepreședintele US Electronic Industry Association a expus următorul argument: *„înzestrarea depinde de domeniul dublei utilizări pentru a dezvolta și transfera noile tehnologii care au importanță militară. Aceasta poate reprezenta o resursă critică, chiar dacă armata utilizează o parte redusă a rezultatelor cercetărilor oferite. Contribuția civilă la dezvoltarea noilor tehnologii este importantă, deoarece hardware-ul militar, în domeniile care se dezvoltă rapid, este în unele cazuri cu 5 sau mai mulți ani în urma liderului din sectorul civil“*.

Data fiind evoluția probabilă a resurselor apărării, dezvoltarea pe scară largă a tehnologiilor militare implică cheltuieli care nu pot fi suportate în manieră deschisă în viitor. De aceea, tehnologia militară este tratată în unele cazuri ca un derivat al tehnologiei civile.

Concluzia care rezultă este că, ar fi ideal ca mai multe componente achiziționate de la companii să ajungă în produsele militare, aceasta reprezentând și afacerea de bază a pieței civile.

Cu cât această cale va identifica mai mulți adepți – afectați de micșcarea fondurilor – cu atât conceptul industriei și produselor cu dublă utilizare va accentua situarea industriei de apărare în centrul atenției. În acest context, se apreciază că bazarea pe tehnologiile civile înseamnă o implicare în globalizarea acestora și a producției civile, prin imprimarea unei dependențe mai ridicate față de aprovizionarea cu tehnologii și subansamble.

Ideea creșterii atenției pe industria cu dublă utilizare, urmată de o dezvoltare în sectorul militar, poate aduce economii substanțiale, deoarece va crește eficiența fondurilor alocate. În schimb, va crește și dependența aprovizionării față de piața civilă globalizată.

Un cod de comportare al NATO, pentru o largă cooperare în domeniul comercial al apărării – pus în mod curent în discuție – conduce la sporirea stocurilor de siguranță cel puțin în cadrul Alianței. Aceasta nu rezolvă totuși problema creată de creșterea aportului înaltelor tehnologii, a cercetării – dezvoltării și producției civile la realizarea producției speciale. Variantele urmărite în evitarea unor dependențe globale implică, în paralel, o dezvoltare industrială și științifică națională mai costisitoare.

În condițiile reducerii cheltuielilor militare, conceptul de industrie cu dublă utilizare dobândește, în mod inevitabil, mai multă importanță, în cadrul măsurilor de menținere a unui înalt nivel al bazei industriale a apărării. În procesul conversiei producției militare către utilizări civile,

industriile tradiționale de război pot întâmpina însă greutăți în cucerirea unor părți din piețele civile globalizate și extrem de competitive.

20.5. Decizia politică – factor de influență asupra transferului de tehnologie

Amploarea transferului și cele mai adecvate modalități de realizare sunt determinate, în fiecare țară, de deciziile politice, referitoare la apărare. O țară poate realiza, în prezent, aceste transferuri în funcție de soluțiile pe care le-au oferit în trecut problemele legate de politica de apărare.

Ilustrarea dimensiunilor transferului, în perspectiva cea mai largă posibilă, se poate face prin *identificarea problemelor principale* cum sunt:

- cât de mult a cheltuit guvernul pentru apărare, exprimat, de exemplu, în procente din PNB;
- cât echipament militar se produce în țara respectivă;
- care este amploarea cercetării-dezvoltării militare naționale;
- care este raportul dintre cercetarea-dezvoltarea militară desfășurată în:
 - * în instituțiile de stat („in house”)
 - * prin contracte cu industria privatizată („recours au marche”)
- cercetarea - dezvoltarea militară a fost dedicată exclusiv problemelor apărării, ori a avut și scopuri civile (dubla utilizare);
- rezultatele cercetării-dezvoltării militare pot fi transferate între întreprinderile privatizate sau de la cele de stat către cele privatizate. Cum intenționează guvernele – cât de activ și prin ce mijloace – să promoveze al doilea tip de transfer;
- guvernele ar trebui să vizeze numai transferul de informații și experiență, sau și pe cel de active și personal.

20.6. Rezultatele deciziilor luate în cadrul Alianței NATO

Cheltuielile guvernamentale pentru apărare variază între 4% și 5% din PNB, în cazul SUA – implicând producerea întregului necesar de echipament – și 0% în cazul Islandei. De aceea, Islanda nu are ca obiect transferul rezultatelor cercetării-dezvoltării militare.

SUA produce în totalitate echipamentul militar necesar, în propriul teritoriu. Alte 4 state mari din cadrul alianței, produc marea majoritate a echipamentului militar necesar, dar importă unele produse componente. Alți membrii ai alianței, produc unele echipamente auxiliare și importă marea majoritate a echipamentelor de bază.

Importul de echipament militar permite guvernelor să-și reducă cheltuielile legate de cercetarea-dezvoltarea militară. În acest mod, se achiziționează din afară rezultatele cercetării-dezvoltării. De asemenea, rămân mai puțin numeroase capacitățile de cercetare-dezvoltare care să fie transferate către industria civilă. Colaborarea cu un aliat pentru a produce echipament militar, reprezintă tot o formă de import. În anul 1993, de exemplu, Marea Britanie a încheiat 43 de contracte de cooperare cu diverși parteneri din alianță.

O țară care importă echipamentul de apărare nu mai are nevoie de cercetare-dezvoltare militară, decât pentru a rămâne „*un client inteligent*”. O țară ca Norvegia poate avea nevoie, din cauza condițiilor geografice, de unele echipamente militare speciale și poate să importe sau să producă bunurile necesare menținerii capacităților de cercetare-dezvoltare. Este de reținut aici faptul că producția de echipament militar sub licența străină, reduce substanțial nevoia de cercetare-dezvoltare militară autohtonă.

Cea mai mare influență asupra transferului rezultatelor cercetării-dezvoltării militare o are modul în care este *distribuită această capacitate între instituțiile de stat și piață*. În mod obișnuit este necesar să se facă distincția dintre cercetare și dezvoltare. Într-un document prezentat de Ministerul Apărării din Marea Britanie la Atelierul de Lucru pe Problemele Economice ale Apărării al NATO din februarie 1989, s-a dat următoarea definiție:

„Dezvoltarea poate fi definită ca evoluția proiectului de echipament, de la punctul în care se identifică o necesitate bine definită, până la punctul în care poate începe producția. Cercetarea este procesul de perfecționare a tehnologiei aferente”.

În unele țări, membre ale alianței NATO, dezvoltarea majorității echipamentelor militare de bază a fost realizată în întreprinderi particulare. În alte țări ale aceleași Alianțe, unele procese de dezvoltare au fost realizate în întreprinderi de stat, dar și acestea au avut deseori legături puternice cu cele particulare.

Pe de altă parte, cercetarea a fost mai mult concentrată în stabilimentele guvernamentale sau institute independente – care depind însă de instituțiile de stat. Un aspect important este acela că apar dificultăți mai mari în transferul tehnologiilor dinspre guvern sau dinspre activitățile necomerciale către industria civilă, decât cele care apar în cazul în care transferul se realizează către întreprinderile ce sunt deja integrate în sectorul de piață.

Când însă, cercetarea sau dezvoltarea militară este realizată în sectorul particular sau de piață, beneficiarului i se poate interzice prin

contractul încheiat cu guvernul, să utilizeze rezultatele în scopuri civile, pentru că ar afecta securitatea națională.

Repartiția cercetării între instituțiile controlate de guvern și industrie variază, în cadrul Alianței, de la o țară la alta. În SUA, atât cercetarea cât și dezvoltarea, sunt contractate cu industria și cu un mare număr de laboratoare și stabilimente independente, care realizează activități de cercetare-dezvoltare și pentru sectorul particular. De aceea, transferul cercetării-dezvoltării tehnologice sau a activelor și personalului – de la apărare către industria civilă – nu implică probleme de nesoluționat.

În Franța o parte a cercetării este realizată în instituțiile de stat iar o altă parte e contractată cu instituții particulare.

În Germania, cea mai mare parte a cercetării-dezvoltării este contractată în cadrul industriei privatizate. Deoarece în Germania nu există firme particulare care să producă numai pentru apărare, ci pentru ambele piețe – civilă și militară – cercetarea-dezvoltarea militară poate fi ușor transferată către utilizări civile, în cadrul firmelor respective.

Marea Britanie, una din țările importante ale Alianței, a avut, probabil, cele mai mari probleme cu transferul cercetării-dezvoltării militare. Cea mai mare parte a cercetării s-a desfășurat mulți ani în 7 instituții militare de bază. Ele au fost imune la presiunile comerciale și, oarecum, independente de piață. Reorganizarea lor recentă sub tutela Agenției de Cercetare Militară a avut ca principal scop, printre altele, să le aducă într-un contact mai strâns cu sectorul particular.

În țările membre ale Alianței, cercetarea-dezvoltarea militară a fost destinată, aproape în întregime, rezolvării problemelor apărării. S-a produs, desigur, o reorientare către scopuri civile, dar aceasta s-a materializat în produse secundare. Problema de bază actuală este identificarea și transferul acestor produse secundare.

O parte importantă a cercetării-dezvoltării din industria civilă s-a dovedit a fi capabilă să aibă utilități civile și militare. Prin definiție, cercetarea-dezvoltarea cu dublă utilizare, nu pune probleme deosebite acțiunilor de transfer.

Majoritatea țărilor Alianței nu au experiență covârșitoare în problema transferului fizic de active și personal, dinspre cercetarea-dezvoltarea militară către scopuri civile.

Tradiția capacității întreprinderilor particulare sau a piețelor de a rezolva problemele de reorganizare rămâne semnificativ demonstrată. O mare parte din personalul supus transferului are o înaltă calificare științifică și inginerească și, în general, în țările alianței există o puternică cerere pentru aceste cadre, mai ales pe piața forței de muncă din industria civilă.

Transferul de personal și de active este mai ușor de realizat când economiile de piață se află la vârful ciclului economic. Este cazul SUA, care se află în cel de-al cincilea sau al șaselea an de avânt economic, iar personalul din cercetare-dezvoltare care părăsește structurile militare poate găsi mult mai ușor un loc de muncă decât în anii 1991 sau 1992, când economia americană tocmai ieșea din recesiune. În Europa continentală, restabilirea economică abia a început, șomajul nu a scăzut, iar acest lucru îngreunează redistribuirea personalului.

Transferul de tehnologie în cadrul alianței este doar un aspect al transferurilor tehnologice, în general, în condițiile în care majoritatea acestora se produc în sectorul civil.

Atunci când firmele sau fabricile desfășoară atât activități civile cât și militare – așa cum s-a menționat că se întâmplă în Germania, transferul este facil. În acest caz nu este necesară intervenția guvernului.

Transferul poate fi însă îngreunat în unele țări, din cauză că anumite firme sau fabrici și-au concentrat aproape întreaga producție pe echipamente militare și s-au izolat, în acest fel, de presiunile normale exercitate de piață. De aceea s-a dezvoltat, mai degrabă o cultură productiv industrială specială „izolată” decât una de „acțiune”.

Totuși, măsurile de transfer a informațiilor și a experienței în țările membre ale NATO au fost dezvoltate, în special pentru sectorul industrial, cum ar fi cazul patentelor, al publicării de articole, al locurilor de muncă disponibile etc.

Probabil că singura țară în care guvernul a considerat că este necesar să intervină este Marea Britanie. La sfârșitul anului 1980, guvernul britanic a inițiat crearea unei *instituții speciale*, controlată parțial de organisme financiare, care are ca scop identificarea informațiilor și datelor de interes comercial din cadrul celor 7 institute de cercetare și transmiterea acestora către sectorul particular. Această instituție – Intreprinderea de Cercetare Militară – a avut însă un succes limitat.

Elementele de mai sus sugerează existența unor aspecte care împiedică sau îngreunează transferul cercetării-dezvoltării militare către sectorul civil.

Acești *factori*, în principal, sunt următorii:

- obstacolele ce apar ca urmare a faptului că multe rezultate ale cercetării-dezvoltării militare trebuie să rămână secrete;
- unele aspecte ale cercetării-dezvoltării sunt specifice sectorului militar, și nu pot avea aplicații civile;

- guvernele sau furnizorii pot cere un preț foarte ridicat pentru dreptul de proprietate intelectuală;
- promovarea cercetării civile cu eventuale utilizări militare („spin – on” sau „spin-in”) poate fi mai eficientă decât cercetarea militară cu utilizări civile;
- transferul de active și personal poate fi mai eficient decât simplul transfer de tehnologie, însă poate slăbi baza materială a industriei de apărare;
- transferul se aplică mai convenabil pentru cercetarea fundamentală decât pentru cea aplicativă, însă aceasta înseamnă ca sectorul de apărare să cheltuiască mai mult pentru cercetarea fundamentală.

Caracteristica de bază a ultimelor 2-3 decenii ale secolului XX, privind realizarea tehnicii pentru apărare în majoritatea țărilor, derivă din preocupările majore ale conducerilor pe linia dezvoltării industriei militare ca parte componentă a politicii și relațiilor internaționale. Ca urmare, principalele activități din această sferă de preocupări cum sunt: cercetarea științifică, experimentările, producția și comerțul cu tehnică militară sunt tot mai mult coordonate și controlate de către stat.

21. INDUSTRIA DE APĂRARE ÎNTEGRAREA ÎN NATO ȘI INTEGRAREA ÎN UE A ȚĂRILOR DIN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST

Conflictele nu pot fi explicate numai în termeni liniari sau ca o înălțuire de secvențe ci, mai curând, ca o compunere de complexități. Reducerea complexității și gestionarea acesteia, de asemenea, nu înseamnă numai localizarea pe anumiți parametri variabili.

Strategiile militare clasice relevă că de regulă complexitatea mediului internațional este în creștere continuă. În prezent se asistă la o deplasare a accentului real acțional în interiorul parametrilor principali de variabilitate a situațiilor, respectiv în 1) sfera logisticii militare, 2) sfera logisticii economice și în 3) mulțimea factorilor de natură politică.

În conținutul acestor parametri, prin diferențiere, se regăsesc problematici noi care vizează dezvoltarea tehnologică, mediul înconjurător, subiecte de esență socială, factori transnaționali și locali.

Europa Centrală și de Est, incluzând și țările baltice, reprezintă o arie semnificativă de activitate industrială de apărare. În plan militar este vizată achiziționarea de echipamente și arme modernizate. În anul 2003 această piață a însemnat circa 15 miliarde USD.

Țările din fostul Tratat de la Varșovia au stocuri de echipament utilizabil încă din perioada războiului rece. Din unele date rezultă că ele nu intenționează să achiziționeze vehicule blindate sau alte echipamente din această categorie de arme. În schimb pentru unele sectoare, cum sunt aviația de luptă și sistemele de comandă și control, se manifestă un real interes.

Țările baltice, de exemplu, pornesc acest proces de la zero. Firma franceză THOMSON-CSF are deja aranjamente pentru livrarea către Estonia a unui sistem de supraveghere a graniței.

Slovenia a prevăzut cheltuirea în primii ani ai secolului XXI a unui volum valutar echivalent cu bugetul de dotare pe zece ani, acest aspect subliniind accelerarea procesului de creare a unor conotații logistice noi de apărare în statele nou apărute pe harta Europei, urmare a transformărilor politice de la sfârșitul de veac XX.

În zonă se manifestă o reală concurență pentru *contracte de vânzare de arme și echipamente militare*. Între furnizorii americani și cei europeni se identifică frecvent intersecții de interes. SUA manifestă deja o atitudine mai flexibilă față de leasing-ul și vânzarea de armament către țările Europei Centrale și de Est. Administrația americană a elaborat chiar un program de finanțare a exportului de arme către această zonă.

Marea Britanie, Franța Germania și Israelul manifestă interes distinct pentru piețele de desfacere din fostele țări comuniste.

În planul industriei de apărare a fiecărei țări, achiziția de echipamente militare pare a fi de rău augur, inducând prin concurență prăbușirea unor segmente din producția specială autohtonă.

Este recunoscut faptul că industriile de apărare din țările central- și est-europene sunt caracterizate, în ansamblu de tipul de performanță tehnică și economică similară celei din industria civilă din zonă.

Lipsa managementului modern și a aptitudinilor de marketing influențează disponibilitatea de competitivitate în raport cu produsele speciale străine.

De exemplu industria aerospațială cehă (prosperă în timpul războiului rece) înregistrează dificultăți de adaptare. Un alt exemplu de aranjament industrial-comercial, cu tendință de adaptare și protejare a sectorului special propriu, este cel al Poloniei, care intenționează să achiziționeze 60 de avioane de luptă, însă insistă ca acestea și altele să poată fi construite pe teritoriul său. Oficialii polonezi propun și aranjamente compensatorii din partea clienților potențiali din Europa (Israel), respectiv din SUA, care să se angajeze la modernizarea echipamentului de luptă PZL–SWIDNIK HUZAR, pe care Polonia l-ar putea livra în continuare Republicii Cehe.

În sfera tratativilor comerciale condițiile de compensare sunt ajustate. Astfel, companiile din SUA impun deja *condiții de compensare preventive* pentru contractele în baza cărora se transferă capacități de producție. În acest mod se realizează compensări înainte chiar de efectuarea primei vânzări.

Un exemplu de tentativă din categoria procedurilor de mai sus îl constituie aranjamentul ce s-ar fi putut realiza între IAR Ghimbav din România și Bell Helicopters din SUA, având ca obiectiv realizarea de aparate tip COBRA sub licență americană.

Din primele runde de tratative rezultă că planul prevedea ca IAR să demareze construcția de elicoptere COBRA destinate exportului, iar cu veniturile astfel rezultate să se creeze posibilități de achiziționare a o sută de aparate pentru uz propriu. Aceste tactici noi și dure urmează a fi examinate multidirecțional, iar decizia este complexă, ceea ce nu împietăiește însă asupra tendințelor continue de extindere a aranjamentelor bilaterale și multilaterale de înzestrare.

În plan politic, producătorii de armament din Europa Centrală și țările baltice au în vedere posibila aderare a țărilor lor la structurile euro-atlantice și, astfel, efortul de dotare cu arme competitive din străinătate devenind mai accentuat.

Guvernele țărilor respective consideră că, sporind nivelul tehnic al dotărilor speciale, devin mai atractive și compatibile pentru aderare la NATO. Din analizele curente rezultă că interesul NATO în privința structurii echipamentelor de luptă nu se localizează asupra armelor grele sau a celor de confruntare terestră, ci față de *puterea aeriană combinată, forțe de reacție mobile, sisteme eficiente de comandă și control, alimentare automatizată cu combustibil, compatibilitate logistică*.

Acțiuni strategice ale NATO prevăd un accent nou pe *forțele multinaționale în misiuni de reacție și intervenție rapidă*. Achizițiile de parteneriat sunt considerate de către țările estice din Europa drept un mijloc de menținere a ritmului de dezvoltare a armamentului și, prin aceasta, de consolidare a candidaturilor pentru aderare la NATO.

Într-un astfel de context este posibilă diminuarea preocupării țărilor din Est pentru modernizarea propriilor lor industrii de apărare. Țările aspirante mențin un ritm suficient de achiziție de echipamente pentru asigurarea unei atracții programate, de interes pentru aderare la NATO. Ele sunt dispuse să stabilească parteneriate industriale cu țările membre NATO și acest tip de acțiune este cazul fericit de intervenție limită în propria industrie de apărare, pentru o modernizare complementară.

Producătorii din Vestul Europei și din SUA, care au avantaj competitiv în proiectele de modernizare, sunt cei care se instalează în industriile de apărare din țările fostului bloc comunist.

Într-o anumită perspectivă, acțiunile de mai sus se îndepărtează de obiectivul obținerii (asigurării) unei securități reale a țărilor respective. Este discutabil dacă criteriul dotării cu echipamente militare compatibile se situează pe primul loc într-un clasament al motivațiilor și considerentelor ce asigură succesul aderării la NATO.

Pe de altă parte, parteneriatele industriale în domeniul producției speciale pot fi luate în considerare mai degrabă ca ***proceduri de accelerare a integrării în UE***.

Cercetarea și dezvoltarea tehnologică specială a producției militare, pe măsură ce dobândesc tot mai vizibil caracter dual cu componentă civilă proiectată distinct, induc teza că ar fi mai rațional pentru țările candidate să urmărească încheierea aranjamentelor de colaborare industrială, care, implicit sau prin reflexie, conduc la integrare și acces în structurile euro-atlantice.

Sunt identificate și unele încrucișări de interese, cărora țările din Est, inclusiv România, urmează a le face față. De exemplu creșterea ponderii echipamentului achiziționat din SUA și crearea de parteneriate industriale cu companiile americane fragmentează fluxurile disponibilității de integrare europeană, deci depărtarea de perspectivele propriei regiuni. Însă colaborarea cu SUA în domeniu ar putea aduce mai aproape mulțimea de motive și disponibilități pentru aderare la NATO.

În privința cheltuielilor militare aferente perioadei preaderării în NATO a unor țări central- și est-europene se deduce, potrivit statisticilor de la Stockholm²⁹ și din THE ECONOMIST, NATO și CIA, că România a cheltuit 2,3% din PIB (1996) Ungaria 1,8% (1998), Polonia 2,4% (1998), Cehia 2% (1998), Bulgaria 2,4% (1999), Slovacia 1,6% (1999). În valori absolute România a cheltuit în 1996 cca 700 milioane USD, Ungaria 500 milioane USD, Cehia 875 milioane USD, Polonia 2,7 miliarde USD, Slovenia 200 milioane USD și Bulgaria 300 milioane USD.

Așadar, în sistemul militar se înregistrează diferențe între nivelul atins de o concepție și realitatea materială, care poate sau nu absorbi noile subsisteme apărute în baza deciziilor ce intenționează înregistrarea progresului firesc, natural, competitiv în domeniu.

²⁹ Internațional Peace Research Institute

22. ELEMENTE DE BAZĂ ȘI SCURT ISTORIC ALE INDUSTRIEI DE APĂRARE DIN ROMÂNIA

Sectorul industriei de apărare este definit în România, potrivit legii, ca *„totalitatea resurselor umane și patrimoniul tuturor agenților economici, utilizate în exclusivitate pentru cercetarea, proiectarea, asimilarea, fabricarea, comercializarea armamentului, muniției, tehnicii de luptă, pieselor de schimb aferente acestora și alte materiale cu destinație specific militară, necesară forțelor sistemului național de apărare, în timp de pace și război”*, denumit, în continuare, Sector.

Sectorul cuprinde **capacități de producție militară**, definită ca *acea capacitate de producție, folosită la pace și război, pentru cercetarea, proiectarea, asimilarea, încercarea, fabricarea și repararea armamentului, muniției, tehnicii de luptă, componentelor și echipamentelor cu destinație militară și pentru fabricarea pulberii necesară munițiilor, a combustibililor pentru rachete, inclusiv terenurile și investițiile complementare acestora*.

Produsul militar este produsul destinat pentru ducerea acțiunilor de luptă armată, apărarea ordinii publice și siguranței naționale.

Conversia capacităților de producție militară este definită ca *totalitatea acțiunilor de natură tehnologică, financiară, investițională și managerială, la care este supusă o capacitate de producție militară, în vederea asigurării capabilității acesteia de a produce exclusiv produse civile*.

22.1. Scurt istoric al industriei de apărare din România

Industria militară din România își are rădăcinile în preajma primului război mondial, când s-a creat Pulberăria Armatei și Arsenalul Armatei, în scopul asigurării unei minime cantități de muniție și repararea armamentului provenit din import.

În timpul celui de-al doilea război mondial, în condițiile gravei amenințări la adresa României din partea statelor totalitare sau revanșarde, conducerea statului român a hotărât ca, prin sprijin german și francez, să se construiască uzine militare în România, cu capital străin și autohton de stat, în aproape toate ramurile: armament de infanterie, artilerie, muniție, blindate și aviație.

Cele mai reușite performanțe au fost obținute în domeniul armamentului de infanterie, artilerie și aviație de vânătoare, fabricate după licențe sau brevete proprii. La nivel mondial de vârf s-au situat: avionul de vânătoare IAR.80, tunul antitanc de 75 mm și sistemul de conducere a focului „Bungescu”, realizate după brevete proprii.

După război, industria militară din România a fost reorientată către standarde sovietice și aservită intereselor noului bloc estic centralizat. Industria aviatică, de aparatură și de tehnică blindată a fost desființată.

După 1968, statul român a intensificat eforturile materiale și financiare pentru crearea, în România, a unui puternic sector care, potrivit politicii autonomiei totale în domeniu, a condus la crearea cvasitotalității ramurilor industriei militare, prin efort material și de cercetare propriu.

La nivelul anilor 1980 se realizau în țară 75% din nevoile de înzestrare ale forțelor armate și se exporta anual tehnică militară de sute de milioane de dolari.

Schimbările fundamentale petrecute în Europa, începute cu căderea regimurilor centralizate și încetarea războiului rece (1989), au plasat domeniul producției speciale într-o situație dificilă, deoarece:

- era supradimensionat față de nevoile proprii;
- s-au pierdut piețele externe;
- a fost lipsit de unele tehnologii de vârf, îndeosebi în micro-electronică, datorită politicii de totală autonomie;
- a scăzut brusc posibilitatea statului de a oferi sprijin financiar corespunzător.

Schimbările geopolitice din lume și îndeosebi din Europa, trecerea la economia de piață, dificultățile economice generale de tranziție, ca și disfuncțiile specifice menționate mai sus, au impus necesitatea trecerii la reformă în sector, pe baza unei strategii coerente, încadrată între nevoi și posibilități, răspunzând noului context geopolitic.

În mediul oficial din România, în prezent, se consideră că sectorul trebuie să îndeplinească un obiectiv strategic fundamental: *realizarea de armament și tehnică de luptă la nivel calitativ și interoperabil NATO*, pentru înzestrarea forțelor Sistemului Național de Apărare, în condițiile unor alocări bugetare modeste.

Sectorul trebuie să producă categoriile de tehnică militară la care este posibilă competitivitatea, dar în condițiile păstrării independenței de decizie a statului în organizarea și funcționarea acestuia, indiferent de forma de proprietate și apartenența proprietarului.

În România există o lege specială de protecție a patrimoniului și personalului din sectorul producției speciale.

Industria de apărare a României a fost creată din necesități strategice militare defensive, în principal pentru *asigurarea independenței înzestrării armatei naționale* față de furnizorii străini, folosirea rațională a fondurilor în valută sub decizii politice interne adecvate monumentelor istorice date.

Primele începuturi ale industriei de apărare naționale se situează în perioada anilor 1900, legate în mare măsură de arsenalele armatei. După 1920 sunt înființate noi unități în cooperare cu firme germane și cehoslovace și sunt asimilate în fabricație diferite tipuri de armament și muniții de infanterie și artilerie. Anii 1935 – 1941 adaugă industriei de apărare unități bazate pe produse speciale, tehnologii și utilaje germane, servind în principal efortului de război cu participare comună româno-germană.

Este binecunoscut că ambele conflagrații mondiale au surprins armata țării în termeni comparabili cu o dotare precară, greul războiului și sacrificiile grele fiind suportate de soldații români.

Sfârșitul celui de-al doilea război mondial a găsit țara într-o relativă organizare acceptabilă a industriei de apărare, specializată, în principal, pe fabricarea de armament și muniții de infanterie și artilerie și de construcție a unor avioane performante.

În anii 1960 a fost reorganizată și reluată producția în unele unități, dar cu tehnologii, utilaje și produse pentru complexul de producție tipic blocului răsăritean, grupat în perioada războiului rece în Pactul de la Varșovia.

A urmat o perioadă de eforturi intense de asimilare a noilor tehnici de luptă, inclusiv pe orizontală, realizarea și omologarea unor noi materiale. Rezultatele s-au concretizat în realizări de prestigiu, inclusiv prin contribuții proprii care au condus la creșterea performanțelor unor produse față de cele originale.

În România producția de armament are tradiție fiind amplificată sau redusă în funcție de interesele statului. O decizie majoră de dezvoltare a industriei de apărare a fost luată în 1968 când România a fost izolată, fiindu-i limitate posibilitățile de achiziționare și specializare în producția unor categorii de tehnică militară.

România a fost confruntată în permanență cu greutăți rezultate din diversitatea intereselor marilor puteri, ca urmare a poziției sale geografice favorabile, în centrul Europei, a bogățiilor sale și a potențialului ei economic și uman.

Într-un astfel de context s-a trecut la revigorarea întreprinderilor de producție militară existente (Cugir, Plopeni, Sadu, Zărnești, Mija, Carfil, Metrom etc.). Totodată s-a procedat la înființarea unor noi capacități de

producție (Avioane-Craiova, Elicoptere-Brașov, Nave-Mangalia, Reșița, Filiași, Drăgășani, Dragomirești. Râmnicu Vâlcea, F.M.G.S, Moreni, Mârșa, Electromagnetica, Elprof etc.).

Asimilarea în țară, prin concepție proprie, a majorității tipurilor de armament și tehnică de luptă a devenit o preocupare curentă, în această categorie fiind menționate armamente și muniție de infanterie, tehnică de artilerie și blindate, avioane subsonice de luptă, elicoptere, tehnică navală, mijloace de protecție antichimică și de geniu, tehnică de asigurare logistică și de transmisiuni.

În anii 1996-1999, la realizarea producției interne de tehnică și materiale cu destinație militară, au participat cca 57 de agenți economici principali, organizați în trei regii autonome (Regia Autonomă de Tehnică Militară - RATMIL, ROMPIRO-RA, Regia Autonomă „Grupul Industrial al Armatei” - GIARA), un holding de 7 întreprinderi de aviație și 25 societăți comerciale. Din acestea, ponderea în realizarea producției de apărare o dețin 44 unități care, de exemplu în anul 1993 au executat 96% din totalul producției speciale. În cadrul celor 57 de întreprinderi care compun Sectorul Industriei de Apărare își desfășurau activitatea aproximativ 140.000 salariați, din care, în capacitățile de producție specială cca 80.000 persoane, reprezentând 1% din salariații angajați în întreaga industrie românească.

Situația actuală, precum și tendințele ce se conturează în sfera vieții politico-militare în lume, impun o masivă preocupare a statelor mici și mijlocii pentru propria apărare națională ceea ce, în cazul sistemului defensiv românesc, presupune a avea în vedere următoarele:

a. existența industriei naționale de apărare cu consecințe directe asupra:

- reducerii dependenței țării față de alte state, în domeniul producției de apărare;
- diminuării efortului valutar al statului pentru importuri vizând înzestrarea armatei;

b. valorificarea, la maximum, a unor realizări românești în domeniul industriei proprii de apărare, cu efecte asupra:

- dezvoltării cercetării tehnologice și științifice;
- asigurării din producția internă a necesarului de tehnică, armament, muniții, echipamente și furnituri militare, cel puțin pentru categoriile principale de arme;
- prelucrării superioare a unor categorii de materii prime deficitare;

- creării de disponibilități valutare rezultate din exportul de tehnică militară;
- calificării superioare a unui număr de personal din industria de profil;
- introducerii unor tehnologii de vârf cu aplicabilitate și în alte domenii;
- folosirii unei importante părți a forței de muncă în industria de profil;

c. stadiul atins de România în sfera producției de apărare constituie un nivel care nu ar trebui abandonat;

d. statul trebuie să concesioneze rațional, sau să coordoneze în interior, producția destinată apărării;

e. sporirea importului de armament și tehnică de luptă din alte state conduce la:

- dependența politico-militară a țării de țările furnizoare;
- împovărarea valutar-financiară a bugetului;
- disponibilizarea forțată a unui număr mare de muncitori și specialiști din industria autohtonă de apărare.

Anii '70 au cunoscut o nouă dezvoltare de capacități de producție, în unitățile de profil fiind asimilate în fabricație produse complexe, cum ar fi transportorul amfibiu blindat (TAB) și mașina de luptă pentru infanterie (MLI). În paralel cu asimilarea acestor vehicule blindate sunt realizate noi muniții performante antitanc, cumulative și perforante, antiaeriene și armament și muniții antitanc reactive. Odată cu creșterea producției și a calității produselor apar comenzi la export cu produse speciale în țările arabe și în țările lumii a treia, dar și în unele țări cu tradiție. Exporturile ajung, după 1980, la peste o jumătate de miliard de dolari pe an.

Acestui fapt i se datorează, în anii '80, decizia centralizată de începere a unor noi dezvoltări de capacități și înființării de noi unități. Programul a fost finalizat în mare parte până în 1989, dar investițiile importante au fost sistate ulterior din lipsă de fonduri.

Cu toate succesele la export ale produselor românești de tehnică militară și a marii cantități de valută obținută, conform principiului centralist al redistribuirii și efortului, decretat la acea vreme, de achitare a datoriei externe, unitățile producătoare și, în special, noile unități nu au beneficiat decât în măsură redusă de produse, noi tehnologii și utilaje de performanță care să parvină în special din import. În prezent, ca și înainte de 1989, fabricația și calitatea produselor speciale se bazează în mare parte pe

calificarea și disciplina de excepție a muncitorilor și personalului tehnic din aceste unități.

Anul 1989 a găsit România cu o industrie de apărare puternică, organizată pe verticală și orizontală cu o producție importantă, dotată însă cu utilaje, instalații și tehnologii, în special în sectoarele calde, neactualizate. Organizarea acestui sector industrial poartă o puternică amprentă a sistemului centralizat, fără grija aprovizionării tehnico-materiale care, în vechiul sistem, era favorizat datorită importanței sale strategice și fără grija desfacerii.

22.2. INDUSTRIA DE APĂRARE ÎN PERIOADA 1990 - 2004³⁰

Începând din anul 1990 activitatea în industria națională de apărare s-a desfășurat în contextul orientării României către Alianța Nord-Atlantică.

Această opțiune politică a pus în fața agenților economici din industria națională de apărare necesitatea dezvoltării unor produse de tehnică militară noi, compatibile cu produsele de tehnică militară similare aflate în dotarea armatelor din cadrul N.A.T.O. și competitive pe plan mondial.

Pe acest fond, o problemă foarte importantă a fost aceea privind necesitatea eficientizării activității economico-financiare a tuturor operatorilor din industria de profil.

De asemenea, agenții economici din industria națională de apărare au fost nevoiți să adopte numeroase măsuri organizatorice, având drept scop implementarea în activitatea proprie a mecanismelor specifice economiei de piață și adaptarea lor la exigențele acesteia.

În anul 2004, industria națională de apărare se caracteriza prin următoarele *aspecte principale*:

- *Volum insuficient de comenzi din partea forțelor sistemului național de apărare.*

În perioada anilor 1990-2004, comenzile din partea forțelor sistemului național de apărare s-au redus continuu. Ca urmare, reacția factorilor de decizie din industria de apărare față de această situație, respectiv restructurarea agenților economici, s-a materializat preponderent în mai multe disponibilizări de personal astfel încât la sfârșitul anului 2004 în industria de profil se mai aflau 16.544 de salariați, reprezentând cca 17% din totalul existent la sfârșitul anului 1990 (anexa nr.1).

³⁰ x x x *Strategia industriei de apărare*, București, iulie 2005.

În același interval de timp, gradul de încărcare al personalului din industria de apărare a avut un trend descendent până în anul 1995, când a fost de cca 14% și, apoi, a crescut până la cca. 46%, în anul 2004 (anexa nr.2).

În acest an (2006), numărul angajaților de la societățile fără activitate din industria de apărare va fi redus cu 2.490 de persoane, la cel mult 3.097 de posturi, nivel ce reprezintă aproximativ o treime din forța de muncă înregistrată în anul 2004.

Pe listă apar aceleași societăți ca și în anii precedenți, respectiv Romarm București, cu un număr mediu de personal de 2.700 de angajați (cu 2.296 posturi mai puține față de 2005), Avioane Craiova – 300 angajați (cu 150 mai puțini față de anul precedent), Uzina Mecanică Orăștie – 60 salariați (cu 40 mai puțini) și Uzina Mecanică Filiași, care îi va păstra pe toți cei 37 angajați.

Pe de altă parte, mult timp capacitățile de producție pentru apărare au fost menținute, practic, la dimensiunile corespunzătoare momentului punerii lor în funcțiune. Din această cauză gradul de încărcare a acestora a scăzut de la cca 43%, în anul 1990 până la cca 4%, în anul 2000, după care a avut un trend ascendent (anexa nr.2) pentru capacitățile rămase în urma unor redimensionări succesive.

Din cauza reducerii drastice și continue a comenzilor militare către agenții economici autohtoni în perioada anilor 1990-2004 ponderea valorii totale a achizițiilor din producția internă în valoarea totală a producției pentru apărare realizate în cadrul industriei de apărare a avut o evoluție sinuoasă cu un trend descendent, în intervalul 1990-1999 și un trend ascendent în intervalul 1999 – 2004 (anexa nr.3).

În absența unei strategii în domeniu, comenzile primite de întreprinderile din industria de apărare au continuat și în 2005 să fie insuficiente.

Conform OUG nr.95/2002 privind industria de apărare, în unitățile a căror activitate este întreruptă temporar din lipsă de comenzi sau contracte, o parte din salariați sunt păstrați cu contract individual de muncă pe durată nedeterminată pentru a asigura întreținerea, conservarea și paza întreprinderilor, cu salarii suportate de la bugetul de stat.

Prin consecință la situația de mai sus și ca urmare a preocupărilor agenților economici privind menținerea pe unele piețe internaționale, în perioada de referință ponderea valorii totale a exporturilor de produse de tehnică militară în valoarea totală a producției pentru apărare realizate în

cadrul industriei de apărare a avut un trend invers, respectiv ascendent în intervalul 1990-1999 și descendent în intervalul 1999-2004 (anexa nr.3).

Indiferent de trendul înregistrat, nivelul comenzilor interne și externe se situează mult sub pragul de rentabilitate al societăților comerciale.

- *Produse de tehnică militară uzate moral, necompetitive pe plan mondial și incompatibile cu produsele de tehnică militară similare utilizate în cadrul N.A.T.O.*

În anul 2004 marea majoritate a tipurilor de produse de tehnică militară aflate în nomenclatoarele de produse ale agenților economici din industria de apărare erau concepute și dezvoltate în conformitate cu standardele Tratatului de la Varșovia, în timp ce celelalte erau compatibile cu standardele N.A.T.O. însă, din cauza lipsei de comenzi, nu se fabricau.

Dintre categoriile de produse de tehnică militară compatibile cu cele similare utilizate în cadrul N.A.T.O. se menționează următoarele:

- armament individual și muniție de calibru 5,56 mm, 7,62 mm, 9 mm și 12,7 mm;
- armament automat și muniție de calibru 25 mm și 35 mm;
- aruncătoare de bombe și muniția aferentă de calibru 60 – 120 mm;
- blindate (transportor cu propulsie pe roți, mașină de lupă a infanteriei și tanc).

- *Dezintegrarea structurilor de cercetare-dezvoltare.*

În perioada anilor 1990-2004, pe măsură ce forțele sistemului național de apărare s-au restructurat, în scopul compatibilizării lor cu forțele similare din cadrul N.A.T.O., necesitatea înzestrării cu noi produse de tehnică militară a devenit tot mai stringentă.

Insuficiența resurselor financiare, precum și durata mare a ciclurilor de asimilare în fabricație pe bază de concepție proprie, caracteristică produselor de tehnică militară, au determinat forțele sistemului național de apărare să recurgă, cu prioritate, la asigurarea necesarului de înzestrare din import.

Consecința principală a acestei situații a fost aceea că, resursele financiare alocate cercetării – proiectării proprii au scăzut continuu, tendință care s-a manifestat puternic mai ales în perioada 1997-2000 (anexa nr.4), după care valoarea comenzilor a rămas la un nivel nesemnificativ.

Ca urmare, cadrele de specialitate din domeniul cercetării-proiectării au migrat în alte domenii de activitate, astfel încât, treptat, structurile organizatorice respective s-au dezintegrat.

- *Investiții mari nefinalizate.*

În perioada anilor 1990-2004 politica în domeniul investițiilor s-a caracterizat prin inconsecvență și lipsă de finalitate.

Tributară perioadei de dezvoltare anterioare anului 1990, industria de apărare a intrat în perioada de tranziție către economia de piață cu lucrări de investiții relativ mari.

În perioada anilor 1990-1997 eforturile bugetare au fost orientate în direcția finalizării unor investiții privind capacități de producție pentru apărare, în acest scop fiind alocată o sumă totală de cca 11 mil. USD (anexa nr.5).

În perioada anilor 1998-2004, în scopul revitalizării activităților economice din cadrul industriei de apărare politica în domeniul investițiilor a fost reconsiderată în sensul finanțării și a unor lucrări de investiții privind modernizarea și re tehnologizarea unor capacități de producție civilă.

Ca urmare, alocațiile bugetare privind capacități de producție pentru apărare au totalizat cca. 29 mil. USD, în timp ce alocațiile bugetare privind capacități de producție civilă au totalizat cca. 34 mil. USD (anexa nr.5).

Dintre cele mai importante investiții se menționează următoarele:

- modernizarea fabricației armamentului și muniției de infanterie, prin asimilarea modelelor N.A.T.O., la SC Uzina Mecanică Cugir SA;

- modernizarea și diversificarea fabricației muniției de artilerie cal. 20 – 35 mm, prin asimilarea modelelor N.A.T.O., la SC Uzina Mecanică Plopeni SA;

- modernizarea turnătoriei de fontă de la SC Carfil SA Brașov;

- implementarea fabricației de tuburi de presiune din fontă ductilă la SC Uzina Mecanică Orăștie SA.

În afara fondurilor alocate de la bugetul de stat unii agenți economici au mobilizat o serie de resurse proprii din care au finanțat investiții privind asigurarea independenței energetice, reabilitarea unor active, dotarea cu mijloace fixe etc.

Deși se poate afirma că au fost alocate sume importante de la bugetul de stat, politica în domeniul investițiilor nu s-a soldat cu rezultatele așteptate.

Astfel, la sfârșitul anului 2004 nici una dintre investițiile importante nu era finalizată, în unele cazuri termenele de punere în funcțiune fiind cu mult depășite.

Această situație se poate explica prin aceea că:

- n-au fost stabilite priorități clare privind investițiile și, ca urmare, s-au derulat simultan mai multe investiții, în condițiile unor finanțări

insuficiente;

- sumele alocate de la buget au fost mai mici decât cele aprobate și, ca urmare, lucrările de investiții nu s-au putut desfășura în conformitate cu graficele de execuție;

- sumele prevăzute a fi alocate din resurse proprii n-au fost disponibile în totalitate, deoarece slaba activitate de producție a agenților economici n-a permis constituirea acestora.

Un aspect negativ este acela că, deși numeroase termene de finalizare au fost cu mult depășite, nu s-au actualizat studiile de piață pentru cunoașterea perspectivelor desfacerii produselor respective și luarea unor decizii cu privire la oportunitatea continuării sau sistării unor lucrări de investiții.

- *Activitate economico – financiară nerentabilă.*

Din cauze multiple (lipsă de comenzi din partea forțelor sistemului național de apărare, produse necompetitive, embargouri impuse unor parteneri externi tradiționali, investiții nefinalizate, management neperformant etc), în perioada anilor 1990-2004 rezultatele economico-financiare ale agenților economici din industria de apărare au fost necorespunzătoare.

Această situație este ilustrată, mai ales, de evoluția cifrei de afaceri totale care s-a redus continuu, în anul 2004 aceasta reprezentând numai cca 24% din valoarea corespunzătoare anului 1990 (anexa nr.6).

- *Probleme sociale dificile.*

Începând din anul 1992 salariații încadrați cu contract individual de muncă pe durată nedeterminată care, din lipsă de comenzi sau contracte, n-au desfășurat activitatea lor de bază, au beneficiat de protecție socială asigurată prin alocarea unor fonduri bugetare.

Ca o consecință a reducerii gradului de încărcare a capacităților de producție pentru apărare, ponderea personalului care, lunar, a beneficiat de protecție socială a crescut în perioada anilor 1992-1995, după care până în anul 2004 a fost aproximativ constantă, valoarea medie a acesteia fiind de cca 70% (anexa nr.7). Suma alocată lunar pentru asigurarea protecției sociale a unui salariat a variat între cca 19 și cca 181 USD, în anul 2004 fiind formal, zero, dacă se face abstracție de sumele alocate pentru activitățile de restructurare (anexa nr. 7).

În perioada anilor 1992-2004 suma totală cheltuită pentru asigurarea protecției sociale a fost de cca 423 mil. USD.

Pe de altă parte, în perioada anilor 2002-2004 pentru plata

drepturilor salariale cuvenite angajaților care, fiind neîncărcați din comenzi, au fost utilizați în scopul desfășurării unor activități prevăzute în programele de restructurare a fost alocată o sumă totală de cca 91 mil. USD (anexa nr.8).

- *Redimensionarea industriei de apărare.*

La începutul anului 2001 în industria de apărare funcționau 42 de agenți economici. Principalul operator era CN ROMARM SA București, în structura căreia se aflau 6 filiale (cu personalitate juridică) și 16 sucursale (fără personalitate juridică), 1 agent economic se afla sub autoritatea Ministerului Economiei și Comerțului, 29 de agenți economici se aflau în portofoliul Autorității pentru Privatizare și Administrarea Participațiilor Statului, iar 11 agenți economici funcționau ca firme cu capital privat.

Domeniile de activitate specifice acestei structuri erau următoarele: armament, muniții, blindate, aeronautică, naval, chimic, optoelectronic, tehnică medicală, tehnică auto, aparate de măsură și control specifice, metalurgie, pielărie, încălțăminte, sticlărie și cercetare – proiectare.

Numărul total de angajați era 48.123, iar perspectiva încărcării acestora din comenzi militare era mai mult ipotetică.

În aceste condiții suma necesară pentru asigurarea protecției sociale a angajaților care, temporar, urmau să nu desfășoare activitatea de bază exercita o presiune mare asupra bugetului de stat.

În cursul anului 2001 au fost externalizați din industria de apărare 23 de agenți economici. De asemenea, 5 agenți economici aflați în structura CN ROMARM SA București au fost trecuți sub autoritatea nemijlocită a Ministerului Economiei și Comerțului. Ca urmare, la sfârșitul anului 2001 în industria de apărare funcționau 24 agenți economici.

În anul 2002 și, apoi, în anul 2004, având în vedere lipsa de perspectivă a capacităților de producție pentru apărare de care dispuneau, precum și necesitatea facilitării procesului de privatizare, au fost externalizate din industria de apărare SC Celohart SA Zărnești și respectiv, SC ROMPIRO Orăștie SA.

Ca urmare, la sfârșitul anului 2004 în industria de apărare funcționau 38 de agenți economici, din care 23 cu capital majoritar de stat, (16 societăți comerciale filiale C.N. ROMARM SA) și 7 societăți comerciale sub autoritatea Ministerului Economiei și Comerțului și 15 societăți comerciale cu capital majoritar privat.

- *Redimensionarea unor capacități de producție pentru apărare.*

În acord cu cerințele forțelor sistemului național de apărare și ale unor beneficiari externi 59 de capacități de producție pentru apărare, din

cadru a 15 agenți economici, aflați în structura CN ROMARM SA București, au fost redimensionate în anul 2003.

În urma acestor redimensionări și având în vedere consecințele aplicării unor măsuri prevăzute în programele de restructurare, agenții economici au întocmit și înaintat spre avizare și aprobare inventarele capacităților de producție pentru apărare, ordine publică și siguranță națională. Cu toate acestea, până în prezent, la majoritatea agenților economici încă nu s-a procedat efectiv la separarea capacităților de producție militară de cele destinate producției civile.

- *Constituirea de parcuri industriale.*

La sfârșitul anului 2004 funcționau 14 parcuri industriale, realizate în perioada 2001-2004 prin transfer de patrimoniu de la agenții economici către autoritățile locale.

- *Constituirea de firme cu capital mixt.*

La sfârșitul anului 2004, funcționau următoarele firme cu capital mixt majoritar privat, constituite în perioada 2001-2004:

- SC TRANSMISSION SRL (SC Uzina Mecanică Cugir SA + Daimler – Chrysler / Germania);
- EUROCOPTER (SC IAR SA Brașov + EUROCOPTER / Franța);
- SC ORAMO SRL (SC Automecanica Moreni SA + OTILS RHONE ALPES SA / Franța);
- SC MEXIM Italia SRL (SC Uzina Mecanică Cugir SA + WMW Mașini Unelte Bacău, SC ARIS SA Arad, SC Înfrățirea SA Oradea și o persoană fizică);
- SC BREM COMPANY SA (SC Tohan SA Zărnești + La Primula di Fontana Ivano S.N.C./Italia, IL Castelo SRL/Italia și două persoane fizice);
- SC Fabrica de Echipamente Hidraulice și Scule SA Băicoi (SC Uzina Mecanică Ploeni SA + patru persoane fizice);
- SC Hidraulica Ploeni SA (SC Uzina Mecanică Ploeni SA + patru persoane fizice);
- SC PRELMEC SA Orăștie (SC Uzina Mecanică Orăștie SA + persoane fizice).

- *Privatizarea agenților economici aflați sub autoritatea nemijlocită a Ministerului Economiei și Comerțului.*

Înainte de anul 2001 au fost privatizate SC Electromagnetica SA București, SC Aerofina SA București, SC Turbomecanica SA București, SC AEROSTAR SA Bacău, SC AEROTEH SA București, SC CONDOR SA

București, SC I.E.M.I. SA București, SC METAV SA București și SC ROMCARBON SA Buzău.

În anul 2003 au fost privatizate SC Elprof SA și SC M.F.A. SA Mizil.

În anul 2004 au fost privatizate: SC Uzina Mecanică Băbeni SA, SC Uzina Mecanică Drăgășani SA, SC ROMPIRO SA Orăștie și SC Uzina Mecanică Mârșa SA.

Privind retrospectiv, se poate afirma că în perioada anilor 2001-2004 privatizările au avut în vedere agenți economici cu pondere mică în industria de apărare și, de aceea, realizările în acest domeniu al restructurării sunt modeste.

În sfârșit, în cazul SC Avioane Craiova SA, SC Uzina Mecanică Filiași SA, SC IOR SA București, SC Șantierul Naval Mangalia SA și SC Uzina Mecanică Orăștie SA, deși procesele de privatizare au început în perioada anilor 2003-2004 în prezent acestea se află, încă, în fază incipientă.

- *Privatizarea filialelor CN ROMARM SA.*

În anul 2004, respectiv în prima etapă a procesului de privatizare, au fost începute activități privind constituirea unui număr de 26 de firme cu capital mixt, între filiale ale acesteia și diverși investitori, persoane juridice sau persoane fizice.

Dintre acestea, 5 firme cu capital mixt sunt în curs de constituire pe structura unor elemente patrimoniale din domeniul producției militare aflate la S.C. Carfil S.A. Brașov, SC Uzina Mecanică Mija S.A., S.C. Electromecanica Ploiești S.A., S.C. Uzina Mecanică Sadu S.A. și CN ROMARM SA - CAPSEEA Clinceni și, ca urmare, acestea vor prelua capacități de producție pentru apărare al căror profil de fabricație va fi menținut în continuare.

Celelalte 21 de firme cu capital mixt au la bază elemente patrimoniale din domeniul producției civile, dintre acestea 8 fiind constituite, iar restul fiind în curs de constituire.

Din punct de vedere al structurii de capital, filialele CN ROMARM SA vor fi majoritare la 3 firme cu capital mixt, la 12 firme cu capital mixt majoritari vor fi investitorii privați, iar la 11 firme cu capital mixt încă nu s-au finalizat rapoartele de evaluare.

Având în vedere stadiul actual al procesului de constituire a firmelor cu capital mixt, se poate estima că în cadrul acestora, se vor asigura cca 2.000 de noi locuri de muncă, prioritate la angajări având personalul din filialele CN ROMARM SA afectat de procesul de restructurare.

Ca urmare a procesului de constituire a firmelor cu capital mixt, se

va definitiva procesul de separare a capacităților de producție militară de capacitățile de producție civilă și va rezulta o structură a CN ROMARM SA flexibilă, cu perspectiva de a deveni eficientă sub aspect economico - financiar, capabilă să realizeze produse de tehnică militară compatibile cu standardele N.A.T.O. și competitive pe plan internațional.

22.3. Elemente de bază ale industriei de apărare din România

Se constată că, la nivelul începutului de secol XXI., sunt asimilate și se produc în țară majoritatea tipurilor de armament și tehnică de luptă de bază, realizându-se în prezent cca 70% din necesarul de înzestrare al forțelor armate.

Înzestrarea armatei se realizează în proporție de 70% din producția internă și 30% din import. Aceasta corespunde potențialului tehnic, tehnologic și uman existent în industria națională de apărare.

Producția de apărare reprezintă cca. 0,3% din producția industrială a României.

Din unele **analize deschise**, rezultă că întreprinderile existente *pot asigura integral* realizarea în țară a unor categorii de bază, de armament și tehnică de luptă, cum sunt:

- armament și muniție de infanterie și artilerie;
- tancuri și transportoare blindate;
- mijloace de transmisiuni/comunicații;
- avioane de vânătoare- bombardament subsonice;
- avioane de școală și antrenament;
- elicoptere;
- rachete de aviație aer-aer;
- rachete antitanc;
- mijloace de protecție antichimică și de geniu;
- nave fluviale și vânătoare de submarine;
- mijloace de transport terestre, navale și aeriene.

În prezent industria românească *nu poate realiza integral*:

- rachete antiaeriene și terestre;
- tehnica de radiolocație și bruiaj electronic;
- avioane de vânătoare-interceptare, supersonice;
- aparatură de observare și vedere pe timp de noapte de tip pasiv;
- tehnică de calcul specifică armatei.

RATMIL – *Regia Autonomă pentru Producția de Tehnică Militară*, a fost înființată în 1991 prin H.G nr.11 după desființarea fostei CIES - Centrala Industrială de Echipament Special și constituie o componentă din industria de apărare, înglobând 16 uzine cu specific mecanic și două institute de cercetare-proiectare, unul specializat pentru concepția noilor produse, iar celălalt pentru concepția de noi capacități și modernizare a celor existente.

Uzinele RATMIL aveau, în majoritate, uzine de mari dimensiuni, 7 dintre ele aveau între 5.000 și 15.000 salariați. Ele au fost concepute cu profil dublu de fabricație, pentru tehnică militară și produse de uz civil.

Profilul de fabricație cuprinde o gamă diversificată de produse de uz civil precum: mașini de spălat rufe, mașini de cusut și tricotat; frigidere cu compresor și prin absorție; utilaje agricole pentru gospodăriile mici și mijlocii; autovehicule (autocamioane, autoturisme de teren, autoutilitare, remorci auto etc); piese și subansamble pentru autovehicule; biciclete și motoare; motoare - benzină de până la 10 CP și Diesel de 23 CP; mașini unelte pentru prelucrare metalelor și pentru prelucrarea lemnului; ambalaje metalice și din lemn; mobilă; piese, subansamble și instalații pentru industria textilă, alimentară, forestieră, pentru agricultură etc.; pompe hidraulice și cilindrii hidraulici pentru multiple utilizări; produse pentru extracția petrolului și pentru minerit ș.a.

În afară de acestea, RATMIL dispunea de numeroase capacități de turnare a oțelului, fontei și neferoaselor, de forjare și un puternic sector de laminare pentru aliaje neferoase.

Noul peisaj economic aferent tranziției, însoțit de toate fenomenele negative specifice acestui proces, cum sunt: criza socială, politică și economică prelungită, inflația, scăderea producției, criza de autoritate etc., au avut un impact deosebit asupra întregului grup industrial-productiv și au condus la convingerea că restructurarea regiei este o problemă de maximă necesitate.

Pe de altă parte, micșorarea drastică a comenzilor M.Ap.N., ca urmare a reducerii corespunzătoare a alocațiilor bugetare pentru apărare, reducerea puternică a exportului de produse militare și scăderea competitivității la produsele civile, au impus eforturi pentru asigurarea încărcării cu comenzi a capacităților de producție din uzine.

Preocupările pentru identificarea de soluții de adaptare a regiei la perioada de tranziție și pregătirea pentru o activitate economică profitabilă, în condițiile economiei de piață, au demarat în anul 1991, când a fost elaborat un studiu de diagnoză pentru restructurare. Acesta a fost urmat, în 1992, de elaborarea mai multor proiecții pentru perioadele 1993-1995-2000

și conceperea „*Programului de restructurare efectivă a RATMIL*”, ca un document concret, determinând acțiunile în spațiu și timp.

Cu acest document teoretic, se încheia procesul de cristalizare și definire a strategiei RATMIL, care a dobândit o confirmare oficială prin însușirea sa de către Ministerul Industriilor, Ministerul Apărării Naționale și Guvernul României și dezbateră acestuia în Consiliul Suprem de Apărare a Țării.

Procesul de creare și însușire a noilor concepte a fost lung și anevoios, a necesitat studierea sistemelor de apărare a unor țări vecine și a unor țări vestice, precum și studiul riguros, de specialitate, în interpretarea și sintetizarea noilor concepte pentru verificarea aplicabilității la sistemul local.

În principal, programul de restructurare prevede reanalizarea tuturor capacităților de producție de tehnică militară, în funcție de necesarul mediu de înzestrare, comunicat de M.Ap.N și, după caz, dezafectarea, conservarea sau concentrarea acestora, ținând seama de necesarul de înzestrare în caz de război.

Principala prevedere a acestui program este *modernizarea produselor și fabricației de tehnică militară la nivelul tehnicii mondiale, însoțită de creșterea performanțelor și extinderea fabricației produselor de uz civil*.

Pentru această secțiune a programului, RATMIL a propus peste 50 proiecte, dintre care 16 în regim prioritar și a întreprins o intensă activitate de tratative tehnico-economice, unele ajunse la nivel de proiecte de contracte.

În program sunt, de asemenea, incluse procesele de *reorganizare* ale unităților regiei la acea vreme, urmărindu-se creșterea flexibilității și vitezei de răspuns la semnalele pieței, precum și optimizarea sistemului de luare a deciziilor.

Șansele de ridicare a performanțelor produselor românești, care în mare majoritate sunt licențe achiziționate în anii '70, constau în *asigurarea unor resurse substanțiale de investiții*.

În ceea ce privește producția de tehnică militară, cu aportul concepției românești și colaborarea cu parteneri străini, RATMIL a înregistrat unele succese. Astfel, în 1993 a fost pusă în funcțiune *o instalație modernă automatizată și computerizată, cu o productivitate înaltă, pentru încărcarea muniției de mare putere*.

Această instalație este unicat în Europa Centrală și de Est și amplifică efectul de țintă al produselor de două până la trei ori față de muniția obișnuită, atingând performanțele muniției NATO.

A fost realizat *sistemul complex antiaerian 2x30 mm de mai mare cadență și precizie*, iar *sistemul automat de 40 mm* situează România printre primii producători din lume în domeniu, alături de SUA, RUSIA, SPANIA și SINGAPORE.

Se află în stadii avansate de asimilare *sistemul CARGO*, care distruge și interzice accesul forței vii și blindatelor pe mari suprafețe de teren și *loviturile tip „săgeată”*, care distrug tancurile grele moderne, penetrând blindaje între 300 și 450 mm grosime.

Se menționează, de asemenea, *noul blindat mare, ușor, amfibiu*, pe roți 8x8, care a stârnit interesul multor armate din alte țări.

În continuare, însă, este invocată lipsa acută a fondurilor la nivelul fundamentat pentru *re tehnologizări*, pentru *cooperare* cu alți parteneri, pentru *achiziții de licențe* aferente unor subansamble în special electronice, radar, optice și tehnica laserului, în infraroșu și de tehnica senzorilor, ca aparatură suplimentară, aferentă noilor sisteme.

ROMPIRO (unitate de mare importanță pentru pirotehnia română), cu trei filiale chimice, a rezolvat și în trecut, dar mai ales în prezent, problema pulberilor și a explozibililor necesare apărării. După 1989, producția în cele trei filiale ale societății a scăzut sub 20%, în special datorită lipsei de comenzi, dar și a piețelor de desfacere la export.

GIARA (Grupul Industrial al Armatei), în prezent Arsenalul Armatei, a dispus de un număr relativ mic de unități în subordinea directă a M.Ap.N, rezolvând problema construcției și a reparațiilor în domeniul blindatelor, navelor, tunurilor, echipamentelor de avion (giroscopie, scaune de catapultare etc.) și, în special începând cu anul 1980, a construcției de rachete aer-aer, sol-aer și aer-sol.

De menționat, că GIARA a dispus, pentru o perioadă de aproape 10 ani, și de întreprinderi de confecții pentru armată.

23. CONCEPȚIA OFICIALITĂȚILOR DIN DOMENIUL APĂRĂRII, REFERITOARE LA INDUSTRIA SPECIFICĂ ACESTUIA

La baza strategiei industriei de apărare se află următoarele documente programatice:

- Programul de guvernare pe perioada 2005 – 2008 aprobat prin Hotărârea nr. 24/28.12.2004 a Parlamentului României;

- Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 95/2002 privind industria de apărare, cu modificările și completările ulterioare, aprobată prin Legea nr. 44/2003;

- Legea nr. 477/2003 privind pregătirea economiei naționale și a teritoriului pentru apărare;

- Hotărârea de Guvern nr. 485/2004 pentru aprobarea Strategiei de restructurare și privatizare a CN ROMARM SA și a filialelor sale.

De asemenea, după adoptarea Strategiei industriei de apărare (2005), în vederea elaborării unor programe de restructurare-dezvoltare specifice fiecărui agent economic este necesară elaborarea următoarelor documente programatice:

- necesarul privind înzestrarea forțelor sistemului național de apărare, în perioada 2005-2008, cu produse de tehnică militară aflate în fabricație;

- necesarul privind modernizarea unor produse de tehnică militară aflate în dotarea forțelor sistemului național de apărare;

- necesarul privind înzestrarea forțelor sistemului național de apărare cu produse de tehnică militară noi.

În „Carta albă – Armata 2010”, se arată că **obiectivul principal** în acest sector este reprezentat de restructurarea și eficientizarea industriei de apărare pe criterii economice, dar și de necesitate, prin retehnologizarea sectoarelor de producție competitive, menținerea capacităților proprii de producție prin crearea și dezvoltarea centrelor de înaltă tehnologie, participarea la programe aliate integrate de cercetare-dezvoltare, inițierea unor programe complementare de ocupare a forței de muncă specializate din sectorul producției de apărare.

Asigurarea finanțării restructurării se realizează prin alocații bugetare, subvenții aplicabile limitat, în cazuri justificate și pe o anumită perioadă de timp, credite cu dobânzi bonificate, operații bancare fără garanții patrimoniale pentru sectoarele productive performante, pentru tehnologii compatibile cu cele existente în Uniunea Europeană, pentru externalizarea unor active care nu-și mai justifică prezența în cadrul producției de apărare.

Pentru a răspunde cerințelor impuse de obiectivele concepției de modernizare a înzestrării armatei, în perspectiva realizării programelor de achiziții, a fost elaborată „**Concepția de restructurare, dezvoltare și integrare treptată a industriei de apărare la nivel european**”. Această concepție este parte integrantă a strategiei generale de reformă și restructurare a economiei românești și are la bază strategia Guvernului de restructurare și stabilizare macroeconomică.

Obiectivele strategice privind restructurarea capacităților industriale ce produc pentru apărare sunt:

1. *Redimensionarea* capacităților de producție, funcție de necesarul la pace și război al forțelor sistemului militar, în structuri flexibile, adaptabile la cerințele pieții.

2. *Retehnologizarea* acelor capacități care au perspective de încărcare, în scopul creșterii calității produselor și obținerii unor prețuri de vânzare competitive.

3. *Implementarea de tehnologii „duale”*, care să permită creșterea volumului de produse civile în scopul reducerii cât mai mult a dependenței de comenzile militare.

4. *Configurarea progresivă de specialzări* pe produse de tehnică militară, pentru integrarea agenților economici în programele industriei de armament.

5. *Rentabilizarea și privatizarea* principalelor capacități.

6. *Reorientarea personalului excedentar*, rezultat în urma restructurării, către alte activități din domeniul economic.

7. *Conversia* unor capacități de la producția militară la cea civilă.

8. *Dezvoltarea de cooperări internaționale*, pentru realizarea sistemelor de armamente noi sau modernizarea celor existente.

9. *Asigurarea compatibilității* tehnologiilor de fabricație, cu mediul ambiant, prin alinierea treptată la normele internaționale privind poluarea admisibilă.

Implementarea concepției a condus la desființarea unor regii autonome din sectorul producției de apărare și transformarea acestora în societăți comerciale. Principalii integratori de produse necesare componentelor sistemului militar au fost organizați în cadrul Regiei Autonome „Arsenalul Armatei”, care funcționează sub autoritatea Ministerului Apărării Naționale, iar S.N. „ROMARM” S.A., care ființează sub autoritatea Ministerului Industriei și Comerțului, precum și celelalte societăți comerciale private sau cu acțiuni majoritar de stat, reprezintă orizontala acestei industrii.

Industria aeronautică militară se orientează pe programele necesare înzestrării armatei cu disponibilități pentru export, funcție de piață.

Alte măsuri pentru atingerea obiectivelor de restructurare și privatizare sunt:

- *privatizarea în regim de urgență a capitalului social* ce nu a fost încă privatizat de la societățile comerciale ce produc pentru apărare. Acțiunea se desfășoară în conformitate cu prevederile Legii nr.99/1999,

privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice și urmărește, în primul rând, privatizarea prin aport de capital (vinderea de acțiuni) și atragerea de investitori strategici;

- *gruparea societăților comerciale* în companii naționale și societăți naționale, pe domenii speciale, care să urmărească programele de dezvoltare, concentrarea investițiilor, desfacerea produselor, exercitarea intereselor strategice în raport cu cerințele pieței;

- *privatizarea, cu prioritate, a societăților comerciale, care au posibilități favorabile de dezvoltare.* În acest sens, vor fi supuse prioritar privatizării societățile comerciale care prezintă interes pentru investitori. Agenții economici din sectorul producției de apărare pot fi privatizați în totalitate, cu păstrarea acțiunii nominative de control în proprietatea statului, pentru exercitarea drepturilor prevăzute de lege;

- *participarea la programe multinaționale de dezvoltare*, pentru realizarea de sisteme comune de armament, care are avantajul finanțării comune, realizării unor capacități mai mari de sisteme, rezultând costuri mai mici și specializarea firmelor producătoare, ceea ce conduce la creșterea calității produselor;

- *reforma structurală* prin desființarea structurilor birocratice și transferul sarcinilor acestora, direct industriilor responsabile.

Procesul de redimensionare a sectorului producției de apărare are la bază anumite **criterii**.

23.1. Criterii privind necesitățile de apărare

- sectorul producției de apărare *să cuprindă cel puțin câte o capacitate specializată pentru cercetarea, fabricarea și repararea armamentului, munițiilor, gurilor de foc de artilerie, tehnicilor blindate, tehnicilor de aviație, rachetelor, navelor de luptă și tehnicilor de luptă specifică asigurării ordinii publice și siguranței naționale;*

- în cadrul sectorului *să fie incluse instalațiile sau utilajele unicat, folosite la fabricația de tehnică militară, care să fie grupate, pe cât posibil, în unități de profil;*

- dintre unitățile de același profil, *să fie menținute cele cu utilajele cele mai moderne, cu cea mai înaltă specializare a forței de muncă, cu cel mai mare grad de integrare a produselor și cele ale căror capacități pot fi separate de producția economică;*

- capacitățile în care există utilaje strict specializate pentru producția militară și în prezent nu au încărcare, *să fie conservate și să rămână în sectorul producției de apărare.*

23.2. Criterii economico-financiare

- pentru capacitățile de producție menținute în sectorul producției speciale, *să se poată asigura pe timp de pace* un grad de încărcare de minim 50% pentru personalul specializat;
- capacitățile de producție din sector, pe timpul când nu au comenzi la producția militară, *să poată realiza producție civilă* pentru ocuparea personalului;
- *să comporte cheltuieli minime* pentru re tehnologizarea necesară realizării produselor din înzestrarea forțelor sistemului militar;
- agenții economici *să poată beneficia de credite* cu dobânzi bonificate, garanții guvernamentale, garanții bancare, în baza programelor aprobate de Guvern, pentru investiții în sectorul producției de apărare, în completarea resurselor proprii;
- *să fie scutite de aplicarea taxei pe valoarea adăugată (T.V.A):* armamentul, munițiile și tehnica militară livrate forțelor sistemului de apărare, ordine publică și siguranță națională;
- sumele obținute din vânzarea acțiunilor, cu ocazia privatizării societăților comerciale din sectorul producției de apărare, *să fie utilizate pentru restructurarea, re tehnologizarea și modernizarea capacităților speciale;*
- *să fie condiționat* importul de tehnică militară de obligația exportatorilor de a investi în industria română de apărare.

Caracteristica societăților comerciale, care produc pentru apărare, este *re tehnologizarea* capacităților specializate, în vederea creșterii flexibilității atât pentru producția militară, cât și pentru producția civilă.

Privatizarea se face prin *vânzarea acțiunilor* societăților comerciale, avându-se în vedere vânzarea de pachete de acțiuni majoritare investitorilor strategici, care prezintă programe de restructurare și re tehnologizare viabile și încărcarea corespunzătoare a capacităților existente.

Participarea la programe multinaționale de dezvoltare pentru sisteme comune de armament are *avantajele* finanțării comune, realizării unor cantități mai mari de sisteme, rezultând costuri mai mici, specializarea firmelor producătoare conducând la creșterea calității produselor.

Programele de cooperare oferă, din punct de vedere industrial, o cale de reducere a riscurilor în investiții.

24. CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ ȘI TEHNOLOGICĂ MILITARĂ ÎN ROMÂNIA

„*Carta Albă Armata 2010*”, cuprinde principalele cerințe militare privind cercetarea științifică.

Domeniile tematice ale cercetării militare (domeniile militare relevante) sunt:

- cercetare, recunoaștere, comandă și control;
- mobilitate și transport (platforme);
- armamente și eficacitatea acestora;
- instalații și mijloace de protecție terestre;
- simulare și modelare;
- mijloace pentru asigurarea pregătirii de luptă.

Funcțiile operaționale care trebuie sprijinite de cercetare:

- culegerea de informații despre teren, inamic, trupe proprii și recunoașterea în câmpul tactic;
- comanda și controlul (C^2I , C^3I , C^4I , C^4I^2) și sisteme de contracarare a acestora;
- apărarea antiaeriană a categoriilor de forțe armate;
- lupta apropiată;
- sisteme cu tragere indirectă;
- lupta la suprafață, maritimă și antisubmarin;
- suprimarea apărării antiaeriene a inamicului;
- contramăsuri și război electronic;
- simularea câmpului de luptă;
- pregătirea de luptă, antrenamentul luptătorilor;
- protecția împotriva armelor chimice, biologice și nucleare.

Dimensiunea tehnologică reprezintă o componentă a cercetării științifice care se referă la crearea de mijloace materiale și utilizarea de resurse informaționale necesare ducerii acțiunilor de luptă.

Se au în vedere tehnologiile materialelor compozite: biologice; termoviziunii; optoelectronicii; proiectării, învățării și utilizării asistate de calculator; sistemelor.

Obiectivele cercetării științifice și tehnologice se referă la:

- generalizarea procesării informațiilor;
- noi tipuri de arme cu microunde;
- utilizarea inteligenței artificiale, a sistemelor expert pentru conducerea armamentului în câmpul digital de luptă;
- introducerea conceptului de teatru de operații digital.

Realizarea acestor obiective este sprijinită de tehnologii specifice care au la bază cercetarea fundamentală și aplicativă

Astfel, se disting următoarele *tehnologii de sprijin*:

- materiale și structuri noi, dispozitive și materiale electronice;
- tehnologii în spectru vizibil, RF, IR, UV;
- aerodinamică și hidrodinamică, acustică, magnetism, chimie, biologie, biotehnologii, medicină (neuroștiințe);
- prelucrarea semnalelor, inteligența artificială;
- factorii umani și eficiența acestora;
- propulsia și generarea puterii;
- sisteme de senzori;
- sisteme de ghidare și control;
- simulatoare, interfața om-calculator;
- protecția personalului, protecția sistemelor de arme și a platformelor;
- controlul reducerii amprentelor sistemelor.

În România, *unitățile de cercetare-proiectare* în domeniul armamentului și tehnicii de luptă, deși cu personal mult mai redus, au fost menținute asigurând procesul de modernizare a produselor realizate în țară și asimilarea unor tipuri de tehnică de luptă necesară armatei.

O caracteristică a cercetării științifice în domeniul tehnicii militare românești este că aceasta se desfășoară atât în institute de cercetare specializate din Ministerul Apărării Naționale și Ministerul Industriilor și Comerțului, cât și în alte unități (agenți economici, institute de învățământ superior etc.).

În rețeaua de cercetare științifică în domeniul tehnicii militare activează circa 7.000 persoane, din care aproximativ 3.000 în Ministerul Apărării Naționale (800 cu studii superioare). Dintre aceștia, sunt încărcăți efectiv cca. 30-50%, datorită insuficienței fondurilor alocate pentru cercetare-dezvoltare.

Sunt acoperite, practic, toate domeniile de tehnică militară convențională, cum sunt: tancuri și diferite tipuri de blindate pe roți și pe șenile, tunuri și obuziere, sisteme de armament și muniție, aparatură optică

pentru armamentul de infanterie și artilerie, rachete de aviație și antiaeriene, aparatură de transmisiuni cu fir, radio și radioreleu, tehnică de automatizarea conducerii trupelor, mijloace de cercetare de radiație și chimică etc.

Finanțarea activității de cercetare se realizează după cum urmează:

- din bugetul de stat, în cadrul fondurilor alocate Ministerului Apărării Naționale;
- din fondul special constituit, prin instituirea taxei de cercetare-dezvoltare de 1% asupra producției marfă industriale (H.G.nr. 1284/1990) și care se gestionează de Agenția Națională de Știință și Tehnologie.

Cercetarea științifică se desfășoară pe baza cerințelor strategiei militare naționale a țării și a necesităților de dotare, constituind prima etapă a procesului de înzestrare.

Cerințele de înzestrare impun, în vederea alocării optime a resurselor financiare disponibile, *întocmirea de programe prioritare* de cercetare-dezvoltare a produselor de tehnică militară de perspectivă.

Elaborarea programelor are în vedere posibilitățile actuale și de viitor ale economiei naționale, perspectivele de colaborare și cooperare internațională în domeniul militar, actuala dotare cu tehnică de luptă, mijloacele financiare posibil a fi asigurate, stadiul și evoluția preocupărilor existente pe plan mondial în domeniul asimilării de produse noi și modernizate pentru înzestrarea forțelor armate.

Se are în vedere realizarea cu prioritate a programelor de modernizare a tehnicii cu resurse de funcționare neconsumate de peste 50%, în vederea obținerii performanțelor maxime, în condiții de eficiență economică ridicată, cu utilizarea potențialului de cercetare și producție al institutelor și industriei autohtone, prin cooperare sau colaborare cu parteneri externi care dispun de tehnologii avansate.

Această abordare poate determina scurtarea perioadei de introducere în înzestrare, reducerea efortului valutar pentru achiziționarea de produse noi și accesul de echipamente profesionale și tehnologii competitive.

Acțiunea de modernizare a tehnicii din dotare generează performanțe comparabile, dar cu costuri de circa 7-10 ori mai mici, în condițiile asigurării unor resurse tehnice în exploatare de aproximativ 10-15 ani (reprezentând 40-50% din resursa unui produs nou).

Pentru modernizarea unor tipuri de tehnică militară, aprobate de Consiliul Suprem de Apărare a Țării, a fost generată o serie de **programe de cercetare-dezvoltare**.

24.1. În domeniul tehnicii de aviație

- programe de modernizare, în colaborare cu firme străine de specialitate, pentru avioanele MIG-21, IAR-93 și elicopterul IAR-330, ceea ce va conduce la:

- creșterea duratei de menținere în serviciu a tehnicii existente în înzestrare;
- sporirea mobilității și îmbunătățirea caracteristicilor aerodinamice;
- posibilitatea ducerii acțiunilor de luptă ziua și noaptea, în orice condiții meteorologice;
- creșterea autoprotecției aeronavelor și posibilitatea executării unor misiuni de contraacțiune radioelectronică și de cercetare în câmpul tactic, la nivelul ultimelor realizări în domeniu;
- diversificarea variantelor de înarmare corelată cu facilitarea efectuării unor misiuni de luptă polivalente.

24.2. În domeniul tehnicii de apărare antiaeriană

Programele cuprind *modernizarea*, în colaborare cu parteneri externi, a soluțiilor constructive și funcționale pentru tunul antiaerian calibru 30 mm și stația de radiolocație de cercetare și descoperire a țintelor la înălțimi mici, prin care să se obțină:

- creșterea probabilității de lovire a țintelor aeriene corelată cu reducerea consumului de muniție;
- automatizarea obținerii, prelucrării și transmiterii parametrilor de tragere;
- creșterea fiabilității echipamentelor și a gradului de tehnicitate a acestora;
- reducerea timpului de cercetare aeriană, corelată cu mărirea intervalului de descoperire a țintelor;
- sporirea gradului de protecție la bruiaj a mijloacelor de radiolocație.

Pentru stația de radiolocație a fost încheiat un contract de realizare a acesteia în cooperare cu o firmă străină, iar modernizarea sistemului cal. 30 mm se desfășoară în cooperare cu un alt partener.

24.3. În domeniul tehnicii de transmisiuni/comunicații

Modernizarea sistemului de transmisiuni/comunicații al armatei prin dotarea cu mijloace la nivelul realizărilor pe plan mondial, poate asigura:

- realizarea unui sistem unitar, numeric și integrat;
- facilitarea interconectării cu sistemul de telecomunicații teritorial/național existent, în curs de modernizare;
- asigurarea transmiterii tuturor tipurilor de informații (radio, radioreleu, telefonice, telegrafice, facsimil și de calculator/date) în timp real;
- creșterea protecției legăturilor la bruiaj și interceptare;
- automatizarea prelucrării și transmiterii informațiilor între diferite eșaloane;
- creșterea operativității și oportunității în asigurarea legăturilor la nivelul tuturor categoriilor de forțe ale armatei.

24.4. În domeniul tehnicii de blindate și artilerie

Modernizarea unor mijloace de bază existente și *asimilarea de tipuri noi* de tehnică, muniție și aparatură, pentru asigurarea unei dotări moderne a trupelor de uscat, se pot realiza prin:

- creșterea fiabilității, mobilității și puterii de foc a tehnicii blindate;
- sporirea autoprotecției în câmpul de luptă;
- asigurarea posibilității ducerii acțiunilor de luptă ziua și noaptea;
- micșorarea timpului de pregătire, ochire și executarea tragerii;
- trecerea treptată la sistemele artileristice compatibile NATO;
- creșterea bătăii, preciziei și efectului la țintă;
- automatizarea conducerii focului;
- mărirea puterii de perforare a rachetelor antitanc dirijate;
- extinderea utilizării rachetelor antitanc pe diverse mijloace de luptă (mașini de luptă și elicoptere).

În continuare analiștii economici și militari evidențiază că *principalele greutăți cu care se confruntă cercetarea științifică* sunt:

- lipsa unei strategii naționale referitoare la activitatea de cercetare științifică și tehnologică, în general, cu specificarea activității de cercetare în domeniul militar;

- lipsa unei legislații complete în domeniu, care să susțină, conform Constituției³¹, acest domeniu;
- asigurarea cu întârziere și sub nivelul necesar a fondurilor;
- dificultăți la încheierea contractelor, atât cu producătorii interni, ca urmare a blocajelor financiare, asigurarea insuficientă a bazei tehnico-materiale, cât și cu parteneri externi, datorită lipsei fondurilor în valută pentru achiziționarea din import a unor subansambluri principale, componente și piese;
- fiabilitatea scăzută a unor materiale, ceea ce conduce la apariția defecțiunilor, pe timpul experimentărilor;
- insuficienta colaborare dintre institute și agenții economici pentru execuția operativă a prototipurilor;
- dezmembrarea unor colective de cercetători ca urmare a „migrației” unor specialiști în alte sectoare mai bine plătite;
- dotarea necorespunzătoare cu aparatură de măsură și control a unor unități de cercetare;
- insuficientă motivație a unor producători de preocupare pentru asimilarea în fabricație a produselor noi, ca urmare a cantităților reduse ce urmează a fi achiziționate.

Trebuie reținut că procesul de extindere al NATO este, în mare parte, susținut de intenția statelor occidentale de a „ocupa” un spațiu geografic, precum și din rațiuni ale pieței de tehnică militară.

Competitivitatea produselor militare este determinată, în mod decisiv, de gradul de includere a rezultatelor obținute de cercetarea științifică. Din această perspectivă, România, care deține un potențial uman foarte performant, poate deveni un sector semnificativ pe această piață.

25. DIRECȚIILE PRINCIPALE DE ACȚIUNE ALE ÎNTREPRINDERILOR ÎN PRODUCȚIA DE APĂRARE DIN ROMÂNIA

Industria de apărare este marcată serios de efectele tranziției la economia de piață, care a dus la folosirea incompletă a capacităților de producție.

³¹ Constituția României, la art. 134, stipulează că: „statul trebuie să asigure protejarea intereselor naționale în activitatea economică, financiară și valutară, să stimuleze cercetarea științifică națională”.

Principalele cauze identificate se referă la:

- lipsa unei strategii naționale coerente și unitare și incapacitatea decizională a forțelor politice postdecembriste, de a finaliza „Programul de restructurare” aprobat de CSAT;
- alocarea de la buget a unor sume mult inferioare necesarului armatei (până în anul 2000 capacitățile au fost încărcate 10-15%, iar după anul 2000 fondurile alocate asigură încărcarea acestora maximum 15-20%);
- blocajul financiar și economic al agenților economici;
- lipsa fondurilor valutare;
- diminuarea activității de asimilare a produselor noi cu destinație militară;
- diminuarea preocupărilor față de unele proiecte importante de asimilare în domeniul aviației, blindatelor, radiolocației, electronicii, informaticii și automatizării conducerii trupelor, ca urmare a lipsei fondurilor necesare și neangajării ferme a unor colaboratori externi de a colabora cu România în domeniul industriei de apărare.

Diferiți analiști militari arată că renunțarea la industria proprie de apărare poate avea consecințe negative, pe termen lung, pentru capacitatea de apărare a țării. Politica rațională în domeniul apărării constă în menținerea industriei naționale de apărare ca sursă principală a înzestrării armatei, precum și dezvoltarea, modernizarea și re tehnologizarea capacităților existente.

În raport cu situația existentă apar ca importante, modernizarea și restructurarea industriei speciale, instituirea unui cadru organizatoric completat cu o legislație corespunzătoare, care să conducă la rentabilizarea sectorului și protecția lui în sistemul economiei de piață, astfel încât să poată reveni la o contribuție de minimum 80% din necesarul pentru înzestrarea armatei, precum și preluarea în asimilare a unor categorii complexe de armament și tehnică de luptă, a căror importare se realizează cu alocarea unor importante resurse valutare.

Posibilul scenariu de mai sus presupune:

- restructurarea unităților productive prin concentrarea producției de apărare într-un număr de agenți economici, a căror pondere în produse pentru apărare să crească la peste 60%;
- punerea în aplicare a unor programe speciale de dotare cu utilaje moderne și re tehnologizarea proceselor de producție în concordanță cu cerințele de calitate adecvate;
- crearea unui cadru legislativ care să stimuleze producătorii în realizarea producției speciale;

- cointeresarea forței de muncă în păstrarea locurilor actuale;
- conservarea unor utilaje, linii și instalații strict specializate, necesare la mobilizare în întreprinderile ce sunt convertite la o producție civilă;
- coordonarea indicativă, unitară a producției, exportului și importului de armament, tehnică de luptă și a importului de completare;
- inițierea acțiunilor de cooperare cu parteneri externi în vederea achiziționării sau producerii, în colaborare, a unor tipuri moderne de armament și compensarea cheltuielilor prin livrări de produse realizate de industria românească.

Încă din anul 1994 a fost întocmit și aprobat, de Consiliul Suprem de Apărare a Țării, „*Programul de restructurare a Sectorului Industriei de Apărare*”, prin care s-au pus bazele realizării principalelor obiective în domeniul restructurării, în principal, după cum urmează:

- redimensionarea și regrouparea capacităților de producție de tehnică militară;
- modernizarea și re tehnologizarea sectoarelor de producție specială;
- conservarea unor capacități de producție;
- reconversia (parțială sau totală) a capacităților care nu mai pot fi încărcate cu producție pentru apărare;
- reorganizarea regiilor autonome și societăților comerciale și creșterea performanțelor manageriale;
- asigurarea cadrului legislativ pentru realizarea „Programului”.

Începând cu anul 1990, ca urmare a încetării Războiului Rece, a deciziei de reducere și limitare a forțelor armate, precum și a diminuării fondurilor bugetare alocate, producția de tehnică militară românească s-a restrâns, o parte din capacitățile de producție au intrat sub incidența reprofilării, pentru realizarea de produse economice, în vederea încărcării acestora și utilizării forței de muncă.

De altfel, prin Hotărârea Guvernului nr.75/1994 a luat ființă „*Comisia Guvernamentală de Restructurare a Industriei de Apărare*”, a cărei principală atribuție este de a actualiza și urmări punerea în practică a programului elaborat. Comisia nu și-a îndeplinit însă mandatul, atât datorită unor interese de grup, dar mai ales datorită unor membri marcanți ai comisiei, interesați în a nu se face nimic. Comisia s-a autodesființat fără a fi întrebată ce a realizat.

Analizii apreciază că *procesul de reconversie* se desfășoară totuși, lent, determinat, în principal, de următoarele fenomene:

- perioada de tranziție de la economia centralizată la cea de piață a creat probleme de ordin economico-social la nivelul statului;
- restructurarea industriei, în general, impune resurse financiare pentru înnoirea producției, aplicarea de tehnologii avansate, statul dispunând de rezerve limitate pentru restructurare;
- reconversia presupune producerea de bunuri materiale solicitate pe piață, în cantități mari și prețuri cât mai reduse, condiții ce pot fi realizate dificil, ca urmare a scăderii masive a cererii la cumpărare.

În practică, pentru *creșterea ponderii producției economice* în cadrul întreprinderilor din sectorul de apărare s-au întreprins demersuri de dinamizare a transformărilor, prin:

- studierea concentrării producției militare în câteva întreprinderi de tradiție;
- efectuarea de studii de folosire a unor capacități cu specific de mecanică fină, electrotehnică și electronică, pentru fabricarea produselor economice, fără a afecta esențial capacitățile la produsele militare;
- prospectarea pieței externe, pentru cooperare în realizarea unor produse speciale (explozivi, pulberi), având în vedere că pe capacitățile existente nu se pot realiza alte produse economice;
- avansarea de propuneri de modernizare și retehnologizare pentru capacitățile ce urmează a se menține;
- derularea de programe de pregătire și recalificare, în vederea păstrării specialiștilor, cu meserii deosebite (pirotehnic, pulberi, chimic etc.).

Specialiștii din domeniu apreciază că urgentarea procesului de reconversie reclamă realizarea unor *colaborări* economice, schimburi de experiență și sprijin extern din partea unor țări care au obținut rezultate pozitive în acest domeniu.

De asemenea, *sprijinul financiar* corespunzător trebuie asociat cu *transferul adecvat de tehnologie* pentru asimilarea în fabricație a produselor noi, precum și *asigurarea desfacerii* acestora pe piețe specifice.

Restructurarea capacităților de producție pentru apărare, îndeosebi ca urmare a conservării și reconversiei, este însoțită de obicei de *disponibilizare de personal*. Este posibil să se pună accent pe necesitatea ca personalul strict specializat să fie *redistribuit în alte sectoare* productive ale unităților, astfel încât să se asigure, dacă va fi necesar, repunerea în funcțiune și reluarea producției pentru utilajele și liniile care se deconservă.

Reorientarea către cea de-a doua profesie, recalificarea personalului în cadrul unor forme organizate de pregătire, finanțate de

agenții economici sau la nivel public, reprezintă probleme care își găsesc greu rezolvări favorabile atât în România, cât și în marea majoritate a țărilor din Europa Centrală și de Est.

26. COMPATIBILITATE ȘI INTEROPERABILITATE, CONDIȚII NECESARE PENTRU INTEGRAREA ÎN STRUCTURILE EUROPENE ȘI EURO-ATLANTICE

În elaborarea planurilor și programelor privind integrarea armatei române în structurile militare euro-atlantice, factorii de decizie militară au urmărit, încă din 1992, să producă acțiuni cu coerență și continuitate, concentrând eforturile pentru îndeplinirea, în principal, a următoarelor *obiective*:

- dezvoltarea și diversificarea continuă a relațiilor cu structurile integrate euro-atlantice, precum și cu armatele statelor membre ale acestora;
- participarea activă la acțiunile și activitățile Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic, consacrat extinderii și consolidării dialogului, cooperării și parteneriatului;
- implementarea criteriilor și standardelor unanim acceptate în statele membre ale NATO și UE în procesul de restructurare și modernizare a armatei române, precum și cele care privesc statutul forțelor armate în societatea democratică, misiunile armatei în statul de drept, planificarea apărării, formarea și pregătirea personalului, profesionalizarea etc., ca modalități concrete de realizare graduală a compatibilității armatei României cu armatele statelor membre ale Alianței Atlantice și UE;
- cooperarea armatei României cu organisme militare integrate ale NATO și UE, cu celelalte armate ale statelor membre ale acestora, la realizarea și aplicarea unor măsuri destinate edificării unei noi arhitecturi de securitate europeană;
- participarea unor unități ale armatei române la acțiuni internaționale umanitare și de menținere a păcii, organizate sub conducerea ONU, OSCE, NATO sau UE.

Determinarea deschiderii Alinației către fostele țări membre ale Tratatului de la Varșovia, a necesitat un studiu aprofundat cu privire la posibilitățile de asigurare a unei compatibilități între sistemele din dotarea proprie și cele care sunt utilizate în NATO.

Compatibilitatea și interoperabilitatea între sistemele din dotare este o problemă importantă pe agenda NATO, motiv pentru care au fost înființate *organisme internaționale* cu răspunderi în acest sens:

- în anul 1951 a luat ființă Direcția Militară de Standardizare, subordonată nemijlocit Comitetului Militar NATO. Această direcție are trei comitete, un secretariat internațional și un coordonator pentru terminologie. În subordinea fiecărui comitet se află grupe de lucru specializate pe domenii, iar în interiorul acestor secții sunt înființate comisii de experți;

- în anul 1966, s-a înființat Conferința Directorilor Armatelor Naționale, un organism civil, cu competențe în ceea ce privește standardizarea și unificarea ansamblurilor, subansamblurilor și reperelor utilizate în construcția de tehnică militară;

- la sfârșitul anului 1975, a fost înființată Grupa Independentă de Program European, din componența acesteia făcând parte miniștrii adjuncți ai apărării din țările Europei Occidentale. Acest organism este împuternicit să armonizeze doctrinele militare și conceptele tactice și să elaboreze cerințele tactico-tehnice unitare, pentru categoriile de tehnică militară utilizată în NATO.

La prima vedere acest sistem complex de organisme internaționale și naționale lasă impresia că, în cadrul NATO este asigurat un grad înalt de compatibilitate și interoperabilitate.

Se constată însă că, în realitate, situația nu este pe măsura interesului declarat de către fiecare membru al alianței.

În principiu, normativele NATO cuprind cerințe tactico-tehnice general acceptate, mai mult sau mai puțin, deoarece în fiecare țară s-au manifestat și se manifestă puncte de vedere diferite în legătură cu sfera construcției de tehnică militară.

Această situație, într-o oarecare contradicție cu obiectivele urmărite, a condus de fapt la o compatibilitate relativ scăzută sau care, în orice caz, lasă de dorit. Astfel, în dotarea NATO se află circa 10 modele principale de tancuri și o serie de variante ale acestora, cca. 15 modele de mașini de luptă ale infanteriei și cca. 20 tipuri de transportoare blindate, pe șasiul cărora au fost dezvoltate un număr foarte mare de derivate. Dificultăți importante apar și datorită incompatibilității care există între unele sisteme de comunicații aflate la bordul mașinilor de luptă.

O privire retrospectivă asupra problematicii privind asigurarea compatibilității și interoperabilității evidențiază faptul că în NATO s-a acționat în *patru direcții principale*:

1. În primul rând, pe calea dotării armatelor statelor membre ale NATO cu același tip de tehnică de luptă. Unul dintre cele mai semnificative exemple în acest sens este acela privind transportorul american M113, care a fost introdus în dotarea unui număr de 11 state din totalul de 15 câte sunt în NATO.

Această soluție pare că asigură o compatibilitate perfectă, numai că împotriva ei pledează argumente suficient de puternice.

Astfel, partenerii își pun întrebarea: care țară urmează să furnizeze tehnica de luptă respectivă? Oricare ar fi aceasta, este imposibil ca alegerea să nu afecteze interesele majore ale constructorilor de armament din celelalte state. În plus, potențialul economic mult diferit al membrilor NATO ar conduce inevitabil și obiectiv la o hegemonie industrială a unor țări, în special SUA.

Ca urmare, în scurt timp s-ar ajunge la situația inacceptabilă ca dotarea armatelor să scape de sub controlul factorului național. De altfel, este cunoscut că partenerii vest-europeni ai americanilor sunt nemulțumiți pentru că sub pretextul compatibilității, aceștia vând tehnică militară de cca. 10 ori mai mult decât cumpără.

Introducerea în dotare a aceluiași tip de tehnică de luptă este prea puțin agreată și din cauză că, din practica de până acum, în general, statul furnizor tinde să pună la dispoziție modele uzate moral, în timp ce pentru dotarea proprie are în vedere modele noi, cu performanțe superioare (este cazul transportorului blindat M113 care, deși modernizat de mai multe ori, nu este altceva decât un prim urmaș al transportoarelor utilizate de americani în al 2-lea război mondial).

2. Pe de altă parte, s-a avut în vedere realizarea în comun a unor categorii de tehnică militară, urmată de introducerea în dotare a unor modele proprii dezvoltate pe baza experienței acumulate în timpul cooperărilor respective.

3. O altă direcție de acțiune a fost aceea privind unificarea unora dintre ansamblurile, subansamblurile sau reperele din construcția tehnicii de luptă. În acest sens, se poate da ca exemplu sistemul „tun-muniție” de calibrul 120 mm de pe tancurile Leopard 2 și M1A1. De asemenea, se poate da ca exemplu și faptul că, indiferent de țara în care se fabrică, puștile de calibrul 5,56 mm utilizate în NATO, trag cu aceeași muniție.

4. În sfârșit, s-a avut în vedere un concept mai larg asupra compatibilității și anume acela potrivit căruia două sau mai multe sisteme pot avea soluții constructiv-funcționale mai mult sau mai puțin diferite, dar în mod obligatoriu trebuie să poată coopera în luptă fără să se perturbe reciproc și fără ca, din cauza caracteristicilor tehnico-tactice proprii, să nu poată îndeplini în mod corespunzător aceeași misiune.

De exemplu, două tancuri diferite din punct de vedere constructiv-funcțional sunt compatibile dacă mijloacele lor de comunicații pot funcționa în aceeași gamă de frecvență, cu aceeași bătaie și același sistem de protecție împotriva bruiajului.

Acest concept privind compatibilitatea, pe lângă faptul că permite cooperarea în luptă a unor tipuri diferite de tehnică, prezintă și avantajul că menajează interesele naționale ale partenerilor. Astfel, pornind de la un set de cerințe tactico-tehnice care condiționează cooperarea în luptă, fiecare țară poate să-și dezvolte un model propriu utilizând în acest scop acele soluții pe care le consideră optime și pentru materializarea cărora dispune de resurse, în condiții de cost acceptabile.

Conceptul acesta constituie și baza orientării către NATO. Având în vedere dotarea proprie, desigur că trebuie fundamentat un concept al compatibilității în perioada de tranziție.

Specialiștii arată că trebuie avut în vedere, că nu se poate pune problema înlocuirii totale, într-un timp scurt, a tehnicii din dotare. În anumite domenii înlocuirea s-ar putea să nu fie necesară, deoarece caracteristicile tehnico-tactice asigură o compatibilitate operațională similară celei existente în NATO.

Rezultă că, **problema compatibilității și interoperabilității** trebuie analizată cel puțin din două puncte de vedere:

a) În primul rând, este vorba de o **compatibilitate tehnico-tactică**, ceea ce înseamnă că două sisteme sunt compatibile dacă asigură performanțe identice sau similare.

Astfel, două sau mai multe obuziere diferite care trag proiectile explozive cu masa cuprinsă între 43 și 47 kg, la o bătaie maximă de circa 39 km, sunt compatibile, deoarece pot îndeplini aceeași misiune.

Compatibile sunt și acele tancuri, care, deși diferite din punct de vedere constructiv, pot să realizeze aceeași viteză astfel încât ele se pot deplasa, împreună, într-un anumit câmp tactic cu scopul de a îndeplini aceeași misiune.

În cazul unor sisteme complexe (tanc, obuzier, M.L.I., T.A.B. etc.) nu poate fi vorba decât întâmplător de o compatibilitate perfectă deoarece

din punct de vedere tactic, relevantă este posibilitatea sistemelor respective de a coopera pe durata unei anumite misiuni.

Dotarea actuală a NATO, evidențiază pregnant conceptul prezentat mai sus, respectiv faptul că fiecare armată este echipată cu sisteme proprii, deci diferite din punct de vedere constructiv-funcțional, dar capabile să coopereze la îndeplinirea aceleași misiuni. Această situație nu este un rezultat aleator, ci unul datorat unor preocupări majore, având ca scop, între altele, asigurarea unei compatibilități tehnico-tactice.

Exemple în acest sens sunt programele comune ale unor țări membre NATO privind construcția de tancuri, a unui obuzier autopropulsat, precum și a unui tractat, destinate pentru misiuni de sprijin general.

De exemplu, tancurile Leopard 1 și AMX 30 au fost realizate după ce Germania și Franța au cooperat multă vreme în cadrul unui program comun, când a fost elaborat un concept care, între altele, a pus bazele unei compatibilități tehnico-tactice.

Tot din cooperarea în cadrul unui program comun au rezultat și tancurile Leopard 2/Germania și M1A1/SUA.

De asemenea, o amplă cooperare între Germania, Marea Britanie și Italia a avut drept obiectiv realizarea în cadrul unui program comun, a unui obuzier autopropulsat pentru sprijin general (SP-70 calibrul 155 mm), care ulterior, a constituit baza dezvoltării obuzierelor autopropulsate M109G/Germania, AS 90/Marea Britanie și OTO MELARA/Italia.

Într-o situație similară, se află și obuzierele pentru sprijin general tractate, dezvoltate în mai multe țări NATO, pe baza experienței acumulate în cadrul programului privind realizarea obuzierului FH-70 calibrul 155 mm.

O sumară analiză a acestor obuziere evidențiază, fără echivoc, compatibilitatea lor tehnico-tactică.

Nu în toate domeniile au existat programe comune privind realizarea unor sisteme, cu toate că și în absența acestora preocupările privind asigurarea unor compatibilități au fost accentuate.

De pildă, ne este cunoscut faptul că problema compatibilității tehnico-tactice a devenit o preocupare în sine, respectiv obiectivul unor studii ample. În acest sens, se menționează că în anul 1989, 30 de firme specializate în construcția de armament și tehnică de luptă, din 9 țări NATO (Belgia, Canada, Franța, Germania, Italia, Olanda, Spania, SUA și Marea Britanie) au inițiat un studiu care să fundamenteze un concept de compatibilitate aplicabil în interiorul organizației începând cu anul 2000.

Scopul acestui studiu, cel puțin în domeniul construcției de tancuri, nu este acela de a introduce în dotarea armatelor NATO același tanc, ci de a

elabora cerințe comune, care să fie avute în vedere încă din faza de proiectare și care să țină seama de condițiile specifice fiecărei armate.

De exemplu, se preconizează ca organizarea generală a tancului să fie unitară (postul mecanicului conductor în partea frontală a cutiei blindate, camera de luptă în centrul acesteia, iar camera energetică în spate), armamentul principal să tragă aceleași tipuri de lovituri, iar comunicațiile să se asigure cu aceleași stații de emisie-recepție. În schimb, fiecare țară va putea să utilizeze în construcția tancului propriu o serie de ansambluri și subansambluri pe care le va considera corespunzătoare, fără ca deciziile respective să fie supuse unor reglementări comune. Astfel, vor putea fi adoptate, sisteme de conducere a focului, agregate energetice, suspensii etc., caracterizate prin soluții constructiv-funcționale diferite, eventual specifice țărilor respective.

b) Un al doilea aspect al compatibilității este acela privind *logistica* (asigurarea tehnico-materială).

Experiența acumulată în domeniul construcției de armament și tehnică blindată, dar mai ales în timpul conflictelor militare izbucnite după Al 2-lea Război Mondial, a evidențiat faptul că succesul în luptă este dependent, în mare măsură, de activitățile complexe care se desfășoară în sfera logisticii.

Concluzia aceasta este întărită de constatarea că, aproape întotdeauna, introducerea în dotare a unui armament sau a unui blindat, a atras după sine modificări importante în domeniul logisticii. Ca urmare, se poate afirma că „arsenalul” logistic poartă amprenta sistemului pe care îl deservește, iar posibilitatea de extindere a domeniului său de utilizare, în scopul deservirii altor sisteme, este redusă și, de cele mai multe ori, prea puțin satisfăcătoare din punct de vedere tehnico-tactic.

Situația prezentată mai sus sugerează ideea că, în general, în domeniul sistemelor la care ne referim, compatibilitatea logistică este foarte redusă.

Așa ar fi dacă cooperarea în luptă a două sisteme diferite ar depinde, în mod decisiv, de interschimbabilitatea unor ansambluri, subansambluri sau chiar repere.

În realitate, se concepe un sistem pornind de la ideea că, în cazul unor defecțiuni majore, datorate fie inamicului, fie unei fiabilități scăzute, reintegrarea acestuia în luptă ar putea să fie posibilă datorită remedierii acestora, utilizând logistica specifică altui sistem.

În fond, se pune problema ca „arsenalul” logistic să-și facă datoria, cu precădere înainte de începerea misiunii de luptă. Cu alte cuvinte,

conceptul compatibilității logistice, spre deosebire de cel privind compatibilitatea tehnico-tactică, nu trebuie încorsetat mai mult decât este cazul, în limite foarte stricte.

Se poate afirma că, în general, în domeniul sistemelor militare, compatibilitatea logistică trebuie înțeleasă ca un concept operațional, în baza căruia menținerea capacității de luptă este posibilă pe baza unui set de prevederi de exploatare, întreținere și reparații, aplicabil la o gamă cât mai largă de sisteme similare.

În conformitate cu prevederile NATO, compatibilitatea armamentului și tehnicii de luptă presupune, cel puțin, respectarea următoarelor **principii de bază**:

- organizare generală identică;
- sistem care să tragă cu muniție standard;
- caracteristici tactico-tehnice care să permită îndeplinirea aceluiași misiuni în condiții de teren, meteorologice și de climă identice;
- logistică similară, în special în ceea ce privește operațiunile de evacuare și reparații.

27. FONDURILE STRUCTURALE ȘI DE COEZIUNE ALE UNIUNII EUROPENE ȘI PLANUL NAȚIONAL DE DEZVOLTARE

Politica de coeziune economică și socială este o politică fundamentală a Uniunii Europene, care promovează dezvoltarea armonioasă generală a Comunității, prin reducerea disparităților între nivelurile de dezvoltare a diferitelor state/regiuni.

Prin promovarea coeziunii, Uniunea Europeană încurajează dezvoltarea economică durabilă, armonioasă și echilibrată, contribuie la creșterea ocupării forței de muncă, protejarea mediului și asigurarea egalității de șanse.

Fondurile Structurale și de Coeziune reprezintă instrumentele financiare nerambursabile, prin care Uniunea Europeană sprijină realizarea obiectivelor coeziunii economice și sociale.

Acestea sunt:

- Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR)
- Fondul Social European (FSE)
- Fondul de Coeziune (FC)

România va beneficia de aceste fonduri începând cu 1 ianuarie 2007.

27.1. Fondurile Structurale și de Coeziune ale Uniunii Europene

Fondurile Structurale sunt instrumente financiare prin care Uniunea Europeană acționează pentru eliminarea disparităților economice și sociale între regiuni, în scopul realizării coeziunii economice și sociale.

Fondul European de Dezvoltare Regională (FEDR) – este fondul structural care sprijină regiunile mai puțin dezvoltate, prin finanțarea de investiții în sectorul productiv, infrastructură, educație, sănătate, dezvoltare locală și întreprinderi mici și mijlocii, precum și la conversia economică și socială pentru zone care se confruntă cu dificultăți structurale.

Măsuri eligibile:

- Investiții productive care permit crearea sau menținerea de locuri de muncă permanente;
- Investiții în infrastructura, cu diferite scopuri în funcție de Obiectivul de intervenție;
- Dezvoltări indigene: dezvoltare locală și a IMM-urilor.

Fondul Social European (FSE) – este fondul structural destinat politicii sociale a Uniunii Europene, care sprijină măsuri de ocupare a forței de muncă și dezvoltare a resurselor umane.

Contribuie la:

- promovarea oportunităților pentru angajarea forței de muncă - șomeri și grupuri dezavantajate, prin creșterea mobilității lor și facilitarea adaptării lor la schimbările industriale;
- implementarea Strategiei Europene pentru Ocuparea Forței de Muncă.

Măsuri eligibile:

- Asistență pentru persoane: instruire educațională și vocațională, ajutor pentru angajare, educație superioară în știință și cercetare, informare asupra unor noi surse de locuri de muncă;
- Asistență pentru structuri și sisteme: îmbunătățirea sistemelor de educație și instruire, modernizarea serviciilor de angajare a forței de muncă, dezvoltarea de sisteme care să anticipeze nevoile de calificare;
- Măsuri însoțitoare: conștientizare, servicii, etc.

Fondul de Coeziune (FC) – este instrumentul financiar care sprijină investiții în infrastructura de transport și mediu.

Procesul de programare

La începutul fiecărei perioade de programare (cadru financiar multianual pe o perioadă de 7 ani), Uniunea Europeană decide asupra bugetului dedicat Instrumentelor Structurale și definește regulile de bază care se aplică în utilizarea lor.

Bugetul este împărțit pe State Membre și Obiective de intervenție; zonele care pot beneficia de finanțare din Fonduri Structurale sunt definite de Comisie în acord cu Statul Membru implicat.

Comisia propune orientări tematice comune pentru toate Statele Membre. Ca urmare a acestor decizii UE, fiecare Stat Membru – cu implicarea actorilor economici și sociali relevanți – stabilește propriile obiective strategice de dezvoltare pentru a căror realizare se elaborează un Plan Național de Dezvoltare (PND).

Statul Membru și Comisia Europeană discută asupra conținutului Planului Național de Dezvoltare și, pe baza acestuia, definesc cea mai adecvată repartizare a fondurilor naționale și comunitare necesare implementării lui.

Documentul rezultat este *Cadrul de Sprijin Comunitar (CSC)*. Ca urmare a negocierilor, Comisia adoptă CSC și programele sale operaționale regionale sau sectoriale (*Programe Operaționale*).

Autoritățile naționale sau regionale trasează și aprobă detaliile operaționale ale acestor programe în documente numite *Programe Complement*, asupra cărora este informată Comisia. Odată ce Programele Complement sunt agreate, programele devin operaționale.

Principii de programare a fondurilor structurale

A. Complementaritate: acțiunile comunitare trebuie să fie complementare sau să contribuie la operațiunile naționale corespondente.

B. Parteneriat: acțiunile Comunitare trebuie realizate printr-o strânsă consultare între Comisie și Statele Membre, împreună cu autorități și organisme numite de Statele Membre, cum ar fi autorități regionale și locale, parteneri economici și sociali. Parteneriatul trebuie să acopere pregătirea, finanțarea, monitorizarea și evaluarea asistenței financiare. Statele Membre trebuie să asigure asocierea partenerilor relevanți la diferite stadii ale programării.

C. Subsidiaritate: Fondurile Structurale nu sunt direct alocate proiectelor alese de Comisie. Principalele priorități ale programului de dezvoltare sunt definite de autorități naționale/regionale în cooperare cu Comisia, dar alegerea proiectelor și managementul lor sunt sub responsabilitatea exclusivă a autorităților naționale și regionale.

D. Adăitionalitate: Ajutorul Comunitar nu poate înlocui cheltuieli structurale publice sau altele echivalente ale Statelor Membre. Bugetele Programului pot include atât fonduri UE cât și fonduri naționale din surse publice sau private.

E. Compatibilitate: Operațiunile finanțate de Fonduri Structurale trebuie să fie în conformitate cu prevederile Tratatului UE, precum și cu politicile și acțiunile UE, inclusiv regulile privind concurența, achizițiile publice, protecția mediului, eliminarea inegalităților, promovarea egalității între bărbați și femei.

F. Multianualitate: acțiunea comună a Comunității și Statelor Membre trebuie să fie implementată pe o bază multianuală printr-un proces de organizare, luare de decizii și finanțare bazat pe formularea de strategii integrate și coerente multi-anuale și definirea de obiective concrete.

G. Concentrare: Fondurile Structurale sunt concentrate pe câteva obiective prioritare; de fapt, o mare parte a acestora acoperă un număr limitat de zone, care au nevoie de sprijin pentru dezvoltarea lor, iar resursele rămase sunt dedicate anumitor grupuri sociale care se confruntă cu dificultăți în toată Uniunea Europeană, fără a satisface criteriile geografice speciale.

27.2. Planul Național de Dezvoltare

Planul Național de Dezvoltare (PND) reprezintă documentul de planificare strategică și programare financiară multianuală al României, care orientează și stimulează dezvoltarea economică și socială a țării, în concordanță cu politica de coeziune a Uniunii Europene și similar programării realizate de statele membre.

PND 2007-2013 este primul plan de dezvoltare care fundamentează *accesul României la Fondurile Structurale și de Coeziune ale Uniunii Europene*, după data aderării, în calitate de stat membru.

Planul stă la baza negocierii cu Comisia Europeană a *priorităților și obiectivelor strategice de dezvoltare* ale României, pe care Uniunea Europeană le va sprijini cu Fonduri Structurale și de Coeziune în perioada de referință.

Sprijinul financiar care va fi acordat României prin intermediul Fondurilor Structurale și de Coeziune, după data aderării, se va cifra la circa 4% din PIB-ul anual al României, la care se adaugă cofinanțarea națională. Aceasta înseamnă o asistență nerambursabilă anuală de circa trei ori mai mare decât fondurile de pre-aderare, acordate prin programele Phare, ISPA și SAPARD.

Structura PND 2007-2013 cuprinde următoarele capitole:

- Analiza situației economice și sociale;
- Strategia de dezvoltare pentru perioada 2007-2013;
- Programarea financiară multianuală;
- Mecanismele de implementare a PND;
- Cadrul partenerial pentru elaborarea PND.

Pornind de la domeniile de intervenție ale Fondurilor Structurale și de Coeziune și de la analiza situației socio-economice actuale a țării, au fost identificate următoarele **priorități naționale de dezvoltare pentru PND 2007-2013**:

- Creșterea competitivității economice și dezvoltarea economiei bazate pe cunoaștere;
- Dezvoltarea și modernizarea infrastructurii de transport;
- Protejarea și îmbunătățirea calității mediului;
- Dezvoltarea resurselor umane, creșterea gradului de ocupare și combaterea excluziunii sociale;
- Dezvoltarea economiei rurale și creșterea productivității în sectorul agricol;
- Sprijinirea dezvoltării echilibrate a tuturor regiunilor țării.

Finanțarea din partea Uniunii Europene pentru prioritatea „Dezvoltarea economiei rurale și creșterea productivității în sectorul agricol” va fi asigurată prin Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală, instrument al Politicii Agricole Comune, și prin Fondul European pentru Pescuit, instrument al Politicii Comune de Pescuit.

Pentru fiecare prioritate națională de dezvoltare vor fi elaborate *Programe Operaționale* detaliate, pentru implementarea Fondurilor Structurale și de Coeziune în domeniile corespunzătoare.

Calendarul de lucru este în conformitate cu calendarul stabilit împreună cu Comisia Europeană, PND 2007-2013 și Programele Operaționale, finalizat și aprobat de către Guvernul României în luna decembrie 2005, fiind transmis, ulterior, Comisiei Europene.

Procesul de programare a Fondurilor Structurale și de Coeziune la nivelul Uniunii Europene presupune respectarea *principiului parteneriatului*, respectiv cooperarea și consultarea între autoritățile publice naționale și regionale competente, partenerii economici și sociali și alte organisme relevante, în vederea stabilirii priorităților și obiectivelor strategice de dezvoltare.

Cadrul instituțional și partenerial pentru elaborarea PND a fost stabilit prin *HG nr.1115/2004* privind elaborarea în parteneriat a Planului Național de Dezvoltare. *Coordonarea generală* a procesului de planificare revine Ministerului Finanțelor Publice, prin Autoritatea de Management pentru Cadrul de Sprijin Comunitar.

Structurile parteneriale pentru elaborarea PND sunt:

- La nivel național: *Comitetul Interinstituțional pentru elaborarea PND (CIP)*;
- La nivel regional: *Comitetele Regionale pentru elaborarea Planurilor de Dezvoltare Regională (CRP)*.

Structurile parteneriale create pentru elaborarea PND (CIP și CRP) atrag, într-un proces consultativ continuu și transparent, numeroși „actori” relevanți, publici și privați, existenți la nivel local, regional și național, în vederea armonizării și ordonării opțiunilor de dezvoltare.

28. STRATEGIA NAȚIONALĂ DE CERCETARE-DEZVOLTARE-INOVAR, PENTRU PERIOADA 2007-2013

Proiectul „*Elaborarea strategiei naționale în domeniul CDI pentru perioada 2007-2013 bazată pe elementele unei planificări strategice*”, inițiat de consorțiul STRATEG, format din Centrul de Cercetare pentru Membrane și Materiale Macromoleculare din București, împreună cu Universitatea Româno-Americană și IPRONEF SA, urmează a fi finanțat de Ministerul Educației și Cercetării, prin programul său sectorial. Până la semnarea contractului de finanțare publică, consorțiul STRATEG a hotărât să declanșeze primele activități ale proiectului, finanțarea fiind asigurată din fondurile proprii alocate în contul cofinanțării acestui proiect. Consorțiul STRATEG și-a propus să publice rezultatele științifice ale proiectului, în scopul unei largi dezbateri naționale asupra „politicii” științei din România.

Proiectul va avea ca bază de plecare diagnoza situației actuale a cercetării din România, luând în considerare rezultatele pozitive, precum și

deficiențele, constatate în derularea Planului Național de Cercetare-Dezvoltare și Inovare (PNCDI-1) din perioada 1999-2006, precum și necesitatea afirmării și integrării cercetării din România, în cercetarea europeană și mondială.

În vederea elaborării strategiei naționale pentru domeniul CDI, bazată pe elementele unei planificări strategice, proiectul își propune să rezolve următoarele:

- evaluarea performanțelor actuale ale activității de cercetare-dezvoltare (în special rezultatele PNCDI-1);
- analiza sistemului actual de organizare și conducere a activității de CDI;
- evaluarea mediului extern și analiza factorilor externi de influență;
- evaluarea mediului intern și analiza factorilor interni de influență;
- Selectarea factorilor strategici în activitatea de CDI și revizuirea viziunii, misiunii și a obiectivelor strategice;
- Generarea variantelor alternative de strategie și selectarea celei mai adecvate strategii;
- Elaborarea instrumentelor și procedurilor de implementare a strategiei;
- Conceperea sistemului de indicatori de evaluare a performanțelor și elaborarea instrumentelor și procedurilor de control.

Proiectul are în vedere faptul că multe studii au identificat o asociere pozitivă dintre nivelurile crescute ale activității inovative naționale și performanțele comerciale ale producției. În pofida acestei constatări, multe din aceste analize prezintă insuficiență, având o perspectivă „statică” deoarece examinează aceste conexiuni numai la un moment dat, ceea ce conduce la eliminarea din analiză a unor posibile tendințe de importanță vitală pentru politica științei și tehnologiei; în special, eroziunea potențială a asocierii spațiale dintre activitatea de cercetare-dezvoltare și rezultatele economice, așa cum s-a sugerat prin „ipoteza globalizării”.

Acest punct de vedere este argumentat prin faptul că internaționalizarea, prin răspândirea întreprinderilor naționale, intensificarea colaborării internaționale în cercetare și asocierile de tip „joint-venture”, sistemele dezvoltate de comunicații și transport și marea mobilitate a cercetătorilor și a altor resurse, a fost trăsătura dominantă a economiei mondiale mai bine de 50 de ani. Drept urmare, conexiunea geografică dintre

eforturile tehnologice și beneficiile economice, poate să nu fie una necesară și se poate face ipoteza unei graduale și pronunțate dezasocierei, concomitentă internaționalizării.

Dacă ipoteza globalizării este realistă, atunci sunt necesare profunde argumente și studii, așa cum își propune proiectul, pentru legitimarea unei politici orientate spre stimularea științei și tehnologiei, la nivel regional sau național, în scopul de a atrage un folos din comerț sau din alte acțiuni economice.

Știința cuprinde multe domenii și activități, iar dintre acestea analiza se va referi doar la activitățile de cercetare-dezvoltare-inovare.

Cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică sunt principalele activități creatoare și generatoare de progres economic și social. Misiunea de a elabora, aplica, monitoriza și evalua politicile în domeniile cercetării-dezvoltării și inovării este îndeplinită de Ministerul Educației și Cercetării, ca organism al administrației publice centrale pentru acest domeniu.

Planul Național CDI actual, lansat în 1999 ca principal instrument prin care statul realizează politica generală în domeniul cercetării-dezvoltării și al inovării, se va încheia în 2006.

Următorul Plan Național, proiectat pentru perioada 2007-2013, constituie un instrument principal de finanțare a domeniului CDI, alături de alte programe de cercetare prevăzute de Ordonanța nr.57/2002, aprobată prin Legea nr.324/2003, cu modificările și completările ulterioare.

Ca o primă etapă în procesul de elaborare a strategiei naționale în domeniul CDI, pe perioada 2007-2013, și de definire a instrumentelor de implementare și evaluare a acestei strategii, Ministerul Educației și Cercetării, Departamentul Cercetare, a realizat, printr-un contract de cercetare din planul sectorial din anul 2004, proiectul „*Metodologie și proceduri pentru definirea obiectivelor și priorităților strategice ale cercetării științifice și dezvoltării tehnologice naționale pe perioada 2005-2010*”, ulterior stabilindu-se perioada 2007-2013.

Orientările, direcțiile și obiectivele se referă la preocupările privind studiul productivității și competitivității la nivel internațional a României, care depind de rapidă acumulare a cunoașterii, de difuzarea efectivă a tehnologiilor noi și a experienței pozitive.

Evoluțiile recente și perspectivele dezvoltării țărilor din Uniunea Europeană prin Știință și Tehnologie, precum și prin adaptarea acestora la fenomenul globalizării, trebuie să determine o nouă atitudine a României în ceea ce privește eficacitatea tranziției și competitivitatea sa, în contextul integrării europene.

Lipsa interacțiunilor dintre actorii sistemului, discordanța dintre cercetarea fundamentală și cercetarea aplicativă, proasta funcționare a organizațiilor de transfer tehnologic, deficiențele de informare și de absorbție a rezultatelor cercetării, pot conduce la o scădere a performanței inovative a unei țări. Din perspectiva conceptului SNI, noi tipuri de politici sunt necesare prevenirii și/sau corectării căderilor sistemice, în mod special, direcționării către dezvoltarea rețelelor și îmbunătățirea capacității de absorbție a firmelor.

Astfel de politici pun accentul pe activități asociate de cercetare („joint research”) și pe alte cooperări tehnice dintre întreprinderi și instituții din sectorul public.

Aceste politici recunosc importanța fluxului informațional al cunoașterii și al accesului la rețelele tehnologice. În acest sens, sunt implementate infrastructuri și politici de susținere a tehnologiei informației.

Problemele ce îi preocupă pe cercetătorii și factorii de decizie români se referă la metodele și instrumentele care să asigure cea mai înaltă creștere economică durabilă, locuri de muncă și un standard de viață ridicat, în condițiile stabilității financiare, contribuind, astfel, la dezvoltarea economiei naționale și la creșterea expansiunii economice a României în procesul dezvoltării economice și la dezvoltarea comerțului internațional românesc, pe o bază multilaterală și nediscriminatorie, în concordanță cu cerințele pieței internaționale.

În Uniunea Europeană s-a dezvoltat conceptul „Sistem Național Inovativ” (SNI), care pornește de la premisa că înțelegerea legăturilor dintre actorii implicați în inovare este fundamentul îmbunătățirii performanței tehnologice.

Inovarea și progresul tehnic sunt rezultatul unui complex ansamblu de relații între actorii producției, distribuției și aplicării diferitelor forme ale cunoașterii. Performanța inovativă a unei țări depinde, într-o mare măsură, de modul cum acești actori interrelaționează ca elemente ale unui sistem de creare de cunoștințe și cum utilizează tehnologiile. Acești actori sunt, în primul rând, întreprinderile private, universitățile, institutele publice de cercetare, ca structuri instituționale, și forța de muncă din interiorul acestora.

„Știința și tehnologia, prin ceea ce produc, sunt privite ca o piatră de temelie a trecutului nostru, putere a prezentului nostru și ca speranță a viitorului nostru. Din această credință s-a născut un contract neoficial între comunitatea științifică și societate. Acest contract conferă privilegii și

*libertăți oamenilor de știință, în perspectiva că aceștia vor asigura mari beneficii societății, în ansamblul său”*³².

Summit-ul de la Lisabona din 2000 a statuat ambiția de a crea în UE cea mai dinamică economie bazată pe cunoaștere din lume până în 2010. Platforma acestei agende este piața internă. Cu aderarea României și Bulgariei în 2007, UE va avea o populație de 450 de milioane, din care cea mai mare parte consumatori prosperi și cu venituri medii.

Aceasta oferă o piață internă suficient de mare pentru a exploata pe deplin economiile de scară în industriile în care mărimea este importantă, pentru a da posibilitatea specializării într-o mare varietate de nișe de piață și pentru ca, astfel, concurența să determine inovare și reducerea costurilor.

Sistemul de piață este recunoscut ca cea mai eficientă modalitate de a organiza o economie modernă și dinamică. Totuși se consideră că o piață nereglementată are defecte majore, în special atunci când industriile sunt extrem de concentrate. De aceea, guvernele emit reguli pentru a aborda o gamă largă de preocupări ale consumatorilor, preocupări de mediu și de alt tip. Pentru UE, aceasta înseamnă o acțiune complicată de echilibrare între reglementările la nivel național și cele la nivel european, cele din urmă fiind mai eficiente când există semnificative efecte transfrontaliere ale legislației naționale.

28.1. Abordarea barierelor tehnice: armonizarea

„Vechea abordare” a standardelor tehnice presupunea măsuri UE foarte detaliate pentru fiecare produs; progresele erau foarte lente datorită necesității unor compromisuri între țări membre cu tradiții naționale foarte diferite.

Noua abordare, aplicată din 1985, nu solicită o centralizare a normelor, ci acordul asupra scopurilor și o apropiere a măsurilor – legile naționale trebuie ajustate când și în măsura în care este necesar să se asigure că schimburile transfrontaliere nu sunt împiedicate, direct sau indirect. Noua abordare a armonizării tehnice este suplimentată de o „abordare globală a evaluării conformității”.

Aceste noi abordări încearcă să realizeze un *echilibru* între:

- Asigurarea liberei circulații a bunurilor prin armonizare tehnică pentru toate sectoarele de produse, și

³² Guston H. DAVID, Keinston KENNETH, *The Fragile Contract*, MIT Press, Massachusetts, 1994.

- Garantarea unui nivel ridicat de protecție a obiectivelor de interes public (articolul 95 Tratatul CE).

Procedura generală este:

- Stipularea cerințelor esențiale de sănătate și siguranță pentru grupe de produse;
- Stabilirea unor standarde tehnice în organismele europene de standardizare;
- Ulterior, specificarea unor standarde comune, dar voluntare, care reduc costurile informațiilor pentru firme și proiectanții tehnici.

Organismele europene de standardizare redactează specificații tehnice care oferă un singur traseu spre conformitate, dar firmelor și industriei li se oferă o gamă largă de posibilități de îndeplinire a obligațiilor lor. Din 1987, au fost emise 25 de directive în baza noii abordări (de exemplu, Directiva privind echipamentele tehnice – 98/37/CE).

Inovațiile cheie sunt:

- Limitarea cerințelor obligatorii la aspectele esențiale de sănătate și siguranță pentru grupe de produse;
- Stabilirea unor proceduri corespunzătoare de evaluare a conformității;
- Introducerea marcajului CE.

28.2. Abordarea barierelor tehnice: recunoașterea reciprocă

Reglementările tehnice din statele membre UE sunt motivate de obiective în cea mai mare parte similare referitoare la siguranță, sănătate, mediu și protecția consumatorului.

Aceasta ar însemna că înlocuirea măsurilor naționale cu măsuri UE armonizate este inutilă – libera circulație a bunurilor ar trebui permisă chiar dacă detaliile reglementărilor interne diferă de cele din țara de origine. În acest mod, țara importatoare recunoaște regimul de reglementare al țării exportatoare – de unde și „recunoașterea reciprocă”.

Acest principiu s-a dezvoltat din jurisprudență, respectiv decizia *Cassis de Dijon*, în care s-a stabilit că:

- Un produs fabricat și comercializat în mod legal în alt stat membru poate fi acceptat pe piața națională, cu excepția cazului în care interdicția este justificată de cerințe obligatorii, de exemplu protecția sănătății sau siguranța.
- O țară nu poate aplica reglementări naționale detaliate dacă obiectivul sau efectul legii relevante în alte state membre este echivalent celui din țara importatoare.

Dacă obiectivul sau efectul reglementării nu este echivalent, atunci libera circulație poate fi împiedicată. Articolul 95 CE (fostul articol 100a CE) permite apoi apropierea, prin vot cu majoritate calificată în Consiliu.

Recunoașterea reciprocă are o serie de avantaje importante. În primul rând, piața internă a bunurilor poate fi realizată mai rapid. În al doilea rând, ajută la descurajarea suprareglementării de către statele membre, deoarece aceasta i-ar putea dezavantaja pe proprii producători. În al treilea rând, introduce un element de concurență de reglementare prin comerțul transfrontalier și, astfel, atrage atenția asupra celor mai bune practici. Deși poate fi numită, pe bună dreptate, o „inovație remarcabilă”, aceasta acoperă cel mult 30% din comerțul intracomunitar. În practică, datorită costurilor ridicate de informare, tranzacție și conformitate, proporția este mult mai scăzută.

29. POLITICA DE SECURITATE ȘI APĂRARE A ROMÂNIEI DIN PERSPECTIVA POLITICII EXTERNE ȘI DE SECURITATE COMUNE ȘI A POLITICII EUROPENE DE SECURITATE ȘI APĂRARE

29.1. Poziția României față de politica externă și de securitate comună

„Relațiile Externe” și „Politica Externă și de Securitate Comună” – PESC – (capitolele 26 și 27) au fost printre primele capitole de negociere deschise de România după lansarea negocierilor de aderare cu Uniunea Europeană, pe 15 februarie 2000. Aceste capitole au fost închise temporar în iunie 2000.

Conform documentelor de poziție prezentate, România a declarat că acquis-ul comunitar al ambelor capitole va fi acceptat și aplicat din momentul aderării la UE în 2007, fără nici o perioadă de tranziție.

Documentul de poziție al României pentru capitolul 27 referitor la PESC afirmă:

„România este pregătită să accepte și să aplice acquis-ul în domeniul Politicii Externe și de Securitate Comune (PESC) a Uniunii Europene. Structurile necesare transpunerii acestuia în practică au fost create, iar

politica externă și de securitate a României se bazează pe aceleași principii și are aceeași orientare cu cea promovată de Uniunea Europeană”³³.

România sprijină neproliferarea armelor nucleare, biologice și chimice și este semnatară a tuturor acordurilor internaționale relevante în acest domeniu. România a introdus și exercită un control strict în privința produselor și tehnologiilor cu dublă întrebuintare și este parte la toate tratatele internaționale privind controlul armamentelor.

România este membră a Organizației Națiunilor Unite (ONU), a Consiliului Europei, a Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) și a unui număr de alte organizații internaționale. România este, de asemenea, un promotor activ al cooperării regionale prin participarea la o serie de organizații sau grupări regionale, precum Organizația de cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN), Inițiativa Central Europeană (ICE), Zona Central Europeană de Liber Schimb (CEFTA), Procesul de Cooperare a Statelor din Sud-Estul Europei (SEECp), Procesul de la Royaumont, Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană (SECI) și Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est.

În prezent, România se află într-un stadiu avansat al procesului de rezolvare a tuturor aspectelor legate de relațiile cu vecinii, pe baza dreptului internațional, și s-a implicat într-o rețea de acorduri trilaterale cu aceste state, menite a asigura pacea și stabilitatea în Europa Centrală și de Sud-Est.

Canalele pe care România le poate utiliza pentru a se integra în Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) sunt multiple:

- Consultări periodice privind securitatea europeană;
- Participarea la procesul decizional în chestiuni referitoare la gestiunea aspectelor militare și civile ale crizelor;
- Implicarea în activitățile curente ale instituțiilor și agențiilor UE care abordează chestiuni de securitate (Consiliul Afaceri Generale, Comitetul Politic și de Securitate, Comitetul Militar, Institutul Uniunii Europene pentru Studii de Securitate etc.);
- Participarea la sesiunile Adunării Uniunii Europei Occidentale (UEO), la sesiunile Adunării Interparlamentare de Securitate și Apărare;

³³ Document de poziție privind capitolul 27: Politica Externă și de Securitate Comună, de Vasile PUȘCAȘ, *Negociind cu Uniunea Europeană*, Volumul I: Documente inițiale de poziție la capitolele de negociere, Editura ECONOMICĂ, București, 2003, pag.796; pentru versiune în limba engleză a documentului, vezi „*Romania's Position Paper Chapter 27: Common Foreign and Security Policy*”, de Vasile PUȘCAȘ, *Negotiating with the European Union*, Vol.2: The Initial Position Papers for Chapters of Negotiation, Editura ECONOMICĂ, București, 2003, pag.784.

- Participarea la exercițiile și operațiunile de gestionare a crizelor conduse de UE, precum și la multe altele.

Dintr-o perspectivă militară, România are potențialul de a constitui un important pilon PESA în Europa Centrală și de Sud-Est, fapt dovedit de participarea sa la Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE), la Brigada Multinațională cu Capacitate de Luptă Ridicată a Forțelor în Așteptare pentru Operațiuni ONU (SHIRBRIG), la Grupul Naval de Acțiune Comună în Marea Neagră (BLACKSEAFOR), la crearea unei brigăzi de menținere a păcii a țărilor din Europa Centrală (CENCOOP) și la unități militare mixte – un batalion de menținere a păcii româno-maghiar, o unitate de deminare România-Ucraina-Ungaria-Slovacia și un batalion româno-moldovean.

De asemenea, la nivel regional România participă activ la „Masa de lucru 3” pe probleme de securitate a Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, prezidat de Comitetul Miniștrilor Apărării de Coordonare a Procesului de Cooperare din Europa de Sud-Est, precum și la Comitetul Politic și Militar al Forței Multinaționale de Pace din Europa de Sud-Est.

De asemenea, România a acceptat să găzduiască în Constanța bazele Brigăzii Multinațională din Sud-Estul Europei (SEEBRIG) în perioada 2003-2006.

Disponibilitatea României de a participa la cooperarea militară internațională este, de asemenea, susținută de găzduirea instituțiilor regionale de formare militară, precum Centrul Regional de Pregătire PfP din cadrul Universității Naționale de Apărare din București și Centrul Regional de Management al Resurselor de Apărare de la Brașov.

Participarea armatei române în misiuni de sprijinire a păcii este un alt element care subliniază viabilitatea organismului militar român la nivel internațional.

Începând din 1991, România a participat la multe operațiuni de acest tip, și anume IFOR/KFOR comandată de NATO în Bosnia și Herțegovina (203 militari), ALBA și MAPE în Albania (un ofițer de poliție), UNMIK în Kosovo (46 ofițeri de poliție, 4 experți civili, un ofițer de legătură).

De asemenea, România ia parte la misiunile forțelor de poliție ale Uniunii Europene (EUPM) din Bosnia și Herțegovina și la operațiunea militară Concordia a Uniunii Europene din Macedonia.

29.2. Relația România – PESA din perspectiva relațiilor transatlantice

Analiza relației România – PESA din perspectiva relațiilor transatlantice ar trebui să pornească de la o serie de fapte³⁴:

- România a fost acceptată ca stat membru cu drepturi depline în Alianța Nord-Atlantică pe 29 martie 2004, o alianță puternic influențată din punct de vedere politic și militar de SUA;

- În principiu, România ar trebui să devină membru al Uniunii Europene pe 1 ianuarie 2007. Totuși această dată este încă o țintă dorită în viitor. De aceea, România trebuie să găsească un punct de echilibru între poziția sa dintr-o alianță politico-militară din care deja face parte (NATO) și o organizație politică la care România dorește să adere, dar a cărei dimensiune de securitate și apărare este insuficient de consolidată (UE);

- În ultimele trei decenii, decalajul tehnologic și de putere militară dintre SUA și statele membre UE (cu excepția relativă a Marii Britanii și Franței) a crescut³⁵.

Pornind de la aceasta, administrația americană a adoptat treptat o abordare mai unilaterală a intervențiilor militare, cu tendința de a se angaja în coaliții militare ad-hoc;

- În plus, Uniunea Europeană încă nu are ca entitate unitatea politică necesară pentru construirea unei forțe armate comune. În ciuda puterii sale economice și financiare globale în creștere, Uniunea Europeană nu poate avea încă o prezență militară globală semnificativă în cazul unui conflict, chiar unul difuz ca lupta împotriva terorismului, și mai puțin probabil într-o situație de război;

- În același timp, Uniunea Europeană nu dispune de resursele materiale necesare pentru construirea unei forțe militare capabile de intervenție rapidă la nivel global, simultan pe mai multe teatre de operațiuni.

În ciuda lipsei conflictelor clasice de tipul războiului, perioada actuală nu este totuși una de pace. Din acest motiv este foarte probabil că NATO va rămâne, cel puțin pe termen mediu, principala organizație politico-militară europeană, iar Uniunea Europeană, prin PESC/PESA, va

³⁴ x x x Liviu MUREȘAN, Adrian POP, Florin BONCIU, *Politica Europeană de Securitate și Apărare – element de influențare a acțiunilor României în domeniul politicii de securitate și apărare*. Studiu, Institutul European din România, București, 2004.

³⁵ Așa-numita „Revoluție a afacerilor militare” (RMA) a declanșat dezvoltarea unor abordări și tehnologii complet noi ale afacerilor militare în SUA. În țările UE nu s-a manifestat o evoluție similară.

sprijini intervențiile „dure” ale NATO prin acțiuni „delicate”, legate în special de prevenirea crizelor și reconstrucția și reabilitarea post-conflictuale³⁶.

29.3. Concluzii

Ca viitor stat membru al UE, România ar trebui să încurajeze PESA și să participe la aceasta. Riscul unui posibil conflict de interese între relația România-NATO și relația România-UE este scăzut, deoarece PESA nu va avea în viitorul apropiat capacitatea de a se angaja efectiv în operațiuni militare mari. În aceste circumstanțe, România ar putea participa, de exemplu, la operațiuni de menținere a păcii în cadrul PESA sau orice alt tip de operațiuni militare împreună cu NATO.

Ca urmare a extinderii UE după 2007, vecinii estici ai României (Ucraina, Republica Moldova) vor deveni atât frontiera occidentală a „vecinătății apropiate” a Rusiei, cât și frontiera estică a „noii vecinătăți” a UE. Noul context geopolitic va necesita o implicare activă a României în politica „noi vecinătăți” a UE, inclusiv în gestiunea „conflictelor înghețate” din Comunitatea Statelor Independente, precum cel din Transnistria.

România poate contribui substanțial la punerea în aplicare a PESA prin resursele umane și logistice existente, precum și prin experiențele dobândite în misiuni de menținere a păcii și cooperare militară regională.

Pentru a mări șansele unei contribuții relevante la PESA, România trebuie să promoveze și să acționeze în baza conceptului de cooperare inter-agenții în prevenirea și gestionarea crizelor. Din punct de vedere instituțional, principala prioritate rămâne înființarea unui Centru Național de Gestionare a Crizelor și a unui Centru Regional de Gestionare a Crizelor în, București.

De asemenea, trebuie înființate unele departamente specializate în cadrul Ministerului Afacerilor Externe și al Ministerului Apărării, pentru punerea în aplicare a PESA și pentru a furniza expertiza necesară unui proces decizional adecvat. Mai mult, ar trebui creat un departament de securitate europeană și euroatlantică la cel mai înalt nivel guvernamental. Acest organ ar putea funcționa ca agenție de coordonare și ca punct de contact pentru inițiative de cooperare internațională.

³⁶ Ovidiu-Adrian TUDORACHE, „Conflicts of interests in Europe: NATO – OSCE”, în Studii de Securitate vol. 2, nr. 1/2004.

ÎN CHEIERE

În urma analizei fenomenelor și proceselor economice care au avut loc rezultă faptul că *(re)definirea intereselor economice* individuale și comune trebuie concentrată pe finalizarea tranziției, pe o economie de piață funcțională și transpuse, explicit, în strategii de dezvoltare pe diferite termene, desigur în comun acord cu UE și alți factori economici zonali și regionali.

Esența dimensiunii economice a securității individuale și colective constă tocmai în *relansarea economică*, prin niveluri de creștere rezonabile și *dezvoltarea cooperării* locale, regionale și zonale prin forme noi, mai active și stimulative financiar-bancar și de comerț exterior.

România, alături de celelalte țări central- și sud-est europene, la acest început de secol, parcurge un *proces complex*, cu profunde conotații și determinări economice, de modernizare a întregii societăți, într-un context internațional marcat de mutații și tendințe fără precedent, în cadrul cărora problemele și aspectele geo-economice au o pondere însemnată.

Factorul economic este un important element de stabilizare și normalizare. Chiar dacă progresele nu sunt generale și nici excepționale, în ansamblu se poate vorbi de o îmbunătățire relativă a situației economice și de o angajare fermă în procesul de integrare europeană. Acest lucru implică asumarea obligațiilor privind accelerarea reformelor interne, ceea ce, implicit, va duce la îmbunătățirea situației sociale și la creșterea stabilității și securității.

Evoluțiile specifice din regiunile zonei, precum și modificările arhitecturii europene de securitate, deschid pentru România „ferestre de oportunitate” unice și reale, creând, în același timp, responsabilități multiple și, cum era și firesc, generează provocări complexe.

Securitatea individuală și colectivă au un conținut multidimensional. *Problemele și aspectele militare* continuă să marcheze și fizionomia și caracterul acestora. Se vorbește, deci, despre o *dimensiune militară* a lor, care înseamnă locul, rolul, ponderea, intensitatea, misiunile și managementul unor structuri militare ori de tip militar, denumite forță de securitate și de apărare, în diferite acțiuni de pace, criză și război.

În ceea ce privește *apărarea națională și colectivă (comună)*, se va acționa cu toată fermitatea pentru integrarea politico-militară în structurile de securitate și apărare euro-atlantice și europene, precum și pentru perfecționarea unor structuri manageriale și operaționale naționale, regionale și zonale de securitate.

La finalul actualei decade a secolului nostru România va avea dezvoltată o **capacitate de apărare** credibilă, modernă și eficientă în planul descurajării oricărei agresiuni; va dispune de **resursele necesare** îndeplinirii politicii de securitate și va trebui să participe corespunzător (cu forțele și mijloacele necesare) la înfăptuirea strategiei-cadru pentru securitatea colectivă. Există *potențial intelectual* ridicat, cu nivel de pregătire și educație în spirit european, precum și *deziderate politice* pentru performanțe în domeniul securității, astfel încât să încununeze, cu succes, eforturile făcute.

Garanția unei securități naționale și colective efective poate veni de la *resursele politice* și de la *suportul social* al tuturor inițiativelor, planurilor și programelor pentru apărare națională și integrare europeană și euro-atlantică, în strânsă concordanță cu alocarea și întrebuințarea eficientă a *resurselor financiare* corespunzătoare.

Managementul superior va trebui să completeze paleta resurselor, în special privind *programele integrate* de înfăptuire a politicii de securitate națională și colectivă, *coordonarea instituțiilor* implicate în asigurarea resurselor naționale și regionale, transparența *întrebuințării resurselor* față de structurile naționale, regionale, zonale și europene de securitate.

Succesele strategiei-cadru și politicilor naționale de securitate vor fi dependente, așadar, de *armonizarea întrebuințării resurselor umane, spirituale, manageriale și materiale* de către factorii decizionali, abilitați în realizarea securității naționale și colective.

Sunt suficiente premise și provocări pentru ca România să joace un rol proeminent la nivel regional și interregional, prin participarea adecvată la toate inițiativele, programele și planurile de stabilitate, securitate și dezvoltare, prin politici coerente în domeniu, axate pe susținerea statelor și optimizarea capacităților de participare la managementul crizelor, dobândind o autoritate recunoscută a țării în zonă și în regiuni³⁷.

București
03.03.2006

³⁷ Gabriel OPREA, Radu TIMOFTE, Constantin ONIȘOR, *România – integrare și securitate*, Editura BALCANII ȘI EUROPA, București, 2005, pag.127.

BIBLIOGRAFIE

* * *	- „ <i>Dicționarul Explicativ al limbii române</i> ”, Editura ACADEMIEI RSR, 1975, pag. 184.
* * *	- „ <i>Probleme ale Păcii și războiului în condițiile evoluției științifice și tehnice. Necesitatea istorică a dezarmării</i> ”, Editura POLITICĂ, 1977.
* * *	- „ <i>Tipologia conflictelor armate contemporane</i> ”, Editura MILITARĂ, București, 1988.
* * *	- „ <i>NATO – Parteneriat și cooperare</i> ”, Oficiul de presă și informații al NATO, Bruxelles, 1992.
* * *	- <i>Transferul cercetării – dezvoltării militare către industria civilă</i> , Ședința Comitetului Economic cu membrii parteneriatului pentru pace 18 – 20 mai 1994.
* * *	- „ <i>Uniunea Europeană- vecinul tău</i> ”, Biroul pentru publicații oficial al Uniunii Europene, Luxembourg, 1995.
* * *	- „ <i>Programul științific al NATO. Privire generală</i> ”, Bruxelles, Belgique, 1999.
* * *	- „ <i>Ghid general al Programului științific al NATO</i> ”. SAD, NATO, Bruxelles, Belgique, 1999.
* * *	- „ <i>Reunion du Comité Scientifique de l’OTAN</i> ”, Bucarest, 21 et 22 octobre 1999, Palatul Parlamentului, București, 1999.
Aldea, B.	- „ <i>Industria de apărare – între eforturi proprii și sprijin extern</i> ”, Economistul nr. 919/1999, p. 16.
Anghel, Ghe.	- „ <i>Resursele economice și apărarea națională a României</i> ”, Revista Fundației Colegiului Național de Apărare, anul I, nr.1, 1995, București, p.29 – 30.
Angheloiu, I.	- „ <i>Automatizare și informatizare în domeniul militar</i> ”, Editura MILITARĂ, București, 1990.
Brzezinski, Z.	- „ <i>Europa Centrală și de Est în ciclul tranziției</i> ” Editura DIOGENE, București, 1995.

- Carter, P. - „Servicii pentru membrii nepermanenți ai forțelor britanice”, Minsk, Belarus, 17-19 aprilie 1996
- Chelaru, M. - *Controlul zonelor centrale obiectivul fundamental al politicii hegemoniste; deriva estică a centrului Europei*, Revista Fundației Colegiului Național de Apărare, anul I, nr.1, 1995, București, p.16-18.
- Chelaru, M. - „XXI. Conflictul regional controlat?”, Colegiul Superior de Stat Major, AISM, București, 1996.
- Cioflină, D. - *Organizarea armatei române în contextul geopolitic și geostrategic actual*, Revista Fundației Colegiului Național de Apărare, anul II, nr.1, 1996, București, p.8-17.
- De Lauwe, P.H.C., Deletant, D. - „Cultura și puterea”, Editura POLITICĂ, 1982.
- Deletant, D. - „Studii de istorie românească”, Editura ENCICLOPEDICĂ, București, 1991.
- Diaconescu, Ghe. - „Controlul democratic asupra armatei în România”, Editura ENCICLOPEDICĂ, București, 1996.
- Șerban, F. și Pavel, N.
- Dickson, P. - „The Electronic Battlefield”, Londra Marion Boyars, 1977.
- Dobrinioiu, V., Lazăr, V. - *Infracțiunile contra capacității de apărare a României*, Editura MILITARĂ, București, 1994.
- Drucker, P.F. - „Realitățile lumii de mâine”, Editura TEORA, București, 1999.
- Dumitru I.D. - „Escaladarea periculoasă a căutărilor militare” – Probleme ale păcii și războiului – Editura POLITICĂ, București, 1977.
- Drăghiucescu, D. - „Din psihologia poporului român”, Editura ALBATROS, București, 1996.
- Funieru, N. - *De la geopolitică la geoeconomie*, Revista Fundației Colegiul Național de Apărare, anul I, nr.1, 1995, București, p.22- 23.
- Friedrichs, G., Schaff, A. - „Microelectronica și societatea”, Editura POLITICĂ, București, 1985.

- Frunzăverde, S.,
Onișor, C-tin.
Gălățeanu, M.
- Gâf-Deac, I.
- Gâf-Deac, I.
- Gâf-Deac, I.
- Heisbourg, F.
- Holst, I.S.,
Nerlich, U.
Kennaway, A.
- Kotarbinski, T.
- Leick, A. G.
Lunn, S.
- Lupasco, S.
- Meleşcanu, T.
- Măruță, Alex.,
Năstase, I., G.
Magdalena, I.
- „*Europa de sud-est-Dimensiuni principale de securitate*”, Editura A’92, Iași, 2004.
- „*Proiecte militare îngropate ies la suprafață*”, Capital nr. 21/mai 1999, p. 8-9.
- „*România și Europa – calea comună conferă eficiență*”. Alocuțiune rostită în 10 sept.1993, în fața Comisiei Adunării Parlamentare de la Strasbourg Centrul Internațional de Conferințe, București.
- „*Industria și ecologia – dimensiuni și conexiuni*” Simpozion Internațional ECO 95 World Trade Center, București, New York Hall, 6 sept. 1995.
- „*Bioetica dezastrelor colective*”, Revista Minelor, nr. 8/1995.
- „*Noua orientare a politicii europene de securitate*”, Editura PMI – Bruxelles, 1993.
- „*Begound Nuclear Defference, New Aims, New Arms*”, Mc Donald and James, London, 1977.
- „*Câteva dificultăți practice în conversia primară a sectorului de producție militară în fosta Uniune Sovietică*”, Minsk, Belarus, 17-19 aprilie 1996.
- „*Tratat despre munca bine făcută*”, Editura POLITICĂ, București, 1980.
- „*Chaos*” - Penguin Books, N.F., 1987.
- „*O reevaluare a securității europene*”, Editura PMI – Bruxelles, 1993.
- „*Logica dinamică a contradictoriului*”, Editura POLITICĂ, 1982.
- *Raportul între politica externă și securitatea națională*, Revista Fundației Colegiului Național de Apărare, anul I, nr. 1, 1995, București, p.5-8.
- *Biosinergetica*, Editura CONPHYS, Rm.Vâlcea, 2003.
- *Raporturile dintre securitatea, siguranța și apărarea națională în procesul de preservare și apărare a intereselor fundamentale ale României în actualul context geopolitic și geostrategic*, Revista Fundației Colegiului Național de Apărare, anul II, nr.1, 1996, București, p.1-7.

- Mihuleac, E. - *Dezvoltarea – proces multidimensional*, Revista Fundației Colegiului Național de Apărare, anul I, nr.1, 1995, București, p.13-15.
- Myrdal, A. - „The game of Disarmament”, New York, Panteon Books, 1976.
- Naisbitt, J. - „*Megatendințe*”, Editura POLITICĂ, 1989.
- Năstase, I., G. - *Transferul de tehnologie și procesul de reconversie a capacităților de apărare în actualul context geopolitic și geostrategic*, Expunere la inaugurarea cursurilor de pregătire organizate de Federația Sindicatelor din Apărare „Unirea”, 15-17 iunie 1999, Anexa A.
- Năstase, I., G. - *Contextul geopolitic și geostrategic al capacității de apărare a unui stat*, ULTIMA ORĂ, anul V, nr.269, 271, 356, 1999-2000.
- Năstase, I., G. - *Sindicatele și rolul lor social. Implicațiile activității lor în sfera securității naționale*, Expunere la Colegiul Național de Apărare, București, 09.02.2000.
- Năstase, I., G. - *Cunoașterea, antidot împotriva efectelor negative ale globalizării*, ULTIMA ORĂ, anul V, nr.441, 17.07.2000.
- Năstase, I., G. - *Globalizarea și efectele ei asupra economiei*, ULTIMA ORĂ, anul V, nr.355, 356, 380, 2000.
- Năstase, I., G. - *Metode de evaluare și de analiză a eficienței economice în transferul internațional de tehnologii*, Teză de doctorat, Academia de Studii Economice, București, 2001.
- Năstase, I., G. - *Protecția brevetelor de invenție, parte componentă a sistemului de securitate*, Referat Colegiul Național de Apărare, 28.03.2001.
- Năstase, I., G. - *Specificul activității de cercetare științifică și dezvoltare tehnologică în sistemul securității naționale*, Lucrare de absolvire a Colegiului Național de Apărare, București, 2001.
- Năstase, I., G. - *Globalizarea la început de secol XXI sub impactul transferului de tehnologie*, Referat doctorat, Universitatea Națională de Apărare, Colegiul de Război, aprilie 2004.

- Năstase, I., G. - *Importanța cercetării științifice și dezvoltării tehnologice asupra securității*, Referat doctorat, Universitatea Națională de Apărare, Colegiul de Război, iulie 2004.
- Năstase, I., G. - *Transferul de tehnologie între politică și economie*, Referat doctorat, Universitatea Națională de Apărare, Colegiul de Război, octombrie 2004.
- Năstase, I., G. - *Implicațiile cercetării științifice și dezvoltării tehnologice asupra integrării în Uniunea Europeană*, Referat doctorat, Universitatea Națională de Apărare, Colegiul de Război, ianuarie 2005.
- Nica, D. - *Reconversia industriei de apărare – teorie și practică*, în Revista Fundației Colegiului Național de Apărare, anul I, nr.1, 1995, București, p. 31-32.
- Nicolae, M., M. - *„Comunicatii prin satelit*, Editura A.I.S.M., Bucuresti, 2002.
- Niculescu, T.,
Mitea, M.,
Balaban, Ghe.,
Năstase, I., G.
Nour, A. - *Confruntările electronice și psihologice*, Editura VICTOR, București, 2003.
- Onișor, C-tin. - *„Procesul informațional – decizional din domeniul securității și apărării naționale”*, MApN–Colegiul Național de Apărare, București, 1992.
- Onișor, C-tin. - *Rolul potențialului de apărare în realizarea securității naționale*, în Revista Fundației Colegiului Național de Apărare, anul I, nr.1, 1995, București, p.22- 25.
- Onișor, C-tin. - *„Intervenția militară ca tip de conflict armat”*, MApN–Colegiul Național de Apărare, București, 1995.
- Ortega Y Gasset, J. - *„Revolta maselor”*, Editura HUMANITAS, București, 1994.
- Paul, V. - *„Conflictele secolului XXI”*, Editura MILITARĂ, București, 1999.

- Pușchilă, O. - *Sistemul resurselor securității, apărării naționale și armate ale României*, în Revista Fundației Colegiului Național de Apărare, anul I, nr.1, 1995, București, p.226-28.
- Popescu, M. - „*Tactici de negociere*”, Revista “Dialog Social”, nr. 8/apr. 1996.
- Raymond, A. - „*Penser la guerre, Clausewitz*, Editions Gallimard, 1976.
- Răducanu, S. - „*Câteva referiri despre evoluția armatei și industriei de apărare în România, în perspectiva anului 2000 și noile măsuri de reorganizare și modernizare*”, 20 nov. 1995 – Paris – Sesiunea pentru Europa Centrală, Orientală și pentru zona Balcanilor.
- Ristoiu, I. - *Raportul suveranitate – integrare în conjunctura geopolitică și geostrategică actuală*, Revista Colegiului Național de Apărare, anul I, nr.1, 1995.
- Rus I. - *Doctrina militară de apărare – parte componentă a concepției de securitate a României*, Revista Fundației Colegiului Național de Apărare, anul II, nr.1, 1996, București, p.18 -20.
- Ruwart, M.J. - „*O lume de salvat*”, Editura “VIITORUL ROMÂNESC”, București, 1994.
- Sauvaget, J. - „*Ce tipuri de structuri industriale sunt utile pentru societăți din producția de apărare?*”, 20 nov. 1995 – Paris – Sesiunea pentru Europa Centrală, Orientală și pentru zona Balcanilor.
- Sârbu, I.,
Năstase, I., G. - *Evoluția transporturilor. Mijloace de transport, organizare și management în context european (vol.I)*, Editura CONPHYS, Rm. Vâlcea, 2002.
- Sârbu, I.,
Năstase, I., G. - *Evoluția transporturilor. Mijloace de transport, organizare și management în context european (vol.II)*, Editura CONPHYS, Rm. Vâlcea, 2003.
- Șuța, I. - „*Cursa înarmărilor nucleare și implicațiile ei politice și sociale*” – Probleme ale păcii și războiului - Editura POLITICĂ, București, 1977.

- Toffler, A. - „*Puterea în mișcare*”, Editura ANTET, 1995.
- Toffler, A. - „*Război și Anti-Război*”, Editura ANTET, 1995.
- Tinca, Ghe. - „*Diplomația militară, componentă importantă a îndeplinirii obiectivelor politicii de apărare și externe românești*”, revista Fundației Colegiului Național de Apărare, anul I, nr.1, 1995, București, p.9-12.
- Verona, S. - „Cursa înarmărilor nucleare – implicații politice internaționale”, București, Editura POLITICĂ, 1976.
- Williams, R. - „*Science, Technology and the Future Warfare*” - Mac Millian Press, London, 1975.
- Wörner, M. - „*Securitatea europeană: voință politică și putere militară*”, Institutul Philip Morris, pentru cercetarea politicii publice, Bruxelles, dec. 1993.

PROVOCĂRI ALE MILENIULUI III

*

ELEMENTE ALE REFORMEI ARMATEI ROMÂNIEI ȘI ALE RECONVERSIEI INDUSTRIEI DE APĂRARE

PREFAȚA	9
INTRODUCERE	13
1 EVOLUȚII ÎN ARMATA ROMÂNIEI ÎN CONTEXTUL SCHIMBĂRIILOR INTERNE ȘI INTERNAȚIONALE	15
1.1 Controlul democratic civil asupra forțelor armate	16
1.2 Instituții cu atribuții în domeniu	19
1.3 Conducerea și misiunile Armatei României	23
1.3.1 Conducerea activităților destinate apărării naționale	23
1.3.2 Misiunile Armatei României	29
1.4 Reforma în cadrul Armatei României: scop, premise, obiective	30
2 MISIUNILE, ORGANIZAREA ȘI ROLUL CATEGORIILOR DE FORȚE ALE ARMATEI ROMÂNIEI	32
2.1 Misiunile, organizarea și rolul FORȚELOR TERESTRE	32
2.2 Misiunile, organizarea și rolul FORȚELOR AERIENE (Aviația și Apărarea Antiaeriană)	35
2.3 Misiunile, organizarea și rolul FORȚELOR NAVALE (Marina Militară)	39
2.4 Elemente de caracterizare a FORȚEI DE REACȚIE RAPIDĂ (F.R.R)	42
2.5 Infrastructura strategică și militară specifică	43
2.6 Concepții privind modernizarea Armatei României	44

3	TENSIUNI, RISCURI ȘI AMENINȚĂRI DE SECURITATE	63
4	POLITICA DE APĂRARE	71
4.1	Elemente de politică de securitate a României	75
4.2	Demersurile strategice de integrare a României în structurile europene și euro-atlantice	76
4.3	Participarea la organisme de cooperare în care sunt implicate NATO și UE	78
4.4	Participarea la operațiuni sau misiuni multinaționale	100
4.4.1	Participarea la operațiuni de menținere a păcii	100
4.4.2	Participarea în domeniul controlului armamentelor, dezarmării și întăririi încrederii și securității	104
5	CONSIDERAȚII ASUPRA CONCEPTULUI DE ARMATĂ COMUNĂ	108
6	REFLECTAREA FORȚELOR ARMATE ÎN STAT ȘI SOCIETATE	110
7	EVALUAREA RESURSELOR PENTRU APĂRARE	117
8	MODELUL ROMÂNESC AL REFORMEI ÎN DOMENIUL APĂRĂRII	118
9	EVOLUȚIA INDUSTRIEI DE APĂRARE ÎNTRE NECESITATE ȘI RECONVERSIE	121
10	SITUAȚIA INDUSTRIEI DE APĂRARE ÎN ALTE ȚĂRI	131
11	EVOLUȚIA POLITICILOR ÎN DOMENIUL INDUSTRIEI DE APĂRARE	139
12	EVOLUȚIA SISTEMELOR INDUSTRIALE DIN DOMENIUL PRODUCȚIEI DE APĂRARE	145
13	ROLUL ÎNTREPRINDERILOR MICI ȘI MIJLOCII ÎN CADRUL POLITICII INDUSTRIALE DIN SECTORUL PRODUCȚIEI DE APĂRARE	149
13.1	Predicții asupra evoluțiilor în 2005-2008	150

13.2	Rolul întreprinderilor mici și mijlocii	152
14	TEHNICI ȘI PROCEDEE DE RECONVERSIE ÎN INDUSTRIA DE APĂRARE	154
14.1	Ședința-cadru scientizată a procesului de reconversie	155
14.2	Alternative de conversie posibile	157
14.3	O posibilă situație în cazul României	161
15	DETERMINĂRI GLOBALE ÎN APARIȚIA STĂRILOR CONFLICTUALE	166
16	REZOLVAREA PROBLEMELOR CONFLICTUALE NEPRODUCTIVE	170
17	ACCEPTAREA CONFLICTELOR CA MIJLOC DE MODELARE	177
18	TIPURI DE RĂZBOAIE MODERNE ȘI TENDINȚE DE ÎNZESTRARE	187
18.1	Armele nucleare	187
18.2	Armele chimice	190
18.3	Armele geofizice	190
19	CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ ÎN DOMENIUL PRODUCȚIEI DE APĂRARE	191
20	TRANSFERUL CERCETĂRII – DEZVOLTĂRII MILITARE CĂTRE INDUSTRIA CIVILĂ	195
20.1	Problematica adaptării industriei de apărare	198
20.2	Globalizarea pieței civile	199
20.3	Transformări rapide de generații în tehnologiile civile	200
20.4	Cercetarea civilă și cea militară	200
20.5	Decizia politică - factor de influență asupra transferului de tehnologie	202
20.6	Rezultatele deciziilor luate în cadrul Alianței NATO	202
21	INDUSTRIA DE APĂRARE ÎNTRE INTEGRAREA ÎN NATO ȘI INTEGRAREA ÎN UE A ȚĂRILOR DIN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST	206

22	ELEMENTE DE BAZĂ ȘI SCURT ISTORIC AL INDUSTRIEI DE APĂRARE DIN ROMÂNIA	210
22.1	Scurt istoric al industriei de apărare din România	210
22.2	Industria de apărare în perioada 1990 – 2004	215
22.3	Elemente de bază ale industriei de apărare din România	223
23	CONCEPȚIA OFICIALITĂȚILOR DIN DOMENIUL APĂRĂRII REFERITOARE LA INDUSTRIA SPECIFICĂ ACESTUIA	226
23.1	Criterii privind necesitățile de apărare	229
23.2	Criterii economico-financiare	230
24	CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ ȘI TEHNOLOGICĂ MILITARĂ ÎN ROMÂNIA	231
24.1	În domeniul tehnicii de aviație	234
24.2	În domeniul tehnicii de apărare antiaeriană	234
24.3	În domeniul tehnicii de transmisiuni/comunicații	235
24.4	În domeniul tehnicii de blindate și artilerie	235
25	DIRECȚIILE PRINCIPALE DE ACȚIUNE ALE ÎNTREPRINDERILOR ÎN PRODUCȚIA DE APĂRARE DIN ROMÂNIA	236
26	COMPATIBILITATE ȘI INTEROPERABILITATE, CONDIȚII NECESARE PENTRU INTEGRAREA ÎN STRUCTURILE EUROPENE ȘI EURO-ATLANTICE	240
27	FONDURILE STRUCTURALE ȘI DE COEZIUNE ALE UNIUNII EUROPENE ȘI PLANUL NAȚIONAL DE DEZVOLTARE	246
27.1	Fondurile Structurale și de Coeziune ale Uniunii Europene	247
27.2	Planul Național de Dezvoltare	249
28	STRATEGIA NAȚIONALĂ DE CERCETARE-DEZVOLTARE-INOVARE PENTRU PERIOADA 2007-2013	251
28.1	Abordarea barierelor tehnice: armonizarea	255
28.2	Abordarea barierelor tehnice: recunoașterea reciprocă	256

29	POLITICA DE SECURITATE ȘI APĂRARE A ROMÂNIEI DIN PERSPECTIVA POLITICII EXTERNE ȘI DE SECURITATE COMUNE ȘI A POLITICII EUROPENE DE SECURITATE ȘI APĂRARE	257
29.1	Poziția României față de politica externă și de securitate comună	257
29.2	Relația România – PESA din perspectiva relațiilor transatlantice	260
29.3	Concluzii	261
	ÎNCHEIERE	262
	BIBLIOGRAFIE	264
	ANEXE	269